

ภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับในนวนิยายของลักษณวดี
โสภาค สุวรรณ และประภัสสร เสวิกุล

เรื่องราวเกี่ยวกับอาหรับสำหรับชาวไทย หรือชาวต่างชาติอื่น ๆ ไม่ใคร่มีแพร่หลาย และถึงมีบ้าง ก็ไม่ละเอียดลึกซึ้งเหมือนเรื่องราวของดินแดนหรือชนชาติอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนสามทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากชาวอาหรับส่วนใหญ่มีจารีตและขนบธรรมเนียมที่มีลักษณะไม่ค่อยเปิดเผยตัวเองกับโลกภายนอกมากนัก ทำให้ชาวต่างชาติรู้จักชาวอาหรับได้อย่างผิวเผิน ไม่อาจทำความเข้าใจกันเคยใกล้ชิดจนเกิดการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมของอาหรับได้อย่างง่าย ๆ ทั้งการพบปะสังสรรค์จะอยู่ในหมู่เพศเดียวกัน การที่ไม่อนุญาตให้ศาสนิกอื่นได้สัมผัสหรือเข้าร่วมพิธีชมพิธีสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ได้โดยง่าย หรือไม่อนุญาตโดยเด็ดขาด เช่น ไม่อนุญาตให้ศาสนิกอื่นเข้าไปในบริเวณครมภ์กะห์หรือปริมณฑลโดยรอบ เพราะเป็นสถานที่ประกอบพิธีฮัจญ์ของมุสลิมทั่วโลก (เกษมทวัมประถม, 2534 : 54) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นสาเหตุทำให้โลกรู้จักอาหรับได้ยาก ขณะเดียวกัน ก็ทำให้อาหรับเป็นที่น่าสนใจและอยากรู้จักของคนภายนอกมากขึ้น ดังเช่น เซอร์ริชาร์ด เบอร์ตัน (Sir Richard Burton) ผู้แปล อาหรับราตรี เป็นภาษาอังกฤษนั้น เป็นบุรุษผู้ลึกลับวัดโลกโตนพิสดารยิ่งผู้หนึ่ง เบอร์ตันได้ท่องเที่ยวในตะวันออกกลางจนสามารถปลอมเป็นชาวอาหรับเดินทางไปทำพิธีฮัจญ์ที่นครมกัห์ได้ ทั้ง ๆ ที่เสียชีวิตอย่างน่าเศร้าเพราะเขาห้ามคนต่างศาสนาเข้าไปในเมืองนั้น (กระแส มาลยาภรณ์, 2516 : 227)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันอาหรับเป็นที่รู้จักของโลกภายนอกมากขึ้น ไม่ว่าจะด้วยการพัฒนาประเทศที่ทำให้ต้องพึ่งพาต่างประเทศ ความสัมพันธ์กับต่างประเทศทั้งในเชิงการทูตและเศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งระหว่างอาหรับกับยิว หรือระหว่างอาหรับกับอาหรับด้วยกันเอง เช่น ที่เกิดสงครามอิรัก - อิหร่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขึ้นราคาน้ำมันในราคาที่สูงมากของกลุ่มโอเปคในปี พ.ศ. 2516 สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้มีผู้สนใจศึกษาตลอดจนสามารถเข้าไปศึกษาและนำข้อมูลหรือเรื่องราวเกี่ยวกับอาหรับ ออกมาเผยแพร่สู่โลกภายนอกให้ชาวต่างชาติอื่น ๆ รวมทั้งชาวไทยได้รู้จักอาหรับมากขึ้นด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับนวนิยายไทยสมัยใหม่ ผลงานนวนิยายที่ให้ภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับมีปรากฏคือ นวนิยายใช้ฉากต่างแดนที่เป็นฉากอาหรับของลักษณวดี โสภาค สุวรรณ และประภัสสร เสวิกุล ซึ่งจากการศึกษาถึงอิทธิพลที่ให้นักเขียนทั้งสามเลือกใช้ฉากอาหรับ ตลอดจนวิธีการสร้างฉากอาหรับของนักเขียนแต่ละคน จะเห็นได้ว่าการเสนอเรื่องที่ใช้ฉากอาหรับนั้น

ผู้เขียนจะต้องศึกษาและให้ความสำคัญกับพื้นฐาน ตลอดจนความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหรับเป็นอย่างมากจึงจะสามารถนำมาจำลองเป็นฉากอาหรับในนวนิยายของตนได้อย่างสมจริง ไม่ว่าจะนักเขียนจะระบุชื่อจริงของฉากหรือไม่ก็ตาม โดยต่างมุ่งเน้นเสนอเนื้อหาหรือเรื่องราวด้านที่ตนสนใจเป็นพิเศษ เช่น ลักษณะวัตถุหรือทิวทัศน์อันน่าสนใจเป็นพิเศษในเรื่องอารยธรรมอียิปต์โบราณ ตลอดจนตำนานความเชื่อเรื่องเทพเจ้าของอียิปต์ โสภาคสนใจด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของอาหรับ ปัจจุบันจากประสบการณ์ที่เคยมี และประกัสนิสัยใจด้านประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศอาหรับในแอฟริกาเหนือบางประเทศ ช่วงก่อนสิ้นสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งเป็นประเทศที่ศาสนาอิสลามเข้าไปมีบทบาทในสังคมสูงมากด้วย

การเสนอฉากอาหรับในนวนิยายของนักเขียนทั้งสาม มีปรากฏทั้งที่ระบุชื่อของฉากและมิได้ระบุชื่อฉาก ตลอดจนนักเขียนตั้งชื่อขึ้นมาเอง เช่น แคว้นรุไบฮา ใน รัตมีจันทร์ ที่ลักษณะที่ตั้งชื่อเอง แต่ได้ระบุไว้ว่าเป็นดินแดนที่อยู่ในตะวันออกกลาง (รัตมีจันทร์, หน้า 4) หรือไบเดอร์ฮาบัด ใน ซัด ที่ประกัสนิสรระบุว่ายู่ในแอฟริกาเหนือ (ซัด, หน้า 11) ส่วนฉากอาหรับที่ผู้เขียนระบุชื่อจริง ได้แก่ ฉากซาอุดีอาระเบีย อียิปต์ คูเวต ไชไน ใน ความลับบนแหลมไซไน และฉากอัลจีเรีย ใน ยังมีรักที่อัยคาร์ ของโสภาค ตลอดจนการใช้ฉากอาหรับโดยมิได้ระบุชื่อใด ๆ เช่น ฉากอาหรับใน ฟ้าจรดทราย และ พรสรวง ของโสภาค ซึ่งแม้ว่าฉากอาหรับที่นักเขียนเสนอจะมีหลายประเทศ ทว่าประเทศเหล่านั้นต่างล้วนมีวัฒนธรรมที่เรียกว่า "วัฒนธรรมอาหรับ" ที่มีบ่อเกิดหรือมีที่มาจากศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ร่วมกัน ดังนั้น ภาพรวมทั่ว ๆ ไปของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับจึงมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งนักเขียนทั้งสามได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็น องค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างฉาก ตลอดจนนำลักษณะเด่น ๆ ของความเป็นจริงในอาหรับ ไม่ว่าจะเป็นด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ การคมนาคม ประชากร สภาพบ้านเมือง และวิถีการดำเนินชีวิต ศาสนา กฎหมาย การเมือง การปกครอง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ เหล่านี้มาผสมผสานกับจินตนาการของตนและสอดแทรกใส่ไว้ในผลงานนวนิยายของพวกเขา ตามเทคนิคหรือกลวิธีของแต่ละคน มูลเหตุของการนำฉากอาหรับทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมมาใช้ในนวนิยายของพวกเขา ก็เพื่อเพิ่มสีสันและแผงไว้ซึ่งสาระที่น่ารู้ น่าสนใจ เพื่อถ่ายทอดให้กับผู้อ่าน ซึ่งในการศึกษาพบว่านักเขียนทั้งสาม ได้นำองค์ประกอบพื้นฐานและลักษณะเด่น ๆ ของอาหรับที่มีปรากฏอยู่จริงมาใช้ในนวนิยายของพวกเขา จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาพรวมของอาหรับในนวนิยายพบว่า มีการสะท้อนให้เห็นถึงภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการคมนาคม

ลักษณะเด่นของสภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับทั่วโลกก็คือ ภาพพื้นที่เป็นทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาล แห่งแล้งกันดาร ขากแก่การทำการเกษตร เช่นในพื้นที่ของภูมิภาคอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ภายใต้ดินทรายอันแห้งขาดความอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติก็ได้ทดแทนความขาดแคลนด้วยการให้พื้นที่อุดมไปด้วยน้ำมันปิโตรเลียม ทรัพยากรอันล้ำค่าที่ทั่วโลกต้องการและแสวงหา ทำให้อาหรับกลายเป็นดินแดนที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่งคั่งในที่สุด แม้สภาพภูมิศาสตร์จะเป็นปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่อาจจะกระทำได้อย่างทั่วถึง อาทิเช่น การคมนาคมในทะเลทรายที่ยังคงต้องอาศัยขลุ่ยเป็นพาหนะสำคัญมาโดยตลอด ดังนั้นภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการคมนาคมของอาหรับจึงมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังจะได้กล่าวถึง โดยละเอียดในลำดับต่อไป

ภูมิศาสตร์ของอาหรับ

ภูมิศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ล้วนมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ประเพณี และสังคมของชนชาตินั้น ๆ มาก ดังที่ผู้หนึ่งกล่าวว่า "สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์มีส่วนกำหนดวัฒนธรรมของมนุษย์ได้มาก" (ประเสริฐ เข้มกลั่นฟัง และคนอื่น ๆ, 2534 : 29) ดังนั้นการที่จะศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของชาติใดจึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของชนชาตินั้นด้วย

ดินแดนอาหรับในปัจจุบัน หมายถึง บริเวณตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ เป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตกว้างประมาณหนึ่งในสามของทวีปยุโรป พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายถึงประมาณเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมด โดยมีทะเลทรายซาฮาราเป็นทะเลทรายที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีแม่น้ำสายใหญ่ ๆ เช่น แม่น้ำไนล์-ยูเฟรติส และอินดีส ประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยในแถบลุ่มแม่น้ำซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์และแถบชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน นอกนั้นต้องกระจัดกระจายกันอยู่ตามโอเอซิสในทะเลทราย

เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ส่วนใหญ่แห่งแล้งกันดาร การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ของชาวอาหรับจึงทำได้ในบางพื้นที่เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่เป็นทะเลทรายที่จะมีแหล่งน้ำอยู่บ้างก็คือที่ โอเอซิส ส่วนพื้นที่ที่อยู่ใกล้ทะเลก็จะใช้เพาะปลูกพืชต่าง ๆ ได้ดี และมากกว่าบริเวณทะเลทรายเพราะมีความชุ่มชื้นมากกว่าพืชและผลไม้ที่สำคัญที่สุดสำหรับชาวอาหรับ คือ อินทผลัม จึงยกย่องกันว่าเป็น "ราชินีของไม้อาหรับ" (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2511 : 5 - 7) นอกจากนั้นพืช

อื่น ๆ ได้แก่ ต้นปาล์มที่เป็นสัญลักษณ์หมายถึงสระน้ำในทะเลทราย อันจะเป็นโอกาสให้ได้ตั้งที่พัก ค้างแ้งแรม ให้ได้อาหารและน้ำแก้อุจและสัตว์เลี้ยง ให้ได้สะสมน้ำและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ สำหรับการเดินทางเพื่อดำรงชีวิตต่อไป สำหรับสัตว์ในทะเลทราย สัตว์ที่สำคัญสำหรับเบตอินคือ อูฐ ชาวเบตอินถือว่า อูฐคือของขวัญอันล้ำค่า ซึ่งพระเจ้าได้ประทานให้แก่พวกเขา (Gift of Allah)

สำหรับภูมิศาสตร์ของอาหรับที่นักเขียนทั้งสามนำมากล่าวถึง ในนวนิยายของพวกเขาอาจ จัดแบ่งออกได้เป็นสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืช และสัตว์ ตลอดจนนัยวัฒนธรรมชาติต่าง ๆ ดังเช่น ลักษณะวัดได้กล่าวถึงสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ของอาหรับว่า เป็นทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาล บางตอนมีปิรามิด โบราณสถานอันน่าพิศมัย ตลอดจนตัวสิ่งมีชีวิตซึ่งการกล่าวถึงปิรามิด โบราณและตัวสิ่งมีชีวิต ทำให้ทราบได้ว่าประเทศอาหรับนั้นคือ ประเทศอียิปต์ ผู้อ่านจะมองเห็นภาพทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาล เต็มไปด้วยแนวสันทราย เนินทราย บางช่วงมีปิรามิด

เสียงเครื่องบินสองเครื่องดังสะท้อนก้องไปในความเว้งว่าง อันดูเสมือนว่าหาความ สันสุขมิได้ เพราะต่ำลง ไปได้เห็นทรายอันมีบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล บางตอนเป็นที่ราบ ยาวเหยียดสุดลูกหูลูกตา แต่บางตอนเป็นลาดเนินสูงต่ำลดหลั่นกันไป นาน ๆ ครั้งจะ เห็นกองกระดูกขาว โพลนของคนและสัตว์กระจัดกระจายเป็นหย่อม ๆ และบางครั้งจะ เห็นยอดแหลมของปิรามิดชูตระหง่านพุ่งสู่ท้องฟ้า (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 3) และมีสิ่ง "เธอผ่านสิ่งมีชีวิตที่หมอบเงยบออยู่ในความมืดของรัตติกาล" (ภฤตยา, หน้า 303)

สำหรับทะเลทรายบางแห่งจะร้อนจัดและแห้งแล้งที่สุดยากที่จะมีผู้เดินทางผ่านไปได้ ขบวนม้าขาวเหยียดนั้นตัดเส้นทาง ไปสู่แถบลึกสุดของทะเลทราย ซึ่งโดยปกติไม่มีใคร กล้าผ่านเข้าไ้มากนัก เพราะรู้ว่าแห้งแล้งขนาดไหน แม้แต่เส้นทางกรรบินก็แทบจะไม่ผ่านมาหากไม่เป็นเพราะหลงทาง ขบวนม้าทั้งขบวนกลับมุ่งตรงเข้าสู่ดินแดนที่ ชาวทะเลทรายขนานนามว่า ประตูนูเพลิง (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 105)

นอกจากลักษณะวัดได้อธิบายว่าดินแดนอาหรับส่วนใหญ่จะเป็นทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดาร และมีความน่ากลัวแล้ว เธอก็ได้กล่าวถึง โอเอซิส ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ชุ่มชื้น เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ กลางทะเลทรายที่บางแห่งมีรถแล่นผ่านอีกด้วย เช่น "ทางที่ทอดกววนผ่านหมู่ไม้ในโอเอซิส" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 15) และ "ภาพอันเขียวชอุ่มของโอเอซิสขนาดย่อม" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 107)

ลักษณะที่ได้บรรยายไว้ก็คือว่า ทะเลทรายบางช่วงมีภูเขาหินปะปนอยู่ด้วยและระหว่างช่องเขาบางครั้งก็เป็นเพียงช่องแคบเล็ก ๆ เป็นหลุมที่ทำให้หลง ทาทางเข้าออกไม่พบจึงสามารถใช้ภูมิประเทศเช่นนั้นเป็นที่หลบซ่อนได้ และเธอใช้ฉากนี้แสดงความลึกซึ้งของบรรยากาศและเหตุการณ์ในนวนิยายเรื่อง รัตมัจฉัตร

หน้าผาสูงเงื้อมตระหง่านนั้นมองดูแต่ไกล มีลักษณะคล้ายคนแก่งั้นชันเข้าทอดสายตาไปไกล ละม้ายคล้ายจะเพ่งพินิจดูความเป็นไปในทะเลทรายอันเว้งว่าง เบื้องหน้าซึ่งในยามค่ำคืนอันดึกสงัด แสงจันทร์ทอกราดไปทั่ว ก่อให้เกิดเงาตราวกับภาพนั้นมีฝ้าดำคลุมไว้ตั้งแต่ส่วนที่สว่างที่สุด ประดงศีรษะลงมา ยิ่งทำให้ภาพที่ทะมึนมีเค้าหน้ากลัวสมกับที่ถูกตั้งฉายาว่า ผู้พิทักษ์ (รัตมัจฉัตร เล่ม 2, หน้า 33)

ตลอดจนการบรรยายให้ภาพหน้าผาว่า "หน้าผาอันสงลิลล้นนั้น แม้ถูกสกัดหินออกเสียบ้างแต่มิได้เรียบสนิทนัก ถึงกระนั้นก็มีได้มีช่องมุมที่จะแอบแฝงอยู่ได้ นอกจากเงามืดแล้วก็มีแต่พื้นทรายและผาหิน" (รัตมัจฉัตร เล่ม 2, หน้า 8) และเนื่องจากอาหรับเป็นดินแดนที่กว้างใหญ่มาก ครอบคลุมหลายทวีป ดังนั้นพื้นที่บางส่วนของอาหรับจึงอยู่ติดทะเล ซึ่งผู้อ่านจะรู้ได้จากการบรรยายของลักษณะที่ว่า "มีสัญญาณไฟจากเรือลำใหญ่เป็นเครื่องหมาย" (รัตมัจฉัตร เล่ม 2, หน้า 48)

สำหรับลักษณะอากาศของอาหรับลักษณะดังกล่าวว่า อากาศตอนกลางวันและกลางคืนจะแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ในตอนกลางวันอากาศในทะเลทรายจะร้อนระอุ และในตอนเย็นจะค่อย ๆ คลายความร้อนไปเรื่อย ๆ จนมีอากาศเย็นเยือกถึงหนาวจัดในตอนดึก เช่น การบรรยายลักษณะอากาศดังกล่าวไว้ใน รัตมัจฉัตร ว่า "ดวงอาทิตย์เบื้องบนตราวจะมีสีส้มดวงแผดแสงจ้าออกมาพร้อมกันจนพื้นทรายระยิบระยับ" (รัตมัจฉัตร เล่ม 2, หน้า 10) และใน กฤตยา ที่ว่า "สีฟ้าวันแห่งความร้อนระอุของทะเลทรายยามทิวา และสีฟ้าคืนแห่งความเย็นเยือกของราตรี" (กฤตยา, หน้า 343)

สำหรับสีในทะเลทรายที่มักขึ้นอยู่กับบริเวณโอเอซิส ที่ลักษณะดังกล่าวไว้ ได้แก่ ปาล์ม อินทผลัม และกระบองเพชร เช่น "ทิวปาล์ม อินทผลัม และกระบองเพชรขึ้นอยู่เป็นกระจุก" (รัตมัจฉัตร เล่ม 2, หน้า 233) นอกจากนี้พื้นที่บางจุดที่สามารถปลูกส้มได้ "มีสเปนแห่งเดียวที่มีส้มเหมือนที่นี่" (รัตมัจฉัตร เล่ม 1, หน้า 183) ซึ่งพื้นที่ส่วนดังกล่าวน่าจะอยู่ติดกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน จึงทำให้มีภูมิอากาศที่สามารถปลูกส้มดังกล่าวได้

ส่วนสัตว์ในทะเลทรายที่ลักษณะตัวกล่าวถึงได้แก่ อูฐ และม้า สัตว์ที่เป็นพาหนะสำหรับชาวทะเลทราย แต่ลักษณะตัวได้กล่าวถึงสัตว์เหล่านั้นมากนัก เธอได้กล่าวไว้เพียงแต่ว่า สัตว์ทั้งสองชนิดใช้เป็นพาหนะได้อย่างดีในทะเลทราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกิดพายุทะเลทราย อูฐจะใช้ได้ดีกว่าม้า "สิ่งเตรียมอูฐให้กำจัดสองตัว อย่าใช้ม้าเลยเพราะถ้าพายุมาจริง ๆ ม้ามักจะตื่นมากกว่า" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 46)

ในด้านภัยธรรมชาติที่ลักษณะตัวกล่าวถึงได้แก่ พายุทะเลทราย โดยเธออธิบายว่า อากาศในทะเลทรายเปลี่ยนแปลงได้อย่างง่ายดาย บางครั้งอาจทำให้เกิดพายุทะเลทรายได้อย่างรวดเร็ว พายุดังกล่าวมีความรุนแรงและน่าเป็นอันตรายอย่างยิ่ง

ท้องฟ้ากระจ่างด้วยแดดระยับ ปลอดภัยปราศจากหมู่เมฆหรือสัญลักษณ์ใด ๆ อันเป็นเครื่องหมายว่า พายุใหญ่กำลังตั้งเค้า สูดขอบฟ้าไม่มีเงาดำซึ่งเคยเป็นที่สังเกตของชาวทะเลทรายว่า ความผันผวนของอากาศจะเกิดขึ้นในอีกไม่กี่ชั่วโมงข้างหน้า ทุกอย่างสงบเงียบอย่างที่เคยเป็น ทว่าถึงกระนั้นผู้ที่ค้นเคยกับทะเลทรายก็ยังไม่มั่นใจนัก เพราะความแปรปรวนของอากาศในย่านนั้นเป็นที่รู้กันว่าอาจจะอุบัติขึ้นในพริบตา (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 45 - 46)

ตลอดจนได้บรรยายความรุนแรงของพายุทะเลทรายว่า "พายุแรงจัด ทำให้หมู่ม้าขัดเซคุมขบวนกันแทบไม่ติด" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 148)

อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงภานุมิศาสตร์ของอาหรับของลักษณะตัวหรือทอมันต์ตั้งที่ได้กล่าวมาจะมีปรากฏในเรื่อง รัศมีจันทร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกเขียนใช้จากอาหรับล้วน ๆ มากกว่าในเรื่อง กตยา ที่ส่วนใหญ่ใช้จากไทยและมีที่ใช้จากอาหรับเล็กน้อยเท่านั้น ลักษณะตัวใช้จากอาหรับโดยมิได้มุ่งบรรยายให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์อย่างละเอียด ทั้งนี้จะเป็นเพราะเธอมุ่งที่จะเล่นความลึกลับ น่าติดตามของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องมากกว่า ดังนั้นเธอจึงเลือกที่จะกล่าวถึงภูมิศาสตร์ของอาหรับในจุดที่จะทำให้เรื่องดูลึกลับ น่าติดตาม โดยมิได้มุ่งเสนอรายละเอียดของภูมิศาสตร์แต่อย่างใด

สำหรับโสภาศ สุวรรณ โสภาศเขียนนวนิยายใช้จากอาหรับหลายเรื่อง บางเรื่องก็บอกชื่อจริงของสถานที่ บางเรื่องใช้ชื่อสมมุติ และบางเรื่องก็มิได้มีการกล่าวถึงชื่อจากที่ใช้ อย่างไรก็ตามภูมิศาสตร์ของอาหรับที่เธอบรรยายไว้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายกัน กล่าวคืออาหรับมีภูมิประเทศที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาลอ่าวกว้างและแห้งแล้งกันดาร บริเวณพื้นทรายอันกว้างใหญ่นั้นจะมีเนินทราย สันทรายสูง ๆ ต่ำ ๆ ตลอดจนก้อนหินปะปนอยู่ในพื้นทรายนั้น

"รูป อัล กาลิ...ทะเลทรายที่กว้างใหญ่ที่สุดในโลก ข้างล่าง โนนมีลักษณะ ไม่ผิดเพี้ยนมหาสมุทรที่มองหาขอบเขตไม่พบ มหาสมุทรที่ปราศจากน้ำ แต่เป็นทะเลทราย" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 530) โดยโสภาคให้รายละเอียดว่า ทรายในทะเลทรายแต่ละแห่งจะต่างกัน บางแห่งนั้นทรายเรียบ บางแห่งเป็นคลื่น สีของทรายมีทั้งสีเทาอมน้ำตาลและสีชมพู "ทรายที่ต่างกันนะครับ" ซาลาอธิบาย "บางแห่งก็ออกสีเทาอมน้ำตาล ดูเรียบ ไบหมด แล้วบางตอนก็เป็นคลื่น...บางตอนก็ออกเป็นสีชมพูละ เอียดสวจะจริง ๆ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 376) และทิวบริเวณพื้นทรายอันกว้างใหญ่จะเต็มไปด้วยทรายหรือสันทรายที่บางครั้งสูงมากและคมกริบ "ทรายที่หนูนะเอ็งก็จะเป็นคลื่นสูงบางช่วง เหมือนกำแพงยักษ์ที่มีสันคมกริบดุจใบมีด โคน ไม่ลื่นแล้ว ไม่ลื่นเลย" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 530) นอกจากนี้ในทะเลทรายอาจจะมีภูเขาหิน มีเศษหินปะปนอยู่ในพื้นทราย "พื้นทรายขรุขระด้วยเศษหินเกลื่อนกลาดทั่วบริเวณ" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 196) และที่บริเวณที่ราบเชิงเขา มีส่วนที่เป็นพื้นดินที่เก็บความชุ่มชื้นไว้ได้บ้าง ทำให้มีหย่อมหญ้าแห้ง ๆ ทั่วไป "กองคาราวานนั้นหยุดพักในที่แห่งหนึ่งซึ่งประกอบด้วยภูเขาหินขรุขระ มีเซลล์มองเห็นหย่อมหญ้าแห้ง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป มันแห้งกรากเป็นสีน้ำตาลแดงปราศจากใบ" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 194) ทะเลทรายบางแห่งได้รับการขนานนามว่าเป็นแดนมรณะหรือแดนแห่งความตายที่ยากแก่การเดินทางผ่านไป เพราะแห้งแล้งและร้อนจัดที่สุด "แดนแห่งความตาย เป็นจุดที่ร้อนที่สุด ไม่มีใครผ่านมาหลายปีแล้วเพราะโอเอซิส หยอดไม้ และแอ่งน้ำแห้งลง" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 176) ในนวนิยายบางเรื่องโสภาคจะระบุชื่อทะเลทรายด้วย เช่น ทะเลทรายซาฮาราใน ยังมีรักที่อัศจรรย์ สำหรับทะเลทรายซาฮารามีลักษณะพิเศษกว่าทะเลทรายแห่งอื่นคือ มีกรดเกลือสูง มีเกลือมากจนชายเป็นสินค้าได้ "พื้นดินแถบซาฮารานะ มีกรดเกลือสูง...เกลือที่อยู่ใต้ดิน ไม่ได้เกิดจากทะเลทรายโบราณ ดึกดำบรรพ์อะไรหรอก แต่มาจากแม่น้ำที่ทางออกทะเลไม่ได้" (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 107) ในเขตทะเลทราย บริเวณแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ที่เรียกว่า "โอเอซิส" จะมีความสำคัญมากสำหรับชาวทะเลทราย บริเวณโอเอซิสจะอุดมไปด้วยต้นไม้ต่าง ๆ ตลอดจนมีสัตว์ต่าง ๆ อาศัยอยู่ด้วย ซึ่งพืชและสัตว์ที่ติดตามบริเวณโอเอซิสจะมีชนิดและจำนวนที่ต่างกันไปตามสภาพความอุดมสมบูรณ์ของโอเอซิสนั่นเอง โอเอซิสเป็นแหล่งที่บรรดากองคาราวานตลอดจนผู้เดินทางผ่านไปมาในทะเลทรายอันแห้งแล้งและร้อนระอุได้แวะวางเดินที่พักผ่อน ได้ตระเตรียมน้ำซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดในการเดินทางในทะเลทราย ตลอดจนเป็นที่สัตว์ที่เป็นพาหนะ เช่น อูฐ ได้แวะพักกินอาหาร เช่น กระจับปี่ และ ได้ดื่มน้ำก่อนออกเดินทางรอนแรมกันต่อไป โสภาคยังได้อธิบายไว้อีกด้วยว่า โอเอซิสจะมีขนาดไม่เท่ากัน บางแห่งมีขนาดใหญ่มีน้ำมากและมีความสวยงามน่ารื่นรมย์มาก "หล่อนไม่เคยเห็นแอ่งน้ำกลางทะเลทรายที่กว้างขวางเท่านี้มาก่อนมีเซลล์คิดว่า โอเอซิสนั้นจะมีขนาดกระทัดรัดดังที่เห็นตามภาพโฆษณาบางแบบ" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 214) ส่วนพืชและสัตว์ในทะเลทรายได้แก่ "ต้นปาล์มสูง ๆ และอินทผลัมมีลูกดกสีเหลืองจัด...ดอกกระจับปี่สีชมพู

ร้อยต้นดูเป็นป่าใหญ่ริมริ่นกลางทะเลทราย" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 237) และ "เด็กหนุ่มหัวเราะว่า ทั้งนุ่ม ไม่มีสีเขียวติดดินที่ออกดอกพราวสีเหลืองทอง สีม่วง น้ำเงินและชมพู" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 390) สำหรับตัวอย่างของสัตว์ที่มีในโอเอซิส ได้แก่ "พวกกระต่ายป่า" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 240) ตลอดจนโอเอซิสบางแห่งมี "โกป่าเดินอวดโฉมอยู่ตามช่องอนหิน...นกพิราบฝูงใหญ่...ผีเสื้อหลายตัว" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 390)

นอกจากนี้โสภาคได้พรรณนาถึงภาพโอเอซิสบางแห่งอย่างละเอียด เช่น โอเอซิสในเอ็ลโกเล ในประเทศอัลจีเรีย โดยบรรยายว่าสวยงามน่ารื่นรมย์มาก เปรียบประดุจสวรรค์กลางทะเลทรายและเปรียบเทียบว่า ความงามของฉากลักษณะนี้เป็นประหนึ่งความงามของฉากอาหรับที่มีกล่าวถึงไว้ในเรื่อง อาหรับราตรี และ พันหนึ่งทิวา มาแล้ว

โกป่าทำเสียงล่อลมมาเข้าห...กอไผ่จริง ๆ นั้นแหละ...พื้นทรายสะอาดราวถูกปัดกวาด...สายลมยามเข้าพัดเอื่อยต้องยอดปาล์มและอินทผลัมเบื่องบน รอบตัวหลอนคือความมหัศจรรย์ เอ็ลโกเล ...ปากทลอบ...อาหรับราตรี...พันหนึ่งทิวา...สวรรค์บนพิภพในใจกลางซาฮารา" (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 239 - 241)

นอกจากโอเอซิสจะเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับผู้ที่เดินทางหรือกองคาราวานในทะเลทรายแล้ว โสภาคได้อธิบายเพิ่มเติมอีกด้วยว่า วาดิ หรือร่องน้ำแห้ง ๆ ที่อาจมีน้ำขังอยู่บ้างก็เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติอีกแห่งหนึ่งในทะเลทรายที่เหมาะสมสำหรับอาบหรือซักล้าง เพราะไม่สะอาดมากนัก ข้อควรระวังคือ บริเวณที่เป็นวาดิอาจเกิดสภาวะน้ำท่วมฉับพลันได้ถ้ามีฝนตก เช่น "ถนัด วาดิต่าง ๆ มักแห้งผาก ถึงจะพอน้ำขังอยู่บ้างตามซอกหินก็ไม่เหมาะดื่มกิน นอกจากอาบ ซักล้าง บางตอนชุ่มชื้นเป็นสีโคลน เพราะน้ำขังมาหลายเดือนเต็มที" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 350) และเนื่องจากโอเอซิสเป็นเขตพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ โอเอซิสบางแห่งจึงมีพวกเบตอินเข้าไปตั้งหลักแหล่งจนกลายเป็นหมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก ลักษณ์บ้านเรือนในเขตดังกล่าวจะสร้างจากอิฐ ดิน หรือหินเป็นรูปสี่เหลี่ยมเหมือนกล่องไม้ขีด และมีหน้าต่างแคบ ๆ เหมือนเป็นช่องลม อย่างไรก็ตามเมืองหรือหมู่บ้านในโอเอซิสบางแห่งจะกลายเป็นเมืองร้างเมื่อโอเอซิสแห่งนั้นหมดความอุดมสมบูรณ์

นอกจากโสภาคจะกล่าวถึงสภาพพื้นที่ของอาหรับที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายแล้ว โสภาคยังได้กล่าวถึงด้วยว่าอาหรับบางประเทศมีเขาและทะเลด้วย เช่น "ด้านหนึ่งเป็นทะเล ถัดขึ้นมาเป็นภูเขาแนวยาวเหยียด ที่ด้านหนึ่งเป็นที่ราบสูงเชิงเขา ชายฝั่งอันอุดมสมบูรณ์ขณะที่อีกหนึ่งเป็นทะเลทราย" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 530) ตลอดจนได้กล่าวถึงสภาพพื้นที่ของประเทศอียิปต์ ซึ่งมีแหล่งน้ำธรรมชาติสำคัญคือ มิแม่น้ำไนล์ไหลผ่าน บริเวณสองฝั่งแม่น้ำไนล์จะมีความอุดมสมบูรณ์ทำการเกษตรได้ดี แต่พื้นที่ส่วนที่ตัดจากสองฝั่งแม่น้ำไนล์ออกไปจะเป็นทะเลทรายอันเว้งว่าง

แห่งแล้งกันดาร ทะเลทรายบางจุดมีปิรามิดโบราณอายุนับพันปีตั้งอยู่

หล่อนมองเห็นแม่น้ำไนล์เป็นสายยาวเหยียดผาดอยู่ท่ามกลางความเขียวชะอุ่มของพืชผล สองฝั่งหากที่ตัดกันราวชวากับดำก็คือ อาณาบริเวณเขียวสดชื่นแห่งความอุดมสมบูรณ์นั้น จะจำกัดเพียงระยะสองฝั่งแม่น้ำเท่านั้น เลยออกไปเอมิลาเห็นทะเลทรายเว้งว่างแห่งแล้งนักและ โนน... โดดเด่นเป็นสง่าท่ามกลางแสงแดดกล้า ปิรามิดทั้งสามเรียงแถวได้ระดับ... กิซา... เซเฟรน และที่เล็กที่สุด... ปิรามิดแห่งไมเซรินส...

(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 130)

ตลอดจน ได้กล่าวถึงพื้นที่ด้านที่ติดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน บริเวณดังกล่าวจะมีอากาศดี พื้นที่อุดมสมบูรณ์บางแห่งมีป่าอันเขียวชอุ่มเป็นทิวเขาสลับได้ และพื้นที่บริเวณนี้สามารถปลูกพืชในเขตเมดิเตอร์เรเนียน เช่น ส้ม องุ่น กล้วย พืช ฯลฯ ได้ หรือพื้นที่บริเวณแหลมไซไนที่ติดกับทะเลแดง ก็มีความอุดมสมบูรณ์มากเช่นกัน พื้นที่ด้านที่ติดทะเลเมดิเตอร์เรเนียนจะมีเมืองท่าด้วย นอกจากนี้ อาหารบางประเภทพยายามใช้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนดังกล่าวด้วยการทำการเกษตรบนไหล่เขาในบริเวณพื้นที่ด้านที่ติดทะเลด้วย

สำหรับลักษณะอากาศของอหรับทโสภาคกล่าวไว้ คือ อากาศตอนกลางวันและกลางคืนจะต่างกันมาก อากาศตอนกลางวันในทะเลทรายจะร้อนจัดมาก บางครั้งอุณหภูมิสูงกว่าสามสิบแปด องศาเซลเซียส "อุณหภูมิขณะนั้นต้องสูงกว่าสามสิบแปดองศาเซลเซียสเป็นแน่" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 53) หรือ "ร้อยยี่สิบองศาฟาเรนไฮต์ วัดในที่ร่มช่อรูปคุดหม้อ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 21) ซึ่งความร้อนของอากาศในทะเลทรายอาจจะทำให้ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับทะเลทรายเห็นเป็นภาพลวงตา หรือเป็นลมแดดได้หากต้องเดินทางในทะเลทราย "นั่นนะเป็นภาพลวงตาชัด ๆ เวลาอากาศร้อนจัดและจิตใจไม่มั่นคงมักจะเกิดภาพลวงตาเช่นนั้น" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 224) และ "มิเชลล์ดำมัวเสียแล้วหล่อนไม่เห็นอุฐตัวหน้าอีกต่อไป ก่อนที่ความมืดจะเข้ามาบดบังทุกสิ่งทุกอย่าง หล่อนก็ร้องเรียกชารีฟออกมาสวดเสีียงแล้วมุ่งลงกับพื้นทรายตรงหน้า" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 225)

ส่วนอากาศในทะเลทรายช่วงเย็นจะค่อย ๆ คลายความร้อนและจะเริ่มเย็นไปจนถึงหนาวจัดในตอนดึก ในทะเลทรายบางแห่ง เช่น ทะเลทรายซาฮารา อากาศตอนดึกในฤดูหนาวจะเย็นจัดจนน้ำในกระดกเป็นน้ำแข็ง "อากาศกลางเดือนมกราคมในทะเลทรายซาฮารา ก็กระโดดเหียงจากห้าดีกรีฟาเรนไฮต์ในตอนกลางวัน ทันทีที่พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าแล้ว ไทวเปรีซงปรางไปสู่อุณหภูมิห้าสิบดีกรีในตอนกลางคืน" (ยังมีรักที่อียิปต์, หน้า 14) และ "กระดกน้ำของเรานะมีน้ำแข็งด้วยนะสิ" (ยังมีรักที่อียิปต์, หน้า 13) โสภาคกล่าวด้วยลักษณะอากาศเช่นนั้นทำให้ผู้ที่เดินทางในทะเลทรายซาฮาราในฤดูหนาวจะรู้สึกได้ว่า "ตอนกลางวันร้อนแทบดับจิตหากพอลับ

เหล็ยมตะวันตก ความหนาวเย็นก็กรูกริวเข้าไปจับกระดูกกระดูกเด็ยว แพบขยับเนื้อตัวไม้ทันทีเด็ยว" (ยังมีรักที่อัยคการ, หน้า 222)

อย่างไรก็ตามนอกจากโสภาคจะได้กล่าวถึงภูมิศาสตร์ของอาหรับที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทราย ทำให้มีอากาศร้อนจัดมากแล้ว โสภาคยังได้บรรยายถึงภูมิประเทศและภูมิอากาศของอาหรับบางประเทศในพื้นที่บางส่วนที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับสภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับส่วนใหญ่ โดยสิ้นเชิง กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีต้นไม้ สัตว์ และธารน้ำ มีอากาศเย็นจนถึงเป็นที่หิมะในฤดูหนาว ทำให้บริเวณดังกล่าวมีผู้ไปพักผ่อนล่าสัตว์ ตัวอย่างเช่น

ป่าสนและต้นโอ๊ค ใบเขียวเข้ม ที่ลานตาสวยสดงอบบริเวณที่รูง่วงผ่านเข้าไปนั้นถก
 ่ขอส่วนให้เล็กลง เมื่อร่งผ่านห่มต้นซิดาร์ซึ่งมีอายุกว่าศตวรรษหรือมากกว่านั้น ต้นซิดาร์
 เหล่านี้สูงใหญ่ชนิดต้องแหงนหน้าคองตั้งบ่า ล่าธารหลายสายเค็ยงขนานไปกับถนนที่
 าวกวนอยู่ในป่าโปร่งข้างหน้า (พรสวรรค์, หน้า 425 - 426)

ตลอดจนมีพื้นที่ที่สามารถเล่นสกีได้ ดังตัวอย่างที่ว่า "ตอนนีในฤดูหนาว เรามีสถานที่
 สำหรับเล่นสกีแล้วครับแม่" (พรสวรรค์, หน้า 436)

นอกจากการกล่าวถึงสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของอาหรับแล้ว โสภาคยังได้กล่าวถึงพืชและสัตว์ต่าง ๆ บางชนิดที่มีอยู่ในอาหรับด้วย สำหรับพืชจะขึ้นได้ยากในทะเลทรายที่แห้งแล้งและขาดแคลนน้ำ "เขาต้องเก็บเชื้อเพลิงเหล่านั้นติดรถไปค๊ะ" สลิลลาอธิบาย "ผมไม้เด็ยว ๆ พวกนั้นไม้ได้มีทั่วไปทุกแห่งนี่ค๊ะ" (ยังมีรักที่อัยคการ, หน้า 439) แต่ถ้าเป็นพื้นที่ส่วนที่ติดกับทะเลจะปลูกพืชได้บ้างแม้ตามไหล่เขาเพราะมีฝนตก "เขาแนะให้เราทำการเพาะปลูกไล่ขึ้นไปตามไหล่เขาก็มีกาแฟ...ข้าว ผลไม้ และผัก" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 534) สำหรับพื้นที่บางส่วนในอัลจีเรียซึ่งอยู่ติดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน จะปลูกพืชประเภทส้ม มะกอก พืช สตรอเบอร์รี่ มัลเบอร์รี่ และแตงหวานได้ด้วย "สวยจริง...รามเรน...ต้นนั้น...ตาย มีกระทั้งลูกพืช...แล้วนี่แตงหวาน...มัลเบอร์รี่...แอฟริค็อท สตรอเบอร์รี่" ซึ่งถือได้ว่าเป็น "สวนผลไม้ในทะเลทราย" (ยังมีรักที่อัยคการ, หน้า 143) เหล่านี้เป็นต้น และส่วนที่เกี่ยวกับการปลูกไม้ดอกไม้ประดับอาคารของชาวอาหรับนั้น โสภาคอธิบายว่าจะมีปลูกไว้ตามพระราชวังหรือบ้านของผู้มีฐานะดี ทั้งนี้เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากนั่นเอง เช่น "พื้นที่จากตำหนักหลังนี้ จึงถึงอุทยานที่มรณด้วยห่มไม้กำลังออกดอกส่งกลิ่นหอมอบอวล" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 504)

สำหรับสัตว์ต่าง ๆ ที่น่าสนใจที่โสภาคกล่าวถึงไว้ว่ามีอยู่ในอาหรับ ได้แก่ อูฐ ถือว่าเป็นสัตว์ที่สำคัญและจำเป็นที่สุดสำหรับชาวทะเลทราย เพราะเป็นสัตว์ที่อดทนที่สุดในทะเลทราย อูฐ

ใช้เป็นทั้งพาหนะและอาหาร ตลอดจนใช้เป็นสินสอดในการแต่งงานของชาวทะเลทรายด้วย โสภาคกล่าวถึงเรื่องอูฐไว้หลายตอนในนวนิยายของเธอ เช่น "อูฐนะ มันน้อยไม่เหมือนใคร (...) ถ้าไม่มีมันผู้คนในทะเลทรายคงสาบสูญไปแล้ว" (ยังมีรักที่อัครการ์, หน้า 36) และกล่าวว่า ผู้ชายตาเวเรคในอัลจีเรียเขาใช้อูฐเป็นสินสอดส่งผู้หญิง ตลอดจนได้บรรยายถึงคุณประโยชน์ของอูฐไว้อย่างชัดเจนใน ความลับบนแหลมไซไน ว่า "เอมิลามองอูฐเหล่านั้นอย่างนึกเวทนามันในใจ เขาใช้มันให้นา เอาน้ำนมของมันมาต้มกิน ทำเนยแข็ง กินเนื้อแล้วยังเอาหนังของมันไปทำถุงน้ำ รองเท้า และอาน พวกผู้หญิงใช้ขนของมันทอพรม ทำเตียงที่ เชือก ผ้าห่ม...สารพัดประโยชน์ที่ได้จากสัตว์ชนิดนั้น" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 248)

สัตว์อื่น ๆ ที่โสภาคกล่าวถึงนอกจากอูฐก็เช่น ม้า โดยเธออธิบายว่า ม้าอาหรับเป็นม้าพันธุ์ดีมีชื่อเสียงของโลก ชาวอาหรับใช้มันเป็นพาหนะในการเดินทางมาตั้งแต่สมัยโบราณ แม้ความนิยมในการใช้ม้าจะน้อยกว่าอูฐก็ตาม ตัวอย่างเช่น "บรรพบุรุษไม่ได้ใช้อูฐอย่างเดียวแต่ใช้ม้าด้วย" (พรสวรรค์, หน้า 446) และ "ม้าพันธุ์อาหรับจึงได้ชื่อว่าเป็นม้าพันธุ์ดีที่สุดในโลก" (น้ำจรวดทราย, หน้า 310)

นอกจากอูฐและม้าซึ่งมีอยู่ค่อนข้างแพร่หลายทั่วไปในทุกพื้นที่แล้ว สัตว์อื่น ๆ ในทะเลทรายที่โสภาคกล่าวถึงไว้ ได้แก่ สุนัขจิ้งจอก เนื้อทราย กระต่ายป่า หม่าเฒ่า นกเหยี่ยว และกิ้งก่า แต่โสภาคมิได้กล่าวถึงสัตว์เหล่านั้นมากเหมือนอูฐและม้า โดยเฉพาะอูฐถือว่าเป็นสัตว์ที่เงินเอกลักษณ์ของชาวทะเลทราย และม้าซึ่งถือว่าเป็นม้าพันธุ์อาหรับมีชื่อเสียงมากทั่วโลก

ในด้านธรรมชาติต่าง ๆ ในอาหรับ มักเป็นภัยธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับที่เป็นทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ เช่น พายุทราย หลุมทรายร้อน ทรายโคลนและฝุ่นทรายที่ก่อให้เกิดเมืองบรณะประลัยสำหรับทรายในอากาศ ที่มีมากเกินไปจนบางครั้งทับถมเป็นร่องลุ่มท่วมกำแพง เช่น เมืองอินซาลาห์ในประเทศอัลจีเรีย หรือ กรุงคัโรที่มีฝุ่นทรายรบกวนตลอดเวลาจนได้ชื่อว่า "นครสีทราย" ภัยอื่น ๆ ก็เช่นภัยจากแมงป่องทะเลทรายที่มีพิษร้ายแรงอาจทำให้ผู้ที่ถูกกัดเสียชีวิตได้ โสภาคได้กล่าวถึงภัยธรรมชาติเหล่านั้นไว้ในนวนิยายของเธอด้วย เช่น

ภัยจากพายุทะเลทราย โสภาคระบุว่า พายุทะเลทราย แต่ละท้องที่จะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป ได้แก่ เซรกี กัมซิน และซามาล พายุทะเลทรายเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและรุนแรง ทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงท้องที่ภูมิประเทศของบริเวณที่เกิดพายุได้

อากาศไม่มีตราบกับอยู่ในถ้ำแล้ว แต่ลมยังพัดอยู่ไม่ขาดระยะ ชั่วแต่ไม่รุนแรงเท่านั้น ท้องทะเลทรายเบื้องหน้าดูแปลกออกไปราวกับว่ากองคาราวานเล็ก ๆ ที่ถูกหอบขึ้นไป ในอากาศแล้วตกลงในที่ใหม่ (. . .) ทางด้านซ้ายมือฉันเล้าก็เกิดเป็นภูเขาทราย สูง ภูมิประเทศเปลี่ยนแปลง ไปสิ้นเชิงภายในเวลาอันรวดเร็ว ไม่มีทางรู้เลยว่า อยู่ที่ ไทน์ และทางที่มุ่งไปอยู่ตอนใด (ฟ้าจรดทราย, หน้า 252)

ภัยจากหล่มทรายร้อน และหล่มทรายโคลน โสภาคอธิบายว่า ทำให้เป็นอุปสรรคต่อ การเดินทาง ดังนั้นคนขับรถที่ไม่รู้จักเส้นทางดีอาจประสบปัญหาได้ ผู้ที่ขับรถในทะเลทรายจึง ต้องมีความรู้ว่า เส้นทางตอนไทน์เป็นทรายร้อน ทรายโคลน

ภัยจากแมงป่องทะเลทราย ผู้ที่ถูกแมงป่องชนิดนี้กัดจะมีไข้และอาจถึงตายได้ เช่น "สัตว์ที่พิษเจ็บปวดนัก ก็คือแมงป่องนี้แหละ แต่หลายคนก็ตายเพราะพิษแมงป่อง" (ยังมีรักที่อัยคการ์, หน้า 52)

จากการศึกษาภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับในนวนิยายจำนวนห้าเรื่องของ โสภาค สุวรรณ พบว่า เรื่อง ฟ้าจรดทราย นวนิยายเรื่องแรกที่ใช้ฉากอาหรับของ โสภาค ผู้เขียนให้ข้อมูลและ เกร็ดความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับได้อย่างหลากหลายและละเอียด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องลักษณะพื้นที่ที่เป็นทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะภูมิอากาศ ฤดูกาล โอเอซิส พืช และสัตว์ต่าง ๆ ตลอดจนภาพเมืองในทะเลทราย ชุมชนเบดูอิน ฯลฯ ส่วนในนวนิยายเรื่อง ความลับบนแหลมไซไน โสภาค ได้ระบุชื่อสถานที่จริงที่ใช้ คือจากประเทศอียิปต์ โดยให้รายละเอียด และข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ของอียิปต์ เช่น ภาพกรุงไคโร หมู่บ้านชานเมืองของกรุงไคโร ภาพ ทะเลทราย โอเอซิส วาดิอันเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติในทะเลทราย พีรามิด แม่น้ำไนล์ บริเวณ พื้นที่ที่เรียกว่า ไซไน ฯลฯ นอกจากการใช้ฉากอียิปต์เป็นส่วนใหญ่แล้ว ความลับบนแหลมไซไน ยังใช้ฉากเมืองมักกะห์ เมืองศักดิ์สิทธิ์ของมุสลิมทั่วโลกซึ่งอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบียด้วย โดย ผู้เขียนบรรยายถึงภาพภูมิศาสตร์ บรรยากาศของเมืองดังกล่าวตลอดจนสถานที่สำคัญ ๆ ที่ใช้ในการ ประกอบพิธีฮัจย์ได้อย่างละเอียดเช่นกัน นอกจากนี้ก็เป็นฉากประเทศคูเวต สำหรับนวนิยาย เรื่อง ยังมีรักที่อัยคการ์ โสภาคให้ภาพภูมิศาสตร์ของประเทศอัลจีเรียในหลาย ๆ ด้านเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นทะเลทรายซาฮารา เทือกเขาอัยคการ์ โอเอซิสที่อุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก หรือ เมืองที่เผชิญปัญหาฝุ่นทรายมากในทะเลทรายซาฮารา และพื้นที่ที่อยู่ติดกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ลักษณะอากาศ ภัยธรรมชาติ พืชพันธุ์ สัตว์ต่าง ๆ ฯลฯ ในอัลจีเรีย เป็นการให้ภาพภูมิประเทศที่ มีใช้ทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดารอย่างเต็มที่ หากแต่มีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีอากาศดีแบบ

เมดิเตอร์เรเนียนด้วยเช่นกัน ส่วนในนวนิยายเรื่อง พรสวรรค์ นอกจากโสภาคบรรยายภาพานภูมิศาสตร์อาหรับที่มีภูมิประเทศเป็นทะเลทรายที่แห้งแล้งกันดารเป็นส่วนใหญ่ มีอากาศที่ร้อนจัดในตอนกลางวันหรือหนาวจัดในตอนกลางคืน ตลอดจนภัยธรรมชาติ ฯลฯ แล้ว โสภาคยังได้บรรยายถึงภาพพื้นที่ที่เป็นป่าอันอุดมสมบูรณ์มีหุบไม้เขียวชอุ่ม เป็นสถานที่สำหรับล่าสัตว์ได้ ตลอดจนมีอากาศอันหนาวเย็นจนถึงมีหิมะตกในฤดูหนาว นับเป็นการบรรยายภาพานภูมิศาสตร์ของอาหรับในลักษณะที่หลากหลายมากขึ้นสำหรับนวนิยายเรื่อง เจ้าทะเลทราย ภาพานภูมิศาสตร์ที่โสภาคกล่าวถึงคือภาพทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดารที่กว้างใหญ่ที่สุด ภาพโอเอซิส นิชและสัตว์ต่าง ๆ ภัยธรรมชาติ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น นับเป็นการให้ภาพานภูมิศาสตร์ของอาหรับที่มีอาณาบริเวณกว้างขวางครอบคลุมหลายประเทศ และมีภูมิอากาศที่แตกต่างกันออกไป แม้พื้นที่ส่วนใหญ่ของอาหรับจะเป็นทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดารเหมือนกัน

กล่าวโดยสรุปถึงการบรรยายภาพานภูมิศาสตร์ของอาหรับในนวนิยายของ โสภาค ได้ว่า โสภาคให้ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ของอาหรับอย่างหลากหลายและมีสีสัน ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะโครงเรื่องของโสภาคส่วนใหญ่ต้องใช้ฉากหรือบรรยากาศอาหรับที่แท้จริง ช่วยในการดำเนินเรื่อง เช่น การรอนแรมผจญภัยของตัวละครพระและนางในเรื่อง ฟ้าจรดทราย ความลับบนแหลมไซไน และ ยังมีรักที่อัยคการ์ ไปตามที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดารหรือได้พบเห็นโอเอซิสอันน่ารื่นรมย์และโรมานติก ทำให้ตัวละครพระและนางได้ใกล้ชิดร่วมทุกข์ร่วมสุขจนลืมนิยามเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ยอมรับซึ่งกันและกัน เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องการใช้ฉากกับโครงเรื่อง

สำหรับการบรรยายภาพานภูมิศาสตร์ของอาหรับของประภัสสร ประภัสสร ได้สมมติชื่อประเทศอาหรับที่เขาเขียนขึ้นว่า "ไบเตอร์ฮาบัต" โดยระบุว่าประเทศดังกล่าวเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ในแอฟริกาเหนือติดกับประเทศลิเบียและอียิปต์ ภาพานภูมิศาสตร์ที่ประภัสสรบรรยายไว้ในนวนิยายของเขา คือ ลักษณะภูมิประเทศที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาลและแห้งแล้งกันดาร เช่น "รถจับแล่นตะลุยผ่านทะเลทรายผ่านหมู่บ้านสุดท้ายออกไปสู่ท้องทะเลทรายกว้างใหญ่ มองเห็นแต่เพียงผืนทรายจรดขอบฟ้า" (ชัค, หน้า 203) มีแนวสันทราย "อุรุสองตัวเดินตามกันไปตามแนวสันทราย" (ชัค, หน้า 224) ตลอดจนมี "แนวภูเขาทรายสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่ทอดยาวเป็นชั้นเชิงราวปรากฏการณ์ธรรมชาติ" (ชัค, หน้า 49) ปรากฏอยู่ในทะเลทรายด้วย

ในทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดารประภัสสรอธิบายว่า "โอเอซิส" หรือแหล่งน้ำธรรมชาติมีปรากฏอยู่ในทะเลทรายบางจุด เช่น "แดดที่ส่องผ่านยอดอินทผลัมกระทบละอองน้ำกระฉอกจากถึงเป็นประกายพรายเลื่อม" (ชัค, หน้า 192)

นอกจากนี้ประภัสสร ได้กล่าวถึงพื้นที่บริเวณที่อยู่ติดทะเลเมดิเตอร์เรเนียนของอาหารับประเทศนี้ด้วยว่า "ทะเลยามตึกคงดงามและสงบเงียบ" (ซัค, หน้า 76) ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าอาหารับประเทศนี้ทั้งทะเลทรายและพื้นที่ติดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งทำให้มีฝนตกได้บ้าง เช่น "ฝนตก... ฝนตกแล้วไว้อ" ผู้หญิงเออะอะเรียกลูก ๆ ให้มาช่วยกันรองน้ำอยู่ยังมี (ซัค, หน้า 138) น้ำฝนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดารเช่นนั้น

ในด้านภูมิอากาศ ประภัสสรอธิบายว่า อากาศตอนกลางวันในทะเลทรายจะร้อนจัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนเที่ยงวัน จะร้อนจัดจนผู้คนในทะเลทรายต้องหยุดพักหลบร้อนอยู่ในที่ที่กั้นร่มเงาหรือเป็นซุ้มทางแห่งการสัญจรในทะเลทรายก็จะเงยเงยนั่งราวเมืองร้าง เพราะผู้คนพากันหลบความร้อนอยู่ในบ้าน หรืออาศัยร่มเงาของดงอินทผลัมกำบังแดดแก่ตัวเองและสัตว์เลี้ยง ทำให้ทุกอย่างหยุดความเคลื่อนไหวชั่วคราวในตอนกลางวัน

ขณะที่เมื่อถึงช่วงเย็น อากาศในเขตทะเลทรายจะค่อย ๆ คลายความร้อนลงไปเรื่อย ๆ จนถึงเย็นจัดและหนาวยะเยียบในตอนดึก เช่น "ตะวันคล้อยจนแสงสว่างค่อย ๆ จางจากฟ้า... สายลมยะเยียบเริ่มเขื่อนมาอีกครั้ง" (ซัค, หน้า 131) และอากาศในตอนดึก "จะเริ่มเย็นลงจนหนาวเข้าไปถึงกระดูก" (ซัค, หน้า 36) เป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงของอากาศตอนกลางวันและตอนกลางคืนในเขตทะเลทราย

สำหรับพืชในทะเลทรายที่ประภัสสรกล่าวถึง ได้แก่ ปาล์ม และอินทผลัม ซึ่งถือว่าเป็นพืชพื้นเมืองของชาวอาหรับ

ส่วนสัตว์ต่าง ๆ ในทะเลทรายที่ประภัสสรกล่าวถึงไว้ ได้แก่ อูฐ ถือว่าเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญและจำเป็นที่สุดสำหรับชาวทะเลทราย เปรียบดัง "นาวาแห่งทะเลทราย" (ซัค, หน้า 293) ซึ่งนอกจากจะใช้อูฐเป็นพาหนะแล้ว ยังใช้น้ำมันอูฐมาตีหม้อหรือทำเนยได้อีกด้วย สัตว์อื่น ๆ ที่มีกล่าวถึงอีกก็เช่น แกะ แพะ นกแร้ง เหยี่ยว หนูทะเลทราย หมาไนไฮอินา เหล่านี้เป็นต้นอย่างไรก็ดี สัตว์ที่ประภัสสรกล่าวถึงและให้ความสำคัญอย่างมาก คืออูฐนั่นเอง

ในด้านภูมิธรรมชาตินะในทะเลทราย ประภัสสรกล่าวถึงพายุทะเลทรายว่าเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว รุนแรง บางครั้งเกิดติดต่อกันนานถึงเจ็ดวัน ทำให้ผู้ที่ติดอยู่ในบริเวณพายุมีอาการอ่อนเพลีย หรืออาจมีเปลือกตาบวมเป่ง ริมฝีปากเห่อช้ำและใบหน้าระบมด้วยแรงพายุทรายที่มีความรุนแรงมาก เช่น

พายุยังโหมกระหน่ำรุนแรงติดต่อกันเป็นวันที่เจ็ด ฝนทรายตลบคลั่งไปในอากาศ มือครมจนไม่รู้วันและโมงยาม เสียงลมอ้ออิ่ง ไม่ขาดสายและหอบเอาทรายถมทับลงบน

ร่างของดาวิช กับอับรอฮีม (...) ดาวิชล้มตาคันช้า ๆ อย่างลำบาก เปลือกตาทั้งสองข้างบวมเป่ง ริมฝีปากเห่อข้างจนแทบจะขยับปากไม่ได้ ใบหน้าระทมด้วยแรงพยายาม" (ซัค, หน้า 41 - 44)

ในการเสนอภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับของประภัสสร พบว่า ประภัสสรได้ให้ข้อมูลอันหลากหลายเกี่ยวกับทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ แม้จะได้กล่าวถึงพื้นที่ส่วนอื่นของอาหรับ เช่น ส่วนที่อยู่ติดทะเลด้วยก็ตามที อย่างไรก็ตามประภัสสรมิได้ให้ภาพรายละเอียดที่ชัดเจนของสิ่งที่เขาได้กล่าวไว้มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเขากล่าวถึงตัวละครที่เป็นเบตอีนมาก จึงทำให้ต้องอธิบายภาพทะเลทรายให้ดูสมจริงสอดคล้องกับตัวละคร แต่เนื่องจากนวนวนิยายที่เขาเขียนเป็นแนวการเมืองและเหตุการณ์ที่เสนอในเรื่องมักจะเป็นเรื่องเคร่งเครียด จริงจัง และมักส่งผลถึงชาวเมืองมากกว่าดังนั้นการบรรยายภาพภูมิศาสตร์ของเขาจึงมีลักษณะห้วนสั้น กะทัดรัด ไม่มีการให้สีสันของภาพมากนัก

กล่าวโดยสรุปถึงภาพภูมิศาสตร์ในนวนิยายของลักษณะวัต โสภาค สุวรรณ และประภัสสร เสวิกุลได้ว่า ภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับที่นักเขียนทั้งสามเลือกมานั้น ตรงกับข้อมูลจริงในทางวิชาการอีกทั้งมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นภาพภูมิประเทศที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาลและแห้งแล้งกันดาร มีภูเขา มีอากาศที่ร้อนจัดในตอนกลางวันและหนาวจัดในตอนกลางคืนมีภัยธรรมชาติ พืชพันธุ์ต่าง ๆ ขึ้นได้ยากมาก นอกจากตามบริเวณโอเอซิส สัตว์ต่าง ๆ หาได้ยากเช่นกัน อย่างไรก็ตามการกล่าวถึงข้อมูลรายละเอียด เกิดความรู้ต่าง ๆ ในด้านภูมิศาสตร์ของอาหรับของนักเขียนทั้งสามนั้นมีความแตกต่างกัน เช่น ลักษณะวัต หรือทอมยันตี จะไม่บรรยาย หรือให้รายละเอียดของสภาพภูมิศาสตร์อาหรับมากนัก มักจะเป็นเพียงการกล่าวถึงให้รู้ว่าเป็นฉากทะเลทราย หรือโอเอซิส ฯลฯ เป็นต้น เช่นเดียวกับประภัสสรที่แม้จะบรรยายภาพภูมิศาสตร์ต่าง ๆ ของอาหรับได้ชัดเจนมีรายละเอียดมากกว่าของลักษณะวัตหรือทอมยันตี แต่ก็ไม่หลากหลายแง่มุมเท่าโสภาค ซึ่งบรรยายภาพและให้เกิดความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดชัดเจนและครอบคลุมด้านต่าง ๆ มากกว่า มีความหลากหลายมากกว่า ทำให้ภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับที่เสนอมีสีสันน่าสนใจมากกว่า ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้อาจจะเนื่องมาจากจำนวนนวนิยายใช้จากอาหรับของนักเขียนทั้งสามต่างกัน ความสนใจในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหรับ และแหล่งข้อมูลที่เขาใช้ในการสร้างฉากอาหรับต่างกันมาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวเรื่องและโครงเรื่องของนักเขียนแต่ละคนต่างกัน เช่น ลักษณะวัตแม้จะเสนอแนวการเมืองแต่จุดเน้นของเธออยู่ที่การนำเรื่องอารยธรรมอียิปต์โบราณ อีกทั้งตำนานความเชื่อเรื่องเทพเจ้าอียิปต์มาใช้ ดังนั้นแม้เธอจะไม่บรรยายภาพภูมิศาสตร์ละเอียดนัก แต่ก็ไม่มีผลต่อการสร้างเรื่องของเธอ เช่นเดียวกับประภัสสร

ที่เสนอแนวการเมืองเหมือนกัน แต่ประภัสสรเน้นการสร้างเรื่องและเหตุการณ์ทางการเมืองมากกว่า ในขณะที่โสภาคพรรณนาภาพภูมิศาสตร์ของอาหรับมากกว่าของลักษณะวัดและประภัสสร เพราะโสภาคต้องการนำเรื่องราวเกี่ยวกับอาหรับทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันมาถ่ายทอดให้แก่ผู้อ่านผ่านนวนิยายแนวพาฝันหรือแนวครอบครัวที่ใช้จากอาหรับของเธอนั่นเอง

เศรษฐกิจของอาหรับ

ในด้านเศรษฐกิจของอาหรับ เดิมดินแดนอาหรับส่วนใหญ่มีฐานะยากจน เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดาร เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ชาวอาหรับไม่อาจทำการเกษตรอันเป็นอาชีพพื้นฐานของชนทุกชาติ ชาวอาหรับที่มีฐานะเศรษฐกิจดีหรือค่อนข้างดี จึงมักเป็นกลุ่มที่อยู่ในเมือง ซึ่งมักมีอาชีพค้าขายตลอดจนการเกษตรต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ดินแดนอาหรับได้กลับกลายเป็นสัญลักษณ์ของดินแดนอันมั่งคั่งร่ำรวยของโลกในปัจจุบัน ด้วยการค้นหาน้ำมันและแก๊สธรรมชาติในบางประเทศ เช่น ในอัลจีเรีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณแหลมอารเบีย คูเวต บาหลีเรน แม้การดำเนินงานธุรกิจน้ำมันในช่วงแรกมักอยู่ในมือของชาวต่างชาติ ซึ่งผลจากความมั่งคั่งอันเกิดจากการค้าน้ำมันปิโตรเลียมและแก๊สธรรมชาติ ทำให้ประเทศอาหรับหลายประเทศมีความเจริญทันสมัย และสามารถนารายได้จากน้ำมันมาพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร การสาธารณสุข การอุตสาหกรรม ฯลฯ ซึ่งจากสถิติเมื่อ ปี พ.ศ. 2517 คูเวตเป็นชาติที่ร่ำรวยที่สุดในโลก มีรายได้ประชาชาติต่อหัวสูงประมาณ 11,000 เหรียญสหรัฐ เนื่องจากรายรับที่เพิ่มขึ้นจากน้ำมัน ลิเบียเพิ่มจาก 2,600 เป็น 4,950 เหรียญสหรัฐ อิหร่านจาก 810 เป็น 1,275 เหรียญสหรัฐ และซาอุดีอาระเบียจาก 750 เป็น 2,650 เหรียญสหรัฐ (สรุปผล ราชภัฏวารักษ์ และคนอื่น ๆ, 2520 : 5) นอกจากรายได้หลักจากการค้าน้ำมันดิบแล้ว อาหรับบางประเทศที่มีอารยธรรมโบราณ เช่น ประเทศอียิปต์ยังมีรายได้หลักส่วนหนึ่งจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาประเทศตนด้วย และสำหรับประเทศซาอุดีอาระเบียเดิมเคยมีรายได้หลักจากการที่มีผู้เข้าไปแสวงบุญทำพิธีฮัจญ์ที่เมืองมักกะห์ แต่ภายหลังได้ยกเลิกค่าธรรมเนียมเก็บเงินคนที่เข้าไปแสวงบุญก็ด้วยความมั่งคั่งจากน้ำมันเช่นกัน

สำหรับเศรษฐกิจของอาหรับที่นักเขียนทั้งสามนำมากล่าวไว้ในนวนิยายของพวกเขา ได้แก่ รายได้อันเกิดจากการค้าน้ำมัน ทำให้อาหรับมั่งคั่งมาก ดังเช่นที่ลักษณะตึกกล่าวไว้ว่าดินแดนอาหรับที่สมมุติว่าชื่อ แคว้นรุไบยานี้ มีภาวะเศรษฐกิจดีเนื่องจากมีรายได้หลักจากการค้าน้ำมัน ทรัพยากรธรรมชาติสำคัญที่มีมากในแคว้นนี้ ทั้งเป็นน้ำมันอย่างดี ชาวอาหรับเป็นเจ้าของบ่อน้ำมัน และเป็นผู้ดำเนินการเอง ฐานะของแคว้นดังกล่าวจึงมั่งคั่งมาก ทั้งกลายเป็นประเทศที่มีอำนาจ

มากไปด้วย เพราะโลกต้องพึ่งพาน้ำมันในการพัฒนาทุกด้านนั่นเอง ตัวอย่างเช่น

"ท่ามกลางความร้อนระอุ กลั่นน้ำมันดิบจะอบอวลไปทั่ว คนงานนับพันทำหน้าที่ไม่หยุดยั้งท่อขนาดใหญ่ที่ทอดยาวเหยียด ไปสู่อ่างทะเลที่ไกลที่สุด ละม้ายคล้ายเส้นโลหิตใหญ่ที่ทำหน้าที่ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงประชากรทั้งแคว้น

"อำนาจอันแท้จริงของรูไบยาอยู่ที่นั่นแหละ"

ผู้เป็นบิดาซีไปยงวิสต์เหลวซันดามะเมอม ซึ่งถูกขับหลัง ๆ ขึ้นมา

"อำนาจที่ปกคลุมไปทั่วโลกเสียด้วย" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 38 - 39)

"ทุกตารางผดของรูไบยาเรียกว่ามีน้ำมันอยู่ทั้งสิ้น แม้แต่หิน (...)" นิ้วพระหัตถ์ก็ชี้ตรง ไปยังพื้นดินเบื้องล่าง

"ถ้าขุดลงไปมันก็มีน้ำมัน เพราะฉะนั้นแม้รูไบยาจะเล็กที่สุด แต่เสียงเรามาได้ค่อยตามไปด้วยเลย" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 206)

นอกจากนี้ลักษณะเวดียงได้กล่าวไว้อีกด้วยว่า ผลจากการค้าน้ำมันทำให้ชาวอาหรับบางกลุ่มมีฐานะมั่งคั่ง มีความเป็นอยู่ดีมาก เช่น

ชายหนุ่มเหลียวมองไปรอบ ๆ น้ำมัน (...) ทรัพย์สินอันสำคัญช่วยก่อให้เกิดความมั่งคั่งอย่างมหาศาล ความเป็นอยู่อันสมบูรณ์เหล่านี้ ดูเป็นธรรมดาของเจ้าของบ่อน้ำมันเสียแล้ว ฉะนั้นการกระทำใดก็ตามอันจะยังผลกระทบกระเทือนไปถึงความสมบูรณ์พูนสุขที่เป็นอยู่ย่อมยากที่จะมีผู้เห็นพ้องด้วย (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 22)

ส่วนรายได้อันรอนจกน้ำมันที่ลักษณะเวดียงกล่าวไว้คือ รายได้จากการเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมโบราณทำให้เป็นแหล่งที่นำศึกษาและนำท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของโลก และมีนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกพากันไปเที่ยวชมอารยธรรมของประเทศดังกล่าวนี้ ตัวอย่างเช่น

"ผู้คนหลังไหลมารวมกันล้นหลาม โดยเฉพาะที่ลานหินหน้าตึกสภาอันเป็นสถานที่ตรวจผลของข่านองค์ใหม่ ตรงกันข้ามกับพลับพลาสูง คืออัมจันทร์ที่นั่งของนักท่องเที่ยว ซึ่งหลังไหลมาชมพิธีเป็นจำนวนไม่น้อย รถยนต์ประดับธงชาติของคณะสถานทูต เริ่มทยอยเข้าสู่ตึกสภา ท่ามกลางเสียงปรบมือต้อนรับจากบรรดานักท่องเที่ยว (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 264)

สำหรับโสภาคกล่าวถึงภาพเศรษฐกิจของอาหรับไว้ว่า แม้พื้นที่ส่วนใหญ่ของอาหรับจะเต็มไปด้วยทะเลทรายทำให้ยากแก่การทำกรเกษตร แต่ประเทศอาหรับส่วนใหญ่ก็เป็นดินแดนที่มั่งคั่งเพราะอุดมไปด้วยน้ำมันปิโตรเลียม แก๊ส แร่ธาตุต่าง ๆ อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ

รายได้โดยเฉลี่ยของชาวอาหรับในประเทศที่น้ำมันจะสูงมาก เช่น ในประเทศคูเวต นอกจากนี้ รายได้จากน้ำมันทำให้อาหรับบางประเทศสามารถนำมาพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้มาก ทั้ง ทำให้เป็นประเทศที่เป็นที่สนใจของมหาอำนาจต่าง ๆ

ตัวอย่างของการกล่าวถึงน้ำมันและความสำคัญของน้ำมันต่อโลกที่โสภาคบรรยายไว้ได้แก่

"ในฐานะที่ฝ่าบาทเป็นอาหรับ น้ำมันในตะวันออกกลางมีสักเท่าไรหรือ กระหม่อม"

"เจ็ดสิบถึงเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ของน้ำมันในโลกอยู่ในเขตของอาหรับ"

"ฝ่าบาททรงคิดใหม่ว่าพลังงานประมาณจะทดแทนประโยชน์ที่ได้จากน้ำมัน เศรษฐกิจในยุโรปขึ้นอยู่กับน้ำมันในโลกอาหรับ ทุกหนทุกแห่งในโลกก็ว่าได้"

(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 161)

ตลอดจนตัวอย่างจาก ฟ้าจรดทราย ที่ว่า "องค์อาหมัดทรงพระบริษาศาสามารถมากอยู่แล้ว เงินรายได้ของประเทศจากน้ำมันล้นเหลือ ประเทศของเราก้าวไปไกลทีเดียว (ฟ้าจรดทราย, หน้า 433)

นอกจากน้ำมัน โสภาค ได้กล่าวถึงแก๊สธรรมชาติซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศอัลจีเรีย ด้วยว่า

"เวลานี้แก๊สธรรมชาติของเรา ให้ผลผลิตสูงกว่าเดิมถึง 11.1 พันล้านคิวบิกเมตร ก็ราว ๆ เจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์ ถ้าคิดจากปีที่แล้วเราส่งแก๊สธรรมชาติออกขายต่างประเทศถึงหกสิบเปอร์เซ็นต์"

เสียงเขาภาคภูมิใจไม่ใช่น้อย "แหล่งผลิตแก๊สธรรมชาติของประเทศผม มีจำนวนมากเป็นที่สามของโลก" (ยังมีรักที่อัคการ, หน้า 499)

น้ำมันและแก๊สธรรมชาติตลอดจนเหมืองแร่ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทำให้ชีวิตของชาวอาหรับเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก รวมทั้งรูปแบบของเศรษฐกิจตลอดจนสถานะทางเศรษฐกิจก็เปลี่ยนไป ในทางที่ดี กล่าวคือ ชาวอาหรับมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

มาบัดนี้ ภายหลังจากค้นพบแหล่งน้ำมันดิบของประเทศ ฮีราตัจจึงขยายเติบโตใหญ่ (...) ฮีราตัจในปัจจุบันจึงมีการชลประทาน ขุดบ่อน้ำ คลองส่งน้ำเพื่อการเกษตร ในทะเลทราย อย่างที่ว่า หากคนโบราณเมื่อร้อยปีที่แล้ว กลับพื้นดินชั้นชั้นมาเห็น ฮีราตัจอีกครั้งละก็คงไม่เชื่อตาตัวเองหรือกว่าท้องทะเลทรายอันกว้างแห่งแล้ง จะกลับกลายเป็นเขียวชอุ่มผลิตพืชผลทางการเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ"

เจ้าทะเลทราย, หน้า 477 - 478)

อย่างไรก็ตาม มีชาวอาหรับบางกลุ่มได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงนี้ด้วยเช่นกัน อาทิเช่น "หลังสงครามโลกครั้งที่สองเรามีกังนํ้ามัน แก๊สธรรมชาติ เหมือนแร่ธาตุหลายชนิด (...) เพราะอย่างนี้ พวกทาสคนใช้ในไครอันของเรา ถึงได้ออกไปเป็นลูกจ้างจนหมดไม่ค่อยเหลือไว้ทำงานตามบ้าน หรือดูแลฝูงสัตว์ สวนผลไม่อย่างแต่ก่อน" (ยังมีรักที่อัครการ, หน้า 150)

โสภาคยังได้กล่าวถึงผลพลอยได้ของความเจริญจากนํ้ามันและทรัพยากรอื่น ๆ ด้วย เช่น "เรามีโรงงานทำปุ๋ยเคมีที่ซูโอบาเจ้าพี ส่งปุ๋ยพวกนี้ไปต่างประเทศถึงวันละกว่า สี่ร้อยตัน (...)

"ต้นไม้ต่างชนิดเติบโตที่บิลละหมื่นต้น ส่วนใหญ่เราแจกจ่ายให้ประชาชนที่ต้องการนำไปปลูกตามบ้าน แต่นํ้ายังไม่พอสำหรับการกลีกรรม เรากำลังเร่งรัดสร้างท่อส่งนํ้าไปให้ถึงแม่น้ำซัดเอ็ล-อาหรับ เขตแดนของอิรักอย่างไรเล่ากระหม่อม... นํ้าพวกนี้จะใช้ในการกลีกรรมล้วน ๆ อีกไม่นาน เราก็จะเลี้ยงตัวด้วยพืชผัก ผลไม้ ได้ดีทีเดียว" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 149 - 150)

สำหรับประภัสสร เศรษฐกิจของอาหรับ เนนวนิยายของประภัสสรก็ไม่แตกต่างจากของโสภาค เพราะเขาได้กล่าวถึงความเจริญ การพัฒนาอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากนํ้ามัน แต่ประภัสสรมีวิธีการเล่าที่ชัดเจนกว่าว่าอาหรับเจริญขึ้นได้อย่างไร กล่าวคือมีชาวต่างชาติเข้ามาเสนอขุดเจาะสำรวจนํ้ามัน และหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษก็เป็นช่วงเวลาต่างชาติขุดเจาะหาแหล่งนํ้ามันสำเร็จ โดยค้นพบนํ้ามันอย่างดี ทำให้ไบเตอร์ฮาบัตมีรายได้หลังจากการเรียกเก็บค่าสัมปทานจากบริษัทต่างชาติที่เข้ามาดำเนินกิจการนํ้ามัน มีการตั้งกระทรวงนํ้ามัน อย่างไรก็ตามผลกระทบของการขุดเจาะนํ้ามันก็คือ พวกเบดูอินที่เคยอยู่ตามพื้นที่นํ้ามันจะถูกไล่ให้ต้องไปหาแหล่งที่อยู่อาศัยใหม่ และผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรนํ้ามันนั้นมิเพียงไม่กี่คนเท่านั้น คนส่วนใหญ่ของประเทศมิได้รับผลประโยชน์อันนี้ด้วย ตัวอย่างของการเรียกเก็บค่าสัมปทานจากต่างชาติ ได้แก่

"ถ้าเช่นนั้นผ่าบาทจะคิดค่าสัมปทานเป็นจำนวนเท่าใด" นักธุรกิจสูงอายุเอ่ยถามและยกถ้วยกาแฟขึ้นดื่ม

"5 ล้านปอนด์สเตอร์ลิง" (ซีค, หน้า 229)

นอกจากนี้ประภัสสรได้ให้รายละเอียดประวัติการขุดเจาะนํ้ามัน ในตะวันออกกลางว่า มีการค้นพบนํ้ามันในเปอร์เซียหรืออิหร่านเป็นแห่งแรกในปี ค.ศ. 1908 และอุตสาหกรรมนํ้ามันในตะวันออกกลาง เปิดฉากสำคัญเมื่อมีการขุดพบแหล่งนํ้ามันขนาดมหึมาที่บาบาการ์กูร์ ในอิรักในปี

ค.ศ. 1927 ตลอดจนได้อธิบายขั้นตอนหรือวิธีดำเนินการสำรวจน้ำมันของชาวต่างชาติอย่างละเอียดชัดเจน เช่น ใ้รายละเอียดภาพของชาวต่างชาติที่เป็นผู้ขอสัมปทานน้ำมันในอาหรับ ตลอดจนคนงานขณะสำรวจขุดเจาะน้ำมันว่าคนเหล่านี้จะ

ใจจดใจจ่ออยู่กับการติดตั้งหัวเจาะกับเครื่องมือที่หนักกว่าหนึ่งตันที่ห้อยโยงด้วยสายลวดสลิงเส้นใหญ่จากคานเลื่อนของเสาเหล็กมหึมาที่ปักลงไปในพื้นที่ทราย แรงกดของเครื่องขุดทำให้ข้อเหวี่ยงดึงคานเลื่อนกระดกขึ้นลงกดหัวเจาะให้กระแทกลงในชั้นหินเบืองล่าง (ซีค, หน้า 339)

คนงานเหล่านี้จะไม่เอาใจใส่ต่อสภาพอากาศกลางทะเลทรายที่มีแดดจ้า ร้อนระอุ แม้กระทั่งสายลมที่พัดแรงหอบเอาฝุ่นปลิวคลุ้งไปในอากาศเป็นปริมณฑลกว้างไกล ตลอดจนกล่าวถึงประสบการณ์อันซ้ำซ้อนของชาวฮอลันดาในการขุดหาน้ำมันจนได้ชื่อว่าเป็น "บิดาแห่งอุตสาหกรรมน้ำมัน" และทำให้มีงานสังหรณ์หรือมีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวของผู้ที่อยู่ในอาชีพนี้ ดังที่ประภัสสรกล่าวไว้ใน ซีค ว่า

ทางตาของจูเลียน ฟานเดนเบิร์ก กระตุกน้อย ๆ อาจจะเพราะแรงสั่นสะเทือนของเครื่องเจาะ หรืออาจจะเพราะงานสังหรณ์พิเศษแต่ก็ทำให้นักธุรกิจน้ำมันชาวดัตช์ให้สัญกักับตัวเองว่าจะไม่มีวันเลิกล้มโครงการขุดหาน้ำมันในทะเลทรายแห่งนี้ลงอย่างง่าย ๆ เป็นอันขาด (ซีค, หน้า 339 - 340)

อย่างไรก็ตามประภัสสรกล่าวอีกด้วยว่า การขุดเจาะค้นหาน้ำมันต้องอาศัยเรื่องของโชคด้วยเพราะทฤษฎีเกี่ยวกับแหล่งน้ำมันไม่แน่นอน มีที่ขัดแย้งกันเอง เช่นอเมริกานิยมขุดเจาะในชั้นหินใต้ดินที่มีลักษณะเป็นรูปโค้งทรงกะทะคว่ำ ส่วนยุโรปเชื่อว่าน้ำมันอาจไหลผ่านรูพรุนของชั้นหินจากแหล่งหนึ่ง ไปยังอีกแหล่งหนึ่งได้ นอกจากนี้ประภัสสรให้ภาพรายละเอียดอันแจ่มชัดของการค้นพบน้ำมัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าน้ำมันในอาหรับมีปริมาณมหาศาลและมีคุณภาพชั้นเยี่ยมจนเป็นที่ปรารถนาของต่างชาติทั่วไปว่า

แต่เมื่อแก๊สระเบิดตัวขึ้นจากหลุมที่ถูกขุดเจาะก็เปิดช่องทางให้กระแส้ำมันมหาศาล ทะลักออกมาได้เต็มที่ (...) เสียงกัมปนาทก็ก้องไปทั้งทะเลทราย เครื่องเจาะกระเด็นขึ้นมาตามแรงอัดของแก๊สและน้ำมัน สายลวดสลิงขาดผิง เสาเหล็กโงนเงน ฝนแท่นเจาะสั่นสะเทือนราวจะหลุดออกเป็นชิ้น ๆ เหล่าคนงานแตกตื่นแผ่นหนีกันอลหม่าน

ลำน้ำมันพุ่งทะยานขึ้นไปในอากาศ เป็นประกายละเอียดเหมือนน้ำหยกซ์ก่อนจะสาดกระเซ็นไปทั่ว (...)

"ให้ทำกิน น้ำมันเกรตหนึ่งทีเดี๋ย" (ซัค, หน้า 343)

อย่างไรก็ตาม ผลจากการให้ชาวต่างชาติเข้ามาเป็นผู้สำรวจขุดเจาะและได้รับสัมปทานน้ำมัน โดยชาวอาหรับเจ้าของประเทศเป็นแต่เพียงผู้รับค่าสัมปทานอย่างเดี๋ยวนั้นมีผลเสียต่อชาวอาหรับเช่นกัน เพราะทำให้ไม่สามารถขุดได้ด้วยตนเอง ต้องพึ่งพาต่างชาติซึ่งเป็นการทำให้เกิดความสูญเสียเอกราชทางเศรษฐกิจอย่างไม่รู้ตัว เช่น

คนของบริษัทอิสเทิร์นออยล์ มีสิทธิ์จะเข้าไปทำการสำรวจทะเลทรายได้โดยเสรี และขับไล่ผู้คนออกจากพื้นที่สำรวจโดยไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าชดเชย เรียกเกณฑ์แรงงานชาวโอเอซิส โดยจ่ายค่าจ้างตามที่บริษัทเห็นสมควร ใครก็ตามที่ไม่ให้ความร่วมมือหรือขัดขวางการดำเนินงานของบริษัทถือว่าเป็นผู้บ่อนทำลายเศรษฐกิจของไบเดอร์ฮาบัต จะต้องถูกลงโทษสถานหนัก (...)

"แต่ข้ายังไม่ได้ยินก็คือ การที่ไบเดอร์ฮาบัตกลับขายเอกราชนั้นแก่บริษัทของพวกเขา คริสเตียนอีกครั้งหนึ่ง" (ซัค, หน้า 315 - 316)

ในการกล่าวถึงภาพด้านเศรษฐกิจของอาหรับนั้น ประภัสสรมิได้กล่าวเพียงว่าเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของอาหรับขึ้นอยู่กับน้ำมัน หากแต่เขาได้ให้รายละเอียดเรื่องน้ำมันด้วยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ น้ำมันมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องหลังจากอาหรับประเทศนั้นได้รับเอกราช เนื่องจากรายได้หลักของประเทศนี้ คือ การให้สัมปทานน้ำมันแก่บริษัทต่างชาติที่เข้ามาขุดเจาะ และแม้ว่ารายได้จากค่าสัมปทานจะมีจำนวนมหาศาลแต่ก็ไม่ได้ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ทั้งยังส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการปกครองของประเทศอีกด้วย เพราะคณะรัฐบาลที่ตั้งขึ้นหลังการได้รับเอกราชนั้น ได้นำเอาผลประโยชน์จากน้ำมันของชาติมาเป็นผลประโยชน์ส่วนตน โดยมีได้มีการพัฒนาประเทศแต่อย่างใด ทำให้รัฐบาลชุดนั้นถูกนักธุรกิจสั่งปลด ซึ่งต่อมาคนกลุ่มนี้ได้ก่อการรัฐประหารแต่ไม่สำเร็จ และเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง จากระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขมาเป็นระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐอิสลามมิกที่ยึดหลักการปกครองตามหลักรัฐศาสตร์ในคัมภีร์อัลกุรอาน โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ทั้งลักษณะวิติและประภัสสรให้ความสำคัญในเรื่องน้ำมันกับการเมือง โดยประภัสสรเน้นภาพที่เด่นชัดกว่า เพราะน้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินเรื่องช่วงที่ประเทศดังกล่าวได้รับเอกราชและนับตั้งแต่การค้นพบน้ำมันเป็นต้นมา ส่วนโสภาคนั้นมุ่งอธิบายว่าน้ำมันเป็นปัจจัยที่ทำให้มีการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ และสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศอาหรับ

ประภัสสร ได้บรรยายถึงรายละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับน้ำมัน โดยได้กล่าวถึงตั้งแต่ประวัติศาสตร์เชื้อเพลิงในการสำรวจขุดค้นหาน้ำมันของชาวฮอลันดา การค้นพบน้ำมันของประเทศอาหรับบางประเทศ เช่น อิรัก บาห์เรน ตลอดจนประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลางสลับกับการกล่าวถึงประวัติการเสกขุดเจาะน้ำมัน และการค้นพบน้ำมันชั้นดีของบริษัทชาวฮอลันดาในไบเตอร์ฮาบัต ประเทศอาหรับที่เขาสวมมุสลิม

ในด้านเศรษฐกิจของอาหรับ ทั้งลักษณะวัด โสภาค สุวรรณ และประภัสสร เล่าถึงต่างกล่าวตรงกันว่า เศรษฐกิจของอาหรับขึ้นอยู่กับน้ำมันปิโตรเลียม ๆ ทำให้ชาติอาหรับมั่งคั่งมีบทบาทส่งต่อโลกปัจจุบันที่ต้องพึ่งพาพลังงานจากน้ำมัน อาหรับจึงเป็นที่สนใจของมหาอำนาจชาติต่าง ๆ และได้มีชาติมหาอำนาจบางชาติเข้าไปรุกรานทางเศรษฐกิจแทนการรุกรานยึดครองประเทศ เพื่อให้เป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการเมือง ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีปรากฏจริงในอาหรับบางประเทศ เช่น ประเทศลิเบีย ด้วยปรากฏว่าหลังจากลิเบียได้รับเอกราชจากอังกฤษ ตามมติขององค์การสหประชาชาติแล้ว ลิเบียต้องอาศัยชาวต่างชาติในการดำเนินธุรกิจน้ำมัน เนื่องจากประเทศตนเองขาดช่างเทคนิค หรือผู้เชี่ยวชาญที่จะสามารถดำเนินกิจการน้ำมันเองได้ เป็นผลให้สูญเสียผลประโยชน์ในหลาย ๆ ส่วนให้กับชาวต่างชาติที่เข้าไปดำเนินการ เช่นเดียวกับในประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเดิมกิจการน้ำมันตกอยู่ในมือของบริษัทอารามโก้ ที่มีบริษัทยุโรปอเมริกันร่วมกันเป็นเจ้าของ แต่ได้โอนกิจการให้กับรัฐบาลซาอุดีอาระเบียเมื่อปี พ.ศ. 2519 นี้เอง ดังนั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่มีจริง และนักเขียนได้นำมาสร้างเรื่องให้มีสีสันน่าสนใจ

การคมนาคมของอาหรับ

จากผลของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการค้าน้ำมันของอาหรับ ล่วงผลดีในการพัฒนาประเทศของประเทศที่มีน้ำมันเหล่านั้นในหลาย ๆ ด้าน เช่น การอุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางด้านการคมนาคม ในสมัยก่อนการคมนาคมของอาหรับทำได้ไม่สะดวกนัก ส่วนที่เป็นคาบสมุทรไม่มีแม่น้ำสักสายเดียวที่มีน้ำทั้งปีและไหลจนถึงทะเล เนื่องจากความแห้งแล้งของอากาศและพื้นดิน น้ำจะถูกดูดซึมไปจนหมด เพราะฉะนั้นการคมนาคมทางบกจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ตั้งแต่สมัยโบราณก่อนหน้าที่จะเกิดศาสนาอิสลาม คาบสมุทรอาหรับมีทางติดต่อกับโลกภายนอกได้ โดยอาศัยเส้นทางค้าจากตอนใต้ของคาบสมุทรเลียบมาด้านตะวันตกจนถึงทะเลเมดิเตอร์เรเนียน กล่าวคือ มีการค้าเครื่องหอมและสินค้าฟุ่มเฟือยอื่น ๆ จากภาคตะวันออก ส่งผ่านอาณาจักรของพวกนี้ โดยกองคาราวาน เพื่อไปสู่ฝั่งเมดิเตอร์เรเนียน แม้ว่าเผ่าชนที่พูดอาหรับพวกนี้จะถูกเผ่าชนอาหรับอื่น ๆ ทำลายไปเผ่าแล้ว

เผ่าเหล่า แต่เส้นทางค้าขายนั้นก็ดำรงความสำคัญสืบมาจนถึงสมัยอยุธยา และได้นำสินค้ากับวัฒนธรรมจากต่างแดนมาสู่ประชาชนในภาคตะวันตกของคาบสมุทราหรับหลังจากเกิดศาสนาอิสลามแล้ว ทางคมนาคมในคาบสมุทรก็กว้างขวางขึ้น โดยมากมักจะเลียบชายฝั่งทะเล หรือมีถนนที่ตัดผ่านคาบสมุทรจากตะวันออกไปยังตะวันตก โดยอาศัยจุดหยุดพักกลางทางที่เป็นสระน้ำ หรือโอเอซิส กลางทะเลทรายต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันอาหรับประเทศต่าง ๆ มีการคมนาคมที่ขึ้นด้วย อันเป็นผลพลอยได้จากภาวะเศรษฐกิจ เช่น การสร้างทางเพราะความต้องการขนส่งน้ำมัน ความจำเป็นที่ต้องการเดินทางเข้าสู่แหล่งน้ำมัน ตลอดจนผลจากความมั่งคั่งในการค้าน้ำมันทำให้รัฐบาลอาหรับประเทศต่าง ๆ มีทุนสูงในการพัฒนาการคมนาคม ดังเช่นมีการสร้างทางรถไฟและสนามบินตามเมืองต่าง ๆ แม้ว่าการเดินทางในทะเลทรายซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่จะยังคงใช้พาหนะดั้งเดิมอันได้แก่ อูฐ ตลอดจนใช้รถยนต์ได้บ้าง และได้สร้างเส้นทางสำคัญ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น "อียิปต์มีทางรถไฟอย่างดี เป็นระยะทางนับพัน ๆ ไมล์" (E.W.Egan, 1978 : 76)

บางประเทศ เช่น อัลจีเรีย มีแหล่งธรรมชาติที่น่าสนใจ คือ "ทะเลทรายซาฮาราอันอ้างว้างและมีเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเดินทางโดยเครื่องบิน หรือรถยนต์ และมีโรงแรมที่สะดวกสบายตามเมืองที่มีโอเอซิสซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของทะเลทรายซาฮาราให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนซึ่งถนนเส้นทางที่ไปซาฮารามีถึง 3 สายด้วยกัน" (Catherine Fear, 1985 : 67) ดังนั้นด้วยผลจากการมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมหรือท่องเที่ยว ทำให้อาหรับบางประเทศปรับปรุงระบบการคมนาคมได้มากขึ้นด้วย

สำหรับการคมนาคมของอาหรับในนวนิยายของลักษณะวัตี เธอได้กล่าวถึงช่วงเวลาในการเดินทางของชาวอาหรับไว้ว่า ชาวอาหรับนิยมเดินทางในตอนกลางคืนเนื่องจากอากาศไม่ร้อนจัดเหมือนตอนกลางวัน

"งั้นรุ่งนี้ ลูกไม่มีหน้าที่แล้ว ลูกกลับตั้งแต่คืนนี้แหละคะพอ"

"อะไร... นิดก็มากแล้วนะ เอลยา"

"ในทะเลทราย เราไม่เดินทางกลางคืนกันหรอกหรือคะ อย่างเก่งเช้าก็ถึง"

(รัตมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 305)

อีกทั้งได้กล่าวถึงการคมนาคมของอาหรับไว้ว่ามีหลายแบบด้วยกัน กล่าวคือการเดินทางในทะเลทรายมีการใช้อูฐและม้าแบบที่มีมาแต่ดั้งเดิมเนื่องจากสะดวกและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

อาทิเช่น

"ขอโทษ...."

เสียงใส ๆ หากกังวลมีอำนาจที่เขาจำได้ไม่ผิดพลาด กลับมาตั้งชั้นเบาะหลังทันที
ทันควัน จากนั้นอับดุลลาห์รู้สึกเหมือนว่าตนเองถูกยกกลอยขึ้นไปวางบนหลังอูฐ มีข้า
มินานจากนั้นการเดินทางก็เริ่มขึ้นอีก (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 100 - 101)

ลักษณะดังกล่าวถึงการเดินทางในทะเลทรายที่ใช้มา ไว้ว่า
ม้าเทศขาวตัวใหญ่พวงพี วิ่งตัดผ่านพันทรายอันลาดสง ๆ ต่ำ ๆ ดุจลูกคลื่นไปอย่าง
รวดเร็ว จนกระทั่งชายผ้าครอพบมสีขาวปลิวไสว หมูม้าที่ตามหลังแต่งชุดทหารเตรียม
พร้อม หลายครั้งที่บุคคลหนึ่งในกลุ่มชักม้าผ่านชั้นสันเขาสูง
(รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 172)

เมื่อความเจริญเข้ามามากขึ้น อาหรับก็นิยมใช้รถยนต์แทนอูฐหรือม้า "เส้นทางที่รวิ้ง
ฝุ่นตลบ คือทางเดินของกองคาราวานเก่า อันตัดไปสู่โอเอซิสใหญ่เบื้องหน้า (รัศมีจันทร์ เล่ม 1,
หน้า 12) นอกจากนี้ได้มีการสร้างสนามบินตามเมืองใหญ่ ๆ ด้วย เช่น

ห้องนักของผู้โดยสารขาออก อันกรุด้วยกระจกตลอดชั้นล่าง ด้วยเครื่องปรับอากาศ
หากเมื่อแลออกไปภายนอกจะเห็นรันเวย์อันยาวเหยียดทอดไปในทะเลทราย เว้งว้าง
มีหมูป่าล้ม และอินทผลัมขึ้นเป็นหย่อม ๆ ผู้คนส่วนใหญ่หนึ่งคอยเวลาเป็นชาวตะวันตก
เสียโดยมาก (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 408)

สำหรับ โสภาค ได้บรรยายเรื่องการคมนาคมของอาหรับไว้ไม่ต่างจากลักษณะดินนี้ กล่าวคือ
จากพื้นที่ของอาหรับที่ประกอบไปด้วยทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ และมีที่ติดทะเลบ้างได้กล่าวมา
แล้วนั้น ทำให้การคมนาคมของอาหรับมีหลายแบบด้วยกัน กล่าวคือ ในทะเลทรายส่วนใหญ่จะใช้อูฐ
ม้าและลา อูฐนับเป็นพาหนะที่สำคัญที่สุด การใช้สัตว์เป็นพาหนะในทะเลทรายจะประหยัด สะดวก
และสามารถเดินทางไปได้ทั่วถึง แม้จะนิยมใช้รถและเครื่องบินแล้ว แต่อูฐและม้าก็ยังเหมาะสม
กับสภาพภูมิประเทศ เช่น

"คนอย่าเข้าไป นั่นไม่ใช่ความดีของคนถอยหลังเข้าคลอง หรือล้ำสมัยสักนิดเดียว
(...) ถึงการขนส่งต่าง ๆ ในซาฮาราจะใช้รถยนต์ เครื่องบินบ้างก็เถอะ โอเอซิส
ที่นี้แต่ละแห่งอยู่ห่างกัน ผู้คนในเขตซาฮาราก็ไม่มากกายก่ายกอง บางแห่งใช้อูฐเป็น
พาหนะขนส่งสินค้าได้ดีและถูกกว่าใช้รถยนต์หลาย ๆ เท่าตัวนัก (...) ชีวิตผู้คนใน
ซาฮาราจะดำเนินไปโดยไม่มีอูฐนะไม่ได้เป็นอันขาด" (ยังมีรักที่อึดการ, หน้า
251 - 252)

การใช้ม้าเป็นพาหนะในทะเลทรายที่โสภาคกล่าวถึงไว้ใน ฟ้าจรดทราย ว่า "ผ้าไหมหัวของทหารลายแดงกับเขียว ม้าอาหรับฝีเท้าดีมาก" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 218)

ส่วนการใช้รถยนต์ในทะเลทรายก็มีอยู่บ้างเช่นกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองใหญ่แล้ว ถนนในทะเลทรายมักจะมีสภาพที่ไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากมีลักษณะ "เป็นเพียงถนนทรายอัดแน่นเท่านั้นเอง" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 503) โดยโสภาคได้ให้ตัวอย่างของปัญหาในการใช้รถยนต์ในทะเลทรายไว้อย่างชัดเจน เช่น การใช้รถยนต์ในทะเลทรายผู้ขับจะต้องรู้จักเส้นทางเป็นอย่างดี มิฉะนั้นอาจจะประสบปัญหาเรื่องทรายร่วน หล่มทรายโคลนได้ ทั้งยากแก่การกำหนดเวลาที่แน่นอนในการเดินทาง ตลอดจนโอกาสที่จะเจอรถคันอื่น ๆ ก็มีน้อยมากเพราะถนนที่สร้างไว้โดยตรงมีน้อยมากและมีเรียงบางจุดเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเส้นทางธรรมชาติ

"เวลาเดินทางในทะเลทราย คุณจะกำหนดเวลาแน่นอนไม่ได้" เขาหันมาตอบขรัมี ๆ
"บางตอนก็วิ่งได้เร็ว แต่บางตอนก็ต้องชะลอรถลง วิ่งได้ไม่เกินสี่สิบล้อต่อชั่วโมง
อย่างถ้าคุณเห็นทางร่ววิ่งกระเพื่อมเป็นระลอกเหมือนผิวน้ำในทะเลสาบถูกลมพัดสะกิด"
(ยังมีรักที่อียิปต์, หน้า 167)

โสภาคกล่าวถึงปัญหาการใช้รถคือ ต้องชำนาญทาง ดังนั้นชนพื้นเมืองเท่านั้นจึงจะกล้าขับรถเข้าไปในทะเลทรายเพราะมีความชำนาญว่า ทรายแบบไหนรถจึงจะวิ่งได้ และตอนไหนต้องระวัง อีกทั้งรู้จักชนิดของทรายปลอดภัยจากปัญหาการติดหล่ม และเมื่อเกิดปัญหา "เวลาที่รถเกิดไม่วิ่งขึ้นมาละก็ อย่าได้เดินไปข้างไหนเป็นอันขาด" (ยังมีรักที่อียิปต์, หน้า 170)
นอกจากนี้เมื่อพ้นจากเขตถนนลาดยางจะเป็นถนนทรายที่สังเกตุได้จากรอยยางรถที่วิ่งทับถมกันไปมาปรากฏให้เห็นชัดเจน อาจจะมีโรงกาแ่ข้างถนนที่มึงหลังคาด้วยใบอินทผลัมมีทุกระยะห้าสิบล้อ กิโลเมตร ทางสองข้างมีเนินทรายสูงซึ่งเปลี่ยนไปตามแรงพายุแต่ละครั้งที่พัดผ่าน ดังนั้นหลักหินข้างทางเท่านั้นที่เป็นเครื่องสังเกตุว่าถนนสายนั้นอยู่บริเวณใด

ส่วนถนนในตัวเมืองหรือชานเมืองของประเทศที่มั่งคั่งจะมีสภาพดีมาก เช่น สร้างเป็นถนนลาดยางขนาดแปดเลนและเปลี่ยนเป็นสี่เลนเมื่อพ้นเขตเมืองหลวง สภาพการจราจรในเมืองหลวงจะมีความคับคั่งแออัดไม่ต่างจากเมืองหลวงทั่วไปในโลก ซึ่งย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญที่ขึ้นมาทัดเทียมอารยประเทศ เช่น "ภาพเหล่านี้มิให้เห็นเกลื่อนถนน ความคับคั่งของการจราจรบนถนนในกรุงโคโรนั้นทำให้รถติดเป็นชั่วโมง (...) คนขับแท็กซี่ดับโมโตด้วยกาแฟเติมนมแพะ" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 398) และ "ฝูงคนหรือข้ามถนนแน่นขนัด ดูเหมือนว่าไฟจราจรจะไม่มี ความหมาย ทั้งคนและรถต่างคนต่างไปตามอารมณ์"
(ความลับบนแหลมไซไน, หน้า 528)

ประภัสสรได้กล่าวถึงภาพการคมนาคมของอาหรับไว้ ในทำนองเดียวกับของลักษณะวัดและโสมภาค แต่จะเน้นว่าการเดินทางในทะเลทรายต้องใช้อูฐเป็นหลัก และในนวนิยายของประภัสสรเขากล่าวถึงอูฐสัตว์ที่เป็นพาหนะของชาวทะเลทรายเพียงชนิดเดียว นับเป็นการให้ความสำคัญกับสัตว์ชนิดนี้มาก เช่น "ปกติอูฐจะเดินทางในทะเลทรายได้ชั่วโมงละ 5 กิโลเมตร ในเวลากลางวันและชั่วโมงละ 8 กิโลเมตรในเวลากลางคืน" และกล่าวซ้ำไว้ในนวนิยายของเขาเสมอว่า อูฐเป็นหัวใจของชาวทะเลทราย" (ซีค, หน้า 71)

นอกจากการให้ความสำคัญกับอูฐในการเดินทางในทะเลทรายแล้ว ประภัสสรยังให้ภาพของคนเดินทางในทะเลทราย ซึ่งยังยึดปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นหลักประกอบการเดินทางแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ยังฝังแน่นแม้ความเจริญจะเข้ามาแล้วก็ตาม เช่น "อีกสักสองชั่วยาม เมื่อดาวหมาลดับคั้งฟ้าเราก็คงไปถึงที่หมาย" (ซีค, หน้า 421)

ประภัสสรยังอธิบายถึงการเดินทางโดยรถยนต์ด้วยเช่นกัน โดยอธิบายว่ามีถนนหลายสายถูกสร้างขึ้นตามแนวท่อน้ำมัน คือสร้างขึ้นเพื่อเดินทางสู่แหล่งน้ำมันและท่าเรือ เช่น หากมองจากเบื้องบนลงมา จะเห็นถนนเป็นเส้นสีเงินบาง ๆ ทาบแผ่นเข้าไปกลางทะเลทรายสีทองแว้งว้าง เลียบแนวถนนเป็นท่อส่งน้ำมันขนาดใหญ่เหมือนงูยักษ์ทอดตัวผั่งแดดอุ่นตามระยะทางกว่า 280 กิโลเมตร จากบ่อน้ำมัน 3 บ่อ ในตำบลเล็ก ๆ กลางดินแดนอันร้อนระอุ ออกไปยังเมืองท่าเทห์รานี ริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (ซีค, หน้า 347)

นอกจากนี้เขาได้กล่าวว่า การเดินทางโดยรถยนต์ในทะเลทรายก็มีปัญหาและข้อเสียเปรียบ เช่น แม้รถยนต์จะเร็วกว่าอูฐ 7-8 เท่า แต่จะไปได้แค่ทะเลทรายเขตนอก เว้นแต่จะไปเป็นขบวนและมีน้ำมันสำรองเพียงพอจึงจะเดินทางไป ในทะเลทรายที่อยู่ลึกเข้าไปได้

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพลเมืองของอาหรับมีปะปนกันหลายระดับชั้น ดังนั้นพาหนะที่ใช้ในการสัญจรจึงมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับฐานะของคนด้วย กล่าวคือ มีการใช้ม้าหรือรถยนต์ด้วย เช่น "ผู้ทรายเป็นลิวี เร็วไปกับพื้นถนนที่ปูด้วยแผ่นหิน เสียงกุกกักของฝีเท้าม้า เทียมรถบรรทุกของแทรกแซมด้วยเสียง เครื่องยนต์ของรถเก๋งที่วิ่งผ่านไปมา ดาวิชหยุดยั้งอูฐที่ไถ่ร่มไม้ใหญ่ริมถนน" (ซีค, หน้า 320) ตลอดจนการใช้เครื่องบินในระดับผู้บริหารของประเทศ เช่น "คำสั่งฉบับแรกของนายกรัฐมนตรือหม่อมฮัมฮ้า เพลซ ไปถึงค่ายพักของชาวเบดูอินกลางทะเลทรายโดยทางเครื่องบิน

พิเศษเรียกตัวหน้าเอกดาวิช บิน ยาบาช เดินทางกลับไปรายงานตัวที่นครฟาร์วาท์ในทันที" (ซัด, หน้า 355)

จากการเสนอถึงภาพการคมนาคมของอาหรับในนวนิยายของนักเขียนทั้งสามดังได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่านักเขียนทั้งสามต่างเห็นพ้องกันในเรื่องที่ว่า การคมนาคมของอาหรับนั้น ต้องมีความสัมพันธ์กับภูมิประเทศของอาหรับที่เป็นทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นพาหนะที่สำคัญและเหมาะสมที่สุดสำหรับชาวทะเลทรายจึงเป็นอูฐ แม้ว่าชาวอาหรับจะใช้สัตว์อื่น ๆ ตลอดจนพาหนะอื่น ๆ ด้วยก็ตามที นอกจากนี้ กลุ่มคนหรือชนชั้นทางสังคมของอาหรับก็เป็นปัจจัยหนึ่งของโอกาสในการเลือกพาหนะและรูปแบบการคมนาคม

ประชากรอาหรับ สภาพบ้านเมือง และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับ

จากสภาพพื้นที่อันกว้างใหญ่ ภูมิศาสตร์ของอาหรับที่ครอบคลุมดินแดนตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ ทำให้อาหรับมีประชากรมากมายและกระจุกกระจายอยู่ตามประเทศต่าง ๆ ลักษณะภูมิศาสตร์ทางกายภาพที่ประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่และอยู่ในหลายประเทศ รวมทั้งสภาพของเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับน้ำมันเป็นสำคัญ ตลอดจนลักษณะของการคมนาคมที่ต้องใช้อูฐเป็นพาหนะหลักตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้สภาพบ้านเมืองและรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับมีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันมาก ในแทบทุกประเทศ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นคือ

ประชากรในดินแดนอาหรับ

ชาวอาหรับประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ อย่างไรก็ตามอาจแบ่งชาวอาหรับเหล่านี้ออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มชาวเมือง (Folk Town) และกลุ่มเร่ร่อนหรือเผ่าเบดูอิน (Desert Town) โดยแบ่งตามสภาพบ้านเมืองที่กลุ่มชนเหล่านี้อาศัยอยู่ และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับที่ทั้งส่วนที่เป็นชาวเมือง และพวกเบดูอิน ที่อยู่ในแถบที่เป็นทะเลทรายที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งในการใช้จากอาหรับของลักษณะวิถี โสภาค สุวรรณ และ ประภัสสร เสวิกุล นักเขียนทั้งสามได้กล่าวถึงประชากร สภาพบ้านเมือง และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับในรายละเอียดและแง่มุมต่าง ๆ ที่น่าสนใจไว้ด้วยเช่นกัน

โสภาคได้กล่าวถึงประชากรของอาหรับไว้ในนวนิยายของเธอว่า ชาวอาหรับประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ โดยอาจจะอยู่ปะปนกันในอาหรับประเทศใดประเทศหนึ่งก็ได้ เช่น คนอาหรับเชื้อสายเผ่าเซมิติก ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ มีจมูกโด่งงุ้ม "ยังพระนางสีงัมแบบเซมิติกที่เด่นชัด" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 75) เชื้อพระวงศ์ของอาหรับบางองค์มีเชื้อสายตุรกี "เจ้าหญิงทรงมีเชื้อสายตุรกีโดยกำเนิด" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 8) หรือคนชาติชูดานที่มีลักษณะเด่นคือ มีความทรหดอดทนและแข็งแกร่งมาก "หล่อนได้เห็นหญิงสาวชาวชูดานคลุมผ้าดำเกรียมเดินลยทรายร้อนจัดข้างถนนอย่างไม่ใยดีว่าหนังเท้าของนางจะสึกพองสักเพียงใด ลูกน้อยของนางนั่งนั่งคร่อมอยู่บนไหล่แสนสบาย นางเดินร่ากับทอดอารมณ์ท่ามกลางแสงจันทร์ที่ไม่ปาน" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 55)

นอกจากนี้โสภาคกล่าวถึงชาวอาหรับเชื้อสายนิโกร ซึ่งอาศัยในชูดาน คนกลุ่มนี้จะถูกขนานนามว่าพวกนุเบียน โสภาคมักใส่ลักษณะเด่นประจำเชื้อชาติ เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักชาวอาหรับเผ่าต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น พวกนุเบียนจะเป็นผู้ที่รักความสะอาด และมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อผู้มีพระคุณ "แม่คงลืมเสียละมังว่า คนใช้ซื่อสัตย์ของนอครั้งนั้น ไม่มีใครแสนดีเท่า โกมาเอมิลา... ชาวนุเบียนเป็นคนรักษาความสะอาด ซื่อสัตย์และจงรักภักดี โดยเฉพาะกับผู้มีพระคุณเรียกพวกบ่าวป ก็เรียก" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 121) ตลอดจนกล่าวถึงพวกเฟลลาฮีน ชาวอียิปต์ในปัจจุบันและพวกคอปต์ หรือชาวอียิปต์ที่นับถือศาสนาคริสต์ว่า คนทั้งสองกลุ่มนี้ ล้วนสืบเชื้อสายมาจากชาวอียิปต์ยุคฟาโรห์

พวกที่สืบทอดมาจากชนชาวไอซิปต์ยุคฟาโรห์ หรือชาวอียิปต์ที่แท้จริง ล้วนสืบเชื้อสายจากคนโบราณ ที่อาศัยตามลุ่มแม่น้ำไนล์เมื่อสี่สิบหรือห้าสิบศตวรรษมาแล้ว ยังมีอยู่ เอมิลา เราเรียกพวกนี้ว่าเฟลลาฮีน เป็นชาวนามืออยู่เกือบแปดสิบเปอร์เซ็นต์ของประเทศ กับพวกคอปต์ พวกหลังเป็นชาวอียิปต์ที่นับถือศาสนาคริสต์ (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 122)

นอกจากนี้ยังมีประชากรของอาหรับกลุ่มอื่น ๆ ที่โสภาคนำมากล่าวไว้อีก เช่น พวกดาวาเร็ด หรือ เบตุอินเชื้อสายเบอร์เบอร์ ที่อาศัยอยู่ในประเทศอัลจีเรีย โสภาคชี้ให้เห็นลักษณะเฉพาะของพวกดาวาเร็ด ว่าเป็นนักรบแต่ก็รักสันติภาพและความอิสระ ทั้งมีอุปนิสัยผูกพันอ่อนโยนกว่าพวกอาหรับทั่ว ๆ ไป

พวกตาวาเร็ค เป็นนักรบ แต่ก็รักสันติภาพ... รักความเป็นอิสระค่ะ
เป็นพ่อค้าและเป็นนักนำทางข้ามซาฮาราที่ตีเย็ม... วัฒนธรรมของพวกตาวาเร็ค
ประณีตจิตใจผู้คน สุภาพอ่อนโยนกว่าพวกอาหรับมากมาย... ถ้าจำเป็นต้องแบ่ง
กระทั่งน้ำหยาดสุดท้าย เขาก็จะแบ่งให้ (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 43)

โสภาค ไม่เพียงแต่จะบรรยายถึงประชากรอาหรับเท่านั้นแต่ยังกล่าวถึงชาวต่างชาติ
ที่มาอาศัยในประเทศกลุ่มอาหรับอีกด้วยว่า ยังมีกลุ่มชาวยิวบางกลุ่มเคยอาศัยอยู่ในอาหรับมานาน
แล้ว และยังคงอยู่ในอาหรับต่อไป แม้จะมีได้รับการยอมรับหรือปฏิบัติด้วยดีจากชาวอาหรับก็ตาม
"แต่พวกยิวในกาเดียร์ก็มีชีวิตลำบากเหมือนกันนะคุณ พวกอาหรับที่นั่นถือว่าพวกยิวจะสกปรก
ถึงขนาดถ้าไปจับอาหารหรือของกินในตลาดเข้าละก็ต้องซื้อของชิ้นนั้นทันที" (ยังมีรักที่อัศจรรย์,
หน้า 288 - 289)

นอกจากชาวยิวก็ยังมีชาวตะวันตกชาติต่าง ๆ ที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานในอาหรับเป็นระยะ
เวลานานจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของประชากรของอาหรับไปในที่สุด ได้แก่ชาวฝรั่งเศสที่เคยเข้าไป
เป็นทหารสมัยฝรั่งเศสปกครองอัลจีเรีย แล้วเลยตั้งถิ่นฐานอยู่ในอัลจีเรีย แม้ฝรั่งเศสจะถอนกำลัง
ทหารออกไปจากอัลจีเรียแล้วก็ตาม เช่น "เขาเป็นทหารฝรั่งเศสรุ่นหลังสุด ที่ส่งมาดูแล กูร์
ที่แอลโกเล" (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 249) หรือชาวอังกฤษผู้เข้าไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ
ชนเผ่าเบอร์เบอร์ในอัลจีเรีย แล้วเลยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่น นอกจากนั้นก็ยังมีชาวเยอรมันที่ขี้ครอก
เข้าไปตั้งถิ่นฐานและทำธุรกิจ ในอัลจีเรีย "บาร์เครื่องดื่มของผู้ชายเยอรมันอีกคนที่เขารู้จักดี
เพิ่งจะเปิดประตูอยู่ข้างหน้า" (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 201)

ประภัสสร ได้กล่าวถึงเรื่องเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของชาวอาหรับไว้ในนวนิยายของเขาด้วย
เช่นกัน เขาเห็นด้วยกับโสภาค ในคุณลักษณะเชิงแกร่งอดทนของชาวซูดานที่มีบางคนมาสมัครเป็น
ทหารรับจ้างของกองทัพอังกฤษ โดยทำหน้าที่เป็นครูฝึกทหารพื้นเมืองชาวอาหรับ ในโรงเรียนทหาร
ที่อังกฤษจัดตั้งขึ้น "นายสิบ ชาวซูดาน ยังคงวิ่งนำหน้าต่อไป รอบแล้วรอบเล่า โดยไม่หยุด
นักเรียนที่ล้มลงทีละคนสองคน" (ซิค, หน้า 97)

ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องเชื้อชาติ ที่เราได้เห็นในนวนิยายของประภัสสร ซึ่งไม่แตกต่าง
แต่กลับช่วยสนับสนุนความเห็นของโสภาคในเรื่องเชื้อชาติและประชากรนี้ก็คือ ชาวอาหรับจะไปทำ
งานในประเทศที่ไม่ใช่บ้านเกิดของตน และสุดท้ายก็มักตั้งรกรากอยู่ในประเทศที่ตนอพยพไปทำมา
หากินเสียเลย เช่น นอกจากชาวซูดานแล้วยังมีชาวอียิปต์ที่ไปค้าขายและตั้งถิ่นฐานอยู่ในชาติ
อาหรับเพื่อนบ้านของตนด้วยเช่นกัน

ในการกล่าวถึงเรื่องเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ของชาวอาหรับดั้งเดิมได้กล่าวมา แม้ลักษณะชาติจะมีได้กล่าวถึงเรื่องนี้ ทว่าก็มีได้มีผลแต่อย่างใดต่อการเสนอตัวละครของเธอ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะลักษณะที่มุ่งเน้น เสนอเหตุการณ์ของเรื่องที่ทำให้ดูลึกลับตามตำนานความเชื่อโบราณมากกว่าที่จะให้รายละเอียดในเรื่องเชื้อชาติและประชากร ส่วนโศภาค และประภัสสรมุ่งเสนอเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบัน ดังนั้นการเสนอตัวละครที่ต่างเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ จึงทำให้เรื่องดูสมจริง และมีสีสันมากขึ้น ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลจริง เกี่ยวกับเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของอาหรับแล้ว จากนวนิยายของโศภาคและประภัสสร ผู้อ่านพอจะมองเห็นภาพกลุ่มประเทศอาหรับได้ว่า อาหรับประกอบไปด้วยประเทศต่าง ๆ หลายประเทศทั้งในตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ นอกจากนี้อาหรับยังเคยถูกปกครอง โดยชาวตะวันตกหลายชาติเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ฯลฯ ทำให้ประชากรของอาหรับมีเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ที่หลากหลายมากนั่นเอง ดังที่ อิมรอน มะลูลิม ได้กล่าวไว้ว่า "ชาวอาหรับส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากเผ่าเซมิติก ซึ่งอาจจะรู้จักกันในอดีตในนามของชาวบาบิโลน ชาวอัสซีเรีย ชาวคาลเดียน และชาวเฟอีนีเซีย" (อิมรอน มะลูลิม, 2524 : 2) และ สรพล ราชภัณฑารักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า "ชาวอาหรับที่สืบเชื้อสายอื่น ๆ ก็ได้แก่ชาวอาหรับเชื้อสายนิโกรในซูดานที่เรียกพวกนูเบียน ชาวอาหรับเชื้อสายมองโกลในเตอร์กี (ชาวเตอร์กีในบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของอิหร่าน) พวกที่อยู่ในอียิปต์ เลบานอน ทอร์กี และอิหร่านต่างมีเชื้อสายมาจากพวกคอเคเซียน (Caucasian)" (สรพล ราชภัณฑารักษ์ และคนอื่น ๆ , 2520 : 4)

จากการที่ชาวอาหรับสืบเชื้อสายเผ่าพันธุ์ที่หลากหลายกันออกไปทำให้ชาวอาหรับในแต่ละสังคม จะมีรูปร่างหน้าตาแตกต่างกันมาก คือมีทั้งอาหรับผิวขาว และผิวดำ พวกที่มีผิวขาวมักจะมีรูปร่างสูงสง่า หน้าตาดี มีความสวยงาม มีผมดำ ตาดำคมโต จมูกโต้ง ส่วนพวกผิวดำจะไม่สวยงามเท่าพวกผิวขาว (เป็น มุกกันต์ , 2510 : 284) เช่นรูปร่างไม่สง่านัก บางคนอาจจะสืบเชื้อสายมาจากนิโกรด้วย ซึ่งในนวนิยายของนักเขียนทั้งสามคน พบว่าลักษณะชาติและประภัสสรมิได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชาวอาหรับ ในขณะที่โศภาคกล่าวถึงและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างตัวละครของโศภาค ๆ จะสร้างตัวละครเอกทั้งชายและหญิง ให้เป็นชาวอาหรับที่สวยงามมากเสมอ คือให้มีรูปร่างสง่างามหรือสูงโปร่ง ผิวขาว จมูกโต้ง ผมดำ ตาดำคมโต ฯลฯ

"บางคนผิวขาว แต่ก็มีบางคนผิวดำ พวกเดียวกันหรือคะ โรแบร์" หล่อนถามพวกนี้มีใช้นิโกรอย่างที่ผมบอกไงละ ผิวจึงขาวจัดและคมเข้ม โดยเฉพาะพวกเจ้านายด้วยแล้ว สวยเหลือเกิน. . . (ฟ้าจรดทราย , หน้า 108)

คน ๆ นั้นแต่งกายอยู่ในชุดทหารยศพันเอกแน่ ๆ ผิวของเขาค่อนข้างขาว คางเหลี่ยมเล็กน้อย ดวงตาคมกริบปานใบมีดโกน ทั้งดำใหญ่และเข้มคม คิ้วของเขาสีเดียวกับผม จมูกโด่ง เป็นสัน เหนือริมฝีปากบาง เจียบ หักน้อย ๆ นั่นคือหมวดที่ติด เป็นระเบียบขงดงาม (ฟ้าจรดทราย, หน้า 105 - 106)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชาวอาหรับจะประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อสาย หลายเผ่าพันธุ์ ในหลายประเทศ แต่โสภาคได้ระบุว่า ชาวอาหรับเหล่านั้นมีความผูกพันกันด้วยสำนักทางศาสนาที่ว่า "มุสลิมนั้นเปรียบเสมือนพี่น้องกันและกัน" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 265) ทั้งนี้ เพราะอาหรับทุกคนยึดมั่นในคำสั่งสอนดังกล่าวอันเป็นคำสั่งสอนของศาสดามุฮัมมัด เพื่อเป็นการยุติความแตกแยกระหว่างเผ่า เพราะชาวอาหรับมิได้รวมกันโดยสายโลหิต หากแต่รวมกันภายใต้ชาติและศาสนาอิสลาม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527 : 189)

สภาพบ้านเมืองและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับ

นอกจากเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ของชาวอาหรับแล้ว นักเขียนทั้งสามยังได้กล่าวถึงชาวอาหรับโดยพิจารณาตามลักษณะการอยู่อาศัยและรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับในประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มชาวเมือง เพราะเป็นพวกที่อาศัยอยู่ในเมือง และกลุ่มเร่ร่อนหรือเผ่า เบทูอินผู้อาศัยอยู่ในทะเลทราย โดยเดินทางรอนแรมไปเรื่อย ๆ ไม่นิยมปักหลักสร้างถิ่นฐานที่แน่นอน ดังนั้นการศึกษาภาพของประชากรอาหรับสองกลุ่มนี้ จึงควรพิจารณาถึงสภาพบ้านเมืองและภูมิประเทศที่ชาวอาหรับอาศัยอยู่ด้วย

ลักษณะที่ได้กล่าวถึงตัวเมืองหลวงว่า เป็นแหล่งที่มีความเจริญและทันสมัยอาคารบ้านเรือนมักจะเป็นแบบทางตะวันตก ในเมืองหลวงมักจะมีพระราชวังอันโอ่อ่าของสultanผู้ปกครองประเทศตั้งอยู่ด้วย เมืองหลวงจะมีประชากรคับคั่งทั้งชาวเมืองและชาวต่างชาติที่มาแวะท่องเที่ยว การจราจรในเมืองหลวงจะอึกทักกว่าชนเหมือนเมืองหลวงทั่ว ๆ ไป

รถคันใหญ่วิ่งผ่านถนน อันมีผู้คนลาคล่ำไปได้อย่างช้า ๆ ทั้งรถ ทั้งคน ชักไซ่วร้านอาหารอันมีที่นั่งยื่นออกมาบนบาทวิถีเต็มไปด้วยผู้คน นานเท่านั้น... กว่ารถคันนั้นจะหลุดจากความลับสนในตัวเมือง เลี้ยวเข้าสู่ทะเลทรายเบื้องหน้า (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 296)

นอกจากนี้ ตลาดในเมืองหลวงตามปกติจะคับคั่งเต็มไปด้วยชาวต่างชาติที่มาเที่ยวชมสินค้าปะปนกับชาวเมืองทั่วไป "ตลาดสด ที่เคยคับคั่งด้วยผู้คนทั้งชาวพื้นเมือง และชาวต่างประเทศที่มาท่องเที่ยว" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 286) สำหรับเมืองท่านั้น ลักษณะที่เพียงกล่าวถึงว่ามีเมืองท่าแต่มีได้ให้รายละเอียดแต่อย่างใด อาชีพของชาวเมืองหลวงที่เพียงกล่าวถึงไว้ ได้แก่ ค้าขาย และบางคนเป็นพวกมัคคเทศก็นำชาวต่างชาติท่องเที่ยว

ส่วนโศภาคบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองและชาวเมือง เช่นเดียวกับลักษณะที่ หากแต่ในนวนิยายบางเรื่อง โศภาคได้ระบุชื่อจริงของเมือง หรือบางเรื่องก็ตั้งชื่อเมืองขึ้นมาเอง เพื่อให้ดูสมจริง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเมืองที่มีปรากฏจริง หรือเมืองที่โศภาคตั้งขึ้นมาเอง ต่างล้วนแต่มีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้งสิ้น กล่าวคือ ส่วนที่เป็นเมือง ได้แก่ เมืองหลวงซึ่งมีความเจริญมากกว่าเมืองทั่ว ๆ ไป เมืองท่า เมืองศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาอิสลาม ฯลฯ เมืองเหล่านี้มักจะอยู่ติดทะเลหรือเป็นที่ที่มีแม่น้ำไหลผ่านมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งที่มีความเจริญและทันสมัย มีความสะดวกสบายและมีประชากรอยู่หนาแน่น บางเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างชาติด้วย ขณะเดียวกันเมืองลักษณะดังกล่าว ก็อาจมีความสงบกว่าเมืองที่มีบ้านชุมชนแออัด ฯลฯ เกิดขึ้นตามมา อย่างไรก็ตาม ในเขตตัวเมืองอาจจะมีกระโจมที่พักของเบตอินตั้งเรียงรายปะปนอยู่ด้วย สำหรับนครมักกะห์ นครศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาอิสลาม จะเป็นสถานที่ที่มัสลิมทั่วโลกเดินทางไปทำพิธีฮัจญ์ ทำให้เป็นนครหรือเมืองขนาดใหญ่สภาพความเป็นเมือง ในดินแดนที่เรียกว่าอาหรับมีอยู่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาล เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดารนั่นเอง ตัวอย่างของเมืองเหล่านี้ ได้แก่

เมืองคูเวตซิตี เมืองหลวงของประเทศคูเวต โศภาคกล่าวถึงเมืองคูเวตซิตีว่า แม้จะเป็นเมืองที่อยู่ในทะเลทราย ทว่ามีตึกงามทันสมัย มีถนนและตลาดสำหรับขายสินค้านานาชนิดอยู่สองข้างทางแจกเช่นเดียวกับเมืองใหญ่ ๆ ในประเทศอื่น ๆ

กรุงโคโร เมืองหลวงของประเทศอียิปต์ โศภาคกล่าวถึงสภาพของกรุงโคโรไว้อย่างละเอียด คือ กรุงโคโรเป็นเมืองที่มีผู้คนมากจึงได้รับการขนานนามว่าเป็น "นครสีทราย" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 529) กรุงโคโรสกปรก ไม่มีระเบียบ บางย่านคับคั่งด้วยผู้คนและฝูงสัตว์ ทำให้การจราจรติดขัด "บริเวณดังกล่าวซึ่งคับคั่งด้วยผู้คน และอุจจาระทุกสินค้าอีกทั้งรถม้าลาก ซอกถนนสกปรกด้วยมูลสัตว์และฝุ่นละอองทราย" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 529) นอกจากนี้ยังมีตลาดสด มีโรงฆ่าสัตว์ เช่นอูส ตลอดจนได้กล่าวถึงย่านสลัมในกรุงโคโรอย่างเด่นชัดไว้ด้วยว่า พวกเขาจมนักไปตั้งกระโจมที่พัก หรือสร้างกระท่อมที่ทำจาก

กระต่ายแข็ง อยู่ตามบริเวณสุสานที่ฝังศพคนตาย หรือแม่บ้านกองขยะ เช่น
 ชิงลิ๊กเข้าไปในสุสาน เอ็มลิกก็เห็นภาพชีวิตคนยากจนขัดขี้ขี้ คนที่ไม่มีบ้านอยู่พากัน
 ยึดสุสานเหล่านั้นเป็นที่พำนักด้วยการผูกกระโจมกับหลักและเสาหินหลุมศพ ตั้งเตาหุงหา
 อาหารหลับนอนบนสุสานที่กลบด้วยแผ่นละอองทรายนั่นเอง
 เด็กชายหญิงท่าทางหิวโหยวิ่งผ่านไปมา รถลากเทียมลาขนขยะส่งกลิ่นเหม็นผ่านไปยัง
 ที่ทิ้งซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก กองขยะนั้นสูงเป็นภูเขาเลากา แทะบนกองขยะนั้นเช่นกัน มี
 กระโจมหลายหลังปักหลักตั้ง เป็นที่หลับนอนถาวร
 กระโจมกระต่ายแข็งหลายหลังตั้งเรียงราย หุบเขาทรายอันเป็นที่ฝังศพคนตาย
 มีคนเป็นปักกระโจมหลับนอนกันอยู่เคียงข้าง (ความลับบนแหลมไซโน เล่ม 1, หน้า
 651 - 652)

ในด้านเมืองสมมติที่โสภาคตั้งชื่อขึ้นเองว่า "ดาร์ริยา" นั้น โสภาคได้ใส่ภาพของเมือง
 ขนาดใหญ่ อันเป็นเมืองสำคัญ ตามแบบที่เมืองหลวงของชาวอิสลามในที่อื่น ๆ ควรจะเป็น
 เมืองหลวงดาร์ริยา เป็นเมืองที่มีความเจริญทันสมัยมาก เช่น มีโรงพยาบาลที่ทันสมัยใหญ่โต
 "โรงพยาบาล และศูนย์วิจัยดิงส์อับดุลลา-อาลี คือศูนย์กลางของความเจริญสุดขั้วของการแพทย์
 แห่งหนึ่งของโลกนั่นเอง" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 49) มีโรงแรมที่หรูหรา "แต่มีไฮเตลใหญ่ ๆ
 ก็ช่วยได้บ้าง" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 187) มีร้านค้าทั้งร้านค้าของเก่า หรือร้านประเภท
 แบบกะดินอยู่ในย่านกลางเมือง "ลานกว้างซึ่งเป็นศูนย์กลางของร้านรวงต่าง ๆ ย่านกลางเมือง"
 (เจ้าทะเลทราย, หน้า 18) มีสุเหร่าสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาอิสลาม "ใกล้สุเหร่า
 ซึ่งสร้างด้วยคอนกรีตหนา ๆ (...) ใกล้กันเป็นสุเหร่าเดิมที่กำแพงทำจากอิฐโบราณ"
 (เจ้าทะเลทราย, หน้า 20) และ ในตัวเมืองจะมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น "เขากับ
 ซาลาไม่มีทางหลุดพ้นฝูงคนออกไปได้เลย (เจ้าทะเลทราย, หน้า 23)

สำหรับเมืองที่เป็นเมืองท่องเที่ยวของอาหรับนั้น โสภาคได้กล่าวถึงเมืองอัสวานใน
 ประเทศอียิปต์ว่า เดิมเมืองอัสวานเป็นเมืองท่า เป็นศูนย์กลางการค้าของอียิปต์ แต่ปัจจุบันกลายเป็น
 แหล่งท่องเที่ยวซึ่งทำรายได้อย่างมากให้แก่อียิปต์ เพราะมีอากาศดีมาก

อัสวานเป็นศูนย์กลางตลาดสินค้าสำคัญของอียิปต์โบราณ สำหรับติดต่อกับแผ่นดิน
 อัฟริกากลางทวีป แต่ตอนนั้นคงเห็นแล้วว่า เราทำเงินเข้าประเทศได้ดีจากเมืองนี้
 อีกเหมือนกัน เพราะอากาศแห้งบริสุทธิ์ และท้องฟ้าสีน้ำเงินที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง
 (ความลับบนแหลมไซโน เล่ม 2, หน้า 5 - 6)

ตลอดจน ได้กล่าวถึง เมืองอเล็กซานเดรีย ในประเทศอียิปต์ว่ามีความสวยงามมาก จนได้รับการขนานนามว่าเป็น "ไข่มุกแห่งเมดิเตอร์เรเนียน" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 460)

สำหรับนครมักกะห์ อันเป็นนครศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาอิสลาม เป็นสถานที่ที่มุสลิมทั่วโลก เดินทางไปทำพิธีฮัจย์นั้น โสภาคก็ไม่ลืมที่จะนำมาบรรยาย นครมักกะห์เป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีความเจริญ มีโรงแรมที่หรูหราและทันสมัย มีร้านค้ามากมาย

"ดูโน่น... เห็นเมืองไหม ร้านรวงที่พิกเคลื่อนไหวออก อีกไม่ไกลแล้ว หนูจะได้เห็น ภาพที่ไม่มัวลึ่มชั่วชีวิต"

หล่อนเงยหน้าขึ้น รถจอดที่ตึกสูง ๆ หลายชั้นแห่งหนึ่ง เจ้าหญิงทรงส่งประจำตลอดจน ของส่วนพระองค์ ทั้งของเอมิลาให้กับชายหนุ่มที่ออกมารับ แล้วจึงหันมาตรัสว่า

"เราพักที่นี่ คนรู้จักเก่าแก่ของฉันเอง ที่พิกหฺรฺ ๑ อย่างมักกะห์ อินเตอร์คอนติเนนตัลก็มี" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 96 - 97)

และผู้เดินทางเข้าไปถึงเขตนครศักดิ์สิทธิ์นั้นแล้ว โดยดูจากหลักสี่ขาที่ปักเป็นอาณาเขตไว้ จะล้าสั่วไม่ได้โดยเด็ดขาด "หลักอันนั้น เป็นเครื่องหมายว่าเราเข้าสู่อาณาเขตนครศักดิ์สิทธิ์แล้ว เขตวงกลมรอบนครมักกะห์ที่ห้ามมิให้มีการล้าสั่วอย่างเด็ดขาด" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 96)

นอกจากนี้ โสภาคได้กล่าวถึง ตำบลมินา ในนครมักกะห์ว่า เดิมเป็นตำบลเล็ก ๆ ทว่า มินาได้กลายเป็นเมืองใหญ่ในที่สุด เพราะมีผู้มาแสวงบุญจำนวนมากนั่นเอง

"นั่นไงมินา"

เอมิลามองตามพระหัตถ์ของเจ้าหญิง หมู่บ้านเล็ก ๆ ในอดีตกาลได้กลายเป็นเมืองใหญ่ในที่สุด ภูเขาหินสูงตระหง่านลับซับซ้อนไกลออกไป ตึกงามและกระโจมสีขาวสะอาดของผู้มาแสวงบุญดาราขาวดอกเห็ด กระนั้นก็ไม่เท่าจำนวนผู้มาแสวงบุญที่หลังไหลราวสายน้ำ" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 107)

ดังนั้น จากสภาพของเมืองที่เจริญรุ่งเรืองมากนัก ทำให้ผู้อ่านไม่รู้ลึกลับลึกลับที่ได้พบกับผู้คนชาวอาหรับ ซึ่งอาศัยในเมืองใหญ่และเป็นชาวเมืองที่มีความเป็นอยู่ไม่ต่างจากชาวเมืองในประเทศอื่น ๆ ที่เจริญแล้ว

กลุ่มชาวเมืองที่โสภาคได้กล่าวไว้ในนวนิยายของเธอประกอบไปด้วยพวกที่เป็นผู้ปกครองประเทศ ได้แก่ พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ ประธานาธิบดีในบางประเทศ ตลอดจนพวกข้าราชการต่าง ๆ คนกลุ่มนี้จะเป็นชนชั้นสูงหรือชนชั้นนำของสังคม

"ประเทศเรามีพลเมืองเพียงเจ็ดหรือแปดล้านคน เรามีเจ้าฟ้าและเจ้าชายถึงสี่พันกว่าพระองค์ที่จะช่วยกันทำหน้าที่ดูแลปกครอง ให้ความช่วยเหลือ ความเป็นธรรมแก่ประชาชนและเบตุนีน" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 341)

"เราทำให้เขาเรียนรู้ว่านี่คือประเทศ เกิดขึ้นได้เพราะพระราชบิดาของกษัตริย์อาห์เม็ตแห่งอีลีฟาราทรงรวบรวมกำลังขับไล่พวกที่มามีอำนาจในแผ่นดินของเรา และพระราชวงศ์อีลีฟาราทรงเป็นเจ้าของดินแดนแห่งทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้"

(ฟ้าจรดทราย, หน้า 301)

นอกจากนี้ก็เป็นชาวเมืองทั่ว ๆ ไป ซึ่งโสภาคมักจะให้ภาพของพวกกษัตริย์และพระราชวงศ์มากกว่าที่จะกล่าวถึงสามัญชน เช่น ให้รายละเอียดว่าพวกเจ้านายของอาห์หรับมีรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณที่แตกต่างกันไป ตามแบบพระมารดาของแต่ละพระองค์ ซึ่งบางครั้งอาจจะเคยเป็นนางทาสที่ถูกซื้อขายกลางตลาดมาก่อนก็มี โดยโสภาคกล่าวว่าถ้าเป็นเจ้านายที่พระมารดาเป็นเจ้าอาห์หรับแล้วจะมีความมั่งคั่ง มีบุคลิกลักษณะที่ดี ตลอดจนมีจิตใจดีงาม

หากถึงจะโสศีลย์ เศร้าหมองเพียงไร...ความเป็นชัตติยนาารีในเลือดในเนื้อก็ไม่เคยเสื่อมคลาย ไม่ว่าจะกรีธา มารยาท คำพูดคำจา

วรกายบางระหง ประทับองค์การแว่นหนึ่ง...เลือดทกหยดเข้มข้น หาได้ปะปนด้วยเลือดอื่น...ด้วยทั้งพระบิดา พระมารดาคือเจ้านายที่สืบสายตรงทีเดียว ผิดจากบางพระองค์ที่มีมารดาเป็นเพียงคนธรรมดา และอีกหลายพระองค์ มารดาคืออดีตทาสที่ซื้อขายทอดตลาดมาในอดีต" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 195 - 196)

สำหรับพวกเจ้านายที่มีได้มีสายเลือดแท้ ๆ กล่าวคือ มีแม่เป็นสามัญชน หรือมีแม่ที่เคยเป็นนางทาสที่ถูกซื้อมาจะไม่มั่งคั่งเท่ากับที่อุปนิสัยจะไม่ดีเหมือนพวกเจ้าที่มีสายเลือดโดยแท้

คำว่า 'นัยน์ตาเหยี่ยว' นั้นดูเหมาะเจาะเป็นที่สุดแล้วนิโคลห่อไหล่เข้าหาตัวรบพระพักตร์ของเจ้าชายนาวฟ็อกเช่นกัน ที่ชวนให้นิโคลนึกถึงนักรบจอมโหดหลายคนที่มีชื่อดัง ๆ ในประวัติศาสตร์ พระวรกายสูงใหญ่ก็จริง หากดูหนาหนักไปทั้งเนื้อทั้งตัว พระขนองเหมือนจะมีกล้ามเนื้อขึ้นไปพอกเป็นปีก พระอึ่งศาดเป็นแผงมัทมา จนนึก

ไปถึงนักมวยปล้ำ (พรสวรรค์, หน้า 209)

ลักษณะอุปนิสัยของพวกเชื้อพระวงศ์ที่มีนิสัยสายเลือดแท้ ที่โสภาคกล่าวไว้ เช่น "สายพระเนตรที่ทอดจับพระพักตร์ ของสมเด็จพระอนุชาแฝงแวววันทออย่างเห็นได้ชัด บุรุษผู้มีใจเหี้ยมโหดผู้หนึ่ง เป็นน้องร่วมบิดาเดียวกับท่าน โดยแท้ไม่ใช่หรือ" (พรสวรรค์, หน้า 842)

อย่างไรก็ตาม โสภาคได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าชาวอาหรับที่อยู่ในเมืองหรือเป็นชาวเมืองล้วนมีพื้นฐานมาจากการเป็นชาวทะเลทรายหรือพวกเบดูอิน และชาวเมืองยังคงมีสำนึกของความ เป็นเบดูอินอยู่ในตัวด้วย ดังนั้นทั้งชาวเมืองและเบดูอินจึงมิได้มีความสัมพันธ์ที่เห็นห่างกันมากนัก

"ผมเป็นเบดูอินนี่คุณก็ ไม่ว่าประเทศของเราจะรับความเจริญทางวัตถุเข้ามา สักแค่ไหนแต่อะไรที่ว่ามัน ไม่ทำให้ความเป็นเบดูอินของเราจืดจางนะคุณนะ..."

"ตั้งแต่เจ้านายพระราชวงศ์สุไบริงมาจนถึงคนเลี้ยงอูฐ ทุกคนสำนึกในความ เป็นเบดูอินเสมอกัน มันอยู่ในเลือดในเนื้อ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 540)

นอกจากนี้ก็เป็นชาวเมืองทั่ว ๆ ไป ดังเช่น ชาวเมืองในกรุงโคโร ซึ่งโสภาคบรรยายไว้ว่ามีทั้งผู้ที่ยังคงแต่งกายแบบพื้นเมือง ตลอดจนพวกที่แต่งกายแบบชาวตะวันตก และชาวเมืองมัก มีอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจต่าง ๆ

ร้านค้าเครื่องหนังทุกชนิด แหวนสินค้ายะโยงระยางอย่างจะประกาศีให้คนที่สัญจรไปมาเห็นคนภาพใกล้เคียงกัน เอมีลาเห็นคนชายพรมและเสื้อผ้า ยังช่างสลักไม้และสลักทองเหลือง เครื่องเงิน ตลอดจนงาช้างและร้านเพชรพลอย นักท่องเที่ยวหน้าตา ผิวพรรณต่าง ๆ จากทุกมุมโลกผ่านไปมานับไม่ถ้วน ปะปนกับชาวเมือง ในชุดกาลาบายา มอมแมม และผู้หญิงพื้นบ้านที่ยังปกคลุมเครื่องแต่งกายด้วยตาอู๊ป หรือผ้าคลุมตลอดกาย สีดำนสนิท เผยให้เห็นเพียง ไบหน้าสตรีในชุดทันสมัย ทั้งกระโปรงและรองเท้าเดินผ่านไปข้างหน้า เป็นภาพที่ตัดกันในความรู้สึกของเอมีลา (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 310)

ชาวเมืองในเมืองคูเวตที่ดี มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวเมืองในกรุงโคโร นั่นคือชาวเมืองบางส่วนยังคงแต่งกายแบบพื้นเมือง ขณะที่บางส่วนซึ่งเป็นคนรุ่นลูกแต่งกายแบบชาวตะวันตก โสภาคระบุว่าความแตกต่างเหล่านี้ยังคงมีอยู่ทุกแห่งหนในกลุ่มประเทศอาหรับ

ผู้คนโดยเฉพาะบุรุษส่วนใหญ่ยังนิยมเครื่องแต่งกายพื้นเมือง หรือที่เรียกว่า ดิชดาซา ผู้หญิงหัวเก่าบางคนตามท้องถนนยังสวมเสื้อคลุมสีดำยาวตลอดตัว ซึ่งคนพื้นเมืองแถบนี้

เรียกว่าอาบะ ปกคลุมตลอดตั้งแต่คอจนถึงข้อเท้า บนศีรษะมีผ้าคลุมดำที่เรียกว่า บุรกาห์ ปิดหน้า เหลือตาซ้ายโป่งเฉพาะดวงตาสองข้าง ขณะที่ถูกสาวผู้เดินเคียงข้างแต่งกาย สวยงามแบบตะวันตก เพยหน้าตาของหล่อนอย่างชาวต่างประเทศทั่วไป ความแตกต่าง เหล่านี้คงมีต่อไปทุกแห่งหนในกลุ่มประเทศอาหรับ (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 103)

ในด้านความเป็นอยู่ของชาวเมือง โสภาคบรรยายว่าชาวเมืองส่วนใหญ่จะมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าพวกเบตอีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเมืองที่มีฐานะดี คนกลุ่มนี้จะมีบ้านพักที่หรูหราสะดวกสบายแบบชาวตะวันตก มีเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างพร้อมพร้อมในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น มีรถยนต์ หรือเครื่องบินใช้ เป็นพาหนะในการเดินทางแทนการใช้จูหรือม้าอย่างพวกเบตอีน มีถนนอย่างดี นอกจากนี้ในตัวเมืองยังมีแหล่งธุรกิจ แหล่งบันเทิงใจ สถานศึกษา โรงพยาบาล การสาธารณสุข ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ชาวเมืองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การกล่าวถึงลักษณะบ้านของชาวเมืองที่มีฐานะดีว่าเป็นตึกหรูหรา มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับตกแต่งบ้าน มีความเป็นอยู่ที่หรูหราแบบชาวตะวันตก บางบ้านมีสระว่ายน้ำ ทันสมัยด้วย

มิเชลล์มองบรรยากาศรอบบ้านอย่างตื่นตาตื่นใจ พื้นดินเป็นทรายล้วนก็จริง แต่บ้านหลังนี้กลับสมบรูณ์ด้วยต้นไม้เขียวชอุ่ม ดอกไม้หลากสีปลูกสลับกันไปเป็นระเบียบ ตัวตึกหลังใหญ่ตรงหน้าคงจะเป็นบ้านพักของมารดาและตัวแคซิเนีย หลอนเห็นตึกหลังย่อม ๆ อีกสามหลังปลูกเรียงรายกันอยู่ทางด้านหลังของตัวบ้าน บันไดหินอ่อนขนาดใหญ่บอกฐานะเจ้าของบ้านเป็นอย่างดี หลอนก้าวลงจากรถยนต์เข้าลงบนพรมทางสีแดงเข้ม ซึ่งปูลาดชั้นสู่ห้องโถงใหญ่ของบ้าน จริงตามที่แคซิเนียได้อธิบายไว้ บ้านของหลอนมีความเป็นอยู่แบบยุโรปจริง ๆ (ฟ้าจรดทราย, หน้า 58 - 59)

บ้านพักของซาลา เป็นตึกที่ปลูกสร้างด้วยแบบที่สถาปนิกเลือกสรรแล้ว ทำเป็นลายปูนปั้นงดงาม (. . .)

ก็รินเดินตามไปเรื่อย ๆ สวนดอกไม้ สนามหญ้าและหมุดต้นปาล์มที่ออกผลเป็นพวงสีแดงตลอดจนสระว่ายน้ำทันสมัยขนาดใหญ่ บอกถึงฐานะของครอบครัวว่าอยู่ในระดับใดของสังคม (เจ้าทะเลทราย, หน้า 237 - 238)

ในเมืองมีแหล่งธุรกิจ แหล่งบันเทิงใจ เช่น มีร้านค้าขายสินค้าชั้นดีจากทุกมุมโลก ร้านค้าบางแห่งจะมีสตรีอาหรับ ทั้งที่เป็นพระราชวงศ์ตลอดจนพวกผู้ดี และเศรษฐีพากันไปเลือกซื้อของในตอนกลางวันเพราะอากาศไม่ร้อนจนเกินไป ซึ่งการออกไปเลือกซื้อของหรือพักผ่อนในตอนกลางวันนี้เป็นเรื่องปกติสำหรับชาวเมืองทะเลทรายที่จะเริ่มคึกคัก มีชีวิตชีวาหลังพระอาทิตย์ตกดินไปแล้ว ตัวอย่างเช่น

"ฉันกับแม่ชอบออกมาเดินดูของในเวลากลางวัน อากาศไม่ร้อนจัดจนเกินไป"

"คลุมหน้าด้วยหรือจ๊ะ"

"แน่นอน ไม่เลือกเวลากลางวันหรือกลางคืนหรอก"

"เธอพูดราวกับว่าจะมีร้านขายของชั้นยอดอยู่ที่นั่น"

"แล้วเธอจะได้เห็นกับตาว่าฉันไม่ได้พูดเล่น ของใช้ในปารีส ลอนดอน หรือที่ไหน ๆ

ในโลกมีชายที่เกชาห์ ของดีที่สุด ชั้นหนึ่งด้วยนะ" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 56)

สำหรับแหล่งบันเทิงใจของชาวเมืองอาหรับบางเมือง ได้แก่ สถานที่แสดงระบำหน้าท้อง ซึ่งอาจจะมีชาวอาหรับจากประเทศเพื่อนบ้านหรือชาวต่างชาติไกล ๆ เดินทางมาชมด้วย "เจ้าชายเศรษฐีน้ำมัน... ชักพวกนั้นร่ำรวมมหาศาล คุณเห็นหรือยังว่านางระบำหน้าท้อง ที่โคโรน่าดึงดูดนักท่องเที่ยวนั้นน้อย" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 361)

แหล่งบันเทิงใจอื่น ๆ ของอาหรับบางประเทศ ได้แก่ โรงภาพยนตร์ "วันก่อนผมหลุดกว่าภาคไปดูหนัง อีซีส์กับซาก็เกิดไปจ๊ะ เอ๊ยผมที่โรงหนังจนได้" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 355) อย่างไรก็ตามประเทศอาหรับที่ยึดหลักศาสนาอิสลาม และปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด จะห้ามไม่ให้มีแหล่งบันเทิงใด ๆ ทั้งสิ้น

"มองหาอะไรนะ" แคซฟียาถามอย่างขบขัน

"โรงหนัง โรงละคร"

"ไม่มี อย่าหาให้ยากเลย เมืองนี้เป็นเมืองทางศาสนาที่เคร่งครัดที่สุด"

(ฟ้าจรดทราย, หน้า 56)

โสภาดได้กล่าวถึงชาวเมืองที่มีฐานะยากจนเช่นกันว่า ชาวเมืองที่ยากจนจะมีความเป็นอยู่ไม่ดี ต้องอาศัยอยู่ในสลัมที่แออัดและสกปรก ซาดแคลนแม้เครื่องอุปโภคหรือบริโภคตลอดจนปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น มีอาหารและเสื้อผ้าไม่เพียงพอ เหล่านี้เป็นต้น

เด็กชายวัยรุ่นห้าหกคนหน้าร้านกำลังใช้มีดฟันเอลสبارات หรือขนมปังพื้นเมืองออก

เป็นสองซีก คนหนึ่งเทเกลือลงแล้วผลัดกันบีบขนมปังจิ้มเกลือด้วยท่าทางหิวโหย

กาลาไบยาที่สวมยาวจรดข้อเท้าสกรปรกอมแมม ชาดวัน มีรอยปะชุนหลายแห่ง
(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 179)

ขณะเดียวกันในตัวเมืองหลวงบางแห่งของอาหรับ จะมีพวกเบดูอินเดินทางเข้ามาตั้ง
กระโจมพักปะปนอยู่ในตัวเมือง ทำให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ระหว่าง
ชาวเมืองกับพวกเบดูอินว่า ขณะที่ชาวเมืองมีความเป็นอยู่แบบสมัยใหม่ แต่พวกเบดูอินก็ยังคงมี
ความเป็นอยู่เช่นเมื่อดึกดำบรรพ์ ดังจะได้กล่าวถึงกลุ่มเบดูอินในภายหลัง

รอบเมืองที่กรีนพูด ก็คือเมืองที่ความเจริญทางวัตถุของโลกปัจจุบันและโลกใน
อดีตใกล้ชิดติดกันแค่นั้นกัน... นั่นคือ ไม่ไกลจากสิ่งก่อสร้างทันสมัยเท่าไรนัก... กรีน
เห็นกระโจมสีดำและฝูงแพะ แกะ ตลอดจนพวกเร่ร่อนเร่ในทะเลทรายที่เรียกว่า เบดูอิน
ตั้งทัพกันเป็นกลุ่มใหญ่ คนพวกนี้อยู่กันหลับนอนโดยไม่มีห้องนอน ห้องส้วมที่ถูกต้องลักษณะ
และอนามัย ในขณะที่ตึกสูง ๆ ติดกับกระโจม มีความทันสมัยเท่าที่เงินจะบันดาลให้ได้
(เจ้าทะเลทราย, หน้า 42)

สำหรับประภัสสร เขาได้บรรยายภาพเมืองและชาวเมืองของอาหรับประเทศหนึ่ง โดย
ไม่ได้บอกแน่นอนว่าคือประเทศใด หากแต่สมมุติว่าชื่อ "ไบเตอร์ฮับด์" ซึ่งอยู่ในทวีปแอฟริกาเหนือ
โดยระบุเวลาว่าเหตุการณ์ของเรื่องเริ่มต้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1941 และเหตุการณ์ดำเนินเรื่อยไป
จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1970 รวมเป็นเวลาสามทศวรรษ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ประภัสสรได้
บรรยายถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของประเทศนี้ ว่ามีทั้งถูกชาวตะวันตกปกครองเรื่อยมาจนถึง
ได้รับเอกราช และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองภายในประเทศ ภาพเมือง
ของอาหรับประเทศนี้ ประภัสสรได้กล่าวไว้ทั้งส่วนที่เป็นเมืองหลวง ซึ่งสมมุติชื่อว่า นครฟาร์วาท์
และเมืองท่าที่สมมุติว่าชื่อเทห์รานี อันมีลักษณะคล้ายกับที่ลักษณะวัด และ โสภาค ได้กล่าวไว้คือ
ในเมืองหลวงจะมีประชากรอยู่หนาแน่นมีความเจริญทันสมัย สะดวกสบายมีอาคารบ้านเรือน
อาคารพาณิชย์ ในขณะที่เดียวกันก็มีความวุ่นวาย แออัดหรือสกปรกปนอยู่ด้วย มีกลุ่มชาวเมือง
ซึ่งประกอบไปด้วยกษัตริย์และพระราชวงศ์ ข้าราชการ และชาวเมืองทั่ว ๆ ไปซึ่งมักมีอาชีพค้าขาย
และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประภัสสรแสดงถึงภาพความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองกับพวกเบดูอิน ในลักษณะ
ตรงกันข้ามกับ โสภาคกล่าวคือ ขณะที่โสภาคกล่าวว่าชาวเมืองล้วนมีพื้นฐานมาจากการเป็นเบดูอิน
มาก่อน แต่ประภัสสรกล่าวระบุว่า ชาวเมืองและเบดูอินมิได้มีความผูกพันหรือมีสัมพันธ์ภาพที่ติดกัน
โดยประภัสสรอธิบายว่า พวกเบดูอินจะเรียกชาวเมืองว่า "อาหรับ" อย่างไรก็ตาม การแบ่งแยก
ดังกล่าวเป็นเพียงทัศนคติของประภัสสรเท่านั้น ด้วยไม่ว่าจะเป็นชาวเมืองหรือเบดูอินที่อาศัยอยู่ในเขต
แอฟริกาเหนือและตะวันออกกลาง ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามตลอดจนใช้ภาษาอาหรับเหมือนกัน

ต่างล้วนได้รับการขนานนามว่าอาหารทั้งสิ้น

มาตมิมิของ เบตุนินอยู่ที่ทะเลทรายไมโซพาร์วาท ซึ่งเป็นเพียงเมืองหลวงของ อาณานิคมอิตาลีในโบเดอร์ฮาบัต (...) และเบตุนินทุกคนพร้อมที่จะตายที่นี่เราจะ ปกป้องทะเลทรายของเรา ไม่ให้อังกฤษหรืออิตาลีล่วงล้ำเข้ามาแม้แต่คนเดียว (ซัค, หน้า 16 - 17)

อย่างไรก็ตามสภาพเมืองและชาวเมืองของอาหรับที่ประภัสสรนำมากล่าวถึงจะมีความแตกต่างจากของลักษณะวัดและ โสภาค ในด้านที่ประภัสสรเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมือง และชาวเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง กล่าวคือภาวะการเมืองทั้งนอกประเทศและ ในประเทศล้วนส่งผลกระทบถึงสภาพเมืองและชาวเมืองด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อชาวตะวันตก เข้ามาปกครอง และได้นำเอาอารยธรรมตะวันตกซึ่งบางอย่างก็ขัดแย้งกับรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต

ของมุสลิมอาหรับเข้ามาเผยแพร่ เช่น การมีแหล่งเริงรมย์ต่าง ๆ ดังปรากฏว่า ในช่วงปลาย สงครามโลกครั้งที่สอง อิตาลีได้เข้ามาปกครองอาหรับประเทศนี้ ข้าหลวงใหญ่ชาวอิตาลีเลย จึงจัดตั้งสโมสรสำหรับสังสรรค์ในหมู่ชาวอิตาลี และชนชั้นสูงของอาหรับที่จวนข้าหลวงใหญ่ ในนครพาร์วาท มีการกินเลี้ยง เต้นรำ เล่นไพ่ นับเป็นการนำสิ่งบันเทิงใจที่ขัดแย้งกับวิถีการ ดำเนินชีวิตของมุสลิมอาหรับเข้าไปเผยแพร่ และมีผลให้ชาวอาหรับบางคน โดยเฉพาะชนชั้นสูง ได้รับอิทธิพลดังกล่าวนี้ด้วย เช่น เจ้าชายไฟซาล พระอนุชาของกษัตริย์ฟายัดที่โปรดการเต้นรำ เล่นไพ่บริดจ์ ตลอดจนอนุญาตกษัตริย์ฟายัดตั้ง โรงละครตามอย่างชาวอังกฤษ

ส่วนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว อังกฤษก็เข้ามาปกครองประเทศนี้ต่อจาก อิตาลี นครพาร์วาท และชาวเมืองพาร์วาทก็กลับคึกคักขึ้นอีกครั้งหลังจากชบเซามาช่วงหนึ่งใน ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากมีผู้คนมากมายเข้ามาอยู่ในพาร์วาททั้งชาวอาหรับ และชาวยุโรป ร้านค้าต่าง ๆ ในพาร์วาท มีสินค้าแปลก ๆ ใหม่ ๆ จากต่างประเทศเข้ามาวาง ขายมากมาย เช่น

สภาพของนครพาร์วาทหลังสงครามเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ถนนหนทางที่เคย เงียบเหงา กลับคึกคักด้วยผู้คนทั้งอาหรับ เบตุนินและยุโรป เปียนที่เดินกันขึกไขว่ เฟิงชายของนานาชนิตเรียงรายอยู่ตามทางเท้าและตรอกซอกจากเข้ามาติดกันติดกัน เสียงน้อค้าตะ โทง โทวกเวก เรียงให้ผู้หญิงนั้น เมืองที่อยู่ในชุดดำคลุมหน้ามิดชิดหยุด เลือกซื้อก้อนสบู่หอมที่หอกระดาศสีสดสวย ผ้าพับ หรือนาหอมในขวดรูปว่างแปลก ๆ แซ่มด้วยเสียงกระดิ่งจากค้อม้าของรถบรรทุกผัก และเสียงบีบแตรขอทางของรถญี่ปุ่น

ทหารอังกฤษ (ซัด, หน้า 84)

นอกจากนี้ชาวอาหรับบางคนได้เปิดแหล่งเริงรมย์ต่าง ๆ ขึ้นมากมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวยุโรปที่เข้ามาปกครอง เช่น มีการเปิดร้านอาหาร ผับ ไนต์คลับ "บ้านบางหลังถูกดัดแปลงเป็นร้านขายอาหารแบบยุโรป และ ร้านกาแฟริมทางถูกเปลี่ยนให้มีสภาพเป็น ผับชายเบียร์" (ซัด, หน้า 84) ตลอดจน "ร้านอาหารแบบยุโรปที่ตกแต่งประดับประดาอย่างหรูหรา และ ไนต์คลับที่ชื่อ พันหนึ่งทิวากิเปิดกิจการขึ้น" (ซัด, หน้า 96) ซึ่งสถานเริงรมย์เหล่านี้ได้กลายเป็นแหล่งบันเทิงใจสำหรับชาวอาหรับบางส่วนที่พลอยได้รับอิทธิพลนี้ไปด้วย

พันหนึ่งทิวา แน่นชนิดทั้งกลางวันและกลางคืน รถยนต์นานาชนิดจอดเรียงรายเป็นทิวแถวแทบจะไม่ขาดสาย บุคคลชั้นสูงในวงสังคมของ โมเดออร์ฮาบัต ทั้งอาหรับและอังกฤษต่างก็มุ่งหน้ามาทานอาหารฝีมือครัวชาวฝรั่งเศส หรือเดินรำจังหวะสวิงกับดนตรีอเมริกันนิโกร ที่จ้างมาในราคาแพง (ซัด, หน้า 96)

ซึ่งต่อมาเมื่อชาวอาหรับบางส่วนได้เรียกร่องเอกราชคืนจากอังกฤษ ทำให้มีการต่อสู้ปะทะกำลังกัน เป็นผลให้แหล่งรมณีสถานต่าง ๆ ในเมืองฟาร์วาทถูกเผาหมดไหม้ไปหมดสิ้น เป็นเสมือนหนึ่งสัญลักษณ์ของการสิ้นสุดอำนาจและอิทธิพลอารยธรรมของต่างชาติต่อชาวฟาร์วาท เมื่อล่วงเข้าสู่ย่านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวอังกฤษ ก็พบกับสภาพหังหิมาศของร้านรวงซึ่งเคยตกแต่งประดับประดาดงามสองข้างทาง ดึกสามชั้นตรงหัวมถนนที่เคยเป็นรมณีสถาน พันหนึ่งทิวาอันเลื่องชื่อ จมอยู่ในกองเถ้าถ่าน (ซัด, หน้า 284)

ประภัสสร ได้กล่าวถึงบรรยากาศในนครฟาร์วาท ในวันที่ประเทศนี้ได้รับเอกราชว่ามีขบวนพาเหรดของชนพื้นเมืองเผ่าต่าง ๆ ที่นำหน้าด้วยเหล่านักรบเบดวินที่หนึ่งเด่นเป็นสง่าอยู่บนหลังอูฐและทหารม้าในเครื่องแต่งกายแบบอาหรับ ถนนทุกสายในฟาร์วาทตกแต่งประดับประดาด้วยธงทิวเอ็กเกริก ลูกปา สายรุ้ง และลูกกวาดในห่อกระดาษแก้วสีสดใสดุ๊ก โชนลงมาจากระเบียงชั้นบนของอาคารบ้านเรือนไม่ขาดสาย เด็ก ๆ ส่งเสียงหัวเราะสนกสนานขณะที่กรูกันเข้าแย่งชิงขนมที่ตกเกลื่อนอยู่บนพื้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้บรรยายถึงผู้คนที่ร่วมพิธีวันรับเอกราชว่า ผู้คนที่เรียงรายอยู่แน่นชนิดสองข้างทาง ล้วนมีดวงหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและปลื้มปิติกับวาระสำคัญในประวัติศาสตร์ของ โมเดออร์ฮาบัตที่จะคืนสู่ความเป็นเอกราชอีกครั้ง หลังจากที่ถูกอยู่ใต้เงื้อมมือของชนต่างชาติมาตั้งแต่ศตวรรษที่สิบหก (ซัด, หน้า 356)

อย่างไรดี แม้ภายหลังจากที่อาหรับประเทศนี้ได้รับเอกราชแล้ว สภาพเมืองก็มีได้มี การพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิมแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะคณะรัฐบาลที่บริหารบ้านเมืองมุ่ง กอบโกยผลประโยชน์อันเกิดจากการขายน้ำมันปิโตรเลียมไว้เฉพาะในกลุ่ม หรือในหมู่พวกพ้อง ของตน อีกทั้งขาดจิตสำนึกในการทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง บ้านเมืองจึงมิได้มีการพัฒนาขึ้น แต่อย่างใด จากเมืองฟาร์ว้าจึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลบริหารบ้านเมืองอย่างไม่ซื่อสัตย์ สัจจริต

นครฟาร์ว้าในวันนี้แทบจะไม่มีอะไรแตกต่างไปจากเมื่อวันที่ไบเตอร์ฮาบัตได้รับ เอกราชเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา...นอกจากอาคารพาณิชย์ขนาด 5-6 ชั้น เพียง 3-5 หลัง ที่มมถนนเขื่องวงเวียนหนอนาฬิกา และป้ายโฆษณาสินค้าต่างประเทศที่ ระเกะระกะอยู่สองข้างทางแล้ว ฟาร์ว้าก็ดูเหมือนยังจมอยู่ในสภาพของความล้าหลัง และยากจน ทั้ง ๆ ที่รายได้จากสัมปทานน้ำมันที่รัฐบาลได้รับในแต่ละปีเป็นจำนวนที่ ไม่น้อย แต่เงินเหล่านั้นกลับตกอยู่ในมือของคนเพียงไม่กี่คน (ซัค, หน้า 357)

ในส่วนของเมืองท่า ประภัสสรระบุว่าเมืองท่าของอาหรับได้รับผลกระทบจากภาวะ ของการเมืองด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองท่าเทอร์รานีอยู่ชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์มาก นอกเหนือจากการเป็นเมืองท่าในการเดินเรือทะเล ดังนั้นในช่วง สงครามโลกครั้งที่สองที่อิตาลีเข้ามาปกครอง อิตาลีจึงใช้เมืองท่าเทอร์รานีเป็นที่ตั้งของกองกำลัง ทหารส่วนใหญ่ของอิตาลี "ทหารอิตาลีส่วนใหญ่มีหน้าที่ต้องรักษาเมืองท่าเทอร์รานี" ร้อยโทหนุ่มตอบ ด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ "ถ้าเสียเมืองท่าแห่งนี้ ก็เท่ากับเราเสียที่มั่นในทวีปแอฟริกาฝั่งทะเล เมดิเตอร์เรเนียนทั้งหมด" (ซัค, หน้า 15)

และหลังสงครามโลกครั้งที่สองอิตาลีเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงครามจึงได้ถอนกำลังออกไป ขณะที่อังกฤษได้เข้ามาตั้งกองกำลังอยู่แทนที่ ประภัสสรเล่าเหตุการณ์ว่า "เสียงเพลง เปลือกหอย ที่กองพันรถถังที่ 3 ของอังกฤษแต่งขึ้นระหว่างยุทธการโทบรูก ดังแว่วมาจากสโมสรนายทหารซึ่ง เต็มไปด้วยบรรดานายทหารอังกฤษส่วนหน้าที่เดินทางเข้ามายังเมืองท่าเทอร์รานี" (ซัค, หน้า 76)

ต่อมาเมื่ออังกฤษคืนเอกราชให้แก่อาหรับประเทศนี้แล้ว เมืองท่าเทอร์รานีก็ยังคงความ สำคัญในการเป็นเมืองท่าในการเดินเรือต่าง ๆ อยู่เช่นเดิม "เสียงหวูดกังวานจากเรือเดินสมุทร ลำใหญ่ที่จอดเทียบท่า เมือง เทร์รานี เป็นสัญญาณเตือนครั้งสุดท้ายก่อนถอนสมอออกสู่ท้องทะเล" (ซัค, หน้า 314) และเมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามามีสัมพันธไมตรีด้วย สหรัฐอเมริกาก็ได้ ขอตั้งกองกำลังทหารอเมริกันไว้ที่เมืองท่าเทอร์รานี เพื่อเป็นฐานทัพเรือสำคัญแห่งหนึ่งของตนทาง

ฝั่งทวีปแอฟริกาเหนือตอนบน ดังตัวอย่างที่ว่า "ในตอนนี้อเมริกาจึงไม่ต้องการก่อความขัดแย้งใด ๆ กับผู้ปกครองใหม่ของโบเดอร์ฮาร์ด เพราะเกรงผลกระทบต่อเศรษฐกิจ" (ซัด, หน้า 384)

กล่าวโดยสรุปถึงการบรรยายเมืองของอาหรับ ที่ไม่ว่าจะเป็นเมืองหลวงหรือเมืองท่า ตลอดจนการกล่าวถึงชาวเมือง และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเมือง ในนวนิยายของนักเขียนทั้งสามนั้น นักเขียนต่างบรรยายได้ตรงสภาพความเป็นจริงไม่ว่าจะเป็น ลักษณะของเมืองที่มีความเจริญทันสมัย มีความสะดวกสบายมากกว่าในส่วนที่เป็นทะเลทรายทั่ว ๆ ไป และมักตั้งอยู่ตามบริเวณพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ใกล้แม่น้ำ อ่าว หรือทะเล ตลอดจนการกล่าวถึงภาพชาวเมืองว่า ชาวเมืองมักมีอาชีพเป็นพ่อค้า ชาวเมืองมีความเจริญกว่าอาหรับพวกเร่ร่อน และในด้านความเป็นอยู่ของชาวเมืองจะมีอาคารสถานที่ ระบบการคมนาคม การสาธารณสุข การศึกษา ตลอดจนสิ่งบันเทิงใจมากกว่าพวกชนบท

อย่างไรก็ตาม แม้การให้ภาพรวมเกี่ยวกับสภาพเมืองและชาวเมืองของนักเขียนทั้งสามจะคล้ายคลึงกันว่าการเสนอรายละเอียด และให้สีสันของภาพดังกล่าวจะต่างกัน สำหรับโสภาค เธอได้กล่าวถึงภาพเมืองที่มีปรากฏอยู่จริงในอาหรับหลายเมือง เช่น เมืองคูเวตซิตี กรุงไคโร เมืองอเล็กซานเดรีย เมืองอัสวาน เมืองมักกะห์ ฯลฯ โสภาคได้นำลักษณะเด่น หรือบทบาท ความสำคัญของเมืองนั้น ๆ มากล่าวถึงไว้ด้วย นอกจากนี้ในการกล่าวถึงภาพย่านการค้าในอาหรับ โสภาคได้ให้รายละเอียดไว้ค่อนข้างมากและชัดเจน และการกล่าวถึงช่วงเวลาเปิดเปิดร้านค้าของชาวอาหรับที่ต้องสัมพันธ์กับสภาพของอากาศด้วย

ดังนั้น โสภาคจึง ให้ภาพหรือเกร็ดรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง และชาวเมืองได้ใกล้เคียงกับข้อมูลจริงมาก และได้ให้รายละเอียดมากกว่าของลักษณะวัดและประภัสสร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเธอมีประสบการณ์เคยไปอยู่อาหรับมาจริง อีกทั้งข้อมูลเหล่านั้นมีความสำคัญกับการเขียนเรื่องแนวครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวชาวอาหรับชั้นสูง ทำให้ต้องการรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านเมืองและผู้คนตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในเมืองมาประกอบด้วยนั่นเอง ส่วนประภัสสร เขาได้มุ่งเน้นเกี่ยวกับนวนิยายแนวการเมือง โดยแสดงภาพเมือง และชาวเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการเมือง มากกว่าจะกล่าวถึงภาพเมือง และชาวเมืองของอาหรับในลักษณะกว้าง ๆ หรือทั่ว ๆ ไป ดังนั้นภาพเมืองและชาวเมืองของเขาจึงไม่หลากหลายมากนัก

นอกจากลักษณะวัด โสภาค และประภัสสรจะกล่าวถึงเรื่องราวของเมืองและชาวเมืองของอาหรับดังได้กล่าวมาแล้ว เรื่องราวเกี่ยวกับทะเลทรายและพวกเบดูนก็มักกล่าวถึงไว้ใน

นวนิยายของพวกเขาด้วยเช่นกัน ดังเช่น ลักษณะที่ได้กล่าวถึงทะเลทรายและตัวละครชาวทะเลทรายหรือพวกเบดูอินว่า ในทะเลทรายซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ จะมีชนเผ่าเบดูอินหลายกลุ่มหรือหลายเผ่าอาศัยอยู่ เช่น

วงกลมของ เชือกสีที่รัดรอบศีรษะ บอกถึงเผ่าพันธุ์ของแต่ละคน อับดุลลาควาดตามองด้วยรู้สึกว่ ผู้เป็นบิดาคงจะได้ทำคะแนนความนิยมรุดหน้าไปไม่น้อย จึงสามารถรวบรวมหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ ไว้ได้มากถึงแค่นั้น หากทว่า... เหนือไปจากความสัมพันธ์กลมเกลียวจะยังมีสิ่งใดแฝงอยู่ (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 11)

ตลอดจนจากบทสนทนาที่ว่า "ผมเป็นชาวทะเลทราย เราเร่ร่อนไปเรื่อย ๆ ไม่มีหลักแหล่งเหมือนกัน" "เผ่าเบดูอินหรือคะ" คำถามมีรอยตื่นเต้น (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 183)

พวกเบดูอินชอบรอนแรมไปเรื่อย ๆ ในทะเลทราย โดยใช้อูฐและม้าเป็นพาหนะ เบดูอินไม่นิยมตั้งหลักแหล่งถาวรจนึงนักอาศัยในกระโจมซึ่งทำให้สะดวกแก่การโยกย้าย ตัวอย่างเหล่านี้ ได้แก่

เมื่อรุ่นหนุ่มชีวิตของเขา มักจะร่อนเร่ไปตามชบวนคาราวานใหญ่ เพราะเชื้อสายเผ่าเร่ร่อน ไม่ยอมปักหลักพักอยู่ในเมืองกับใครง่าย ๆ อาณาเขตที่ผู้เป็นบิดาของเขาครอบครองอยู่เป็นแหล่งน้ำมัน เสียกว่าครึ่ง ฉะนั้นไม่ว่ากระโจมที่พักจะกางลงที่ใด ความสะดวกสบายย่อมเป็นเงาตามตัวมาด้วย (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 4 - 5)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวเบดูอินจะชอบการเร่ร่อนรอนแรมในทะเลทราย ทว่าอาจจะมีเบดูอินบางกลุ่มอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก "แนวเนินทราย ลับหมู่บ้านเล็ก ๆ และทิวต้นอินทผลัม" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 84) และหากมีการเข้าปล้นหมู่บ้านโดยพวกเขาไม่อาจต่อสู้ได้ พวกเขา ก็จะพากันอพยพเข้าไปอยู่ในเมืองที่มีความปลอดภัยมากกว่า "หมู่บ้านไกล ๆ ออกไป บางที่ถูกปล้นทำร้ายทั้งหมู่บ้าน ทั้ง ๆ ที่ไม่มีอะไรจะให้ปล้น (. . .) พวกประชาชนักจะอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 96) นอกจากนี้ลักษณะที่ยังกล่าวไว้ว่ามีกองคาราวานขนสินค้าเดินทางผ่านไปมาในทะเลทรายด้วย เช่น "ชบวนคาราวานอันกระจัดกระจายผู้คน อูฐบรรทุกต่าง ๆ ม้าที่บาดเจ็บและล้มตายอยู่ในสภาพที่ขยับเขยื้อนสินค้ากระจัดกระจายไปทุกทิศ" (รัศมีจันทร์ เล่ม 2, หน้า 99)

กล่าวโดยสรุปถึงการบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครเบตุนของลักษณะที่ได้ว่า ลักษณะที่ได้แสดงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเบตุนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และไม่ชัดเจนนักไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพ หรือวิถีการดำเนินชีวิตของคนเหล่านั้นตรงกันข้ามกับโสภาคและประกัสสร ซึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครที่เป็นเบตุนไว้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โสภาคจะให้เกร็ดความรู้และข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับพวกเบตุนไว้มาก เช่น ได้กล่าวถึงตั้งแต่ความหมายของเบตุนซึ่งหมายถึง "ผู้ท่องเที่ยวไปในทะเลทราย" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 210) พวกเบตุนมักมีฐานะยากจน เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิม และเป็นเจ้าของประเทศอาหรับที่แท้จริงทั้ง มีรูปร่างไม่สูงนักและผอมเกร็ง มีผิวดำ จมูกแหลมเล็ก และดวงตากลมกริบ มือเท้าหยาบกร้าน เช่น "หัวหน้ากองคาราวานมีลักษณะของชนเผ่าเบตุนอันเป็นเจ้าของประเทศที่แท้จริงในทะเลทรายกล่าวคือ ไม่สูงนัก มีเซลล์กระดูก ๆ ว่าไม่เกินเมตรห้าสิบเซ็นต์ ผิวดำ ผอมเกร็ง จมูกแหลมเล็ก และดวงตากลมกริบ มือเท้าหยาบกร้าน (ฟ้าจรดทราย, หน้า 191) นอกจากนี้ พวกเบตุนมักจะดูแก่กว่าอายุจริง เพราะความทรหดที่ต้องผจญในทะเลทรายนั่นเอง เช่น ชายเบตุนมีอายุเพียงสี่สิบ หนวดเคราก็หงอกขาวเสียแล้ว สตรีนั้นเข้าวัยชราเมื่อสามสิบ แม้บางคนจะอายุยืนจนถึงแปดสิบก็ตามที

ในด้านอุปนิสัยของพวกเบตุน โสภาคได้กล่าวว่า "พวกเร่ร่อนเหล่านั้นบางทีมีทั้งดีและเลวปะปนกันไว้ใจไม่ได้" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 258) พวกเบตุนยังป่าเถื่อน ทั้งยังดูต้นไม่ชอบคนแปลกหน้า แต่ก็เป็นผู้มิตรที่ดีถ้าเขาพอใจ และเนื่องจากพวกเบตุนมีหลายเผ่าด้วยกัน เช่น อาณิชาห์ อัจมัน ชารีฟ อาอิต เซรุซัน ซาอิน ฯลฯ ทำให้บางครั้งแต่ละเผ่าต่อสู้รบพุ่งกันเอง โดยมีหัวหน้าเผ่าหรือผู้ปกครองเผ่าที่เรียกว่า "ซึก" เป็นผู้นำ ตัวอย่างเช่น "ซึกอัจมันเป็นศัตรูกับเบตุนอีกพวกหนึ่ง มีอาณาเขตไม่ไกลนัก เขาต่อสู้และรบพุ่งกันเป็นประจำ" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 258)

สำหรับประกัสสร เขามีได้กล่าวถึงลักษณะทางกายภาพของตัวละครเบตุนเหมือนโสภาค แต่ประกัสสรได้กล่าวถึงลักษณะอุปนิสัยของพวกเบตุนแต่ละเผ่า ว่าชอบรบพุ่งต่อสู้กันเอง เช่นเดียวกับโสภาค โดยกล่าวถึงเบตุนซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่กระจัดกระจายเป็นกลุ่มก้อนอยู่ตามทะเลทรายและดินแดนที่ห่างไกลว่า "ต่างถิ่นก็เกือบต่างเป็นดินแดนอิสระที่ไม่ขึ้นต่อกัน มีการยกกำลังเข้ารบพุ่งเพื่อแผ่ความยิ่งใหญ่หรือแก้ไขข้อพิพาท" (ซึก, หน้า 108) และเบตุนเผ่าต่าง ๆ จะมีหัวหน้าที่เรียกว่า "ซึก" เป็นผู้นำหรือผู้ปกครองคนในเผ่า

นอกจากนี้ทั้งโสภาคและประกัสสรต่างบรรยายตรงกัน พวกเบตุนนั้นเป็นผู้ที่รักทะเลทรายเป็นอย่างมาก แม้ในเมืองจะมีเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย มีสิ่งทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีกว่าใน

ทะเลทรายอย่างมาก ทว่าพวกเบตูนส่วนใหญ่ก็ยังคงรักที่จะใช้ชีวิตอยู่ในทะเลทราย ดังที่โสภาคกล่าวไว้ว่า "เราคือเบตูนหรือผู้ที่ท่องเที่ยวไปในทะเลทราย ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นเบตูนยังมีต่อไปในโลกนี้ ทะเลทรายคือที่ของเรา ที่เกิดและที่ตายของเรา" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 338) และประภัสสรกล่าวไว้ว่า "พ่อเป็นคนของทะเลทราย เกิดในทะเลทรายมีชีวิตอยู่ในทะเลทราย และจะตายในทะเลทราย ไม่มีที่ไหนที่จะทำให้พ่อมีความสุขและลิ้มทะเลทรายของเราได้" (ซัด, หน้า 129)

ในด้านรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเบตูน โสภาค และประภัสสรจะให้ภาพรวมเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเบตูนคล้ายกัน เช่น พวกเบตูนยังคงมีรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตแบบดึกดำบรรพ์เช่นเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว กล่าวคือ จะรอนแรมเร่รอนไปมาอยู่ในทะเลทราย โดยใช้อูฐและม้าเป็นพาหนะ พวกเบตูนจะกางกระโจมที่ทำจากหนังสัตว์ เช่นหนังอูฐ เมื่อจะแวะพักตามบริเวณโอเอซิสต่าง ๆ เพื่อให้พวกตน และสัตว์เลี้ยงที่นำมาด้วยได้พักผ่อน และหาน้ำ หรืออาหาร ตลอดจนเพื่อเตรียมนำตมก่อนออกเดินทางต่อไป อาชีพของพวกเบตูนคือเลี้ยงสัตว์ เช่นอูฐ ม้า แพะ หรือ แกะ ทำให้ต้องเร่รอนหาแหล่งน้ำ และหญ้าเพื่อการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งชายเบตูนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ ส่วนหญิงเบตูนมีกิจวัตรประจำวัน คือ จัดเตรียมอาหาร ทอผ้า ฯลฯ ดังเช่นตัวอย่างจากภาพวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเบตูนในประเทศซาอุดีอาระเบียที่โสภาคแสดงไว้ในนวนิยายเรื่อง ความลับบนแหลมไซไน ที่ว่า

เอมิลารับคำ หล่อนเบอที่จะนั่งอยู่ใต้กระโจมนี้เต็มทีเหมือนกัน เจ้าของที่พักกำลังบงการให้อูฐล้อมเป็นวงกลม และให้ลูกชายวัยรุ่นสองคนจัดการต้อนฝูงแกะ เข้าไว้ตรงกลาง โอเอซิสแห่งนั้นไม่กว้างนักแต่ก็เป็นที่ชุมนุมของกองคาราวานและรถบรรทุก อีกทั้งคนค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าคึกคักพอสมควร (. . .) ไม่ไกลกันนักมีกระท่อมสร้างด้วยดินปนทรายเรียงรายข้างกำแพงโบราณ ลูกอินทผลัมสุกแดงอมส้มเจ็ดจ้าวราวดวงอาทิตย์ซึ่งกำลังจะลับหายจากขอบฟ้ารำไร เด็กหนุ่มผมสูงกำลังตัดช่ออินทผลัมตากแห้ง เพื่อส่งไปกับรถบรรทุกสินค้า

หญิงเบตูนในชุดดำตลอดตัวนั่งชันเข่า โยกถุงหนังแพะซึ่งแขวนอยู่กับขาห้อยไม้ไปมานางกำลังทำเนยแข็งจากนมแพะ หรือนมอูฐก็เหลือเดา ภาพเหล่านั้นขึ้นตาเอมิลาชึ่งนึก (หน้า 253 - 254)

ภาพการดำเนินชีวิตลักษณะชีวิตเช่นนี้มีปรากฏในนวนิยายของประภัสสรที่ว่า ร้อยเอกรอเจอร์มองผ่านรอยแหวกของปากกระโจมออกไปเบื้องนอกที่เหล่าเบตูน

กำลังสาละวนกับการเริ่มต้นชีวิตในวันใหม่ เด็กผู้หญิงง่วนอยู่กับการรีดนมแพะ ในขณะที่แม่ของพวกเธอเริ่มลงมือทอผ้าขนสัตว์หรือปั่นเนย และพวกผู้ชายเตรียมตัวต้อนฝูงแพะแกะออกไปเลี้ยงยังกลางทะเลทรายที่พอจะหาหญ้าหรือหญ้าแห้งเล็กๆ ๓ ได้ (ซัค, หน้า 122)

นอกจากนี้ประภัสสร ได้อธิบายอีกด้วยว่า ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองมีเบตอินบางส่วนได้รับผลกระทบจากภาวะสงคราม ทำให้ประสบปัญหาในการเลี้ยงชีพ เช่น ไม่สามารถขายสัตว์เลี้ยง ได้ตามปกติ ตลอดจนเบตอินบางคนได้อพยพเข้าไปตั้งหลักแหล่งในเมือง ดังเช่น

“สงครามของพวกคริสเตียนทำให้ข้าเดือดร้อน” ฮาริมส่งอับที่ใส่มะขามเปียกให้เพื่อนเก่า

“ทุกหนทุกแห่งมีแต่กองทัพ พวกชาวบ้านก็ไม่มีอันทำอะไร นอกจากคอยนั่งช้ำวการสู้รบ และอพยพหนีไปอยู่ที่ที่คิดว่าปลอดภัย ไม่มีใครอยากซื้อแกะจากข้า ข้าต้องทนเลี้ยงแกะแก่ ๆ และเผ่าตั้นล้มตายไปทีละตัวสองตัว” (ซัค, หน้า 31)

สำหรับพวกเบตอินที่หาเลี้ยงชีพด้วยการดำรงตนเป็นโจรทะเลทรายคอยดักปล้นกองคาราวานที่เดินทางผ่านไปมาในทะเลทรายก็มีปรากฏอยู่ในนวนิยายของโสภาค และประภัสสรด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น โสภาคกล่าวถึงโจรทะเลทรายไว้ในนวนิยายเรื่อง หน้าจรดทราย ว่า “โดยปกติเราเดินทางไปมาอยู่เสมอนอกจากจะต้องคอยระวังไอ้พวกโจรตูดิก ที่คอยปล้นสะดมกองคาราวานอยู่เป็นนิจ มันใช้มีไม้เท้าเร็วเป็นพาหนะ” (หน้าจรดทราย, หน้า 257) และประภัสสรได้กล่าวถึงโจรทะเลทรายไว้ด้วยว่า “อัมมาร์ ฮัตจานีร์ คบอุสตะลยหน้าหน้าลกสมุน ดาบที่กวัดไกวอยู่ในมืออาบด้วยคราบโลหิต เปลวไฟที่วูบไหวบนใบหน้าที่กร้านให้ตเหมยเกรียมขุ่น ราชาแห่งปีศาจทะเลทรายส่งเสียงซู่คำรามราวเสียงสัตว์ร้ายที่กระหายเลือด” (ซัค, หน้า 47)

แม้ว่าพวกเบตอินส่วนใหญ่จะรักการเดินทางเร่ร่อนไปในทะเลทราย แต่โสภาคก็ได้อธิบายว่ามีเบตอินบางกลุ่มที่ได้จัดตั้งชุมชนของตนขึ้นเป็นเมืองหรือหมู่บ้านเล็ก ๆ ซึ่งบางแห่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยจัดสร้างไว้ตามบริเวณที่มิโอเอซิส เมืองโบราณเหล่านั้นมักสร้างเป็นตึกดินทรงสูงคล้ายหอสี่เหลี่ยมที่ไม่มีไม้ประกอบเลยเพราะขาดแคลน มีการขุดบ่อน้ำบริเวณที่เป็นตาน้ำเพื่อไว้ใช้ในชุมชน ตลอดจนพวกกองคาราวานที่มาแวะพักช่วยให้มีชีวิตชีวาและคึกคักขึ้น เมืองโบราณบางแห่งกลายเป็นเมืองร้างเมื่อไม่มีน้ำหรือโอเอซิสหมดความอุดมสมบูรณ์

บางที...หลายปีแล้ว โอเอซิสที่เมืองร้างแห่งนั้นอาจจะขังน้ำไว้ได้อีกครั้ง ก่อนนั้น
ตาน้ำผู้คนดื่อกินเพราะเป็นศูนย์กลางที่กองคาราวานจะได้พักและดื่มกิน เมื่อก่อนนั้น
แห้งลงคนก็อพยพไปหมด บางคนที่มาจากที่ไกลไม่รู้ หลงไปพัก ก็ตายเสียหลายพวก
(ฟ้าจรดทราย, หน้า 381)

ส่วนประภัสสรได้กล่าวถึงชุมชนของพวกเบดูอินเช่นกัน โดยบรรยายว่า เป็นชุมชนอันเป็น
แหล่งหรือย่านการค้า ทำให้มีอาคารอันถาวรอยู่บ้าง ตลอดจนมีพวกเบดูอินสัญจรไปมา และประภัสสร
ได้เน้นอีกด้วยว่า แม้จะเป็นชุมชนในทะเลทรายแต่ก็ยังมีชายได้รับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตกด้วย
เช่น มีแหล่งอบายมุข สถานเริงรมย์ เกิดขึ้นที่ชุมชนของเบดูอิน อาทิเช่น

เจ้าคงเห็นเห็นเกี่ยวกับการเดินทางไกล ไป เราไปหาความสำราญกันดีกว่า เมือง
บาบแห่งนี้มีทุกสิ่งที่มีผู้ชายปรารถนา (. . .) เขาก้าวขึ้นไปบนชาน และพลิกม่านที่กัน
ประตูเข้าไป เสียงหัวเราะระรัระริกของอิสตรี ผสมกับควันของยาสูบและกัญชา ทำให้
บรรยากาศในห้องแคบ ๆ นั้นดูสดชื่นรื่นรมย์แตกต่างไปจากความแห้งแล้งหดหู่ของโลก
ภายนอก (ซัค, หน้า 127 - 128)

ในเรื่องของการตั้งชุมชนของเบดูอินนี้ ประภัสสรอธิบายว่า มีซัคหรือหัวหน้าเผ่าบางคน
ประสบความสำเร็จในการชักชวน และรวบรวมเบดูอินเผ่าต่าง ๆ มารวมกันตั้งหลักแหล่งอยู่เป็น
ชุมชนเพื่อป้องกันการรุกราน หรือเอารัดเอาเปรียบจากชาวเมือง ดังเช่น ความใฝ่ฝันของ
ซัคฮาบาซ ตัวละครใน ซัค ทว่า

"พ่อฉันจะเห็นเบดูอินที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วทะเลทรายมารวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน
ยุติการระเหว่ร้อน ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และชมเชยรังเกียจจากพวกที่อยู่นอก
ทะเลทราย" (. . .)

"พอเริ่มต้นที่โอเอซิสแห่งนี้ ไม่ยอมอพยพเคลื่อนย้ายไปไหนอีก รวบรวมผู้คนจาก
ไม่กี่สิบครอบครัว จนค่อย ๆ กลายเป็นชุมชนที่ใหญ่โต (ซัค, หน้า 122 - 123)

ในด้านความเป็นอยู่ โสภาคบรรยายว่า ความเป็นอยู่ระหว่างชาวเมืองกับพวกเบดูอินมี
ความแตกต่างกันมาก ทว่าเป็นความพึงพอใจของพวกเบดูอินที่จะยังคงดำเนินชีวิตแบบดึกดำบรรพ์
แม้รัฐบาลอาหรับในบางประเทศที่ร่ำรวยจากการขายน้ำมัน จะจัดสร้างที่พักอาศัยถาวรที่มีเครื่อง
อำนวยความสะดวกสบายให้ แต่เบดูอินส่วนใหญ่ก็พอใจที่จะใช้ชีวิตเร่ร่อนไปมาในทะเลทรายอัน
กว้างใหญ่ พวกเขาสามารถเดินทางผ่านไปมาในทะเลทรายของอาหรับประเทศต่าง ๆ ได้โดย

ไม่ต้องมีใบอนุญาตผ่านข้ามแดนเนื่องจากถือว่า ทะเลทรายเป็นดินแดนอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของ
บรรพบุรุษ ดังคำสนทนาระหว่างเจ้าชายฮิชซาร์และร้อยตรีราฟาเอล โลเปซ ใน
ความลับบนแหลมไซไน ที่ว่า

"ราฟาเอล...อีกไม่นานกระมังที่คงอาจจะเรียนรู้ถึงเสน่ห์แห่งทะเลทราย
เวทมนต์ประหลาดที่คอย ๆ ตีมด้าเข้าไปในหัวใจอย่างไม่รู้ตัว ชีวิตของเบตอีน
พวกนั้นถกมนต์ประหลาดลึกลับเพรียกหา เขาอยู่ในบ้านตึกทรูสบาลคูเวตสร้างไม่ได้
หรือกรราฟาเอล"

"อ้าว" คนฝรั่งท่าน

"พวกเบตอีนนิสมัยทะเลทราย เขาค้นกับมัน ตึกเหล่านั้นถูกเช่าต่อจากคนในเมือง
เจ้าของบ้านคือ เบตอีน เขากลับไปอยู่ในกระโจม ใกล้กับทะเลทรายที่เขาปรารถนา
และหลงใหล ดูเผิน ๆ เหมือนกับว่า นั่นเป็นสมัยยากจน เปล่าเลยนะ ราฟาเอล"
(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 105)

เบตอีนพวกนี้ยังทั้งความเป็นอยู่ดั้งเดิมแบบบรรพบุรุษเมื่อศตวรรษที่เข้ามาไม่ได้
คนเหล่านั้นมีอิสระเสรีภายใต้กฎหมายที่ไม่เคยปรากฏลายลักษณ์อักษร เป็นที่ยอมรับ
ระหว่างคูเวต อิรักและซาอุดีอาระเบีย ไม่ต้องมีวีซ่าหนังสือเดินทาง หรือกระดาษ
แสดงตัว สามารถข้ามไปมาโดยสะดวก และถือว่าบริเวณเหล่านั้นเป็นดินแดนแห่งเผ่าพันธุ์"

"อะไรหรือกระหม่อม ดิราห์"

"บ้านเกิดเมืองนอนแห่งบรรพบุรุษ" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 164)

อย่างไรก็ตาม โสภาคบรรยายว่า ปัจจุบันเบตอีนบางส่วนได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ถาวร ทำอาชีพ
กสิกรรมซึ่งรัฐบาลได้ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือในเรื่องของการชลประทาน ตลอดจนพัฒนาการ
กสิกรรมต่าง ๆ เนื่องจากความมั่งคั่งอันเกิดจากน้ำมันนั่นเอง ตัวอย่างเช่น

ใกล้ทางเข้ามีบ่อน้ำ หมูอินทผลัมและแอ่งน้ำกว้างใหญ่ที่ช่วยให้รู้สึกชุ่มชื้นอย่าง
ประหลาด หลังจากนั่งรถผ่านทะเลทรายอันเว้งว่างสองข้างทางมานานพอควร
หากสิ่งชั่ววูบให้ตื่นตาตื่นใจมากกว่าก็คือ ไร่นาและข้าวสาลีอันทะเลาะ ซาลายมกริม
"เป็นไงครับคุณหมอ" กรีนพยักหน้าหงิก ๆ น้ามันได้พันทรายลงไปทะเลและที่สามารถ
บันดาลสิ่งเหล่านี้ให้เป็นไปได้โดยไม่ต้องหักสงสัย (เจ้าทะเลทราย, หน้า 377 -
378)

ในการสร้างตัวละครที่เป็นเบตอินของโสภาค แม้โสภาคจะกล่าวถึงเรื่องราวของเบตอินตลอดจนมีตัวละครที่เป็นเบตอินมากมายในนวนิยายของเธอ ทว่าตัวละครที่เป็นเบตอินของโสภาคส่วนใหญ่จะเป็นเพียงตัวละครประกอบเท่านั้น ตัวละครเอกหรือตัวละครที่มีบทบาทเด่น ๆ มักจะเป็นพวกชาวเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพวกพระราชวงศ์มากกว่า ตัวละครเอกที่เป็นเบตอินของโสภาคมีเพียงเรื่องเดียว กล่าวคือ ตัวละครเอกชายในเรื่อง ยังมีรักที่อยู่อีกการ เป็นเบตอินที่เรียกว่าเผ่าตาวาเร็ดในประเทศอัลจีเรีย ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพวกเบอร์เบอร์ แต่ชนเผ่าตาวาเร็ดก็เป็นพวกเร่ร่อนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะ ที่ตรงกันข้ามกับเบตอินทั่ว ๆ ไป เช่น ผู้ชายตาวาเร็ดจะยกย่องผู้หญิงของเขามาก ผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจะต้องบริโภคน้ำหรือขอความเห็นภรรยาในการตัดสินใจทุกอย่าง ขณะที่เบตอินทั่ว ๆ ไปจะมีลักษณะให้ชายเป็นผู้คิด ตัดสินใจ ดังนั้นผู้หญิงชาวทะเลทรายแท้ ๆ ไม่ต้องตัดสินใจอะไร ไม่คิดถึงอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ทกอย่างอยู่ที่สามมเท่านั้น ชายตาวาเร็ดจะมีภรรยาได้เพียงคนเดียวขณะที่เบตอินอื่น ๆ มิได้ถึงสี่คน และผู้ชายตาวาเร็ดจะมีจิตใจอ่อนโยนกว่าเบตอินทั่ว ๆ ไป ดังนั้นแม้โสภาคจะใช้ตัวละครเอกชายเป็นชนเผ่าตาวาเร็ดแต่ก็ถือได้ว่ามิได้เป็นการให้บทบาทเด่นแก่ตัวละครในฐานะเป็นเบตอินทั่ว ๆ ไป หากแต่ถ้าจะเป็นเพราะโสภาคนิยมหรือประทับใจในความ เป็นเบตอินที่แตกต่างไปจากเบตอินเผ่าอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง ซึ่งตรงกันข้ามกับการกล่าวถึงตัวละครของประภัสสรเป็นอย่างมาก กล่าวคือในการสร้างตัวละครอาหรับของประภัสสร นักเขียนผู้นี้ มุ่งที่จะแสดงออกถึงบุคลิกลักษณะ อุนิสัยใจคอของชาวอาหรับมากกว่าเรื่องทางกายภาพ ตลอดจนให้บทบาทเด่นแก่พวกเบตอินมากกว่าพวกชาวเมือง โดยนำลักษณะเด่น ๆ ของพวกเบตอินมาเป็นลักษณะของตัวเอกของเรื่อง เช่น ดาวิชตัวละครเอกชายของเรื่อง จะเป็นเบตอินผู้รักศักดิ์ศรีของการเป็นลูกผู้ชายเบตอิน ทั้งหยิ่งทรนง และภาคภูมิใจในความเป็นเบตอินของตน ตลอดจนมีความทรหดอดทน เข้มแข็งตามแบบฉบับของผู้ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดาร อีกทั้งรักอิสระและเป็นตัวของตัวเองแบบชาวทะเลทรายทั่ว ๆ ไป ประภัสสรได้แสดงคุณลักษณะดังกล่าวผ่านตัวละครเด่น ๆ ของเรื่อง เช่นสะท้อนความคิดของครูฝึกชาวซูดาน ซึ่งถือว่าเป็นชนชาติที่แข็งแรงทรหดอดทนที่มีต่อดาวิชว่า

เสียงครูฝึกหอบแรง ๆ ขณะที่เขาบอก ใจเริ่มหวิว ลมออกหูอึ้งแต่ยังแข็งใจวิ่งต่อไปพร้อมกับบอกตัวเองว่า จะยอมแพ้ไอ้เด็กเบตอินที่วิ่งตามหลังมาเพียงคนเดียวไม่ได้" (ซีค, หน้า 97)

และให้สารุคณเบอรันนาร์ต โอลีม เจ้าอธิการโบสถ์ของอังกฤษในเมืองฟาร์วาท กล่าวชื่นชมดาวิชว่า

"มีสิ่งหนึ่งที้อยังไม่เคยบอกแก่ลูก" ท่านสาธุคุณเอ่ยด้วยนาเสียงที่เนิบ ๆ

"ลูกเป็นเครื่องแก้วทั้งดงามเหลือเกิน" (ซค, หน้า 250)

หรือ ให้ภักษตรีพยาธิตกล่าวรำพึงถึงดาวิชว่า

"ข้าเสียตายนักทอสูไฟ้เท้าตและแข่งแรงแกร่งกล้า มักจะถือกำเนิดในท้องทะเลทรายมากกว่าในปราสาทราชวัง" (ซค, หน้า 406)

ตลอดจนการกล่าวถึงคุณลักษณะของดาวิชผ่านพันโทชาร์ล คลินฟอร์ด ผู้บัญชาการทหารอังกฤษในโบเดอร์ฮาร์ดว่า "ถึงอย่างไรเธอก็เป็นคนที่มีมันเชื่อมือได้เสมอ" (ซค, หน้า 284)

ตัวอย่างข้างต้นล้วนเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการให้บทบาทเด่นแก่ตัวละครเอกที่เป็นเบตอีนทั้งสิ้น นอกจากการให้บทบาทเด่นแก่ตัวละครเบตอีนดังได้กล่าวมาแล้ว ประภัสสรยังเน้นที่จะเสนอลักษณะอุปนิสัยของดาวิชตามแบบเบตอีนทั่ว ๆ ไป ด้วยว่า เป็นผู้ที่รักอิสระ "โลกเบตอีนอย่างข้าอิสระเสรีและกว้างใหญ่กว่าห้องเรียนที่นาเบอหน่ายไร้สาระ" (ซค, หน้า 91) ซึ่งเป็นผลให้เขาต่อต้านและ "ชอบฝ่าฝืนระเบียบวินัย" (ซค, หน้า 98) แต่ก็เป็นผู้ที่รักษาคำพูด "ผมยอมรับโทษทุกอย่าง" ดาวิชเซ็ดหน้า "แต่ไม่มีวันยอมผิดคำมั่นที่ให้ไว้กับพ่อ" (ซค, หน้า 110) มีความกล้าหาญ และมีความรับผิดชอบ ตลอดจนเชื่อมั่นในตัวเอง เช่น

"ใครจะรับประกันความปลอดภัยของพวกเราเมื่อไม่มีอาวุธอยู่ในมือ"

ชายชราที่นอนอยู่ใกล้ ๆ ร้องถามขึ้น

"ข้า" ดาวิช หันกลับมาทางผู้ถามพลางประกาศด้วยเสียงดัง "ดาวิช"

ลูกชายชู้คิฮาบาช จะเป็นผู้รับผิดชอบทุกอย่าง (ซค, หน้า 286)

ประภัสสรให้ภาพละครเบตอีนที่มีความหยิ่งทรนง รักศักดิ์ศรีของความเป็นเบตอีน "ผมไม่เคยนึกว่าตัวเองจะต้องมากลายเป็นคนซลลาดตาขาว เทียวตะลิตะลานหลบซ่อนตัวเหมือนหนูผีใส่โครก สิ้นไว้ศักดิ์ศรีของลูกผู้ชายเบตอีน" (ซค, หน้า 400) และด้วยคุณสมบัติพื้นฐานดังกล่าว ดังนั้นเมื่อดาวิชได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาวิชาทหารในเมือง เขาจึงมีความเข้มแข็ง และอดทนในการฝึกซ้อมทุกประเภท ทั้งมีลักษณะความเป็นผู้นำสูงด้วย แมตติจะต่อต้านอยู่มาก และในที่สุดดาวิชได้เป็นแกนนำของพวกเบตอีนที่เป็นนายทหารหนุ่ม ๆ ผู้เป็นหัวหอกสำคัญในการรณรงค์เรียกร้องเอกราชของอาหรับคืนจากอังกฤษ จนประสบผลสำเร็จในที่สุด ดังเช่น

ชบวนของกลุ่มชายหนุ่มในเครื่องแต่งกายแบบเบตอีนเริ่มเคลื่อนตัวช้า ๆ จากวงเวียนหน้าสถานีกลางเมือง ทุกคนอยู่ในอาการสงบ มีแต่เสียงฝีเท้าที่ขาลงไปบนพื้นอย่างพร้อมเพรียงกันดังเป็นจังหวะหนักแน่น แผ่นป้ายและผืนผ้าที่เขียนเป็นภาษาอาหรับซึ่งถูกยกชูขึ้นจากกลุ่มผู้เดินขบวน ล้วนมีข้อความที่เรียกร้องให้อังกฤษถอนตัวจากโบเดอร์ฮาร์ด และคืนเอกราชแก่ดินแดนในอาณัติของอังกฤษแห่งนี้ (ซค, หน้า 275)

ประภัสสรให้ภาพชาวเมืองเฟลิดเฟลินหลงไหลไปกับอารยธรรมของชาวตะวันตก ในขณะที่เบตูนีต่อสู้เรียกร้องเอกราช และแม้ว่าคนนักที่รู้ความจริงว่า ดาวีช เป็นผู้นำในการเรียกร้องเอกราช แต่ดาวีชก็มีได้เสียใจ ทั้งนี้เพราะเขามีได้ทำงานเพราะต้องการชื่อเสียงหรือผลประโยชน์ใด ๆ หากถือเป็นที่หน้าที่จะต้องปกป้องดูแลรักษาประเทศชาติตามแบบฉบับของลูกผู้ชายเบตูนีที่ดี ดังที่ประภัสสรบรรยายไว้ว่า

"น่าแปลกที่หมวดเองก็มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องเอกราช แต่กลับไม่มีส่วนร่วมในการเจรจาเรื่องนี้กับอังกฤษ"

"ฉันถือว่าตัวเองได้ทำหน้าที่ของมุสลิมและลูกผู้ชายเบตูนีอย่างดีที่สุดแล้ว" ดาวีชพูดด้วยสีหน้าที่เป็นปกติ

"เรื่องอื่นใดนอกจากนั้น แล้วแต่พระประสงค์ขององค์อัลลอห์" (ซัด, หน้า 292)

ในการกล่าวถึงสภาพบ้านเมืองส่วนที่เป็นทะเลทรายและตัวละครที่เป็นพวกเร่ร่อนหรือพวกเบตูนีของนักเขียนทั้งสามคน ลักษณะตัวมิได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับพวกเบตูนีมากนัก แม้จะระบุว่าตัวละครในเรื่องเป็นเบตูนีก็ตาม ทั้งนี้เพราะเนื่องมาจากลักษณะที่ต้องการเน้นตัวละครที่เป็นเทพเจ้าตลอดจนต้องการกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับอารยธรรมอียิปต์โบราณมากกว่าจะพรรณนาเรื่องราวเกี่ยวกับพวกเบตูนี ส่วนโสภาและประภัสสรให้ภาพตัวละครที่เป็นเบตูนีอย่างมาก โดยได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญ ๆ ของเบตูนีไว้มากด้วย ไม่ว่าจะเป็นลักษณะความเป็นอยู่ที่ รอนแรมกันเป็นพวก ๆ เป็นกลุ่มย่อย ๆ รอนแรมกันไปอย่างไร้จุดหมายปลายทาง เปลี่ยนสถานที่อยู่เป็นประจำ โดยมีอาชีพหลักคือ การเลี้ยงสัตว์ซึ่งสัตว์เลี้ยงของหมู่บ้านเร่ร่อนได้แก่ อูฐและแกะ เป็นส่วนใหญ่ และมักเป็นส่วนน้อย ตลอดจนมีเบตูนีบางส่วนที่ดำเนินชีวิตด้วยการปล้นสะดมกองคาราวานในทะเลทราย ทั้งได้กล่าวถึง ตำแหน่งหัวหน้าเผ่าที่เรียกว่า "ซัด" ตลอดจนความรู้สึกของพวกเบตูนีที่มีความภาคภูมิใจในตนเองมาก ไม่มีความรู้สึกเป็นปมด้อยประการใดเลย ในการที่พวกเขาต้องดำรงชีวิตรอยู่ในที่แห้งแล้งกันดาร

นอกจากนี้โสภาได้ให้เกร็ดความรู้เกี่ยวกับการรอนแรมข้ามประเทศอาหรับต่าง ๆ ของมุสลิมอาหรับโดยแสดงให้เห็นว่า ในสมัยก่อนคนมุสลิมสามารถที่จะเดินทางไปไหนมาไหนได้อย่างเสรีในอาณาจักรอิสลามเพราะประชาชาติอิสลามไม่รู้จักกับคำว่า พรหมแดนทางภูมิศาสตร์ หรือพรหมแดนทางเชื้อชาตินั่นเอง ตลอดจนการนำข้อมูลเรื่อง รัฐบาลอาหรับบางประเทศ ได้จัดสร้างที่พักอาศัยถาวรไว้ให้เบตูนีที่ยังเร่ร่อนอยู่อาศัยด้วย ฯลฯ เหล่านี้มาเสนอไว้ในนวนิยายของเธอ

กล่าวโดยสรุปถึงประชากรของอาหรับ ตลอดจนสภาพบ้านเมือง และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับในนวนิยายของนักเขียนทั้งสามดังได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ตัวละครอาหรับที่ลักษณะต้องการแสดงคือ พวกเบตอินผู้เร่ร่อนไปมาในทะเลทราย แต่ลักษณะมิได้ให้รายละเอียดที่ชัดเจนในเรื่องของเชื้อชาติ รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณแบบอาหรับว่าเป็นอย่างไร ในขณะที่โสภาคกล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาก โดยให้รายละเอียดชัดเจนเช่นเดียวกับที่มีปรากฏจริงในสังคมอาหรับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ประกอบไปด้วยพวกเฟลลาฮีน นูเบียน ตาวาเร็ดหรือพวกที่สืบเชื้อสายเบอร์เบอร์ ตลอดจนพวกชาวตะวันตก เช่น ทหารฝรั่งเศสที่มาปฏิบัติหน้าที่เมื่อครั้งฝรั่งเศสปกครองอาหรับประเทศนั้น และเมื่อฝรั่งเศสถอนกำลังออกไปแล้ว ทหารบางคนก็สมัครใจตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาหรับ นอกจากนี้โสภาคบรรยายว่าชาวอาหรับมีทั้งผิวขาว ผิวดำ พวกผิวขาวจะสวยงาม มีตาคม ผมดำ จมูกโด่ง ฯลฯ ส่วนพวกผิวดำจะมีเชื้อสายนิโกร ในด้านสภาพบ้านเมืองโสภาคกล่าวถึงทั้งส่วนที่เป็นเมืองของอาหรับซึ่งมักตั้งอยู่ตามบริเวณแม่น้ำหรือทะเล ส่วนที่เป็นเมืองจะมีประชากรอยู่หนาแน่น มีความเจริญทันสมัย มีสถานที่บันเทิงใจ มีร้านค้า มีความเป็นอยู่ที่ดีแบบชาวตะวันตก ฯลฯ ตรงกันข้ามกับทะเลทรายทรายที่มีพวกเบตอินชอบอยู่กระจัดกระจายทั่วไปและยังคงดำเนินชีวิตแบบดึกดำบรรพ์ เช่น นกอาศัยในกระโจมที่ทำจากหนังสัตว์ เร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ไปเรื่อย ๆ บางกลุ่มเป็นโจรปล้นสะดมกองคาราวานที่เดินทาง ไปมาในทะเลทรายแต่ก็มีเบตอินบางส่วนเริ่มตั้งหลักแหล่ง และมีอาชีพการงาน โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลซึ่งมีเศรษฐกิจดีจากน้ำมัน สำหรับประภัสสร เขากล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประชากรอาหรับได้ตรงกับความเป็นจริง เช่นกันแม้จะไม่ละเอียดเท่าโสภาค กล่าวคือ เขาได้ระบุว่าในอาหรับนอกจากชาวอาหรับพื้นเมืองแล้ว จะมีคนหลายเชื้อชาติปะปนอยู่ด้วย เช่น ชาวอียิปต์ที่เข้ามาค้าขายและตั้งหลักแหล่งอยู่ในอาหรับ ทหารชาวซูดานที่รับจ้างกองทัพอังกฤษมาปฏิบัติหน้าที่ในอาหรับประเทศนี้แล้วเลยตัดสินใจตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ประเทศดังกล่าว และผลจากการที่อังกฤษเข้ามาปกครองอาหรับประเทศนี้ทำให้สภาพเมืองของอาหรับได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตกมาก พวกนายทหารเบตอินที่อังกฤษฝึกซ้อมมาเพื่อหวังจะเป็นกำลังของตนจึงร่วมกันเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ สำหรับพวกเบตอินประภัสสรได้นำลักษณะเด่น ๆ ของพวกเบตอินมาใช้สร้างเป็นตัวละครในนวนิยายของเขา เช่น การรักอิสระ รักทะเลทราย ชอบร่อนเร่ไปเรื่อย ๆ ในทะเลทราย การดำเนินชีวิตแบบดึกดำบรรพ์ การปล้นสะดมกองคาราวานในทะเลทราย ตลอดจนความภาคภูมิใจในความเป็นเบตอินของพวกเขา ซึ่งลักษณะเหล่านี้ยังคงมีปรากฏในสังคมอาหรับปัจจุบัน สิ่งที่ประภัสสรเสนอแตกต่างจากโสภาคคือ ประภัสสรระบุว่า เบตอิน คือเบตอิน เป็นคนละพวกกับชาวเมืองซึ่งประภัสสรถือว่าเป็นอาหรับทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่ยังยอมรับกันว่าชาวเมืองหรือเบตอินต่างถือเป็นชาวอาหรับทั้งสิ้น เพราะอยู่ในดินแดนอาหรับเหมือนกัน นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน ตลอดจนใช้ภาษาอาหรับเหมือนกันนั่นเอง

ศาสนาของอาหรับ

ดินแดนอาหรับมิได้มีเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นเป็นที่รู้จักของทั่วโลกเพียงด้านภูมิศาสตร์ที่อุดมไปด้วยทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ หรือความโดดเด่นในด้านเศรษฐกิจที่มีรายได้มหาศาลจากการค้าน้ำมันปิโตรเลียมที่ทรัพยากรธรรมชาติที่ทั่วโลกต้องการเท่านั้น หากดินแดนอาหรับยังมีความโดดเด่นในเรื่องของศาสนาอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาอิสลาม แมื่อดินแดนอาหรับจะเป็นที่เกิดของศาสนาสำคัญ ๆ ของโลกอีกสองศาสนาด้วย กล่าวคือ ศาสนาคริสต์ และศาสนายูดาห์ของพวกยิว ทว่าชาวอาหรับร้อยละเก้าสิบนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาที่มีได้มีลักษณะเป็นเพียงข้อกำหนดทางจิต เช่นศาสนาอื่น ๆ หากอิสลามเป็นระบอบหรือแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งครอบคลุมความเชื่อ ความคิด และพฤติกรรมของมนุษย์ ทุกแง่มุมทุกย่างก้าวของชีวิต ทั้งในด้านส่วนบุคคลและสังคม ทั้งครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา กฎหมาย การทหาร ฯลฯ ทำให้ชาวอาหรับมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ตลอดจนทำให้ชาวอาหรับทั้งมวลมีสำนึกของความเป็นพี่น้องซึ่งกันและกันจึงเป็นการยุติปัญหาความแตกแยกหรือแตกต่าง เรื่องเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของประชากร ที่มีอยู่อย่างหลากหลายดัง ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น โลกอาหรับและสังคมอาหรับจึงถูกกำหนดโดยศาสนาอิสลาม

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ศาสนาอิสลามจะมีปรากฏในดินแดนอาหรับนั้น ความเชื่อดั้งเดิมทางศาสนาของพวกอาหรับ คือ การนับถือเทพเจ้า (Jinn or demons) และรูปเคารพต่าง ๆ ชาวอาหรับส่วนใหญ่นับถือเทพเจ้าต่าง ๆ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาว สำหรับดวงจันทร์ชาวเบดูอินส่วนใหญ่จะนับถือเทพเจ้าแห่งดวงจันทร์ ซึ่งอาจเป็นเพราะสภาพดินฟ้าอากาศที่ร้อนแรงจึงเห็นแสงสว่างอันเยือกเย็นของดวงจันทร์เป็นเทพเจ้าที่มีเมตตา อาหรับแต่ละพวกก็มีรูปปั้นไว้เคารพบูชาเป็นประจำ นครมักกะห์ได้เป็นศูนย์กลางของการทำฮัจญ์มาแต่โบราณกาล ซึ่งการทำฮัจญ์ในสมัยนั้นก็พัวพันอยู่กับการบูชารูปเคารพด้วย ดังนั้นอาหรับยุคก่อนเกิดศาสนาอิสลามจึงได้ชื่อว่าเป็นยุคแห่งความป่าเถื่อนและโง่เขลา

ศาสนาหรือลัทธิต่าง ๆ ที่มีในดินแดนอาหรับก่อนที่จะมีศาสนาอิสลามได้แก่ ลัทธิเซโอบอันหรือลัทธิการบูชารูปเคารพ ลัทธิบูชาไฟ หรือศาสนาโซโรแอสเตอร์ของชาวเปอร์เซีย ศาสนายูดาห์หรือศาสนาของชาวยิว และศาสนาคริสต์ ซึ่งศาสนาและลัทธิต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมเหล่านี้ยังคงมีปรากฏมาจนปัจจุบัน ดังจะเห็นได้ว่า อาหรับปัจจุบันนอกจากจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของเชื้อชาติ ภาษาแล้ว ความแตกต่างที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือกลุ่มศาสนา (Religious Groups) แม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศต่าง ๆ ในอาหรับจะเป็นมุสลิม ซึ่งแบ่งออกเป็น

สองนิกายใหญ่ คือ ซุนนี และชีอะฮ์ แต่ประชากรส่วนที่เหลือซึ่งเป็นส่วนน้อยกับถือศาสนาที่ต่างกันออกไป ได้แก่ ศาสนาคริสต์ ศาสนายูดาห์ ศาสนาไซโรแอสเตอร์ ตลอดจน ลัทธิเซไบอัน ฯลฯ อันมีมาแต่เก่าก่อนนั่นเอง

ในด้านศาสนาอิสลาม ๗ มีหลักคำสอนที่สำคัญซึ่งเป็นหลักการของอิสลามอยู่ 3 ประการ ที่มุสลิมทุกคนจะต้องยึดถือปฏิบัติจะละเว้นข้อใดมิได้เลย คือหลักการศรัทธา 6 ประการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ ตลอดจนหลักการทำความดีด้วยความสำนึกมัน คือต้องเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์เหมือนกับมุสลิมผู้นั้นอยู่เบื้องหน้าของพระองค์เสมอ

หลักการศรัทธา 6 ประการ ได้แก่ ศรัทธาในเทวทูตของพระเจ้า ศรัทธาในคัมภีร์ของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ ศรัทธาต่อศาสนทูต หรือบรรดาศาสดาต่าง ๆ ศรัทธาต่อวันสุดท้ายและวันเกิดใหม่ และศรัทธาในลิขิต (กฎสวรรค์) ของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ

สำหรับหลักปฏิบัติ 5 ประการ ได้แก่ การกล่าวคำปฏิญาณตนทุกครั้งที่ละหมาด การปฏิบัติละหมาดวันละห้าครั้ง การจ่ายซะกาต การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน และการประกอบพิธีฮัจญ์

นอกจากนี้ศาสนาอิสลาม มีข้อห้ามที่ห้ามสนใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ห้ามฆ่าตัวตาย ห้ามเรียกกันด้วยฉายาหรือชื่อเล่น ห้ามการทำแท้ง การคุมกำเนิด ห้ามการผิดประเวณี หรือการร่วมหลับนอนกัน โดยไม่มีการแต่งงานให้ถูกต้องระหว่างชายหญิง การคุมกำเนิดอนุญาตให้เฉพาะที่การตั้งครภ์ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมารดาเท่านั้น ห้ามดื่มเหล้าหรือเล่นการพนัน ห้ามเผยแพร่สิ่งลามกอนาจารทุกอย่างที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกและความต้องการทางเพศ ห้ามดื่มเลือดทุกชนิด ห้ามศึกษาเรื่องเกี่ยวกับสรีรวิทยา ห้ามปั้นรูปหรือวาดรูปสิ่งที่มีชีวิต ห้ามกินดอกเบญจ ห้ามตั้งครภ์ด้วยวิธีผิดธรรมชาติ

จากบทบาทและความสำคัญของศาสนาอิสลามที่มีต่อชาวอาหรับดั้ง ได้กล่าวมาทำให้นักเขียนที่ต้องการสร้างฉากและตัวละครอาหรับที่มีความสมจริง มีความจำเป็นอย่างซึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับศาสนาอิสลาม เพื่อให้บรรยากาศของเรื่องเป็นบรรยากาศของมุสลิมอาหรับที่แท้จริง ซึ่งจากการศึกษานวนิยายใช้ฉากอาหรับของลักษณะดี โสภาค สุวรรณ และประภัสสร เสวิกุล พบว่า ในนวนิยายเรื่อง รัศมีจันทร์ ลักษณะดีกล่าวถึงศาสนาของชาวอาหรับเพียงว่าชาวอาหรับมีศาสนาที่ตนนับถืออยู่แล้ว แต่มิได้ให้รายละเอียดหรือระบุว่าเป็นศาสนาใด ด้วยลักษณะดีมุ่งเน้นกล่าวถึงเรื่องความเชื่อความศรัทธาของชาวอาหรับที่มีต่อเทพเจ้าอียิปต์โบราณมากกว่า โดยบรรยายผ่านความคิดคำนึงของอัลตุลลา ตัวละครเอกชายว่า

ขณะที่ยังศึกษาอยู่ในต่างประเทศ ชายหนุ่มมักอยู่เสมอว่างานที่เขาต้องกระทำเมื่อกลับ ไปสู่บ้านเกิดเมืองนอนแล้วนั้น มิใช่เฉพาะเพียงด้านเศรษฐกิจและการเมือง หากต้องต่อสู้กับความเชื่อ และศรัทธาอันเหลวไหลที่สืบเนื่องกันมานมนาน ชีวิตอันอ้างว้างในทะเลทรายไพศาล ความอยู่รอดที่ต้องขึ้นกับธรรมชาติทำให้ชนเผ่าเร่ร่อน มีทั้งเทพี และพระผู้เป็นเจ้าของมากมายหลายพระองค์ศาสนาอาจจะยึดความเชื่อไว้อย่างเหนียวแน่นก็จริงอยู่ หากชนเผ่าเร่ร่อนนั้น ไม่ยอมละความเคารพต่อภูตผี หรือเทพีอันเคยมีมาแต่ครั้งบูรณโบราณด้วย (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 14)

ตัวอย่างดังกล่าวมาแสดงให้เห็นได้ว่า ลักษณะเวทิมิ ได้มีจุดประสงค์ที่จะให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม หากแต่ไปมุ่งเน้นที่ความเชื่อความศรัทธาต่อเทพเจ้าของชาวอาหรับโบราณ ดังที่เธอ ได้อธิบายว่า แม้จะเกิดศาสนาซึ่งเธอก็มิได้ระบุว่า เป็นศาสนาใดนั้นแล้ว ทว่า บางครั้งก็เป็นการยากที่จะลบล้างความเชื่อความศรัทธาอันมีมาแต่โบราณให้หมดไปจากใจชาวอาหรับทุกคนได้ ดังนั้น จึงมีชนบางเผ่าบางหมู่ที่ยังคงยึดถือ และให้ความสำคัญกับเรื่องเทพเจ้าอยู่นอกจากนี้การนำเรื่องศาสนาอิสลามมากล่าวถึงย่อมจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อโครงเรื่องที่มีลักษณะดังกล่าวถึง ด้วยบรรยากาศของเรื่องจะต้องขัดแย้งกับบรรยากาศของชาวอาหรับที่นับถือเทพเจ้าอยู่มาก ด้วยศาสนาอิสลามมีข้อห้ามมิให้เชื่อและศรัทธาในภูตผี หรือเทพเจ้าใด ๆ นอกจากอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าของชาวมุสลิมพระองค์เดียวเท่านั้น การบรรยายบรรยากาศของสังคมอาหรับในนวนิยายของลักษณะเวทิมิ จึงมีลักษณะตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับของ โสภาคและประภัสสรที่เน้นบรรยากาศของสังคมมุสลิมอาหรับ

ในนวนิยายใช้ฉากอาหรับของ โสภาคและประภัสสร นักเขียนทั้งสองต่างตระหนักถึง และให้ความสำคัญกับเรื่องศาสนาอิสลามเป็นอย่างยิ่ง โดยต่างแสดงให้เห็นว่า สังคมของชาวมุสลิมอาหรับมีแนวทาง ในการดำเนินชีวิตตามจารีต และบทบัญญัติจากคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลามที่เป็นบ่อเกิดและเป็นรากฐานของชนประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย การปกครอง ฯลฯ ดังที่ โสภาคได้กล่าวไว้ในเรื่อง พรสวรรค์ ว่า "หัวเก่าหรือหัวใหม่ เธอต้องไม่ลืมว่าศาสนายังเป็นหัวใจ เป็นจารีตประเพณีของเขา" (พรสวรรค์, หน้า 58) และ "ชนประเพณีแบบตะวันออกที่มีศาสนาเป็นหัวใจในการปกครอง การออกกฎหมาย และวางกฎเกณฑ์ข้อบังคับในสังคม" (พรสวรรค์, หน้า 111) รวมทั้งประภัสสรได้กล่าวไว้ในเรื่อง ซึก ว่า "ข้าเพียงแต่ใช้หลักนิติธรรมและรัฐศาสตร์อิสลามในการปกครอง เพื่อดึงผู้คนทั้งหลายให้กลับเข้ามาอยู่ในกรอบแห่งจารีตและศาสนา" (ซึก, หน้า 359) และนอกจากทั้ง โสภาคและประภัสสรจะตระหนักถึงความสำคัญของศาสนาอิสลามที่มีบทบาทในการดำเนินชีวิตของมุสลิมอาหรับแล้ว นักเขียนทั้งสองยังได้กล่าวถึงหลักศรัทธา และหลัก

ปฏิบัติของอิสลามไว้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ

หลักศรัทธาที่ว่า ศรัทธาในเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งหมายถึง การยอมรับนับถือสักการะแต่เฉพาะอัลลอฮ์พระองค์เดียว ไม่ตั้งสิ่งใดเป็นภาคีกับพระองค์ ดังที่โสภาคได้กล่าวผ่านความคิดคำนึงของตัวละครเอมิลาว่า "ซึ่งพระศาสดาประกาศว่าพระผู้เป็นเจ้ามีเพียงหนึ่งเท่านั้นในโลก" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 584) และเมื่อประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต มุสลิมอาหรับก็จะนึกถึงอัลลอฮ์เสมอ ดังที่ซคัยสมันใน ฟ้าจรดทราย ผู้กำลังเจ็บป่วยอย่างหนัก กล่าวแสดงความยินดีเมื่อทราบว่า ชารีฟ ผู้เป็นแพทย์ได้เดินทางมาถึงชุมชนของตนว่า "อัลลอฮ์... พระองค์ทรงช่วยข้าพเจ้าแล้ว... ใครจะคิดบ้างว่า ฮิลฟารา และจาอุนั้นเหมือนอยู่กันคนละโลกที่เดียว แต่พระเจ้าก็ทรงรับฟังคำอ้อนวอนของข้าพเจ้า... ใครจะเชื่อบ้างใหม่ว่าแรงดลิจิตนั้นสูงนัก" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 260) หรือที่ประภัสสรได้กล่าวไว้ใน ซัค ว่า "อัลเลาะห์ทรงยิ่งใหญ่ในความเกรียงไกร ไม่มีพระเจ้าองค์อื่นใดนอกจากอัลเลาะห์" (ซัค, หน้า 122) และจากการสนทนาของพันโทชาร์ล คลิฟฟอร์ด ผู้บัญชาการทหารอังกฤษที่ขอให้ดาวิชช่วยพูดเจรจายุติเหตุการณ์การสู้รบของพวกเรียวร็อง เอกราชกับอังกฤษ โดยไม่สนใจแนวความคิดของดาวิชที่ยึดหลักการของศาสนาตน ดาวิชจึงตอบพันโทคลิฟฟอร์ดว่า "อัลเลาะห์คือเหตุและผลของทุกสิ่งทุกอย่างในสากลโลก" ดาวิชสืบท้าไปยืนอยู่หน้าโต๊ะของอีกฝ่ายหนึ่ง หากท่านไม่สามารถยอมรับความศรัทธาเชื่อมั่นที่ผมมีต่ออัลเลาะห์ ก็ไม่มีประโยชน์ที่จะมาพูดอะไรกันอีก" (ซัค, หน้า 322) อันเป็นการแสดงให้เห็นว่านักเขียนทั้งสองต่างตระหนักถึงความศรัทธา ความนับถือสักการะ และความภักดีของมุสลิมอาหรับที่มีต่ออัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้าของศาสนาอิสลาม

ในด้านหลักศรัทธาที่ว่า ศรัทธาในเทวทูตของพระผู้เป็นเจ้า ผู้เป็นสื่อกลางระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับศาสนิกชนหลายเทวทูตเหล่านี้ เรียกว่า "มาลาอิกะฮ์" โสภาคได้กล่าวถึงไว้ในนวนิยายของเธอว่า เมื่อเอมิลาถูกริชมิจับตัวไปขังไว้ในเรือของชาวประมง เอมิลาตัดสินใจเผาเรือประมงและเมื่อคิดว่าเธอจะต้องตายอย่างแน่นอน เธอก็นึกถึงและขอให้พระมาลาอิกะฮ์ทุกพระองค์ที่อยู่บนสรวงสวรรค์ได้นำทางพาเธอไปเข้าเฝ้าเทพพระบาทขององค์อัลเลาะห์ หรือเมื่อรถบรรทุกที่โกมาและเอมิลาเดินทางมาตกหล่มทราย โกมาก็แสดงความศรัทธาและเชื่อมั่นในการเดินทางของพวกเขาว่า "แม้พระมาลาอิกะฮ์ทุกพระองค์ก็ต้องมีพระประสงค์เดียวกัน" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 41) สำหรับประภัสสรมิได้กล่าวถึงศรัทธาในข้อนี้ไว้แต่อย่างใด

หลักศรัทธาสัญญะอีกประการหนึ่งที่ทั้ง โสภาคและประภัสสรกล่าวไว้ ได้แก่ ศรัทธาในคัมภีร์ของพระผู้เป็นเจ้า คัมภีร์ดังกล่าวคือ คัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกเรื่องตั้งแต่เกิดจนตาย โสภาคได้แสดงหลักศรัทธาใน

ข้อผ่านตัวละครที่ชื่อเจ้าหญิงบาอีกา โดยบรรยายว่าหลังจากเจ้าหญิงบาอีกาทอดพระเนตรเห็น หลานแฝดที่เกิดใหม่มีอาการผิดปกติ พระองค์ก็ให้สาวใช้ไปหีบคัมภีร์อัลกุรอานมาให้ทันที

"ใครหีบพระคัมภีร์อัลกุรอานให้ทีเกิด" มีคนทำตามรับสั่งนั้นครู่ใหญ่ ทุกคนก็เห็น เจ้าหญิงบาอีกาทรงยกพระคัมภีร์เล่มขนาดกระทัดรัด ซึ่งหุ้มด้วยปกสีแดงเดินลายทอง งดงามขึ้นเหนือศีรษะทาร์กทั้งสอง พระโอรสผู้ซุ่มขมิบตั้งจะท่องบ่นคำสวดมนต์ชั่วอึดใจ ก็ทรงจุ่มหีบหนังสือเล่มแล้วส่งคืนให้ผู้รับ (พรสวรรค์, หน้า 384 - 385)

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาระลึกถึง อีกทั้งมีความเคารพในคัมภีร์ อัลกุรอานเป็นอย่างดีของมุสลิมอาหรับ ทั้งใช้พระคัมภีร์เป็นหนทางใจด้วย ส่วนประภัสสรได้ กล่าวถึงความศรัทธาของชาวอาหรับที่มีต่อคัมภีร์อัลกุรอานอีกทั้งความสำคัญของคัมภีร์ซึ่งมุสลิมอาหรับ ได้นำมาใช้ในการประกอบพิธีสำคัญ ๆ เช่น พิธีศพ และพิธีแต่งงาน ตลอดจนใช้ท่องขณะทำละหมาด ด้วย ตัวอย่างเหล่านี้ ได้แก่

การใช้คัมภีร์อัลกุรอานในพิธีฝังศพเมื่อขอพรให้แก่ผู้ตาย ทว่า

อับรอฮีมยืนอยู่เบื้องหน้าศพของซิดฮาบาซที่ห่อผ้าขาวมิดชิด สีหน้าของชายชราสงบ เยือกเย็นขณะที่กล่าวสวดในพระมหิทธานูภาพของพระผู้เป็นเจ้าของเขา ชายชราลดมือลง กอดอกแล้วอ่านบทสรรเสริญฟาติฮะห์ก่อนขอพรแก่ผู้ตายและกล่าวสละม (ซิด, หน้า 24)

การใช้คัมภีร์อัลกุรอานในพิธีแต่งงาน เมื่ออ้างนามอัลเลาะห์และศาสนทูตมุฮัมมัดเป็นพยาน ในการแต่งงาน อาทิเช่น

ตาเผ่ารอนจนทุกคนพร้อมใจแล้ว จึงเริ่มอ่านบทอัล ฟาติฮะห์ อ้างนามอัลเลาะห์ และศาสนทูตมุฮัมมัดเป็นพยาน ในการสมรส ตามด้วยโองการทั้งสามแห่งอัลกุรอาน ให้โอวาท สอบถามความยินยอมพร้อมใจของหนุ่มสาว ประกาศสินสอด และสอบถาม การยอมรับเป็นสามีภรรยา" (ซิด, หน้า 165)

การท่องคัมภีร์ขณะทำละหมาด "ชายชราแต่งกายเรียบร้อย ยืนในอาการสงบนิ่ง หันหน้า ไปทางทิศอันเป็นที่ตั้งของหินกะบะฮ์ (. . .) กล่าวสวดตีพระมหิทธานูภาพ และท่อง โองการ อัลกุรอานกังวานเสียงปลุกให้เผ่าฮิบะอิมกระวีกระวาดลุกขึ้นทำละหมาด" (ซิด, หน้า 37) นับเป็น

การให้ภาพมุสลิมอาหรับผู้มีศรัทธา และใช้คัมภีร์อัลกุรอานเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของ
นักเขียนทั้งสอง ได้อย่างดี

สำหรับหลักศรัทธาที่ว่า ศรัทธาต่อศาสนาหรือบรรดาศาสดาต่าง ๆ ของศาสนาอื่นอีกด้วย
เนื่องจากถือว่าแม้จะต่างศาสนา ต่างศาสดาแต่ก็ล้วนมีพระเจ้าองค์เดียวกัน แม้จะมีชื่อเรียกต่าง
กันไป ศาสดาเหล่านั้นพระเจ้าทรงสถาปนาขึ้นสำหรับชนทุกชาติในวาระต่าง ๆ กัน ในประวัติศาสตร์
มนุษยชาติ เพื่อตักเตือน สั่งสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี โสภาคได้เสนอศรัทธาไว้โน่นวนิยายของ
เธอด้วย ขณะที่ประภัสสรมิได้กล่าวถึงหลักศรัทธาในข้อนี้แต่อย่างใด โสภาคเสนอกล่าวถึงศรัทธา
ผ่านตัวละครเจ้าหญิงคาคริยาที่ตอบคำถามเอมิลาว่า เหตุใดลงของเธอผู้นับถืออิสลามจึงชิงชิง
พ้อเธอซึ่งเป็นคริสเตียนว่า

"รอฮีมเกลียดหลายอย่าง และทำผิดหลายอย่าง แต่ไม่มีใครอาจตักเตือนได้... ศาสนา
ไม่ใช่เรื่องสำคัญเลย เอมิลา พระผู้เป็นเจ้าของเราเป็นองค์เดียวกับพระผู้เป็นเจ้าของ
ของอับราฮัมและพระเยซูเจ้า หากเรียกพระนามในภาษาอารบิกว่า อัลลาห์"
(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 93)

ตลอดจนจากคำสนทนาของเจ้าหญิงคาคริยากับเอมิลาเรื่องประวัติความเป็นมาของ
ศาสนาคริสต์ยูดา และอิสลาม ที่ว่า

"พระศาสดาทรงตระหนักถึงศาสนาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในทะเลทรายเช่นกัน อย่าง
จุ-เดะฮิส'มของพวกยิวและคริสตศาสนา สำหรับมุสลิม... ศาสนาอิสลามเป็นศาสนา
ที่พระผู้เป็นเจ้าของเรามีประสงค์ให้เผยแผ่จากออตโตมันและ โนอาสืบต่อมายังอับราฮัม
และ โมเสส แม้ศาสนาของเดวิด ศาสดาของอิสราเอล ของพระเยซูเจ้าก็ตาม ล้วน
มาจากองค์พระผู้เป็นเจ้าของทั้งนั้น หากทรงเลือกพระศาสดา นับ โมฮัมหมัดเป็นผู้
ประกาศศาสนาอิสลามที่บริสุทธิ์เที่ยงแท้ในที่สุด" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1,
หน้า 104 - 105)

สำหรับศรัทธาต่อวันสุดท้ายและวันเกิดใหม่มีหลักว่า มุสลิมอาหรับยอมรับว่า วันอาสาน
ของโลกนั้นจริง รวมทั้งศรัทธาวันฟื้นคืนชีพเพื่อรับการไต่สวน เมื่อถึงกำหนดวันสิ้นโลก เทวดาชื่อ
อิสรอฟีลจะ เป่าสัญญาณขึ้นทุกสิ่งทุกอย่างในโลกจะพินาศ และเมื่อเป่าสัญญาณครั้งที่สอง มนุษย์จะ
ฟื้นคืนชีพเพื่อรอคอยการพิพากษาถึงการกระทำเมื่อมีชีวิตอยู่ หลักศรัทธาดังกล่าวนี้ โสภาคและ
ประภัสสรได้กล่าวไว้ด้วยเช่นกัน ดังเช่น โสภาคได้กล่าวไว้ในเรื่อง ความลับบนแหลมไซไน ว่า
ขณะที่มุสลิมเดินเวียนรอบวิหารกะบะห์แล้ว มุสลิมที่อยู่ในที่นี้ต่างกล่าวว่า

โอฬารผู้เป็นเจ้า ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งสันติสุข ทรงยิ่งใหญ่เหนือสิ่งใดในสากลโลก
สันติย่อมมาจากพระองค์แต่ผู้เดียว ได้โปรดเกิด ได้โปรดรับข้าพเจ้า ไปสู่ดินแดนแห่ง
สันติสุข เมื่อวันอาตีเระหมาถึงด้วยเกิด

เป็นชั่วคราว เอมิลจึงรู้สึกตัวว่า ไม่ใช่หลอนผู้เดียวที่เปล่งวาจาเช่นนั้น หากแต่คนรอบข้าง
ล้วนแต่มีหน้า เป็นทำนองเดียวกันทั้งสิ้น (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 99)

เช่นเดียวกับประภัสสรผู้ให้รายละเอียดและกล่าวซ้ำถึงศรัทธาไว้ในหลายตอน เช่น การกล่าว
เปรียบเทียบการ เป่าสัญญาณของ เทพทูตอิสรอฟีลกับบรรยากาศที่ร้อนระอุในทะเลทรายว่า “บ้าย
คล้อยแล้วแต่ดวงอาทิตย์ยังแผดความร้อนรุนแรงราวกับเป็นวันที่ อิสรอฟีลประกาศสัญญาณมหาอุบัติ
เพื่อปลุกทุกชีวิต ให้ฟื้นคืนชนมารับการพิพากษาหลังวันอาสาน” (ซัค, หน้า 20)

และตัวอย่างการกล่าวถึงดินแดนที่อยู่ระหว่างความเป็นและความตาย เพื่อรอคอยการพิพากษาผล
แห่งการกระทำ เมื่อมีชีวิตอยู่ผ่านตัวละครดาวิชขณะถูกร้อยโท เบ็บีปรา โนนายทหารชาวอิตาเลียน
ใช้ปืนจ่อมาทางศีรษะของเขาว่า

ความกลัวจะโจมตีเข้าจับกุมจิตใจ ดาวิชเริ่มนึกถึง อัลัม อัล-บรัชัค ดินแดนที่อยู่
ระหว่างความตายกับการฟื้นคืนชีพในวันปรภพ นึกถึงเสียงประกาศศัพท์สัญญาณมหาอุบัติ
ของอิสรอฟีล นึกถึงอัลมะหัทซัร ดินแดนแห่งมหาสันนิบาตชีวิต ซึ่งมนุษย์ทุกคนที่ตายลง
แต่บรรพกาลจนถึงยุคปัจจุบันกาล จะถูกต้อนไปรวมกันที่นั่น เพื่อรอฟังผลการพิจารณา
ความดีและความชั่วที่กระทำไว้ในโลกมนุษย์ (ซัค, หน้า 145)

ตลอดจนตัวอย่างที่แสดงถึงลักษณะของดินแดนอัลัม อัล-บรัชัค จากคำกล่าวของ เลดีแอนน์ เมื่อขอร้อง
ให้ดาวิชยิงเธอเสีย หากฝ่ายกบฏตามจับตัวเธอจนถึงที่ซ่อนของดาวิชและเธอได้ว่า

ขอให้ฉันได้หลับตาลงในแสงอาทิตย์อุทัยเกิดดาวิช อย่างน้อยดวงวิญญาณของฉันก็คงไม่
ต้องทุกข์ทรมานอยู่ในความมืดมิดเหน็บหนาวในดินแดนระหว่างความตายกับการฟื้นคืนชีพ
ในวันปรภพจนกว่าเราจะพบกัน ในดินแดนแห่งมหาสันนิบาตชีวิตเมื่ออิสรอฟีลประกาศ
ศัพท์สัญญาณมหาอุบัติ” (ซัค, หน้า 402)

นับได้ว่าประภัสสรได้เน้นและนำเกร็ดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักศรัทธา ในวันสุดท้ายและ
วันเกิดใหม่ของศาสนาอิสลามไปเสนอไว้ในนวนิยายของเขามาก ขณะที่โสภาคมิได้ให้รายละเอียด
ในเรื่องนี้แต่อย่างใด

สำหรับหลักศรัทธาข้อสุดท้ายคือ หลักศรัทธาที่ว่า ศรัทธาในลิขิตหรือกฎสภาวะของพระเจ้า มุสลิมอาหรับยอมรับว่า กฎทั้งหลายในธรรมชาตินั้นมาจากอัลลอฮ์ซึ่ง เป็นผู้กำหนดหรือลิขิตกฎเหล่านั้น สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับมนุษย์ถือว่าเป็นลิขิตจากพระเจ้าทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ เป็น โชคชะตา ความมั่งมี ความยากจน ความเป็น ความตาย ฯลฯ ซึ่งในนวนิยายของ โสภาค และประภัสสร ได้กล่าวถึงศรัทธานี้ไว้ด้วยเป็นอย่างมาก ดังเช่นตัวอย่าง ในนวนิยายของ โสภาคจากคำกล่าวของ เจ้าหญิงบาอีกาผู้เตือนสตินาง เซรีฟาที่เสียใจเรื่องลูกแฝดตายจึงกล่าวหาว่าอลิซาเบ็ทสาปแช่งลูกของเธอว่า "เหลวไหล เซรีฟา อินชา อัลลาห์ ความตายของมนุษย์นั้นอยู่ที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าองค์เดียวเท่านั้น จะทรงเป็นผู้ตัดสินกำหนดให้ว่าเมื่อนั้นเมื่อนี้" (พรสวรรค์, หน้า 404)

ตลอดจนคำกล่าวของ เจ้าหญิงอินฟีตที่เตือนสติเจ้าหญิงนาบิลลาให้สงบใจยอมรับข่าวร้ายที่กรีนและเจ้าชายอิซเมลตกคนร้ายจับตัวไปซึ่งไว้ว่า "สบายใจขึ้นบ้างมั้หญิง... ถึงจะไม่มาก ก็ยังดี... เราเชื่อมั่นว่าทุกสิ่งทุกอย่างถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า ไม่มีใครคนใดเปลี่ยนแปลง บิดผันสิ่งที่กำหนดไว้ได้เลย... จะทุกข์ หรือเป็นกังวลก็แค่นั้น หญิง เชื่อยานะจ๊ะ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 759)

โสภาคได้กล่าวอ้างหลักศรัทธานี้เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เธอได้นำสำนวนอาหรับที่ว่า "อินชา อัลลาห์" หรือ "อินชา อัลลอห์" ซึ่งหมายถึง "สุดแล้วแต่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าจะประสงค์ หรือบัญชาให้เป็นไป" อันเป็นสำนวนที่ติดปากชาวอาหรับ และแสดงถึงหลักศรัทธาเชื่อมั่นในลิขิตของพระเจ้าผู้เป็นเจ้านั้นเอง ดังที่เบอร์นาร์ตหนุ่มฝรั่งเศสกล่าวกับนิโคลีสาวของเขาว่า

"ผมหรือครับ ทำจะยังไม่เจอเนอคูก็ไม่รู้ นี่ก็นึกได้คำเดียว อย่างเจ้าพูดว่า"

"อะไร"

"อินชา อัลลาห์ ผมกำลังเรียนภาษาอารบิก" เขาหัวเราะทีละ "ได้หลายประโยคแล้วนะครับ แต่ผมชอบประโยคนั้น แล้วแต่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า" (พรสวรรค์, หน้า 67)

สำหรับประภัสสรก็เช่นเดียวกัน เขาได้เสนอหลักศรัทธาในลิขิตของพระเจ้าไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน โดยให้ภาพของมุสลิมอาหรับที่มีศรัทธาอย่างมั่นคง แน่วแน่ ดังคำสนทนาของ อิบรอฮีมและดาวิชที่ว่า

"ทำไมอัลเลาะห์ถึงได้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง"

"ก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์" (ซัด, หน้า 42) หรือตัวอย่าง "ผมไม่เคยศรัทธาในกฎใด ๆ นอกจากกฎแห่งสภาวะการณ์ที่อัลเลาะห์ได้ทรงกำหนดไว้แล้วด้วยอำนาจอันสมบูรณ์สูงสุดและแน่นอนยิ่ง" (ซัด, หน้า 333) ตลอดจน "ถ้าอัลเลาะห์ประสงค์จะให้ผมเป็น

คนอังกฤษก็คงจะให้ผมได้เกิดในประเทศอังกฤษ แต่เมื่ออัลเลาะห์ให้ผมเกิดมาในดินแดนไบเตอร์ ฮาบัตผมก็ต้องเป็นชาวไบเตอร์ฮาบัตและจะไม่วันละทงแผ่นดินนี้ไปอยู่ที่อื่น” (ซัด, หน้า 321) เหล่านี้เป็นต้น

จากหลักศรัทธาต่าง ๆ ดังได้กล่าวมา แสดงให้เห็นได้ว่า โสภาคและประภัสสรต่าง สร้างตัวละครมุสลิมอาหรับ โดยคำนึงถึงหลักการสำคัญของศาสนาอิสลาม ในด้านหลักศรัทธา ไว้อย่างละเอียดชัดเจนตามสมควร เช่นเดียวกัน นักเขียนทั้งสอง ได้กล่าวถึงหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามไว้ด้วย โดยอธิบายให้ภาพมุสลิมอาหรับที่ปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของศาสนา ในข้อต่าง ๆ ไว้ดังนี้

การปฏิบัติละหมาด มุสลิมอาหรับจะต้องทำละหมาดทุกวัน ๆ ละห้าเวลา เมื่อถึงเวลาละหมาดจะมีเสียงฆานอะซานจากมัสยิดเตือนให้รู้เวลาและก่อนทำละหมาดบุคคลผู้นั้นจะต้องทำความสะอาดร่างกายตามสภาวะแวดล้อมเสียก่อน เช่น ถ้าอยู่ในทะเลทรายจะใช้ทรายถมมือ เวลาละหมาดจะต้องหันหน้าไปทางทิศกึ่งนครมักกะห์ตั้งอยู่ สำหรับวันศุกร์ถือเป็นวันหยุด เพราะจะไปร่วมตัวทำละหมาดที่มัสยิด หรือสุเหร่า โสภาคและประภัสสร ได้กล่าวถึงและให้รายละเอียดเกี่ยวกับการทำละหมาดไว้มาก โดยเฉพาะสำหรับ โสภาค เช่นที่เธอได้กล่าวถึงการละหมาดไว้ว่าจะต้องกราบไหว้พระเจ้าวันละห้าครั้ง ครึ่งที่หนึ่งก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ต่อไปก็ตอนเที่ยงตรง พระอาทิตย์อยู่ตรงศีรษะพอดี ครึ่งที่สามก็ระหว่างเที่ยงถึงบ่ายเรียกว่า อาซัด ตอนเย็นก่อนพระอาทิตย์ตกดินเรียกว่า มะกะหริบ โดยถือเอาชื่อตามประเทศมอริอคโคซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก ครึ่งสุดท้ายเวลาสองทุ่มเรียกว่า ละหมาดอิซา และก่อนละหมาดจะต้องล้างมือล้างหน้าให้สะอาดแต่ถ้าอยู่ในที่กันดารก็ใช้ทรายถมตามมือและแขนได้ อนุโลมให้ เช่น “ถุ่น้ำที่ท่าจากหนังแพะ ถู้นำมารินแจกให้ทุกคนล้างหน้า มือและเท้าไม่เว้นแม้แต่ช่องจมูกและหู” (เจ้าทะเลทราย, หน้า 95) สำหรับท่าที่ใช้ละหมาดนั้น โสภาคบรรยายไว้ว่า วิธีกราบมีสี่ท่า... ยกมือขึ้นทั้งสองข้าง ตั้งข้อศอกเป็นมุมฉากหันหลังมือให้กับตัวเองนึกถึงพระเจ้าแล้วสวด ต่อไปก็เอามือขวาทับมือซ้ายยกดอก ยกมือแตะหน้าตักแล้วก้มลงกราบกับพื้นลูกขนมนั่งและกราบอีกที

นอกจากนี้ ในวันศุกร์ เป็นวันที่ทุกคนจะไปทำละหมาดที่มัสยิด ดังนั้นวันศุกร์จึงเป็นวันหยุดงานร้านค้าต่าง ๆ เมื่อถึงเวลาทำละหมาดจะต้องปิดร้าน ดังที่โสภาคกล่าวไว้ใน เจ้าทะเลทราย ว่า “ส่วนใหญ่ร้านจะปิดวันศุกร์ตอนช่วงสวดมนต์กลางวัน และบ่ายก็ประมาณเที่ยงสิบนาทีก ถึงบ่ายสามโมงครึ่ง” (เจ้าทะเลทราย, หน้า 17)

นับได้ว่าโศภาคให้รายละเอียดเกี่ยวกับการละหมาดไว้ชัดเจนมาก ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาพการละหมาดที่ประภัสสรกล่าวไว้ในเรื่อง ซึก ดังเช่นเมื่อถึงเวลาละหมาดจะมีเสียงของมูอาซินที่ขานเรียกให้คนทำละหมาด และผู้ทำละหมาดจะทำความสะอาดร่างกายก่อนละหมาด ขณะละหมาดจะหันหน้าไปทางนครมักกะห์ที่ตั้งของหินกะบะฮ์ เช่น

ดาวิซึกเข้าอยู่กลางแสงสว่างที่ทอดเป็นลำยาวเข้ามาทางช่องลมของห้องซึ่งที่มีตุ้ม เด็กหนุ่มใช้มือทั้งสองข้างชักน้ำจากกะละมังล้างใบหน้า จากนั้นจึงทำความสะอาดมือและเท้า

เมื่อมูอาซินขาน อัล-อะซานประกาศนามอัลเลาะห์และสัจปฎิญาณเป็นสัญญาณของเวลาละหมาดอัศรี ดาวิซึกกลับหันหน้าไปทางทิศอันเป็นที่ตั้งของกะบะฮ์ ตั้งเจตนาทำละหมาด และแบ่มือทั้งสองออกไปเบื้องหน้าพลาญกล่าวสดุดีพระมหิทธานุภาพตามด้วยโองการอัลกุรอาน (ซึก, หน้า 118)

นอกจากนี้ประภัสสรบรรยายเรื่องนี้ไว้เหมือนของโศภาคอีกเช่นกันว่า การละหมาดจะต้อง "ทำละหมาดทั้งห้าเวลา" (ซึก, หน้า 126) เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากการละหมาดแล้ว ประภัสสรได้กล่าวถึงการจ่ายชะกาต หรือการจ่ายทรัพย์สินส่วนที่มีลักษณะเป็นผลกำไรซึ่งครบปีกัตที่ศาสนารับไว้ในแต่ละรอบปี จำนวนร้อยละ 2.5 โดยเสนอให้เห็นว่าดาวิซึกเคร่งครัดและยึดถือหลักการของศาสนาอิสลามอย่างแน่วแน่มั่นคงได้นำหลักการนี้ไปใช้ในการเจรจากับชาวต่างชาติที่เข้ามาขอทำธุรกิจน้ำมัน ดังเช่น "คุณจะต้องจ่ายชะกาตตุลมา ในน้ำมันหรือแร่ธาตุอื่นที่คุณขุดพบจากทะเลทรายในอัตราร้อยละ 2.5" (ซึก, หน้า 334) ซึ่งดาวิซึกถือว่า "เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม และยิ่งไปด้วยความกรุณา เพราะเป็นไปตามครรลองแห่งความยุติธรรมและบทบัญญัติของอัลกุรอาน" (ซึก, หน้า 334)

สำหรับโศภาคมิได้กล่าวถึงหลักปฏิบัติในลักษณะที่ชัดเจน เช่นกล่าวถึงเพียงการให้ทานในแต่ละวันของพวกเศรษฐิ แต่มิได้ระบุว่าเป็นการจ่ายชะกาต ขณะที่เธอได้กล่าวถึงหลักปฏิบัติเรื่องการถือศีลอดไว้ในเรื่อง เจ้าทะเลทราย ว่า

ผมจะเริ่มการรักษาทันที การดูแลเรื่องอาหารจำเป็นและสำคัญพอ ๆ กับการรักษาด้วยยา ผมปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการแล้ว ตกลงจะเริ่มด้วยข้าว นมเปรี้ยว นมอูฐหรือนมแพะ... การอดอาหารระหว่างรามาदान ก็เป็นเรื่องกระตุ้นพระอาการที่เป็นอยู่เหมือนกัน" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 85)

เป็นการบรรยายเรื่องการอดอาหารในเดือนรอมฎอนหรือเดือนถือศีลอดของมุสลิม ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพได้ในรายที่มีสุขภาพไม่ดีอยู่แล้ว หลักปฏิบัติข้อนี้ประภัสสรมิได้มีการกล่าวถึงแต่อย่างใด เช่นเดียวกับหลักปฏิบัติเรื่องการประกอบฮัจญ์ ในขณะที่โสภาคได้บรรยายเรื่องการประกอบพิธีฮัจญ์ไว้อย่างละเอียดมาก โดยโสภาคระบุว่า การประกอบพิธีฮัจญ์เป็นหลักปฏิบัติที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ว่า มุสลิมควรไปประกอบพิธีนั้นที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบียอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต โสภาคแสดงภาพมุสลิมอาหรับนานาชาติที่พยายามเดินทางไปทำพิธี ผู้ที่มีฐานะดีจะเดินทางโดยเครื่องบิน นักอยู่โรงแรมหรูหร่า ส่วนผู้ที่ยากจนต้องใช้ฮูหรือลาเป็นพาหนะ บางพวกเดินเท้าก็มี เช่น ขั้นตอนการเดินทางจากนครมักกะห์ไปยังทุ่งอะรอฟะห์ หรือที่มักเรียกว่าอาราฟัตอันเป็นสถานที่ที่มุสลิมไปชุมนุมกันเพื่อขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า ตามขั้นตอนพิธีฮัจญ์ผ่านตัวละครเอมิลานใน ความลับบนแหลมไซไน ว่า

หล่อนและเจ้าหญิง ไม่ได้นั่งอยู่ในรถปรับอากาศเช่นเจ้าจริง หากก็ยังดีกว่าพวกที่ลงทุนเดินเท้าคนเหล่านี้มีสัมภาระห่อของ ม้วนกันนอน พรหม เสื้อ เทินอยู่บนหัว... บางพวกนั่งไปบนหลังลาที่เดินเชื่อง ๆ ราวทองไม่รู้ร้อน และบางพวกโยกเขยอกอยู่บนหลังอูฐสูงใหญ่ที่แทรกตัวอยู่ในฝูงชนและแนวรถที่เคลื่อนไปข้างหน้า”
(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 108)

ตลอดจนได้กล่าวถึงการแต่งกายของผู้ทำพิธีฮัจญ์ว่า จะต้องนุ่งหม้อผ้าขาวที่เรียกว่า “ชุดอิห์รাম” หรือชุดอิห์รอมนั่นเอง ทั้งได้กล่าวถึงข้อห้ามเมื่อถึงนครมักกะห์ว่า ทุกคนจะไม่มีการตัดผม ตัดเล็บ ล้างตัว ทะเลาะเบาะแว้งหรือมีเพศสัมพันธ์ และขั้นตอนการประกอบพิธีฮัจญ์โดยละเอียด เช่น ต้องเดินเวียนรอบวิหารกะบะห์ เช่น “เราจะทำพิธีตอวาฟเอมิลานวนรอบหินกะบะห์เจ็ดรอบ” (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 98) จากนั้นต้องเดินสะเอหรือการเดินทางไปมาระหว่างภูเขาซอฟาและภูเขาเมววะห์เจ็ดเที่ยวเพื่อแสดงถึงความอดสาหัสและเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์เมื่อนางฮายัธพยายามทาน้ำดื่มก่อนเทพยดาจะนำนางไปสู่บ่อน้ำซัมซัม ตลอดจนการเดินทางไปทุ่งอะรอฟะห์เพื่อขอพรพระผู้เป็นเจ้าและรำลึกถึงภราดรภาพ หรือความเสมอภาคที่มีอยู่ในศาสนาอิสลาม ตลอดจนการเดินทางไปยังตำบลมินาเพื่อนำเม็ดหินเจ็ดเม็ดไปขว้างเสาหินซึ่งสมมุติว่าเป็นซาตาน จากนั้นจะเชือดสัตว์ด้วยตนเองหรือมอบให้ผู้อื่นเชือดแล้วแจกจ่ายเนื้อสัตว์ให้เป็นทานแก่ผู้ยากจน ตัวอย่างเช่น

“เราจะต้องถวายแกะแด่พระผู้เป็นเจ้าด้วยวิธีเดียวกันหรือแกะ”

“จ้างเขาส่าแกะ” เสียงตรีสเบา ๆ

“ให้เงินเจ้าของแกะทำพิธีนั้นแทนเราก็ได้ ไม่จำเป็นต้องลงมือเอง นี่เป็นพิธีสิ้นสุดการทำฮัจญ์ของเรา...ตามพระคัมภีร์อัลกุรอานบอกว่า เนื้อสัตว์เหล่านี้จะต้องนำไป

“ให้คนยากจน” (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 111 - 112)

และหลังจากเสร็จขั้นตอนพิธีการต่าง ๆ ก่อนที่จะกลับบ้านเมือง ผู้ที่มาทำพิธีฮัจญ์จะไปอำลาที่วิหารอัลกะบะห์ด้วย เหล่านี้เป็นต้น เป็นการให้ภาพการทำพิธีฮัจญ์อย่างละเอียดชัดเจนมากของโศภาคสำหรับการพิธีฮัจญ์ประภัสสรมิได้กล่าวถึงไว้ในนวนิยายของเขาแต่อย่างใด

นอกจากการบรรยายเรื่องหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามแล้ว โศภาคและประภัสสรยังได้ให้รายละเอียดความรู้อื่น ๆ เกี่ยวกับศาสนาอิสลามด้วยเป็นต้นว่า โศภาคได้กล่าวถึงมนุษย์ในทัศนะของอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าของศาสนาอิสลามว่า “ในภายตาทองพระผู้เป็นเจ้าขององค์อัลเลาะห์ (ช.บ.) ผู้เป็นใหญ่ มนุษย์ชาย หญิง ยากจน มั่งมี ไร้เกียรติหรือมีฐานะอันดรสูงส่ง มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้ใดสำคัญยิ่งหย่อนกว่า (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 125) นอกจากนี้โศภาคได้กล่าวถึงผู้นำทางศาสนาของศาสนาอิสลามที่เรียกว่า “อิหม่าม” ด้วยว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านศาสนา เป็นผู้หรือผู้ประกอบพิธีสำคัญ ๆ ทางศาสนา เช่น เป็นผู้ทำพิธีรับผู้เปลี่ยนศาสนาเดิมมาเป็นศาสนาอิสลาม เช่น “ทรงให้ทำพิธีรับนางไวไว้ในศาสนาแล้วด้วย อิหม่ามแห่งอานาอิช่าเป็นผู้ทำพิธี” (ฟ้าจรดทราย, หน้า 426) ตลอดจนเป็นผู้ประกอบพิธีแต่งงาน “๗๗๗ ยังอยู่กับอิหม่ามแห่งอานาอิช่า ผู้ทำพิธี... เจ้าบ่าวจะต้องสวดต่อหน้าอิหม่าม ผู้ชายมีพิธีมากกว่าผู้หญิง” (ฟ้าจรดทราย, หน้า 544) เช่นเดียวกับที่ประภัสสรได้กล่าวถึงการเปลี่ยนศาสนาของศาสนิกอื่นมาเป็นมุสลิมว่า “เข้าวันนี้ ดาวิซพา เลดีแอนน์ ไปที่มัสยิดใหญ่เพื่อขอให้อิหม่ามฮ่าเฟซประกอบพิธีรับเลดีแอนน์เป็นมุสลิม” (ซัด, หน้า 330) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประภัสสรระบุว่า ในกรณีประเทศอาหรับนั้น เครื่องศาสนามาก อาจจะให้ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้นำทางการเมืองด้วย เช่น “มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้อิหม่ามฮ่าเฟซผู้นำศาสนาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ของไบเตอร์ฮัจด์” (ซัด, หน้า 355) ดังนั้นในการกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม นอกจากประภัสสรจะกล่าวถึงหลักการสำคัญ ๆ ตลอดจนจนแนวการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามของชาวอาหรับเหมือนของโศภาคแล้ว ประภัสสรยังให้ความสำคัญต่อบทบาทของศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองด้วย

อย่างไรก็ตาม นอกจากการบรรยายภาพหลักสำคัญ ๆ ของศาสนาอิสลาม ตลอดจนบทบาทของผู้นำทางศาสนาแล้ว นักเขียนทั้งสองยังได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องข้อห้ามต่าง ๆ ของศาสนาอิสลามในนวนิยายใช้ฉากอาหรับของพวกเขาด้วย โดยกล่าวว่า ข้อห้ามทางศาสนาบางอย่างเป็นกฎหมายในบางประเทศด้วย ตัวอย่างข้อห้ามที่โศภาคและประภัสสรนำมากล่าวไว้ ได้แก่

ห้ามดื่มเหล้า โสภาคกล่าวว่า การดื่มเหล้าเป็นบาปทางศาสนา ทั้งยังเป็นพิษกับชาวทะเลทรายซึ่งน่าจะเป็นเพราะอากาศในทะเลทรายร้อนจัดมาก เช่น "เหตุใดจึงมีการดื่มสุรา พระคัมภีร์ระบุไว้ว่าสุราเป็นของต้องห้าม ทั้งยังเป็นพิษกับชาวทะเลทรายอีกด้วย" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 260) อาหารบางประเทศมีกฎหมายห้ามดื่มสุรา เพราะเป็นกฎหมาย และข้อห้ามทางศาสนา นอกจากนี้ โสภาคได้ระบุว่า มุสลิมอาหรับที่ฝ่าฝืนข้อห้ามนี้จะถูกลงโทษทางสังคมทั้งครอบครัวเพราะจะไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย ถือเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ ไม่มีใครยอมรับ เช่น "ก็เพราะไอ้เวรนี้แหละท่าน มันเป็นคนที่ไม่มีความต้องการ ข้าพเจ้าพลอยไม่มีภรรยา ก็เพราะไอ้นี้แหละ... ไม่มีใครต้องการครอบครัวของเรา" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 261)

ห้ามเล่นการพนัน โสภาคกล่าวว่าการเล่นการพนันก็เป็นข้อห้ามทางประเพณีศาสนา ตัวอย่างเช่น "ไม่มีใครพนันกันต่อกันเลยหรือซาลา" เขาถามในที่สุดอย่างแปลกใจ "ไม่มีครับ... ขัดกับประเพณีของเรา" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 323) ดังนั้นแม้จะมีการแข่งขันใด ๆ ก็ตาม จะไม่มีการพนันกันต่อ ซึ่งพลอยทำให้บรรยากาศการแข่งขันที่แม้จะตื่นเต้น เร้าใจ กลับเต็มไปด้วยความเงิบ ดังที่กรีนรู้สึกแปลกใจในการชมแข่งฮูรูว่า "ที่น่าแปลกก็คือตลอดเวลาที่การแข่งขันเป็นไปอย่างตื่นเต้นนั้น บรรยากาศรอบตัวเขากลับเงิบสงัด ไม่มีแม้แต่เสียงเชียร์... กระทั่งเสียงฮูกานเพราะผิดหวัง โกรธซึ่ง ดีใจก็หาไม่..." (เจ้าทะเลทราย, หน้า 323)

ห้ามค้าประเวณี โสภาคระบุว่า ศาสนาอิสลามมีข้อห้ามการค้าประเวณี ตลอดจนการผิดประเวณี ดังนั้น สังคมมุสลิมอาหรับจึงไม่มีชองโสเภณี หรือค้าประเวณี อย่างไรก็ตาม อาจจะมีหญิงจากต่างชาติลอบเข้าไปค้าประเวณีซึ่งชาวอาหรับจะไม่ให้การยอมรับเพราะผิดกฎหมายศาสนา "เรื่องเพศสัมพันธ์ จะมีเฉพาะในบ้านในช่องเท่านั้น โสเภณีไม่มีเด็ดขาด" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 171) แต่อาจจะมีหญิงต่างชาติแอบเข้าไปค้าประเวณี ดังตัวอย่างที่ว่า "ที่มีผู้หญิงอย่างนั้นด้วยหรือครับ" "มีค่ะ... ไม่ใช่คนพื้นเมืองหรอก" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 172)

ซึ่งข้อห้ามทั้งห้ามดื่มสุรา ห้ามเล่นการพนัน และห้ามค้าประเวณีมีปรากฏอยู่ในนวนิยายของประภัสสรด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างที่ว่า "พวกหนุ่ม ๆ ต่างมัวสุมกันดื่มสุรา เล่นการพนัน ใช้ชีวิตสำราญสำราญตามโรงเตี๊ญก์ หรือสถานหญิงงามเมือง ด้วยนิยามว่าเป็นสิ่งโก้ ๆ... ข้าคงไม่กล้าแบกหน้าไปพบบรรพบุรุษในปรโลก หากปล่อยให้ลูกหลานต้องตกอยู่ในสภาพนี้" (ซัด, หน้า 357 - 358)

ห้ามชายหญิงแสดงอาการไม่สุภาพต่อหน้าสาธารณชน เช่น ห้ามโอบกอด ถูกเนื้อต้องตัวกัน มุสลิมอาหรับที่พบเห็นชายหญิงใดแสดงอาการดังกล่าวจะรู้สึกผิดบาป โสภาคได้เสนอข้อห้ามนี้

ผ่านตัวละครอริสาเบ็ทใน พรสวรรค์ ไว้ว่า "ไม่ต้องโอบกอดให้รำคาญคนอื่น เพราะนั่นจะเป็นการกระทำที่ไม่สมตามความเชื่อของคนในหมู่เขา" (พรสวรรค์, หน้า 112) ซึ่งประภัสสรเองก็ได้ระบุไว้ใน ซี้ด เช่นกันว่า เมื่อพ่อค้าเร่ชาวอาหรับได้เห็นการเต้นรำของชายหญิงที่จวนข้าหลวงอิตาลีโดยบังเอิญ พ่อค้าเร่ก็รำพึงว่า "อัลเลาะห์อภัยให้สายตาของข้าด้วย" พ่อค้าเร่ละล้าละลักกลางริบขกมือขึ้นปิดตาก้มหน้างุด จูงลาเจ้า้าวอกไปจากที่นั้น (ซี้ด, หน้า 25)

สำหรับข้อห้ามอื่น ๆ ที่มีปรากฏในนวนิยายของโสภาค ได้แก่ ห้ามประทุษร้ายศพ กล่าวคือ จะต้องปล่อยไว้ให้ศพมีสภาพคงเดิมอยู่เช่นนั้น ห้ามผ่าตัดหรือกระทำการใด ๆ กับศพ ดังนั้นแม้จะเป็นการผ่าตัดศพเพื่อการศึกษาจะถูกคัดค้านจากผู้ที่เคร่งศาสนามาก โสภาคได้ให้ตัวอย่างไว้ใน พรสวรรค์ ว่า "หมอแรมเซย์ตกลองจะให้รถมารับศพเด็กไปที่โรงพยาบาล เขาจะผ่าศพพิสูจน์ให้รู้แน่อีกที (...) เสียงคัดค้านอื้ออึง" (พรสวรรค์, หน้า 406)

นอกจากนี้ศาสนาอิสลามยังห้ามการตั้งครมภ์ด้วยวิธีผิดธรรมชาติ เช่น "แต่คนที่นี่ไม่ยอมรับทราบ ไม่ยอมรับกระทั่งการผสมเทียม หรือวิธีการของเด็กในหลอดแก้ว ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเป็นไปโดยธรรมชาติ เท่าที่พระเจ้าเป็นเจ้าของจะทรงพระเมตตา... ผมจะช่วยพระชายาด้วยวิธีไหนไม่ได้ นอกจากถวายคำแนะนำทางการแพทย์ โดยธรรมชาติเท่านั้น (เจ้าทะเลทราย, หน้า 798) ด้วยมุสลิมอาหรับเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ลิขิตทุกอย่างมาแล้ว จึงไม่ควรทำทายเป็นฝ่าฝืนความประสงค์ของพระเจ้า

ข้อห้ามอื่น ๆ เช่น ห้ามฆ่าตัวตาย โสภาคกล่าวไว้ว่าการฆ่าตัวตายเป็นบาป เช่น
 "...บางที่ผมเคยนึกอยากตายนะคุณ"
 "อย่า..." หล่นร้องออกไปเบา ๆ
 "ผมรู้มันเป็นบาป ถึงผมจะไม่ใช้มุสลิมก็เถอะ (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 51 - 52)

ตลอดจนห้ามประตูปรูปภาพตามบ้านเรือน เช่น "เราผู้หญิงไม่มีภาพประดับในบ้านเพราะเป็นกฎห้ามหวง" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 583)

ส่วนข้อห้ามอื่น ๆ ทางศาสนาอิสลามที่ประภัสสรได้กล่าวถึง ได้แก่ ห้ามกินดอกเบ็ชต์ ดังเช่นที่อาลีจามัลกล่าวกับนางเบซาร์ภรรยาของเธอว่า "ถึงยังงั้นข้าก็ไม่มียันยุงเกี่ยวกับคนกินดอกเบ็ชต์ดอกหอย" (ซี้ด, หน้า 96) ทั้งนี้เพราะอิสลามถือว่าดอกเบ็ชต์เป็นการกินแรงผู้อื่น ด้วยผู้รับมิได้ลงแรงหรือได้กระทำผลประโยชน์ดังกล่าวเอง

ข้อห้ามที่ประภัสสรนำมากล่าวเพิ่มเติมจากของ โสภาคอีกข้อหนึ่งคือ ห้ามดื่มเลือดทกชนิด
 ดั่งที่มัสตฟาได้กล่าวเขียนขึ้นอีซฮาร์ ขณะที่อีซฮาร์หิวกระหายน้ำจึงดื่มเลือดจากบาดแผลของ
 เธอว่า "ประคองมือจ่อปากเพื่อดูดเลือดจากบาดแผลอย่างตะกรุมตะกราม (. . .)" "อะฮ้า
 นี้เจ้านายเห็นต่อความหิวระหายถึงกับกลัละเมิดข้อห้ามของอัลเลาะห์เชียวหรือ"
 (ซัด, หน้า 299)

กล่าวได้ว่าในการบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาของชาวอาหรับนั้นลักษณะวิธีมิได้ให้
 ภาพของศาสนาที่มีอยู่ในความเป็นจริงแต่อย่างใด ต่างกับโสภาดและประภัสสรที่ต่างได้นำความรู้
 ในเรื่องศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมมาบรรยายไว้อย่างละเอียด ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้
 นำมาใช้ในการสร้างฉากและตัวละครอาหรับ ทำให้เป็นบรรยากาศของมุสลิมอาหรับที่แท้จริง ที่
 ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจ ตลอดจนแนววิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิมอาหรับที่เป็นไปตาม
 จารีตและบัญญัติของคัมภีร์อัลกุรอานนั่นเอง อย่างไรก็ตามความแตกต่างในการนำเสนอและจุดเน้น
 ของ โสภาคและประภัสสรก็มีอยู่บ้าง กล่าวคือ แนวเรื่องของนักเขียนทั้งสองที่มีความแตกต่างกัน
 อย่างมาก กล่าวคือ แนวเรื่องของโสภาดมักจะเกี่ยวกับความรักหรือเรื่องครอบครัว เป็นเรื่อง
 ลักษณะ โรแมนติกซึ่งตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับประภัสสร ที่ใช้แนวเรื่องการเมืองที่เคร่งเครียด
 จริงจัง ดังนั้นเกร็ดรายละเอียดหรือความน่าสนใจจุดอื่น ๆ เกี่ยวกับศาสนาที่นักเขียนนำมาใช้จึง
 ต่างกันไปด้วย ดังเช่น โสภาคมักจะเน้นผลกระทบของศาสนาที่มีต่อการกำหนดรูปแบบของสังคม
 และวัฒนธรรม ที่มีผลไปถึงการดำเนินชีวิตของผู้คน ซึ่งบางครั้งก็ให้ผลดีเป็นอย่างไร้ต่อสมาชิกใน
 สังคม ดังเช่น การใช้กฎหมายตามหลักศาสนาลงโทษผู้ที่ข่มขืนสตรีอย่างรุนแรง ตลอดจนกฎหมาย
 ลงโทษผู้ที่ประกอบอาชญากรรมอย่างรุนแรงทำให้ชาวอาหรับมีความปลอดภัยสูง การโจรกรรม
 ลักขโมย หรืออาชญากรรมต่าง ๆ ในอาหรับบางประเทศแทบจะว่าได้ว่าไม่มีเลย ถึงมีก็น้อยมาก
 ขณะเดียวกันโสภาดก็ได้กล่าวถึงผลเสียหรือความไม่คล่องตัวที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ต่อสตรี ดังเช่นจากข้อกำหนดที่ว่า สตรีจะเดินทางไปไหนก็ตาม จะต้องมิบุรุษที่เป็นญาติร่วมเดินทาง
 ไปด้วย ทำให้สังคมอาหรับกำหนดให้สตรีอาหรับไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานนอกบ้าน หรือเรียน
 หนังสือตามสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ ดังนั้นสตรีอาหรับบางส่วนจึงต้องการปรับเปลี่ยนสถานภาพและ
 บทบาทของสตรี ส่วนประภัสสรมุ่งเน้นที่จะแสดงความสัมพันธ์ หรือบทบาทของศาสนาต่อการเมือง
 ดังเช่นการให้ผู้นำทางศาสนาไปเป็นผู้บริหารประเทศ เพื่อสะกดกั้นอารยธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามา
 ด้วยมีชาวอาหรับบางส่วนรับอารยธรรมซึ่งขัดแย้งกับวิถีชีวิตของชาวอาหรับที่เป็นไปตามครรลองของ
 ศาสนาเพิ่มมากขึ้นทุกทีนั่นเอง

นอกจากนี้ ลักษณะความแตกต่างที่พบได้อีกประการหนึ่งของนักเขียนทั้งสองคือ การแสดงภาพความสัมพันธ์ของตัวละครกับศาสนา ดังปรากฏว่า โสภาคให้ภาพตัวละครชาวเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นสูง เช่นพวกพระราชวงศ์ว่า ส่วนใหญ่จะเคร่งครัดศาสนา แต่พระราชวงศ์รุ่นใหม่บางส่วนได้ละเลยและแอบฝ่าฝืนข้อห้ามบางอย่างของศาสนา เช่น มีการดื่มเหล้า "ก็บาร์ที่ทรงพาเขาไปชมนั้น มีเหล้าทุกชนิดพร้อมฝรั่ง" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 334) มีการชมภาพยนตร์ที่อุจาด "ภาพปรากฏบนจอขนาดใหญ่ตรงหน้า... ก็รินก็ต้องนั่งนิ่งซิง... ตะลึงตะโลมิเสียงหัวเราะแผ่ว ๆ รอบตัวเขา ก็ริยาทำทางของเขาจะสบพระทัยเจ้าฟ้ากาลิลและเจ้าชายอิสเมลไม่น้อยเลย" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 335) ภาพพฤติกรรมลักษณะดังกล่าวข้างต้นมีปรากฏจริงในซาอุดีอาระเบียประเทศที่นับว่าเคร่งศาสนาที่สุดด้วย

สำหรับตัวละครที่เป็นเบตอีนั้น โสภาคมิได้ให้ภาพเด่นเกี่ยวกับศาสนา แม้จะมีเสนอว่าเบตอีนบางคนฝ่าฝืนดื่มเหล้า ซึ่งตรงกันข้ามกับประภัสสรที่ให้ภาพเด่นของเบตอีนกับศาสนาอย่างมาก ประภัสสรให้ภาพเบตอีนผู้มีศรัทธาอันมั่นคงและแน่วแน่ต่อศาสนาอิสลาม ตลอดจนปฏิบัติตนตามแนวทางของศาสนาอย่างเคร่งครัด แม้ในการเรียกชาวต่างชาติก็จะเรียกตามศาสนา มิได้เรียกตามเชื้อชาติ เช่น ไม่ว่าจะเป็นชาวอิตาเลียนหรืออังกฤษ พวกเบตอีนก็จะเรียกคนเหล่านั้นว่า "คริสเตียน" เหมือนกันหมด สำนักและจิตวิญญาณของเบตอีน เป็นสำนักและจิตวิญญาณของมุสลิมที่ไม่หือขัดข้องแต่อย่างใดกับแนวทางของศาสนา สำหรับตัวละครที่เป็นชาวเมือง ประภัสสรเสนอตรงกับโสภาคว่าชนชั้นสูงมักจะละเลยแนวทางของศาสนา มากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ อาทิเช่น "กระผมขอรับรองว่าฝ่าบาทและท่านนายพลจะต้องประทับใจกับความรื่นรมย์ของพื้นที่ที่วาจนอยากให้ราตรีนิยานาน ไม่มียามอรุโหมทัยที่เดียว" (ซัด, หน้า 220) นับเป็นการเสนอภาพศาสนาอิสลามของโสภาคและประภัสสร ที่มีทั้งความคล้ายและความแตกต่างกันออกไปตามความถนัด ความสนใจของแต่ละคนและเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องในนวนิยาย โดยมีมูลฐานตามความเป็นจริงของศาสนาอิสลาม

กฎหมาย การเมือง การปกครอง และความสัมพันธ์กับต่างประเทศของอาหรับ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ชาวอาหรับส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งเป็นระบอบหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมความเชื่อ ความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านส่วนบุคคลและสังคม ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย การเมือง การปกครอง ตลอดจนความสัมพันธ์กับต่างประเทศจึงล้วนมีรากฐานมาจากศาสนาอิสลามเป็นสำคัญ

กฎหมายของอาหรับ

กฎหมายของอาหรับเป็นไปตาม โองการในคัมภีร์อัลกุรอานเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่ากฎหมายอิสลาม ซึ่งเริ่มแรกเกิดขึ้นครมัยกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบียเมื่อประมาณ 1411 ปี แล้ว อันเป็นสมัยที่ศาสนาอิสลามได้ประกาศศาสนาอิสลามและปกครองประเทศเสร็จเรียบร้อยเป็นระยะเวลาที่ใช้กันมาในหมู่ชาวอาหรับผู้นับถืออิสลาม นานเท่ากับการมีพันธสัญญาแห่งคัมภีร์อัลกุรอาน และต่อมาได้มีการใช้แพร่หลายทั่วไปในประเทศต่าง ๆ ที่เป็นมุสลิม โดยถือเป็นหลักการพิจารณากระบวนการยุติธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของครอบครัวและการแบ่งมรดก ฯลฯ ตลอดภาคตะวันออกกลางเรื่อยลงมาในแอฟริกาจาก มอริอูด โค อัลจีเรีย สาธารณรัฐอียิปต์ ซูดาน ฯลฯ

สำหรับกฎหมายสากลที่ปฏิบัติกันโดยทั่ว ๆ ไปนั้น มุสลิมอาหรับจะยอมรับกฎหมายดังกล่าวได้ในบางกรณีเท่านั้น เพราะกฎหมายอิสลามเป็นกฎหมายศาสนาที่มีตัวบทตั้งเดิมและบังคับใช้ ส่วนกฎหมายทั่วไปนั้นมุสลิมเห็นว่าเขียนขึ้นโดยมนุษย์สามารถยกเลิกได้ตามกาลเวลาและตามความจำเป็น ดังนั้น "โครงสร้าง หลักการ และกฎเกณฑ์ จึงต่างกันและมีความสำคัญต่างกัน บทการลงโทษก็รุนแรงผิดกันด้วย" (อิมรอน มะลูลิม, 2524 : 66) ตัวอย่างกฎหมายที่น่าสนใจของอาหรับ ได้แก่

กฎหมายว่าด้วยการประกอบอาชญากรรม เช่น บทการลงโทษผู้ที่ทำอวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดของผู้อื่นเสียหายหรือได้รับบาดเจ็บ โทษที่ได้รับจะมีลักษณะที่ว่า "ชีวิตต่อชีวิต ตาต่อตา จมูกต่อจมูก หูต่อหู ฟันต่อฟัน และบาดแผลก็ให้เยี่ยงเดียวกัน" (อิมรอน มะลูลิม, 2524 : 70 - 71)

การลงโทษช โมย การลักข โมยเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจของสังคม โทษของช โมย คือ ถูกตัดมือบุคคลใดก็ตามที่ได้ลักข โมย โดยสันดานและ ไม่มีความจำเป็น ถือว่าเป็นการกระทำผิดโดยเจตนา และเป็นการละเมิดสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงห้ามแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาวะและเหตุการณ์ เช่น ถ้าการปกครองของรัฐบาลไม่ยุติธรรมสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนส่วนใหญ่ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจของประเทศย่ำแย่ ไม่สามารถพาประเทศไปสู่ความอยู่รอดได้ ความปั่นป่วนเกิดขึ้นบนแผ่นดินและสังคมเต็มไปด้วยความวุ่นวาย การลักข โมยก็ต้องพิจารณาไปตามฐานะานุรูป แต่ถ้าหากช โมยโดยสันดานเป็นอาชังแล้ว การพิจารณาลงโทษแก่ช โมย คือ ลงโทษสถานหนัก ดังที่ปรากฏไว้ในคัมภีร์ว่า "ส่วนชายหรือหญิงที่ช โมยจงตัดมือทั้งสองข้างของเขา เพื่อเป็นการตอบแทนความผิดที่เขาได้กระทำ อัลลอฮ์เท่านั้นคือผู้ตัดสินที่เที่ยงธรรม" (อิมรอน มะลูลิม, 2524 : 73)

การลงโทษผู้ปล้นสะดม ผู้ทำการปล้นสะดม ให้ลงอาญาตามที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงกล่าวไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานว่า "แท้จริง ผลตอบแทนสำหรับผู้ทำสงครามกับอัลลอฮ์ และศาสนทูตของพระองค์พร้อมกับพยายามก่อความเสียหายแก่แผ่นดิน พวกเขาจะถูกประหารชีวิต หรือทรงให้ตายบนไม้กางเขน ถูกตัดมือหรือตัดเท้าสลับข้างหรือเนรเทศไปจากแผ่นดิน" (อิมรอน มะลูลีม, 2524 : 76 - 77)

การลงโทษเกี่ยวกับการดื่มสุรา การดื่มสุราและของมึนเมา ตลอดจนยาเสพติดชนิดต่างๆ ถือเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมนอกจากก่อทัศนวิสัยที่ไม่ดีแล้ว อาจก่อให้เกิดอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ได้ การดื่มสุราทำให้มีการทะเลาะวิวาทกันอยู่เลียบ เพราะไม่สามารถควบคุมอารมณ์ให้คงที่ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการห้ามดื่มสุราโดยเด็ดขาดดังที่พระองค์ทรงกล่าวไว้ว่า ศรัทธาชนทั้งหลาย แท้จริงสุรา การพนัน การเชือดบูชายัญ และการเสียดาย เป็นสิ่งโสโครกเป็นงานของมารร้าย ฉะนั้น จงหลีกเลี่ยงมัน เพื่อว่าพวกท่านจะได้รับความสำเร็จ

คำสั่งมุฮัมมัดยังห้ามไปถึงผู้กระทำการซื้อขายของมีเมา ท่านได้สาปแช่งผู้ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับของมีเมาไว้ด้วย โทษสำหรับผู้ดื่มสุรา คือ ถูกโบยอาจจะ 40 ที หรือ 20 ที ตามความเห็นของอิหม่าม หรือขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสม ตลอดจนอยู่ที่การตราเป็นกฎหมายของรัฐบาล (อิมรอน มะลูลีม, 2524 : 74 - 76)

กฎหมายเกี่ยวกับการหย่าร้าง หลังจากการสมรสผ่านไป อาจมีสาเหตุที่ไม่พอใจระหว่างคู่สามีภรรยาซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ อิสลามยอมรับความเป็นจริงอีกภาวะหนึ่งและมีได้ห้ามการหย่าร้าง แต่ห้ามกระทำการหย่าร้างโดยอำเภอใจ ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงวางหลักเกณฑ์การหย่าร้างไว้ และเปิดโอกาสให้ปรองดองกัน เพื่อระงับการหย่าร้างดังกล่าวนั้น การหย่าร้างคือการถอนปรนที่ศาสนาอนุมัติให้แก่มุสลิม การหย่าแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ การหย่าที่เรียกว่า "ร็อจอี" คือ การหย่าที่คืนดีได้โดยไม่ต้องแต่งงานใหม่ สำหรับการหย่านั้น จำเป็นที่สามีจะต้องกล่าวคำหย่าออกมาเป็นวาจา เช่น "ฉันหย่าเธอ" และการหย่าที่เรียกว่า "บาอีน" แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ บาอีนเล็ก ได้แก่การหย่าที่นับกำหนดเวลา (อิดตะห์) แต่ยังไม่ครบสมบูรณ์ของการหย่า (การหย่าขาดจากกันจะต้องกล่าวถึง 3 ครั้ง ด้วยวาจาจึงจะถือว่าเป็นการหย่าที่สมบูรณ์) บาอีนใหญ่ คือการหย่าที่ครบ 3 ครั้ง โดยการกล่าววาจาออกมาชัดเจนครบ 3 ครั้ง ไม่อนุญาตให้สามีคืนดีกับภรรยาของเขา

การลงโทษผู้ผิดประเวณี ถือว่าเป็นความผิดอันหนักหน่วงที่จะต้องถูกลงโทษ เพราะเป็นการ บ่อนทำลายความดีงามของสังคม ถ้าสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานดังกล่าวนี้ ก็รังแต่จะนำความวุ่นวายอยู่ ตลอด และทำให้มนุษย์เหินเฉียดต่อวัฒนธรรมอันดีงามของตน สะอาด แสงวิมาน (2534 : 35) ได้กล่าวสรุปถึง มาตรการลงโทษอย่างรุนแรงในกรณีที่มีการละเมิดประเวณี คือ ถ้าเป็นโสดให้ เมียน 100 ที่ ถ้ามีคู่สมรสแล้วให้ชว้างปากจนตาย

สำหรับกฎหมายอาหรับที่มีปรากฏในนวนิยายของนักเขียนทั้งสามก็เช่นกัน ต่างได้กล่าวถึง กฎหมายอาหรับไว้ทั้งในลักษณะกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชญากรรม และกฎหมายลักษณะ ครอบครวั โดยแสดงให้เห็นว่ากฎหมายอาหรับมีที่มาจากศาสนาอิสลามและจารีตของชาวทะเลทราย ดังที่โสภาค ได้กล่าวไว้ว่า อาหรับบางประเทศใช้กฎหมายเก่าแก่ที่มีอายุนับพันปีมาแล้ว และจะมี คณะกรรมการทางศาสนาร่วมพิจารณาตัดสินด้วย เช่น "กฎหมายแผ่นดินเรียกว่า ซาเรีย (. . .) ชบวนการทางยุติธรรมมีคณะกรรมการทางศาสนาเป็นผู้ร่วมตัดสิน (. . .) เรียกว่า อูเลมา" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 52) เช่นเดียวกับที่ประภัสสร ได้กล่าวไว้ว่า "เรามีหลักนิติศาสตร์อิสลาม และจารีตของชาวทะเลทรายใช้กันอยู่นับร้อย ๆ ปีแล้ว" (ซัค, หน้า 159) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นอกจากนิติศาสตร์อิสลามแล้ว ประเทศอาหรับยังใช้จารีตของชาวทะเลทรายรวมเป็นกฎหมายอยู่ด้วย กฎหมายอาหรับที่นักเขียนทั้งสามเสนอไว้ได้แก่

กฎหมายลงโทษช โมย ลักษณะดีและโสภาคกล่าวถึงโทษของการช โมยไว้ว่า ถ้าช โมย ด้วยมือไหนจะต้องถูกตัดมือนั้น จึงแสดงให้เห็นถึงลักษณะการลงโทษที่เจ็บขาด กล่าวคือ จะลงโทษ ด้วยการตัดมือของช โมยเลยทีเดียว ดังที่โสภาคให้ตัวละครหญิง หวัง กล่าวถึงกฎหมายของอาหรับ ไว้ว่า "กฎหมายอาหรับเด็ดขาดมากทำให้เขาอยู่ไม่นานก็เบื่อ" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 57)

สำหรับกฎหมายลงโทษผู้รับซื้อของโจร ก็มีบทลงโทษคล้ายกับผู้ช โมยเช่นกัน กล่าวคือ ถูกตัดข้อมือ หรือ ตอง โทษคุมขังไปตลอดชีวิต ดังที่ประภัสสร ได้กล่าวไว้ว่า อาลี จามัล นักค้าของ โจรชาวอียิปต์ใน ซัค กล่าวว่าเขาอาจถูกลงโทษด้วยการตัดข้อมือ หรือ ไม่เช่นนั้นก็ถูกคุมขังไปตลอด ชีวิตถ้ามีผู้สืบรู้ว่าเขาเคยค้าของโจร

กฎหมายที่ลักษณะดี และโสภาคได้กล่าวไว้ก็คือ กฎหมายลงโทษฆาตกร ลักษณะดีกล่าวถึง กฎหมายนี้ว่า ฆาตกรจะถูกลงโทษฆ่าให้ตายด้วยวิธีการที่ตนเองใช้กับคนอื่น เช่นเดียวกับที่โสภาค กล่าวไว้ว่า โทษสำหรับฆาตกรคือการถูกประหารชีวิตด้วยการตัดคอ

ในด้านกฎหมายลงโทษสำหรับการช่มชู้ โสภาคระบุว่าในตัวเมืองจะลงโทษชายที่ช่มชู้สตรีด้วยการตัดศีรษะ ส่วนประภัสสรได้กล่าวถึงบทลงโทษตามจารีตของชาวทะเลทรายว่าชายที่ช่มชู้สตรีระหว่างพระอาทิตย์ขึ้น จนถึงเที่ยงวันจะต้องถูกฆาตกรรมอย่างหนัก นับเป็นการลงโทษทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ที่มีความแตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานที่ เช่น ถ้าเป็นในเมืองก็จะใช้กฎหมายแบบสมัยใหม่ แต่ถ้าเป็นในย่านทะเลทรายก็จะยึดแนวจารีตเดิมที่ปฏิบัติกันมา

กฎหมายที่มีลักษณะแตกต่างไปจากกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมทั่ว ๆ ไป ได้แก่กฎหมายลงโทษผู้ก่อรัฐประหาร ในเรื่อง ซัด ประภัสสรกล่าวถึงโทษสำหรับผู้ก่อรัฐประหารว่า มีโทษถูกประหารชีวิตด้วยการถูกแขวนคอ เขาได้บรรยายให้ภาพของการลงโทษไว้เพื่อเป็นการเพิ่มสีสันให้กับโครงเรื่องการเมืองของเขาว่า

นักโทษประหารทุกคนยืนนิ่ง เมื่อนายทหารกรมพระธรรมนูญประกาศคำพิพากษาอีกครั้งหนึ่ง ทันทีที่เชือกฆาตกรรมห้อยลงมาคล้องคอ และผูกตักนักโทษแต่ละคนด้วยผ้าดำเสีจ ฝั่งกระดานตรงจุดที่นักโทษยืนอยู่ก็เปิดฝาออก เงื่อนที่ห้อยเชือกกระตุกแน่นโดยแรง แขนวร่างผู้พยายามก่อการรัฐประหารห้อยโตนงเตงอยู่กับเสา (ซัด, หน้า 410)

ส่วนกฎหมายลักษณะครอบครัวของอาหรับที่น่าสนใจ มีปรากฏในนวนิยายของโสภาค ได้แก่กฎหมายการหย่าร้าง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากกฎหมายทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ ในการหย่าร้างสามีจะเป็นผู้กล่าวคำว่า "ฉันหย่าเธอ" ต่อหน้าผู้อาวุโส สตรีผู้นั้นก็จะสิ้นสุดความเป็นภรรยา และจะกลับไปอยู่กับพ่อแม่ตามเดิม แต่ฝ่ายชายก็อาจเปลี่ยนใจ รับสตรีผู้นั้นมาเป็นภรรยาได้อีก ไม่เกินสามครั้งในเวลาสามเดือน ดังนั้น เพื่อให้การหย่าสมบูรณ์แบบโดยฝ่ายชายไม่อาจเปลี่ยนใจกลับไปรับฝ่ายหญิงมาได้อีก จึงต้องให้ฝ่ายชายเอ่ยคำว่า "ฉันหย่าเธอ" จำนวนสามครั้งติดต่อกันไปในคราวเดียวกัน ดังที่เจ้าชายฮิสเมล ใน เจ้าทะเลทราย กล่าวกับเจ้าหญิงนาบิลลาว่า "ดังนั้นถ้าอาให้รับสิ่งพยางค์นั้นสามครั้ง หากไม่จะต้องใจซ้อน ๆ ไปอีกสามเดือนกว่า เพื่อจะทรงเรียกกลับ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 912)

การหย่าร้างในอาหรับบางประเทศมีข้อกำหนดว่าหากคู่สมรสมีลูกอายุเจ็ดขวบขึ้นไปจะต้องให้ลูกอยู่กับพ่อ สตรีที่หย่าร้างจะไม่มีสิทธิในบุตรธิดาของตนเองที่มีอายุเกินเจ็ดปีเป็นอันขาด นับเป็นกฎหมายที่ทำให้สตรีเป็นฝ่ายเสียเปรียบอย่างมาก โสภาคได้กล่าวผ่านตัวละครฮามีดา ใน พรสวรรค์ ถึงกฎหมายข้อนี้ไว้ว่า "กฎหมายมุสลิมในประเทศนี้กระบู่ไว้แจ่มชัดแล้วว่า ผู้หญิงที่หย่าจาก

สามีไม่มีสิทธิ์ในตัวบุตรธิดาของตนเองที่มีอายุเกินเจ็ดปีเป็นอันขาด" (พรสวรรค์, หน้า 20)

กฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรงอีกอย่างหนึ่งคือ กฎหมายลงโทษผู้ประพฤติดัดประเวณี โสภาคได้กล่าวถึงกฎหมายนี้ว่า มีลักษณะเด็ดขาดรุนแรง กล่าวคือ ถ้าเป็นหญิงสามัญชนจะถูกจับมัดไว้กับเสาในที่สาธารณะกลางเมือง เพื่อให้ผู้คนขำขันกว่าหญิงนั้นจะสิ้นใจตาย โสภาคให้ภาพหญิงที่ต้องโทษคดีนี้ไว้ว่า

หน้าตลาดสดตรงโน้น อีผู้หญิงที่ถูกมัดติดกับเสา ทั้งตากหน้าค้างกลางคืน และอาบแสงแดดร้อนแรงเวลากลางวัน เพื่อให้มันตายไปทีละน้อยนั้นเป็นตัวอย่างความโสมมของมนุษย์ นิ่งคนนั้นมีความผิด ตรงที่เป็นชู้กับชายอื่น เขามัดมันติดกับหลัก ให้ชาวบ้านช่วยกันเอาผลไม้เน่าและหินปาตลอดวัน ใครผ่านไปมาก็จะหยิบยื่นปาใส่ หญิงนั้นมันก็จะตายหรือก (. . .) ตายตามชู้ของมันด้วย (ฟ้าจรดทราย, หน้า 88)

สำหรับสตรีที่เป็นเชื่อพระวงศ์จะถูกนำไปตัดศีรษะในทิวโหลฐาน แทนการถูกนำไปมัดให้คนขำขัน อาทิเช่น

"เจ้าหญิงพระองค์นั้น เขาทำยังงัยกับท่าน"

"พอว่า... เขาจะประหารท่านวันนี้เหมือนกัน... เวลาเที่ยงยี่สิบนาที... แต่ทำกันเป็นภายในที่พระตำหนักหลวงบนเขา" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 22)

ส่วนโทษของชายที่ผิดประเวณี โสภาคกล่าวว่าชายที่เป็นชู้จะถูกตัดศีรษะ นับเป็นการลงโทษที่รุนแรง และเด็ดขาดจนบางครั้งชาวต่างชาติอาจจะมองว่า "ป่าเถื่อน" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 88) ก็เป็นไปได้

นอกจากการเสนอกฎหมายอาหรับที่เป็นแบบแผนดังได้กล่าวมาแล้ว โสภาคและประกัสสร ยังได้อธิบายถึงกฎหรือธรรมเนียมของชาวทะเลทรายซึ่งเป็นแนวทางที่ชาวทะเลทรายยึดถือและปฏิบัติโดยทั่วไป แม้มิได้มีลักษณะเป็นกฎหมายข้อบังคับโดยตรง ดังเช่น กฎในการสู้รบของชาวทะเลทรายที่มีกฎว่าในการสู้รบ จะต้องละเว้นเด็กและสตรีของฝ่ายตรงข้าม โดยจะต้องทิ้งน้ำและอาหารเอาไว้ให้อย่างเพียงพอ โสภาคได้กล่าวถึงกฎข้อนี้ไว้ในนวนิยายของเธอว่า

คำบอกเล่าของบุรุษเบดูอินผู้เฒ่าหรือแม่แต่ใคร ๆ ผู้สืบสายโลหิตมาจากบรรพบุรุษชาวอาหรับต่างรู้ดีแก่ใจในกฎหมายทะเลทรายที่ไม่เคยปรากฏลายลักษณ์อักษร หากเป็นที่ยอมรับปฏิบัติทั่วถ้วนทุกเผ่า ชาวทะเลทรายจะไม่ทำร้ายสตรีและเด็ก ในการรบพุ่งใด ๆ ก็ตาม ฝ่ายมีชัยจักต้องยกเว้น ไม่ฆ่ามัน ทำร้าย จักต้องทิ้งพยานะ อูจู้

อาหาร และน้ำให้แก่ครอบครัว อันได้แก่สตรีและเด็กของฝ่ายที่ปราศัย เพียงพอที่จะมีชีวิตรอดไปได้ ใครผู้ใดละเมิดกฎเหล่านี้ มันสมควรถูกลงโทษด้วยน้ำมือคนในเผ่าแห่งตนเอง (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 208 - 209)

สำหรับประภัสสรได้กล่าวไว้ใน ซัด ถึงกฎข้อนี้ของพวกเบตอินเช่นเดียวกันว่า เราจะเหลือกระโຈมหนึ่งหลัง กับอาหารและกาแพไว้ให้พวกผู้หญิงกับเด็ก เหมือนอย่างที่เราไม่รังแก ลวนลามผู้หญิง ไม่ขโมยแพะแกะ ไม่ทำร้ายคนที่ไม่ต่อสู้ ไม่จับคนเป็นทาส ไม่ฉกฉวยข้าวของเครื่องใช้ ไม่โจมตีหลังเที่ยงคืน ถึงรุ่งเช้า (ซัด, หน้า 48)

ตัวอย่างดังได้กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า แม้เบตอินจะเป็นชนเผ่าเร่ร่อนอยู่ในทะเลทราย แต่ก็มิกฎเกณฑ์กติกาอันน่าชื่นชมไม่แพ้อารยชนกลุ่มอื่นของโลก ส่วนกฎอื่น ๆ ของชาวทะเลทรายที่โสภาคและประภัสสรกล่าวถึงไว้ คือ กฎตอบแทนผู้มีพระคุณที่ได้ช่วยชีวิต ชาวอาหรับถือปฏิบัติอย่างจริงจัง โฉยมีหลักอยู่ว่าจะต้องตอบแทนผู้ที่ช่วยชีวิตหรือละเว้นชีวิตตน แม้ด้วยการสละชีวิตของตนเองก็ตามที่ ดังที่โสภาคกล่าวไว้ว่า "ชีวิตต้องตอบแทนด้วยชีวิตเป็นกฎตายตัวของที่นี่" (ผ่าจรดทราย, หน้า 337) คล้ายเช่นที่ปรากฏในบทสนทนาของ ร้อยโทเนบปีราโน นายทหารชาวอิตาลีเรียนกับดาวซีใน ซัด ว่า

"ทำไมเจ้าไม่ฆ่าข้าเสียครั้งนั้น เมื่อเจ้ามีโอกาสอันดี"

"นั่นเพราะเจ้าได้เคยไว้ชีวิตข้า" (ซัด, หน้า 9)

ขณะเดียวกันโสภาคได้อธิบายไว้ด้วยว่า การตอบโต้แก่เค้นศัตรูของพวกเบตอินก็มีลักษณะรุนแรงเหมือนกับที่พวกเขาเคร่งครัดจริงจังในการตอบแทนบุญคุณ

ในการกล่าวถึงเรื่องกฎหมายอาหรับของลักษณะชาติ โสภาค สุวรรณ และประภัสสร เลวีกุล นั้น นักเขียนทั้งสามต่างนำกฎหมายที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวของอาหรับมาเสนอ เช่น กฎหมายลงโทษ โฉยด้วยการตัดมือ กฎหมายลงโทษผู้ประพฤติดีประเวณีทั้งนั้นจะเป็นเพราะ กฎหมายดังกล่าวเป็นที่สนใจของคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายลงโทษผู้ประพฤติดีประเวณีนั้น โสภาคได้กล่าวไว้ในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่อง นรลรวง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง เจ้าทะเลทราย ที่โสภาคได้นำมา เป็นปมปัญหาหรือความขัดแย้ง ในโครง เรื่องดังกล่าว เนื่องจากเธอรู้สึกฝังใจกับเหตุการณ์จริงที่เจ้าหญิงอาหรับองค์หนึ่งถูกบันพระ เคียร เพราะทำผิดประเวณีด้วยการลอบรัก หรือเป็นชู้กับชาวต่างชาติ ซึ่ง เธอเห็นว่า เป็นเรื่องรุนแรงเกินไป นับเป็นการแสดงกฎหมายที่ปรากฏ

ในนวนิยายแนวพาฝันหรือแนวครอบครัวของเธอ ส่วนประภัสสรได้กล่าวถึงกฎหมายลงโทษผู้ก่อรัฐประหารทำให้นวนิยายแนวการเมืองของ เขามีสีสันน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กฎต่าง ๆ ของชาวทะเลทรายหรือพวกเบดูอินก็มีลักษณะเด่นน่าสนใจ ทั้งมีความเหมาะสม ในการที่จะนำมาบรรยายควบคู่ไปกับการ เสนอตัวละคร เบดูอิน

การเมืองและการปกครองของอาหรับ

นอกจากกฎหมายของชาวอาหรับจะเป็นไปตามหลักนิติศาสตร์ของศาสนาอิสลามแล้ว การเมืองการปกครองของอาหรับที่เป็นระบบ ก็เกิดขึ้นเพราะศาสนาอิสลามด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ว่า เดิมชาวอาหรับมิได้อยู่เป็นประเทศ หรือมีรัฐบาลปกครองเหมือนประเทศอื่น ๆ หากแต่ต่างแบ่งกันอยู่เป็นหมู่ ๆ หรือเป็นเผ่า ๆ และต่างหมู่ก็ต่างอิสระไม่ขึ้นแก่กัน บางพวกก็อยู่ประจำถิ่น บางพวกก็เร่ร่อนไปมา ในทะเลทราย ทว่าเมื่อมีศาสนาอิสลามและหลังจากคาสตามูฮัมมัดได้อพยพไปยังเมืองเมดีนะห์ที่เป็นศูนย์กลางทางการปกครองแล้ว รูปแบบการปกครองในคาบสมุทรอารเบียได้รับการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น แต่ก่อนชาวอาหรับเคยดำเนินชีวิต รวมกันในระดับตระกูลและเผ่า ก็รวมกันเป็นรัฐมีผู้ปกครองที่เด่นชัด มีกฎเกณฑ์ทางสังคมที่แน่นอน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วิถีชีวิตเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้ระบอบอิสลาม ชุมชนมุสลิมทั้งหมดมีผู้นำคนเดียวกันคือคาสตามูฮัมมัด ระบอบอิสลามนสามารถรวมประชาชนให้เป็นเอกภาพได้มากกว่าระบบเผ่า การเชื่อฟังนั้นมีได้จำกัดอยู่แค่หัวหน้าเผ่า ดังนั้นชาวอาหรับจึงค่อย ๆ รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีคาสตามูฮัมมัดเป็นทั้งผู้นำทางศาสนาและการเมือง มีรัฐธรรมนูญที่จารึกเป็นลายลักษณ์อักษร นั่นคือคัมภีร์อัลกุรอาน และแบบฉบับในการปกครองตลอดจนการดำเนินชีวิตของศาสนาเอง "เพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางสังคม และวัฒนธรรมให้เป็นไปตามแนวทางของพระผู้เป็นเจ้า" (โรน่าน อรุณรังษี, 2529 : 360) เมื่อคาสตามูฮัมมัดถึงแก่กรรม ขณะนั้นอิสลามได้ขยายอาณาเขตไปทั่วอารเบียพร้อมที่จะขยายออกสู่โลกภายนอก และพร้อมที่จะป้องกันตนเองด้วย ชาวมุสลิมอาหรับก็ได้เลือกผู้นำทางศาสนาและการเมืองคนใหม่ คือ อาบู บาคร์ (Abu Bakr) ในตำแหน่งกาหลิบ หรือคอลลีฟะฮ์ (Caliph or Khalifah) ในปี ค.ศ. 632 ตำแหน่งกาหลิบนี้มีได้มีลักษณะเป็นผู้ปกครอง มีอำนาจเบ็ดเสร็จเหมือนกษัตริย์ ทว่าตำแหน่งกาหลิบอยู่ในฐานะแห่งผู้มีหน้าที่ต่อพระผู้เป็นเจ้า เช่นเดียวกับที่ชาวมุสลิมทั้งปวงมีหน้าที่ของตนต่อพระองค์ การคัดค้านหรือโต้แย้งกาหลิบ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน "พระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น คำสั่งของพระองค์เท่านั้นที่เหนือสิ่งอื่นใด" (ประจักษ์ ช้วยโล่, 2521 : 84) ดังนั้นกาหลิบจึงเป็นบุคคลที่นำอำนาจอธิปไตยจากพระเจ้าของที่ประทานไว้ให้อัลกุรอานและซุนนะ (คำพูดและการกระทำของศาสดา) ออกประกาศใช้ในรัฐอิสลาม ซึ่งหมายถึงธรรมนูญปกครองของอาณาจักรอิสลามนั่นเอง กาหลิบ หรือคอลลีฟะฮ์ จึงหมายถึงผู้แทน

ในการใช้อำนาจปกครอง ไม่ใช่ของคหบดีผู้มีอำนาจสูง ๆ หรือเป็นเจ้าของอำนาจ ชาวมุสลิมอาหรับมีผู้นำที่เรียกว่า กาลิบอีกหลายวงศ์และหลายองค์ผลิตกัน หรือกระจายกันมีอำนาจ โดยมีศูนย์กลางอำนาจอยู่ตามเมืองต่าง ๆ เช่น เมดิเนห์ ตามัสกัส แบกแดด ไคโร ต่อมากากาลิบกลายเป็นผู้ซึ่งมิได้มีบทบาทในทางการปกครอง ทว่ายังได้รับการเคารพตามประเพณีอยู่ และยังมีเชื้อสายต่อ ๆ มา จนถึงศตวรรษที่ 13 ส่วนผู้นำทางการปกครอง หรือทางการเมืองนั้นเป็นของผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง "สุลต่าน" อันเป็นตำแหน่งที่เกิดขึ้นจากพวกเตอร์กที่เข้ามามีอำนาจแทนในตอนต้นศตวรรษที่ 11

นอกจากดินแดนอาหรับได้เคยถูกพวกมองโกลเข้ารุกรานในปี ค.ศ. 1258 - 1259 เรียกกันว่าวงศ์อิลข่าน เมืองหลวงอยู่ที่ตาบรีซ (Tabris) ต่อมาก็ได้ถอยทัพกลับไป ดังนั้นตำแหน่งผู้ปกครองที่เรียกว่า "ข่าน" จึงมีปรากฏอยู่ด้วยเช่นกัน

ตำแหน่งผู้ปกครองอื่น ๆ เช่น ปาชาห์ (Pasha) เอมิร (Amir) ชาห์ (Sha) ตำแหน่งเหล่านี้เป็นตำแหน่งเทียบได้กับเจ้าผู้ครองนครรัฐ หรือเจ้าเมือง ที่มีมาก่อนและหลังการก่อตั้งเป็นประเทศหรือรัฐ เช่น เอมิรแห่งมอริสโคโคในอดีต บางตำแหน่งยังคงมีอยู่จนปัจจุบัน เช่น เอมิรแห่งกาห์เรน เป็นผู้ครองนครหรือหัวหน้าของรัฐบาห์เรน เอมิรแห่งกาตาร์เป็นผู้ครองนครกาตาร์ และประเทศโอมานจะมีสุลต่านเป็นผู้ปกครอง

สำหรับชนเผ่าเร่ร่อนหรือเบตอินั้น จะมีหัวหน้าซึ่งเรียกว่า ชีค (Sheikh) มาตั้งแต่ก่อนมีศาสนาอิสลามจนถึงปัจจุบัน ตำแหน่งชีค อาจหมายถึงผู้ครองนครรัฐหรือประเทศ เช่นชีคแห่งคูเวต ชีคแห่งสหรัฐอาหรับเอมิเรสต์ "ชีค" คือผู้ได้รับเลือกโดยตรงหรือโดยปริยายจากสมาชิกของกลุ่มหรือตระกูล ผู้ที่จะเป็นชีคนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถหลาย ๆ ด้าน มิได้ขึ้นอยู่กับฐานะทางวิบูลย์ ชีคมีหน้าที่ดูแลความสุขทุกข์ของสมาชิกในตระกูลของตน รวมทั้งแก้ปัญหาและตัดสินคดีความเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นในตระกูล ซึ่งหากเป็นเรื่องสำคัญ ๆ จะต้องนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมของเผ่า (Tribal Council) ซึ่งประกอบด้วยชีคตระกูลต่าง ๆ และผู้เป็นหัวหน้าเผ่า ซึ่งหมายถึงชีคคนหนึ่งที่มีอาวุโสสูงสุดได้รับเลือกจากชีคทั้งหลายขึ้นทำหน้าที่ เป็นประธานของที่ประชุมของเผ่า ตำแหน่งประธานเป็นตำแหน่งถาวร จะเลือกกันใหม่เมื่อหัวหน้าเผ่าตาย หรือมีเหตุอันสมควรจริง ๆ เท่านั้น ซึ่งในการประชุมของเผ่าจะเป็นผู้ชี้ขาด

อย่างไรก็ตามชนเผ่าเบตอินกลุ่มต่าง ๆ ปัจจุบันยอมรับภาวะอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลอาหรับแต่ละประเทศที่ตนพำนักอยู่ด้วยแม้ว่าจะไม่มีความสัมพันธ์กันลึกซึ้งนัก สำหรับเบตอิน

บางกลุ่มที่อพยพเร่ร่อนไปมาอยู่ตามทะเลทรายอันกว้างขวางนั้น รัฐบาลอาหรับประเทศต่าง ๆ ยินยอมให้ชนเหล่านั้นผ่านเข้าออกระหว่างประเทศได้โดยไม่ต้องมีใบอนุญาต ทั้งนี้เพราะเป็นการยากที่จะควบคุมดูแลคนเหล่านั้นได้อย่างทั่วถึง และพวกเบดูอินส่วนใหญ่ก็ไม่ได้รับรู้เรื่องการแบ่งทะเลทราย ดินแดนแห่งบรรพบุรุษของพวกเขาออกเป็นประเทศ ๆ

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ดินแดนที่เรียกว่าอาหรับก็กลายเป็นประเทศต่าง ๆ เช่น ทรานส์จอร์แดน ซีเรีย เลบานอน อิรัก ซาอุดีอาระเบีย ฯลฯ ประเทศเหล่านี้มีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นปกครองประเทศ โดยมีระบอบการปกครองที่อาจจะคล้ายหรือต่างกันออกไป และบางประเทศก็มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองนับแต่แรกตั้งเป็นประเทศจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างระบอบการปกครองที่มีในอาหรับปัจจุบัน ได้แก่

ระบอบราชาธิปไตย เช่น มอริออคโค จอร์แดน ซาอุดีอาระเบีย คูเวต บาห์เรน โอมาน กาตาร์ สำหรับการปกครองระบอบนี้ การสืบทอดอำนาจเป็นไปโดยทางสายเลือด โดยถือวิถีเป็นเกณฑ์มากกว่าการสืบทอดโดยฝ่ายบุตรชายหัวปีเหมือนในเอเชีย นอกจากนี้ในบางประเทศจะมีคณะบุคคลที่เรียกว่า "พวกอุลมะมา" (Ulemas) มีเสียงมากในการรับรองหรือถอดถอนกษัตริย์ ทั้งทำหน้าที่เป็นตำราวจศาสนาด้วย

ระบอบสาธารณรัฐ เช่น เลบานอน ซีเรีย ซูดาน เยเมน อียิปต์ ลิเบีย อิรัก อัลจีเรีย อียิปต์

สหพันธรัฐ ได้แก่ สหรัฐอาหรับเอมิเรสต์ ประกอบไปด้วยรัฐ 7 รัฐ และมีผู้นำของแต่ละรัฐที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเป็นผู้ปกครองสหพันธรัฐ

สถานการณ์การเมืองการปกครองของอาหรับปัจจุบันมีหลายลักษณะ กล่าวคือ บางประเทศมีกษัตริย์ บางประเทศล้มล้างสถาบันกษัตริย์แล้วและมีประธานาธิบดีแทน ขณะที่บางประเทศพยายามจะล้มล้างสถาบันกษัตริย์แต่ยังไม่สำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ บางประเทศพยายามแทรกซึมเข้าไปในประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีประเทศมหาอำนาจให้การหนุนหลังอยู่ด้วย

ผลจากการเปลี่ยนแปลงเป็นประเทศที่มีระบอบการปกครองต่าง ๆ กันออกไป ตลอดจนการได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตกทำให้สังคมอาหรับบางประเทศเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนไปจาก

แนววิถีการดำเนินชีวิตที่ยึดศาสนาอิสลามเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐบาลอาหรับบางประเทศ ยังคงมีความผูกพันและปฏิบัติตนเสมือนหนึ่ง ยังคงอยู่ใต้อำนาจและอิทธิพลของชาติมหาอำนาจตะวันตก ก่อให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มมุสลิมอาหรับบางส่วน คนเหล่านี้จึงตั้งขบวนการฟื้นฟูระบอบอิสลามขึ้น เรียก ขบวนการอิสลาม (Islamic Movement) และการทำให้เป็นอิสลาม (Islamization) กำลังเป็นแนวโน้มที่แพร่หลายที่สุดในโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในอาหรับ มีชาวมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่ร่ำร้องสู่แนวทางที่กำหนดไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ความคิดนี้ได้แพร่ขยายเข้าสู่เอเชียด้วย เช่น ในฟิลิปปินส์ มีขบวนการโมโรที่เรียกร้องการปกครองตนเองแบบอิสลาม และบางประเทศก็ประสบผลสำเร็จในการกลับไปปกครองระบอบสาธารณรัฐอิสลาม เช่น ประเทศอิหร่าน เป็นต้น

จากการปกครองระบอบต่าง ๆ ของอาหรับดั้งเดิมได้กลายมาข้างต้น ระบอบการปกครองบางระบอบมีปรากฏอยู่ในนวนิยายใช้ฉากอาหรับด้วย ลักษณะที่แสดงรูปแบบการเมืองการปกครองของแคว้นรุไบฮา ดินแดนอาหรับที่เธอสมมุติขึ้นว่า แคว้นรุไบฮามีลักษณะเป็นสมานันท์รัฐที่ก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประกอบไปด้วยรัฐหรือดินแดนย่อย ๆ จำนวนห้าส่วน ซึ่งแต่ละส่วนจะมีหัวหน้าหรือผู้ปกครองที่เรียกว่า "ข่าน" ทำหน้าที่ปกครองดูแล จำแนงข่านดังกล่าวจะใช้ระบบการสืบทอดอำนาจจากพ่อไปสู่ลูก เช่น

"ข่านพระองค์ใหม่เสด็จแล้ว" โกด้อธิบายเรียบ ๆ

"รูปรางมมาก มีข่าวว่าประทับอยู่ต่างประเทศ เฝิงกลับมาใช้หรือ"

"เสด็จกลับก่อนข่านผู้เป็นพระบิดาถูกปลงพระชนม์ไม่นาน"

(รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 269)

และเมื่อรัฐหรือส่วนต่าง ๆ ทั้งห้าส่วนรวมกันเป็นสมานันท์รัฐแล้ว "ข่าน" ทั้งห้าจะผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ครองแคว้นคนละสามปี เช่น "การปกครองระบบสภาที่มั่งคั่งใหญ่ทั้งห้าผลัดเปลี่ยนเวรกันทำหน้าที่ครองแคว้นคนละสามปี" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 6) ซึ่งตำแหน่งผู้ครองแคว้น เรียก "สุลต่าน" สุลต่านจึงเป็นผู้ปกครองสูงสุดของแคว้น ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารกิจการของแคว้น ร่วมกับข่านทั้งสี่ ลักษณะที่เสนอว่าเมื่อรวมตัวกันก่อตั้งเป็นสมานันท์รัฐใหม่ ๆ ต่างก็เคารพกติกา และให้ความร่วมมือกันดี ทว่าพอนานเข้าก็เริ่มมีผู้บิดเบือน เช่น หวังจะเปลี่ยนเป็นระบอบเผด็จการ "คนใหม่ที่ผลัดเวรขึ้นมากำลังจะเปลี่ยนเป็นระบอบเผด็จการ" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 6) ตลอดจนเกิดการแย่งชิงอำนาจกันขึ้น เป็นเหตุให้บ้านเมืองรุ่มรวย และประชาชนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแย่งชิงอำนาจ

ในการบรรยายภาพการปกครองของลักษณะชาติ แม้เธอจะอิงการปกครองระบอบสมัชชาพรรค ในปัจจุบัน แต่การกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ไม่ชัดเจนนัก ในด้านการวางตำแหน่งต่าง ๆ เธอพยายามใช้ ตำแหน่งผู้ปกครองที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น ตำแหน่งสุลต่าน ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำทางการปกครอง หรือการเมืองมากล่าวถึงด้วย เพื่อที่จะให้บรรยากาศของเรื่องเป็นแบบโบราณ ขณะที่เป็นการ เข้าใจผิดของเธอในการใช้ตำแหน่งชานกับชนหัวหน้าเผ่า ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริง ตำแหน่งนี้ น่าจะเป็น "ซัด" ของพวกเบตอินมากกว่า ซึ่งเธอก็มิได้ให้ภาพหรือบทบาทที่เด่นของหัวหน้าเผ่า เบตอินแต่อย่างใด กล่าวโดยสรุปคือ การให้ภาพรูปแบบการปกครองของลักษณะชาติมีลักษณะเด่นชัด ในด้านจินตนาการ มากกว่าการให้ข้อมูลตามความเป็นจริง เพราะเธอมุ่งเน้นเสนอเหตุการณ์การ ต่อสู้ช่วงชิงอำนาจมากกว่านั่นเอง

การกล่าวถึงรูปแบบการปกครองของลักษณะชาติมีลักษณะตรงกันข้ามกับของ โสภาค ด้วย โสภาคมุ่งเน้นเหตุการณ์ หรือบรรยากาศสำหรับปัจจุบันมากกว่าแบบโบราณ โดยได้กล่าวถึงการ ปกครองของอาหรับไว้สองแบบคือ การปกครองระบอบกษัตริย์ หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และ ระบอบสาธารณรัฐ โดยโสภาคเน้นระบอบกษัตริย์มากกว่า ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่บอกชื่อจริงของประเทศ เช่น ซาอุดีอาระเบีย คูเวต หรือใช้ชื่อสมมุติ เช่น ตาริยา ใน เจ้าทะเลทราย หรือ มิได้ระบุชื่อ เช่น ใน ฟ้าจรดทราย หรือ พรสวรรค์ สำหรับประเทศที่ปกครองระบอบสาธารณรัฐ ได้แก่ อียิปต์ ใน ความลับบนแหลมไซโน และอัลจีเรีย ใน ยังมีรักที่อียิปต์

โสภาคกล่าวว่าในการปกครองระบอบกษัตริย์นั้น การปกครองและการบริหารบ้านเมือง จะอยู่ในหม่อมพระญาติพระวงศ์เป็นส่วนใหญ่ เช่น "กระหม่อมทราบว่ายังจะมีเจ้าชายพระญาติสนิทอีก หลายองค์กลับมาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อช่วยในด้านปกครอง ราชสำนักคงจะคึกคักทีเดียว" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 532)

การแต่งตั้งตำแหน่งมกุฎราชกุมาร หรือรัชทายาทจะแต่งตั้งจากเชื้อพระวงศ์ผู้มีอาวุโส ดั้งนั้นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจึงมักเป็นพระอนุชาของกษัตริย์ ซึ่งบางประเทศจะมีสภาสูงที่ เรียกว่า รอยัล แคบิเน็ต ร่วมการพิจารณา ไม่ว่าจะ เป็นตำแหน่งกษัตริย์หรือมกุฎราชกุมาร สภาดังกล่าว ประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์นั่นเอง เช่น

"การเลือกพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ หรือการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับ พระบรมวงศานุวงศ์ความเป็นความตายชั้นคอขาดอะไรนี้ ขึ้นอยู่กับรอยัล แคบิเน็ต โดยตรง...ก็เหมือนสภาสูงอะไรนี้แหละ"

(. . .)

"การสืบราชบัลลังก์ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นเจ้าฟ้าพระราชโอรสเสมอไป"

(เจ้าทะเลทราย, หน้า 64)

การบริหารบ้านเมืองภายใต้ระบอบกษัตริย์ในบางประเทศ จะมีกฎหมายพิเศษฉบับหนึ่งที่ให้สิทธิแก่พลเมืองในการร้องเรียน ขอความช่วยเหลือ หรือร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ไม่ว่ารวยจน หรือจะเป็นพวกเบตอินเร่ร่อน ทุกคนมีสิทธิเสมอกัน เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจัดการในเรื่องนี้ จะปฏิเสธใครไม่ได้เลย ดังนั้นการปกครองระบอบกษัตริย์ที่โสภาคกล่าวถึงจึงเป็นระบอบที่เอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้กับพลเมือง โดยภาพของพระมหากษัตริย์จะมีลักษณะแบบ "พ่อปกครองลูก" อยู่เสมอ เช่น "เราบอกอับดุลลาเสมอประชาชนต้องมาก่อนตัวเรา" (พรสวรรค์, หน้า 741)

นอกจากนี้ ประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองบางประเทศที่เคร่งศาสนามาก ก็จะมีลักษณะพิเศษในการปกครองประชาชนเพิ่มขึ้นด้วย เช่น มีตำรวจศาสนาที่เรียกว่าพวกมาตาวาคอยดูแลความประพฤติของประชาชนว่า ได้ปฏิบัติตามแนวทางศาสนาหรือไม่ ควบคุมไปกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทั่ว ๆ ไป โดยใช้กฎหมายโบราณ คนเหล่านี้มีอำนาจมากเพราะแม้แต่พระราชวงศ์ก็ไม่ต้องการมีปัญหาคะทบกระทั่งด้วย เช่น "มาตาวา...พวกที่ดูแลเรื่องศีลธรรม พวกนี้ยังใช้กฎหมายโบราณเมื่อพันกว่าปีมาแล้ว (. . .) แม้แต่ตำรวจท้องถิ่น หรือเจ้านายพระราชวงศ์ต่าง ๆ ท่านก็ไม่อยากไปมีเรื่องด้วย" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 18)

อย่างไรก็ตาม โสภาคกล่าวถึงการต่อต้านการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จากคนบางกลุ่มซึ่งถือเป็นคลื่นลูกใหม่ ที่มักจะได้รับการสนับสนุนจากประเทศอาหรับ ใกล้เคียงบางประเทศ ที่มีการปกครองต่างระบอบกัน พวกคลื่นลูกใหม่นี้มักจะได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ และมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง แต่คนเหล่านี้ก็มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น เช่น "พวกคลื่นลูกใหม่ที่ซ่อนตัวอยู่ กำลังได้รับอิทธิพลความช่วยเหลือ เรื่องเปลี่ยนแปลงการปกครองจากตาอีนีได้ และลิเบียก็ช่วยเรื่องเงินทุนจารกรรม" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 680) การปกครองระบอบกษัตริย์จึงมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้างเช่นกัน และในการเสนอบรรยากาศการปกครองระบอบนี้ ทำให้โสภาคสามารถนำตำแหน่งผู้ปกครองสำคัญ ๆ ของอาหรับที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ หรือยังมีอยู่ในปัจจุบันมากล่าวถึงในนวนิยายของเธอด้วย เช่น ตำแหน่งเอมีร์ หรืออามิร ซึ่งปัจจุบันเป็นตำแหน่งเจ้าผู้ครองคูเวต "ซัดซาคาเรียเป็นถึงพระญาติสนิทของอามิรแห่งคูเวต" (ความลับบนแหลมไซ ในเล่ม 2, หน้า 96) ตำแหน่งสุลต่าน ซึ่งโสภาคเสนอว่า เจ้าผู้ครองนครรัฐบางแห่งยังใช้ตำแหน่งนี้อยู่ เช่น "รัฐอิสราเอลเล็ก ๆ บางแห่งก็มีสุลต่าน" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 105) ตำแหน่งแกรนด์วีเซียร์

หรือบาช่า อันเป็นตำแหน่งเสนาบดี หรือพวกเจ้าเมืองของอาหรับในอดีต เช่น "สามิจัน ปาซา แห่งมาราเก็ช พี่ชายของสามิจันเป็นแกรนด์วิเซียร์" (พรสวรรค์, หน้า 28) ซึ่งตำแหน่งดังกล่าว บางตำแหน่งก็มีการยกเลิกไปแล้ว ในปัจจุบัน

สำหรับการปกครองระบอบสาธารณรัฐ โสภาคมิได้ให้รายละเอียดหรือกล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองในระบบนี้ ดังเช่นได้กล่าวไว้เพียงว่าประเทศอัลจีเรีย ใน ยังมีรักที่อัยการ ขณะนั้นมีประธานาธิบดีเบนจาดีด เป็นผู้นำ หรือประเทศอียิปต์ ใน ความลับบนแหลมไซไน ขณะนั้นมีประธานาธิบดีซาดัทเป็นผู้นำ กล่าวคือ เนียงกล่าวให้รู้ว่าประเทศดังกล่าว ขณะที่ตนนำมากล่าวถึง มีการปกครองระบอบสาธารณรัฐที่มีประธานาธิบดี เป็นผู้นำของประเทศ สำหรับประเทศอียิปต์ โสภาคกล่าวถึง ผลกระทบที่มีต่อพวกเชื้อพระวงศ์ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบสาธารณรัฐด้วยว่า พระราชวงศ์บางส่วน ที่ยังมีพระชนม์ชีพอยู่สะท้อนพระทัยกับการเปลี่ยนแปลงนี้มาก ทั้งสภาพชีวิตความเป็นอยู่ปัจจุบันก็ไม่น่า โสภาคแสดงความเห็นใจในชะตากรรมของพวกเจ้าเหล่านั้นผ่านตัวละครซุลตานา ใน ความลับบนแหลมไซไน ว่า "ไปไหนท่านทรงฉลองพระเนตรดำบอดคงไม่อยากให้ใครจำได้ ก็เรื่องราวคราวปฏิวัติโค่นกษัตริย์ยังใหม่อยู่เลยนี่ละ" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 163)

นอกจากการปกครองในระบบสากลคล้ายเช่นนานาประเทศดังได้กล่าวมา อาหรับยังมีรูปแบบการปกครองที่ต่างจากที่อื่น อันเนื่องมาจากพื้นฐานการเป็นชนเผ่าทะเลทราย ที่ต้องเร่ร่อนอยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ทำให้ต้องมีผู้ปกครองเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะเผ่า โดยยอมรับอำนาจของรัฐบาลในเมืองหลวงมาจนปัจจุบัน ขณะเดียวกันชนเผ่าเร่ร่อน หรือพวกเบดูอินบางคนที่ยังไม่รู้จักผู้ปกครองของตนก็มีอยู่ด้วยเช่นกัน ตำแหน่งผู้ปกครองของชนเผ่าเบดูอิน คือ "ซัด" ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเผ่าให้การปกป้องคุ้มครอง ดูแลสมาชิกในกลุ่มของตน สำหรับรัฐบาลในเมืองหลวงพยายามให้การดูแลปกครองคนเหล่านี้ ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่บ้านเมือง อาจจะเป็นตำรวจทะเลทราย หรือทหารออกตรวจตราดูแลรักษาความสงบ

โสภาคกล่าวถึงหัวหน้าเผ่าหรือผู้ปกครองของพวกเบดูอินที่เรียกว่า "ซัด" ว่ามีหน้าที่ปกครองดูแล และให้ความคุ้มครองสมาชิกในเผ่าของตนด้วย ดังที่ภรรยาซัดอัสมันกล่าวกับลูกสาวว่า "พ่อต้องการให้เขาอยู่เป็นหลักที่นี้ ปกป้องชุมชนของเรา น้องชายของเจ้ายิ่งเล็กนัก พ่อก็อายุมากแล้ว จะมีแรงต่อสู้กับพวกเบดูอินอื่น ๆ ได้อย่างไร" (นัจรตทราย, หน้า 311) อย่างไรก็ตามซัดและเบดูอินเผ่าต่าง ๆ ยอมรับอำนาจของรัฐบาลในเมืองหลวงด้วย เช่น "หัวหน้าเผ่าต่าง ๆ รู้ดีว่าเราเป็นประเทศ แต่ทะเลทรายกว้างขวางมาก เขาวางตัวเป็นหัวหน้ากันเอง เนื้อแท้ก็กลัว

อำนาจขององค์อาทเมต" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 256) และแม้ตำรวจทหารของรัฐบาลที่มาลาดตระเวนตรวจตราความเรียบร้อยในทะเลทราย พวกเบตูนก็ให้ความยำเกรงด้วย ขณะเดียวกันอาจจะมีเบตูนบางส่วนที่มีชีวิตอยู่เฉพาะแต่ในโลกเบตูนของตนแบบดั้งเดิม ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่รับรู้สภาพความเป็นบ้านเมืองหรือเป็นประเทศแต่อย่างใด อาทิเช่น

"เจ้าไม่รู้หรือว่านี่คือประเทศ มีกษัตริย์ปกครอง" หัวหน้าหมู่ถามอีก

"ข้าพเจ้าพอทราบเป็นเลา ๆ แต่กษัตริย์อยู่ในเมืองหลวง ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นเราต่างคนต่างอยู่ในเมืองเจริญมากก็จริง แต่พวกข้าพเจ้ายังเร่ร่อน ตามทะเลทรายและโอเอซิสไม่รู้จบ สืบทอดกันไปจนกว่าจะตายจากไปทีละคน" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 402)

ในนวนิยายเรื่อง เจ้าทะเลทราย โสภาคได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของซัดบางคนในปัจจุบันที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ซัดของชุมชนที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ประจำ จะมีหน้าที่ใหม่ ๆ ต่างกับในสมัยโบราณด้วย ดังที่โสภณพยาบาลชาวไทยผู้ไปทำงานในอาหรับได้กล่าวกับภริยานายแพทย์ชาวอเมริกันถึงบทบาทของซัดในปัจจุบันบางคนที่

"ซัดที่เป็นพ่อของหะคิมแก่มาแล้วคะ ตากบอดทั้งสองข้าง ตอนนี้หะคิมเลยต้องทำหน้าที่แทนพ่อ... ไม่ว่าจะเรื่องฮุจ ฎะฮ์ร่า หรือการชุมนุมเผ่า... เรื่องเข้าถวายพระพรพระเจ้าอยู่หัว หรือจะถวายฎีกาต่าง ๆ เขาไปโน่นไปนี่เสมอ หาเวลาว่างยากจริง ๆ ค่ะ... (เจ้าทะเลทราย, หน้า 377)

ดังนั้นซัดในแบบใหม่จึงมีความสัมพันธ์อันดีกับกษัตริย์และเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทั้งมีวิถีชีวิตคล้ายชาวเมือง เช่น ลูก ๆ ของซัดแบบใหม่จะได้รับการศึกษา เช่น "หะคิมส่งลูกไปเรียนหนังสือในดาร์ริยาคะ แล้วก็ให้เรียนภาษาอังกฤษ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 380) ตลอดจนได้ร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในบางครั้งบางคราวด้วย ตัวอย่างเช่น

"ทางเมืองหลวงวิทยุไปสั่งเกล้ากระหม่อม" หะคิมกราบทูลให้ทรงทราบ

"เกล้ากระหม่อมอยู่ที่กามิส มุสฮัด... เมื่อได้รับคำสั่งให้รวมเบตูนในภักดิ์เข้าไปโจมตีทหารรับจ้าง" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 776)

นับเป็นการเสนอภาพซัดยุคใหม่บางคน ที่มีลักษณะต่างจากซัดในสมัยโบราณ ที่มีหน้าที่หลักในการปกป้องชุมชนจากการรุกรานของเบตูนเผ่าอื่น และปกครองคนในเผ่า โดยมีได้มีการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองในเมือง เช่นปัจจุบัน

โสภาคยังอธิบายเพิ่มเติมอีกด้วยว่าแม้ว่าเดิม ตำแหน่ง "ซัด" จะเป็นเพียงตำแหน่งหัวหน้าเผ่าเบตอินเท่านั้น ทว่าปัจจุบันหลังจากการก่อตั้งเป็นประเทศเช่นเดียวกับดินแดนอื่น ๆ ของโลกแล้ว ซัดของบางประเทศเทียบได้กับตำแหน่งเจ้าชายที่เดียว เช่น ซัดแห่งคูเวต ตัวอย่างเช่น "พวกคูเวตแฟนซาประจำของที่นี่" อามินตอบ เขารู้เรื่องเหล่านี้ตจนอมิลานิกซมิในใจ "เจ้าชายเศรชจันน้ำมัน... ซัดพวกนั้นร่ำรวยมหาศาล" (ความลับบนแหลมไซโน เล่ม 1, หน้า 361)

นับเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพและตำแหน่งของผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์กับภาวะการของ โลกด้วย

อย่างไรก็ดี เบตอินบางเผ่าในอาหรับ เช่น พวกตาวาเร็ด ในประเทศอัลจีเรีย มีระบบการปกครองเฉพาะเผ่าที่ต่างจากเบตอินทั่ว ๆ ไป กล่าวคือมีการแบ่งวรรณะจากหน้าที่การงานที่ทำ มีการเลือกผู้ปกครองหัวหน้าเผ่า เช่น "ปกครองแบบเลือกหัวหน้ามาตั้งกะร้อยพันปีมาแล้ว" (ยังมีรักที่อัยคการ์, หน้า 43) สำหรับวรรณะต่าง ๆ ของพวกตาวาเร็ด ได้แก่

พวกอโม่การ์ ทำหน้าที่เป็นนักรบนักปกครอง มีหน้าที่ป้องกันหมู่บ้านและประชาชน
 พวกอิมราต จะดูแลที่ดินและเรื่องการค้าขาย พวกอานาเดิน หรือช่างฝีมือ ตลอดจน
 พวกฮาราดิน ซึ่ง ได้แก่พวกนิโกรที่เป็นคนรับใช้ (ยังมีรักที่อัยคการ์, หน้า 44)

อย่างไรก็ตาม การปกครองของชนเผ่าตาวาเร็ด ก็ได้รับผลกระทบจากภาวะการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน เนื่องจากพวกนิโกรที่เคยรับใช้พากันไปทำงานตามโรงงานต่าง ๆ ที่เปิดกิจการค้าน้ำมันหรือแก๊สธรรมชาติ แทนการมีอาชีพเป็นผู้รับใช้พวกอโม่การ์ดังแต่ก่อน "โรงกลั่นน้ำมันและแก๊สธรรมชาติ เอาพวกทาสไปใช้งานให้เงินตีพวกตาวาเร็ดชั้นขุนนางที่ยังสืบเชื้อสายมาจนทุกวันนี้ ต้องปรับตัวเป็นการใหญ่ แต่การแบ่งวรรณะก็ยังมิอยู่" (ยังมีรักที่อัยคการ์, หน้า 44)

นับเป็นการบรรยายภาพการปกครองทั้งในระบบสากล และการปกครองเฉพาะถิ่นที่มีปรากฏอยู่จริงในอาหรับได้หลากหลายตามสมควร

สำหรับรายละเอียดการปกครองของอาหรับ ในนวนิยายของประภัสสรก็มีลักษณะคล้ายกับของโสภาคคือ เน้นรูปแบบ หรือระบบที่มีอยู่จริงในอาหรับมากกว่าเป็นการใช้จินตนาการต่อเติม เป็นต้นว่า ในการปกครองของชนเผ่าเบตอิน ประภัสสรกล่าวว่า หัวหน้าหรือผู้ปกครองของเบตอินคือซัด มีหน้าที่ปกครองดูแลให้ความคุ้มครองสมาชิกในเผ่า ทั้งเป็นผู้ดำเนินการต่อสู้ป้องกันเผ่าจากการรุกราน หรือทะเลาะเบาะแว้งระหว่างเผ่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งประภัสสรได้สร้างตัวละครที่เป็นซัดในรูปแบบใหม่ กล่าวคือ นอกจากจะทำหน้าที่ผู้นำของเผ่าแล้ว ยังพยายามเชิญชวนและรวบรวมเบตอินเผ่าต่าง ๆ มาตั้งหลักแหล่งเป็นชุมชน เพื่อยุติการเร่ร่อน อีกทั้งถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาวเมือง และเพื่อการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ดาวิชได้ประจักษ์ถึงการต่อสู้ และความตั้งใจจริงของพ่อ ในการรวบรวมกลุ่มคนที่ เร่ร่อนอยู่ในทะเลทรายเข้าเป็นปึกแผ่นเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และปลอดภัยจากการรุกรานของคริสเตียน อาหรับ และแม้กระทั่งเบดูอินด้วยกันเอง บ่อยครั้งที่พ่อ รอนแรมฝ่าความร้อนระอุ และความเหน็ดเหนื่อยของทะเลทรายอันเว้งว่าง เพื่อพบปะ กับบรรดาผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ชั่วคราวให้เห็นถึงผลดีของการรวมกันเป็นกลุ่มก้อน บางครั้ง ความพยายามของพ่อก็เป็นผลสำเร็จ (ซัด, หน้า 32 - 33)

ประกัสสรยังได้อธิบายอีกด้วยว่า ตำแหน่ง "ซัด" เป็นตำแหน่งของหัวหน้าเผ่าที่สมาชิก เลือกตั้งขึ้นมาเอง ไม่มีการสืบทอดอำนาจ ดังที่อธิบายของดาวิช บอกกับดาวิชหลังการตายของ ซัดฮาบาชผู้เป็นบิดาของดาวิช ว่า "หน้าที่ของเรานับแต่มีเพียงปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำเผ่าคนใหม่ ที่จะถูกเลือกขึ้นมาแทนซัด ฮาบาช" (ซัด, หน้า 24) ซึ่งต่างกับของโสภาคที่เสนอว่า ตำแหน่งซัด เป็นการสืบทอดอำนาจจากบรรพบุรุษไปสู่ลูกหลาน เช่น "กัปผมเป็นซัด แล้วซักวันหนึ่งนะครับ ผมก็ จะเป็นซัดอย่างปู่" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 534) ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ประจักษ์ ช่วยไล่ (2521 : 69) ได้กล่าวถึงตำแหน่งซัดว่า "จะเลือกกันใหม่เมื่อหัวหน้าเผ่าตาย" ทว่าโอกาส ที่จะได้รับเลือกของบุตรหลานของซัดคนเดิมย่อมมีสูงกว่าคนอื่น ถ้ามีความสามารถหรือมีคุณสมบัติ พร้อม

สำหรับความเกี่ยวข้องของเบดูอินกับรัฐบาลในเมืองหลวง ประกัสสรแสดงให้เห็นว่ามี ลักษณะทางเห็น อีกทั้งรัฐบาลในเมืองหลวงไม่อาจปกครองดูแลพวกเบดูอินเผ่าต่าง ๆ ได้ ดังเช่น

สภาพความเป็นจริงของไบเดอร์ฮาบัด ที่มีชนกลุ่มน้อยกระจัดกระจาย เป็นกลุ่มก้อน อยู่ตามทะเลทราย และดินแดนที่ห่างไกล ชาวอาหรับที่เป็นผู้ปกครองมีอิทธิพลอยู่จำกัด เฉพาะในเขตตัวเมืองอย่างฟาร์วาท์ หรือเทห์รานี (. . .) สิ่งนี้เป็นปัญหาที่ยังแก้ไข ไม่ตกของอำนาจปกครองในฟาร์วาท์ (ซัด, หน้า 108)

และเบดูอินที่ไม่เชื่อฟังทำตามคำสั่งของรัฐบาลก็มี เช่น เมื่อเจ้าชายไฟซาลบอกให้ดาวิชอพยพชุมชน เบดูอินของเขาออกไปจากโอเอซิสที่เคยอยู่ เพราะรัฐบาลได้ให้สัมปทานน้ำมันแก่ต่างชาติแล้ว ดาวิชก็ตอบเจ้าชายไฟซาลว่า "ข้าและคนของข้าจะไม่ยอมให้ใคร แม้แต่คนเดียวล่วงล้ำเข้าไปใน ดินแดนที่อัลเลาะห์ได้ทรงประทานแก่ชาวทะเลทราย (ซัด, หน้า 316) อันเป็นการบรรยายภาพ การปกครองของรัฐบาลในเมืองหลวง ที่มีความห่างเหิน และไม่อาจควบคุมให้เบดูอินเชื่อฟัง ได้ ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับของโสภาค ที่แสดงให้เห็นว่าเบดูอินเชื่อฟัง และยำเกรงผู้ปกครองใน เมืองหลวงดังได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง แม้ประกัสสรจะแสดงว่ารัฐบาลในเมืองได้ส่งทหารหรือ

ตำรวจคอยลาดตระเวนในทะเลทราย เหมือนในนวนิยายของ โสภาคด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ รูปแบบการปกครองแบบสากลคล้ายเช่นนานาประเทศ ก็มีปรากฏอยู่ในนวนิยายของประภัสสร เช่นเดียวกับของโสภาคด้วย กล่าวคือ มีการปกครองระบอบกษัตริย์ หรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ทว่าจุดที่นักเขียนทั้งสองนำมาใช้มีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้เพราะในขณะที่โสภาคแสดงให้เห็นภาพการปกครองระบอบกษัตริย์ ที่ส่วนใหญ่ทำให้ประเทศมีความสงบสุข ทั้งกษัตริย์ผู้ปกครองเอง มีอิสระในการปกครองอย่างเต็มที่ ดังกษัตริย์ใน พรสรวง หรือ เจ้าทะเลทราย และแม่กษัตริย์ใน น้ำจรดทราย ที่อาจจะมิมีบทบาท กล่าวคือถูกพระอนุชาก่อการกบฏ แต่ทว่ากษัตริย์ ใน น้ำจรดทราย ก็สามารถปราบกบฏได้ จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ระบอบกษัตริย์ในอาหรับ ในนวนิยายของโสภาค เป็นระบอบที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน และมีความมั่นคง มีอิสระในการดำเนินการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะโสภาคมิได้นำข้อมูลด้านการปกครองมาไว้เป็นโครงเรื่องหลัก ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง กับระบอบกษัตริย์ใน ซัค ของประภัสสร ที่เน้นเรื่องการปกครองเป็นโครงเรื่องหลัก กล่าวคือประภัสสรได้เสนอการปกครองระบอบกษัตริย์ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ ทำให้กษัตริย์ไม่มีบทบาททางการเมือง ประภัสสรสะท้อนให้เห็น ความขัดแย้งภายในใจของกษัตริย์ผู้ปกครองประเทศภายใต้การดูแลของข้าหลวงใหญ่อิตาลี หรือผู้บัญชาการทหารอังกฤษ เป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนที่มีความคิด ค่านิยมที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ รวมทั้งปัญหาความขัดแย้ง ในการที่จะนำประเทศไปสู่เอกราช และแม้ภายหลังได้รับเอกราช กษัตริย์องค์ดังกล่าวก็มิได้มีความสบายใจ เพราะสถานการณ์การเมืองภายในประเทศไม่เรียบร้อย ดังนั้นกษัตริย์ใน ซัค จึงต้องคิดแก้ปัญหาการเมืองทั้งภายในและภายนอก อันเปรียบเสมือนมรสุมทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา ประภัสสรแสดงภาพเหตุการณ์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของอาหรับประเทศที่สมมุติขึ้นโดยละเอียด และได้ระบุช่วงเวลาของเหตุการณ์ทางการเมืองของอาหรับประเทศนี้ว่า อยู่ในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1941 เป็นต้นมาจนถึงปี ค.ศ. 1970 และเขาได้แสดงเหตุการณ์โดยแบ่งเป็นภาค จำนวนห้าภาคด้วยกัน กล่าวคือ ภาคที่หนึ่ง เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1941 ประภัสสรให้ชื่อว่า "แอฟริกาเหนือ" ภาคที่สอง เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 เรียกว่า "ไบเตอร์ฮาบัต" ภาคที่สาม เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 เรียก "แอฟริกาเหนือของอังกฤษ" และภาคที่สี่ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1951 ถึง ค.ศ. 1963 เรียกว่า "ราชอาณาจักรไบเตอร์ฮาบัต" และภาคที่ห้า เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นไป เรียกว่า "สาธารณรัฐอิสลามิกไบเตอร์ฮาบัต" โดยแสดงให้เห็นภาพการเมืองการปกครองของไบเตอร์ฮาบัตทั้งห้าภาคนี้โดยเด่นชัด

สำหรับเหตุการณ์ในภาคแรกนั้น อาหารประเทศที่เขาสมมุติว่าชื่อ ไบเตอร์ฮับนั้นมี กษัตริย์ปกครอง และการปกครองอยู่ในหมู่พระญาติพระวงศ์เป็นส่วนใหญ่ แต่ต่อมาได้ตกเป็นอาณานิคม ของอิตาลี โดยอิตาลีส่งข้าหลวงใหญ่มาควบคุมปกครองอีกทีหนึ่ง ดังนั้นกษัตริย์นำยึดพระประมุขของ ไบเตอร์ฮับจึงยังมีได้มีบทบาทในการปกครองมากนัก ดังเช่น

ดวงตาของเคาน์จีโอวานนีฉายประกายหนึ่งพอใจ ข้าหลวงใหญ่อิตาลีเลื่อนตัวกลับมา พลาทูลถามกษัตริย์แห่งไบเตอร์ฮับ

"ฝ่าบาทจะประทานวินิจฉัยประการใดในเรื่องนี้"

"นี่เป็น "คำสั่ง" หรือเปล่า" กษัตริย์ฟ้ายึดข้อมตามด้วยน้ำเสียงที่เล่นทีจริง "

(ซัค, หน้า 29)

และในการปกครองอาหาร สิ่งที่อิตาลีนำเข้าไปเผยแพร่ในอาหารด้วย คือ อารยธรรมที่ขัดแย้งกับ รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของอาหารอย่างรุนแรง เช่น การดื่มเหล้า เล่นไพ่ การรื่นเริงต่าง ๆ ซึ่งมีชาวอาหารบางส่วนที่รับเอาอารยธรรมนี้ไปปฏิบัติตามด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นสูง ถือเป็น การครอบงำและรุกรานทางอารยธรรม นอกจากการปกครองด้วยกำลังทหาร สำหรับผลดีที่อาหาร ได้รับจากอิตาลีคือ การกวาดล้างชุมโจรเบตอื่นต่าง ๆ ในทะเลทราย ดังที่นายพลฟรานเชสโก ผู้บัญชาการทหารอิตาลียืนยันกับเคาน์จีโอวานนีก่อนถอนทหารออกจากไบเตอร์ฮับว่า "ผมถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกำจัดพวกนั้เหลือนซาก เพื่อความสงบสุขของประชาชนในดินแดนที่ผมดูแลรับผิดชอบ"

(ซัค, หน้า 67)

เหตุการณ์ทางการเมือง ในภาคแรกนี้ จบลงด้วยการที่อิตาลีเป็นฝ่ายแพ้สงคราม จึงถอน กำลังออกจากไบเตอร์ฮับ และอังกฤษยกพลขึ้นมารอบครองต่อ แต่ทว่าไบเตอร์ฮับมิได้รับความบอบช้ำมากนักด้วยกษัตริย์ฟ้ายึดได้เดินทางทางการเมืองไว้อย่างดี ด้วยการลอบส่งเจ้าชาย โฟซาลไปเรียนที่อังกฤษ เพราะตระหนักดีว่าถ้าฝ่ายพันธมิตรได้ชัยชนะ "อังกฤษก็คงหวนกลับมา มีอิทธิพลในตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ" (ซัค, หน้า 46) อีกทั้ง "เป็นการป้องกันไม่ให้ อังกฤษผนวกไบเตอร์ฮับกับอียิปต์ ลิเบีย หรือซูดาน" (ซัค, หน้า 46) ซึ่งจะทำให้โอกาสการ กลับมามีอิสรภาพเป็นไปได้ยาก นับเป็นการวางแผนทางการเมืองที่ถูกต้องของกษัตริย์ฟ้ายึด

เหตุการณ์ในภาคที่สอง ซึ่งมีชื่อว่า "ไบเตอร์ฮับ" ด้านการเมืองที่ประภัสสรบรรยาย ไว้คือ อังกฤษพยายามที่จะคงอำนาจการปกครองของตนในไบเตอร์ฮับเอาไว้ จึงคัดเลือกเด็กหนุ่ม เบตอื่นเผ่าต่าง ๆ มาเข้าเรียนและรับการฝึกซ้อมวิชาทหาร ด้วยพันโทซาร์ล คลิฟฟอร์ด ผู้บัญชาการ

ทหารอังกฤษในไบเดอรัฮ์ยับต้องการส่งเบตอินหนุ่มเหล่านั้นกลับไปท้องถิ่นของพวกเขา เพื่อจะได้เป็นกำลังของอังกฤษ เป็นตัวแทนในการปกครองเบตอินเผ่าต่าง ๆ ที่พวกเขาจากมา ดังเช่น "การที่ผมให้พวกเขากลับไปใช้ชีวิตที่ถิ่นเดิมชั่วระยะหนึ่ง ก็เพื่อส่งเสริมสถานภาพของความเป็นผู้นำรุ่นใหม่ และปลูกฝังความนิยมอังกฤษในจิตใจของชนเผ่าเหล่านั้น" (ซัด, หน้า 111) นอกจากนี้ผลจากการที่อังกฤษเข้ามาปกครอง คือชาวอาหรับบางส่วนได้เปิดสถานเริงรมย์ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชาวอังกฤษ ทำให้ชาวอาหรับบางส่วนเพลิดเพลินไปกับสิ่งบันเทิงใจเหล่านั้นด้วย

สำหรับภาคที่สาม ที่ชื่อ "แอฟริกาเหนือของอังกฤษ" นั้น ประภัสสรให้ภาพการที่ประเทศอาหรับในแอฟริกาเหนือที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษมีกิจกรรมร่วมกัน กล่าวคือ ส่งนักเรียนทหารของประเทศตนไปเรียนที่โรงเรียนนายร้อยเบงกาซีของอังกฤษ ไบเดอรัฮ์ยับได้ส่งดาวิซทหารองครักษ์ของกษัตริย์ฟายัดไปเรียนที่นั่นด้วย ซึ่งพวกนักเรียนนายร้อยเบงกาซีเหล่านั้นต่อมาก็เป็นหัวหน้าสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ เมื่อได้กลับคืนสัญชาติของตน สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในไบเดอรัฮ์ยับในช่วงนี้ คือ เจ้าชายไฟซาลได้แต่งงานกับเลดีแอนน์ บุตรสาวของขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในอังกฤษ เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองร่วมกันของทั้งไบเดอรัฮ์ยับและอังกฤษ

เหตุการณ์ในภาคที่สี่ ซึ่งมีชื่อว่า "ราชอาณาจักรไบเดอรัฮ์ยับ" เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีความเข้มข้นรุนแรง กล่าวคือ ชาวไบเดอรัฮ์ยับที่นำโดยดาวิซและพวกเบตอินได้รวมตัวกันเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ประภัสสรให้ภาพขบวนเบตอิน ที่รวมตัวกันเรียกร้องเอกราชว่า "ทุกคนอยู่ในอาการสงบ มีแต่เสียงฝีเท้าที่ขาลงไปบนพื้นอย่างพร้อมเพรียงกันดังเป็นจังหวะหนักแน่น... ทำทางสงบนิ่ง แต่จริงจังของเหล่าชายหนุ่มเบตอิน ที่พร้อมจะฝ่ากระแสสนับและคมดาบไปให้ถึงจุดหมายปลายทาง" (ซัด, หน้า 275 - 276) เป็นการแสดงให้เห็นความตั้งใจจริงของพวกเบตอิน ในการเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ โดยไม่หวั่นเกรงต่อความตายหรือภัยอันตรายใด ๆ ต่อมาเมื่อมีการต่อสู้ปะทะกันจนมีผู้เสียชีวิต และบาดเจ็บจำนวนมาก แต่แม้กระนั้นพวกเบตอินก็ได้ขอต้อเพราะถือว่า "ได้อุทิศตน เพื่อรับใช้อัลเลาะห์แล้ว หน้าที่ของพวกเราที่ยังอยู่กันในวันนี้คือสู้ต่อไปจนกว่าจะชนะ และทำหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ต่อไป จนกว่าจะได้ผืนแผ่นดินทั้งหมดของเรากลับคืนมาจากพวกคริสเตียน" (ซัด, หน้า 280) อันเป็นการแสดงให้เห็นถึง จุดยืนของพวกเบตอินที่มีศรัทธาอันมั่นคง ในอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าของเขา และเหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้กษัตริย์ฟายัดทรงเจรจากับพันโทชาร์ล คลิฟฟอร์ดผู้รักษาผลประโยชน์ของอังกฤษ โดยขอให้ยุติการต่อสู้และคืนเอกราชให้แก่ไบเดอรัฮ์ยับว่า

"ตะวันเริ่มลับผ่านนอกราชอาณาจักรอังกฤษแล้ว ไม่มีอะไรที่จะจุดยั้งสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ได้ คดีเอกราชให้ไบเดอร์ฮาบัตเกิด ก่อนที่ท่านจะถลาลึกลงไปจนถอนตัวไม่ขึ้น อย่าเรียกรื่องอะไรอีกเลย เพราะเราไม่มีสิ่งใดจะเหลือให้พวกท่านอีกแล้วนอกจากความจริงเกลียดจังซัง นับวันจะยิ่งเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ" (ซัด, หน้า 278)

ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง ความรู้สึกของผู้ที่เป็นเจ้าของประเทศที่ต้องตกเป็นอาณานิคมว่า มีความขมขื่นใจมาก แต่พันโทชาร์ลก็ยังคงยืนยันกรานที่จะยังคงอำนาจของอังกฤษเอาไว้ จนเมื่อเหตุการณ์รุนแรงจนยากจะบอกรับได้แล้ว เหตุการณ์จึงจบลงด้วยการที่อังกฤษสัญญาว่าจะคืนเอกราชให้ในอีกหนึ่งปีข้างหน้า หลังเหตุการณ์จลาจลสงบแล้ว ไบเดอร์ฮาบัตได้แต่งตั้งคณะผู้แทนไปเจรจากับอังกฤษที่ลอนดอน แต่ประภัสสรได้แสดงให้เห็นว่า อังกฤษยังคงพยายามดำเนินกรทุกวิถีทางที่จะรักษาผลประโยชน์ของอังกฤษเอาไว้ เช่น คอยกำกับเรื่องคณะผู้แทนของไบเดอร์ฮาบัตตั้งที่กษัตริย์ฟ้าอิตาลีทรงตั้งคำถามกับพันโทชาร์ล คลิฟฟอร์ดว่า "นี่เป็นคณะผู้แทนของไบเดอร์ฮาบัตหรือของอังกฤษกันแน่" (ซัด, หน้า 287) ทำให้เห็นถึงความไม่เป็นเจ้าอาณานิคมผู้ไม่ยอมปลดปล่อยประเทศที่เป็นอาณานิคม โดยพยายามใช้กลยุทธ์ทุกวิธีที่จะทำได้ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ดังเช่น ได้มีการตกลงนอกบันทึกสัญญาว่า ลอนดอนขอให้ไบเดอร์ฮาบัต "วางตัวเป็นกลางในความขัดแย้งระหว่างอังกฤษกับประเทศในแอฟริกาเหนือ" (ซัด, หน้า 311)

เหตุการณ์ในตอนท้ายภาคที่สี่นี้ ได้แก่ การวางแผนเตรียมตัวรับเอกราชจากอังกฤษ โดยกษัตริย์ฟ้าอิตาลี ทรงให้ดาวิชจัดตั้งกองทหารของไบเดอร์ฮาบัต ในรูปแบบของพวกอังกฤษ ประภัสสรได้สะท้อนให้เห็นถึง ความผันแปรไม่แน่นอน ด้านการเมืองด้วยว่าหลังจากกองทัพอังกฤษได้เข้ามาตั้งกองบัญชาการปกครองไบเดอร์ฮาบัตต่อจากอิตาลีแล้ว ก็ถึงคราวที่อังกฤษจะต้องออกไปจากประเทศที่เข้ามารุกรานบ้างว่า

"แล้วเธอจะให้ฉันไปอยู่ที่ไหน" คลิฟฟอร์ดวางดินสอในมือลง

"กองบัญชาการเก่าของทหารอิตาลีที่เทห์รานี "

(. . .)

" ไม่ช้าหรือเร็วท่านก็ต้องไปจากที่นี่ ทำไมท่านไม่ไปเสียแต่วันนี้ อย่างมีเกียรติยศ และศักดิ์ศรี" (ซัด, หน้า 322)

ตัวอย่างนี้จึงเป็นวัฏจักรของการแสวงหาอาณานิคม ที่เจ้าอาณานิคมจะต้องพบกับสภาพเช่นนี้ ไม่ช้าก็เร็ว เหตุการณ์ทางการเมืองในตอนท้ายของภาคนี้ จะเป็นเรื่องของนักธุรกิจเริ่มเข้ามาอิงการทำธุรกิจนำเงินมากับการเมือง ซึ่งเรื่องนี้ได้ไปปรากฏชัดในภาคที่ห้าอันเป็นภาคสุดท้ายของเรื่อง

ในภาคที่ห้าซึ่งมีชื่อว่า "สาธารณรัฐอิสลามมิดไบเดอร์ฮาบด์" เป็นเหตุการณ์ช่วงที่ไบเดอร์ฮาบด์ได้รับเอกราชแล้วโดยสมบูรณ์ โดยมีกษัตริย์ฟายัดเป็นพระประมุขและเจ้าชายไฟซาลเป็นนายกรัฐมนตรี สภาพการเมืองการปกครองของไบเดอร์ฮาบด์ขณะนั้น เป็นระบอบประชาธิปไตยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทว่าผู้แทนราษฎรก็เป็นคนของเจ้าชายไฟซาล เพราะมีพรรคการเมืองของเจ้าชายไฟซาลเพียงพรรคเดียว การปกครองและบริหารบ้านเมืองจึงทำได้อย่างสะดวก เพราะไม่มีฝ่ายค้าน และยิ่งนานวันก็ยิ่งห่างไกลจากระบอบประชาธิปไตย ประท้วงสรรแสดงให้เห็นอีกว่าในช่วงนี้มีนักธุรกิจชาวต่างชาติ เช่น ชาวดัทช์ ได้ติดสินบนให้ผลประโยชน์กับคณะรัฐบาล "เป็นรากเหง้าของการคอร์รัปชันในไบเดอร์ฮาบด์" (ซัด, หน้า 374) ซึ่งบริษัทของชาวดัทช์ก็ได้รับการผูกขาดสัมปทานน้ำมันตลอดมา ซึ่งคณะรัฐบาลก็ได้กอบโกยผลประโยชน์นี้เป็นผลประโยชน์ส่วนตัว และมีได้ใส่ใจในการพัฒนาบ้านเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยากจน อย่างไรก็ตาม กระแสต่อต้านรัฐบาลเริ่มเกิดขึ้น เช่น "พวกอาจารย์มหาวิทยาลัย และนักศึกษาหัวก้าวหน้า ที่เป็นตัวการสำคัญในการโจมตีรัฐบาลในระยะหลัง ๆ" (ซัด, หน้า 354) นับเป็นการต่อต้านจากพวกปัญญาชนที่เริ่มตระหนักถึงสภาพการเมืองที่เป็นอันตรายต่อประเทศชาติ และในที่สุด กษัตริย์ฟายัดก็ลี้ภัยไปต่างประเทศ รัฐบาลชุดนี้ออก เพราะการทุจริต ทิ้งปล่อยให้อิทธิพลจากกระแสอารยธรรมชาติตะวันตกที่เคยมีตั้งแต่ครั้งชาติเหล่านั้นเข้ามาปกครองยังคงไหลบ่าเข้ามาในประเทศ แม้อารยธรรมเหล่านั้นจะมีลักษณะขัดแย้งกับรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต อันเนื่องมาจากศาสนาของชาวอาหรับอย่างรุนแรง และได้โปรดเกล้าให้อิหมามฮาเฟซ ผู้นำทางศาสนาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน คณะรัฐมนตรีชุดใหม่นี้ล้วนประกอบไปด้วยผู้นำทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ชาวอาหรับและสภาพของนครฟาร์ว้าห์เมืองหลวงของไบเดอร์ฮาบด์จึงเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ

"ย่านใจกลาง เมืองหลวงของไบเดอร์ฮาบด์ ที่ผู้หญิงต้องคลุมหน้าตาและศีรษะด้วยผ้าดำมิดชิด เพลงและการเต้นรำแบบตะวันตก รวมทั้งเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นของต้องห้ามอย่างเคร่งครัด นับตั้งแต่รัฐบาลใหม่ของอิหม่ามฮาเฟซขึ้นปกครองประเทศเมื่อสิบห้าปีก่อน" (ซัด, หน้า 362)

เนื่องจากรัฐบาลชุดใหม่มีนโยบายหลัก คือการฟื้นฟูแนวทางวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับให้กลับมาอยู่ในครรลองของศาสนา นับเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพบ้านเมืองอย่างฉับพลันและเข้มงวดมาก จนแม้ดาวิซผู้ได้รับเชิญให้เข้าร่วมรัฐบาลด้วย ก็ยังเบื่อหน่ายกับการอนุรักษ์นิยมอย่างสุดขั้วนี้ ช่วงเวลาต่อมาได้เกิดรัฐประหารโดยคณะรัฐบาลชุดเก่าบางคน สถานการณ์การเมืองตอนนั้นมีควมสับสนวุ่นวายมาก ดาวิซจึงจำเป็นต้องไปขอความช่วยเหลือจากอเมริกา โดยสัญญาจะให้สัมปทานน้ำมันกับชาวอเมริกัน อเมริกาจึงตกลงให้ความช่วยเหลือ เพราะตระหนักดีว่าผลประโยชน์น้ำมันในไบเดอร์ฮาบด์มีมาก การต่อสู้จบลงด้วยความพ่ายแพ้ของคณะก่อรัฐประหาร

ที่มีเจ้าชายไฟซาลเป็นหัวหน้า ดังนั้นกษัตริย์ฟาอีดจึงลาออกจากการเป็นพระประมุข และแต่งตั้งเจ้าชายไฟซาลเป็นพระประมุขแทน เพื่อให้เจ้าชายไฟซาลหันโทษ ตลอดจนประกาศให้ไบเดอ์ฮาบัตเปลี่ยนการปกครองเป็นระบบสาธารณรัฐอิสลาม ทั้งให้ชนเผ่าต่าง ๆ มีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ยึดคัมภีร์อัลกุรอานเป็นหลักในการปกครอง ดังที่สมุหราชมณฑลเคียรของกษัตริย์ฟาอีดได้นำความจากกษัตริย์ฟาอีดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไบเดอ์ฮาบัตไปแจ้งแก่ดาวิช ว่า

ฝ่าบาททรงกำหนดเงื่อนไขให้เจ้าชายไฟซาลปฏิบัติ 3 ประการ...” สมุหราชมณฑลเคียรพูดต่อไปด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ “ประการแรก ให้ไบเดอ์ฮาบัต เป็นสาธารณรัฐอิสลามที่ยึดถืออัลกุรอานเป็นจารีตแห่งสังคม ให้ชนเผ่าต่าง ๆ ร่วมมีสิทธิมีเสียงในการปกครองประเทศโดยเสมอภาค “ประการที่สอง ให้มีคณะกรรมการน้ำมันแห่งชาติทำหน้าที่กำหนดนโยบายและผลประโยชน์ของชาติในเรื่องน้ำมัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทั่วถึงแก่ประชาชนส่วนใหญ่” (ซึก, หน้า 408 - 409)

ดังนั้นการปกครองในเรื่อง ซึก จึงเริ่มจากระบบกษัตริย์ภายใต้การปกครองของอิตาลี และต่อมาเปลี่ยนเป็นอังกฤษ เมื่อได้รับเอกราชแล้วจึงเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนเปลี่ยนเป็นระบอบสาธารณรัฐอิสลาม ที่มีปรากฏเฉพาะในประเทศที่เป็นมุสลิมอาหรับเท่านั้น

การปกครองของอาหรับ เหนือกว่าของนักเขียนทั้งสามดังได้กล่าวมา จะมีความคล้ายคลึงกันในด้านที่ ต่างก็ทวิษยกระบวนปกครองที่มีอยู่จริงมากกล่าวถึง ไม่ว่าจะเป็นระบอบสมานันท์รัฐระบอบกษัตริย์ หรือ สาธารณรัฐอิสลามมิถ หากแต่การให้รายละเอียด ตลอดจนการนำมาใช้เป็นโครงเรื่อง เหนือกว่าจะแตกต่างกัน เช่น ลักษณะตัวมิได้ให้ภาพการปกครองในลักษณะที่เป็นจริงหรือชัดเจน แต่เป็นการเน้นเหตุการณ์ตามจินตนาการมากกว่า ขณะที่โสภาคพยายามให้ภาพบทบาทของกษัตริย์ที่มีอยู่จริง ซึ่งนวนิยายส่วนใหญ่ของ เธอจะมีภาพการปกครองระบอบกษัตริย์ที่ประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาอย่างมาก ทั้ง โสภาค ได้ให้ข้อมูลความจริงเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองของอาหรับในหลาย ๆ ประเทศที่บางประเทศมีการโค่นล้มกษัตริย์สำเร็จแล้ว เช่น กษัตริย์ฟารุคแห่งอียิปต์ หรือกษัตริย์ซาห์แห่งอิหร่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์การโค่นล้มพระเจ้าซาห์แห่งอิหร่านที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยมีผู้นำทางศาสนา คือ อายาตุลเลาะห์ โคไมนี เป็นผู้นำคนสำคัญ นับเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความตื่นตะลึงไปทั่วโลก ตัวอย่างเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในโลกอาหรับ และสร้างความกระทบกระเทือนหรือหวาดเกรงให้กลุ่มประเทศที่มีการปกครองระบอบกษัตริย์อย่างมาก นับเป็นความตั้งใจของโสภาคที่จะนำมากล่าวถึง แม้เธอจะมีได้ให้รายละเอียดมากนัก อย่างไรก็ตาม สำหรับแนวนโยบายที่นำเสนอของอาหรับตามที่มีปรากฏใน

ปัจจุบันกลุ่มประเทศที่มีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ กลุ่มนี้จะพยายามรวมตัวกันต่อต้านอาหรับที่มีการปกครองระบอบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ที่พยายามแทรกแซงบ้านเมืองของตน ประเทศที่เป็นผู้นำของกลุ่มมีกษัตริย์ปกครอง คือ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ส่วนประเทศที่เป็นผู้นำของกลุ่มที่ต่อต้านและต้องการโค่นล้มการปกครองระบอบกษัตริย์ เดิมมีอียิปต์เป็นแกนนำ ทว่าปัจจุบันลิเบียกลายเป็นประเทศที่มีบทบาทเด่นชัดมากกว่า ด้วยการมีมหาอำนาจบางประเทศให้การสนับสนุน ดังปรากฏว่า อาหรับบางประเทศถูกลิเบีย อาหรับเพื่อนบ้านด้วยกันแทรกแซง ให้การสนับสนุนพวกที่ต้องการ โค่นล้มระบอบกษัตริย์ ฯลฯ ส่วนประภัสสรมุ่งเน้นเรื่องในประเทศบางประเทศในแอฟริกาเหนือถูกต่างชาติปกครอง ดังที่มีปรากฏจริงในประวัติศาสตร์ว่า อิตาลีและอังกฤษเคยเข้าครองลิเบีย ตลอดจนการมุ่งแสดงให้เห็นถึงความเคร่งศาสนาของมุสลิมอาหรับ ทำให้อาหรับบางประเทศเปลี่ยนไปใช้การปกครองระบอบสาธารณรัฐอิสลามิก ซึ่งยึดคัมภีร์อัลกุรอานเป็นหลักในการปกครอง ดังที่มีบางประเทศในปัจจุบัน เช่น อิหร่าน ที่ใช้การปกครองระบอบดังกล่าว จึงเป็นการให้ภาพรายละเอียดการปกครองที่หลากหลายกันตามความเป็นจริงที่มีในโลกอาหรับ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึง เรื่องการเมือง การปกครองของอาหรับ ที่ถูกอาหรับด้วยกัน หรือชาติมหาอำนาจคอยแทรกแซงอีกด้วย ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวนี้ต่อไป ในประเด็นที่ว่าด้วยความสัมพันธ์กับต่างประเทศของอาหรับ

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของอาหรับ

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของอาหรับนั้นมีลักษณะโดดเด่นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างอาหรับด้วยกันเอง หรือกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนของการเมืองการปกครองของอาหรับ สำหรับความสัมพันธ์ในกลุ่มอาหรับด้วยกันเอง มีประวัติความเป็นมาที่ควรกล่าวถึงในสามช่วง กล่าวคือ ช่วงแรกเป็นช่วงก่อนเกิดศาสนาอิสลาม ชาวอาหรับเผ่าต่าง ๆ หรือชาวอาหรับที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในอาหรับจะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ มีความสัมพันธ์กันเฉพาะในหมู่หรือเผ่าของตนเท่านั้น แต่ต่อมาเมื่อเกิดศาสนาอิสลามแล้ว ชาวอาหรับก็มีความผูกพัน มีสำนึกร่วมในความเป็นพี่น้องระหว่างกันและกัน ตามหลักศาสนาที่ว่า มุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน จัดเป็นความสัมพันธ์ในช่วงที่สอง ที่มีศาสนาอิสลามเป็นสื่อประสานความสัมพันธ์ จนดินแดนอาหรับมีผู้เรียกกันว่าโลกอาหรับอิสลาม ซึ่งเป็นโลกที่หาใช้ประกอบด้วยรัฐไม่ หากแต่ประกอบด้วยประชาคมแห่งความเชื่อและศรัทธาในศาสนาอิสลาม ความสัมพันธ์ในช่วงที่สาม เป็นความสัมพันธ์ที่เริ่มตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เป็นต้นมา ที่เกิดเหตุการณ์ดินแดนอาหรับถูกมหาอำนาจตะวันตกแบ่งแยกออกเป็นประเทศ ๆ ทั้งพยายามสร้างกระแสชาตินิยมให้อาหรับประเทศต่าง ๆ เหล่านั้น ด้วย

ความมุ่งหวังที่จะสกัดกั้นมิให้อาหรับประเทศเหล่านั้นกลับมารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนในช่วงที่เกิดและเผยแผ่ศาสนาอิสลามออกไปจนเป็นอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาล และเคยมีศูนย์รวมอำนาจอยู่หลายจุด เช่น ซีเรีย อิรัก ตุรกี ฯลฯ เช่นในอดีต ทั้งนี้ก็ด้วยผลประโยชน์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ อันได้แก่ น้ำมัน ที่มหาอำนาจได้รับจากอาหรับ แม้ภายหลังอาหรับบางประเทศ เช่น อียิปต์ โดยประธานาธิบดีนัสเซอร์พยายามที่จะให้อาหรับมีการรวมกันใหม่ด้วยการสร้างกระแสชาตินิยมอาหรับ เช่นในปี ค.ศ. 1958-1961 อียิปต์กับซีเรียได้รวมเป็นประเทศสาธารณรัฐอาหรับ (The United Arab Republic) และต่อมาเยเมนได้เข้าร่วมด้วยอีกประเทศหนึ่ง แต่ภายหลังก็แยกเป็นประเทศ ๆ เช่นกัน ด้วยความขัดแย้งในผลประโยชน์ทั้งทางการเมือง ตลอดจนความไม่มั่นใจในการร่วมมือกันระหว่างประเทศที่ร่ำรวยและยากจนในการพัฒนาประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนภายหลังอาหรับหลายประเทศเองก็มีความขัดแย้งกัน เช่น มีการแทรกแซงกิจการของประเทศอาหรับเพื่อนบ้านที่มีการปกครองต่างระบอบกับตน หรือมีนโยบายด้านการต่างประเทศที่เน้นให้ความสำคัญกับมหาอำนาจคนละค่าย ตลอดจนความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจซึ่งประเทศที่ร่ำรวยก็ไม่ได้ช่วยเหลือประเทศที่ยากจนเท่าใดนัก ตลอดจนมีการรุกรานและทำสงครามในระหว่างอาหรับด้วยกันเอง ซึ่งเป็นผลให้อาหรับประเทศที่มีขนาดเล็กเกิดภาวะต้องหากลุ่มที่ตนขอเข้าร่วมด้วย เช่น ประเทศจอร์แดน หรือประเทศเยเมนเหล่านั้นเป็นต้น ดังนั้นสัมพันธภาพในระหว่างอาหรับด้วยกันเอง ในปัจจุบันจึงไม่ราบรื่นมากนัก

ในด้านความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ที่มีใช้อาหรับด้วยกันนั้น ในอดีตชาวอาหรับเคยถูกชนชาติที่อยู่อาณาเขตใกล้เคียง เช่น พวกเตอร์กเข้ามาตั้งตัวเป็นใหญ่ในโลกอิสลาม ประมาณศตวรรษที่สิบเอ็ด พวกเตอร์กได้ตั้งอาณาจักรออตโตมาน ตลอดจนได้บัญญัติอิสลามมีการผสมผสานระหว่างอารยธรรมตุรกกับอาหรับ นอกจากนี้พวกเตอร์กกลายเป็นผู้พิทักษ์อิสลามด้วย ส่วนพวกมองโกลเข้ามาครอบครองอาหรับระยะหนึ่ง เป็นต้น สำหรับชนชาติที่อยู่ใกล้เคียงอีกชาติหนึ่งคือ ยิว ตามประวัติศาสตร์ยิวกับอาหรับถือเป็นชนชาติที่เป็นพี่น้องกันเพราะมีบรรพบุรุษเดียวกัน อย่างไรก็ตาม หลังการก่อตั้งเป็นประเทศอิสราเอล ในปี ค.ศ. 1948 แล้ว ยิวกับอาหรับก็มีปัญหากันตลอดมา ดังปรากฏว่าทันทีที่มีการตั้งประเทศอิสราเอลของพวกยิวขึ้น อาหรับหลายประเทศ เช่น อียิปต์ ที่มีประธานาธิบดีนัสเซอร์เป็นผู้นำก็ส่งทหารบุกทำสงครามกับยิวทันที โดยมีอาหรับประเทศอื่น ๆ ร่วมสมทบตามมา อาทิเช่น ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย จอร์แดน แต่ยิวเป็นฝ่ายชนะสงครามในแทบทุกด้าน องค์การสหประชาชาติจึงเข้ามาไกล่เกลี่ยเจรจาล้มเลิกแผนให้คู่สงคราม อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายต่างได้ละสมอาวุธเพื่อเตรียมไว้ในการทำสงครามระหว่างกันอยู่เสมอ นับเป็นการยุติสงครามครั้งทีหนึ่งระหว่างอาหรับกับยิว ต่อมาในปี ค.ศ. 1956 ยิวกล่าวหาว่าอาหรับโจมตีประเทศตน ยิวจึงใช้กำลังเข้ายึดดินแดนไซไนของอียิปต์ นับเป็นสงครามครั้งที่สอง

แต่องค์การสหประชาชาติก็จัดการให้มีการลงนามหยุดยิง โดยมีกองกำลังฉุกเฉินขององค์การสหประชาชาติรักษาความสงบ แต่องค์การสหประชาชาติถอนกำลังออกไปในปี ค.ศ. 1967 ตามคำขอร้องขอของประธานาธิบดีนิกสัน กองทัพอียิปต์ก็เข้ายึดเกซาห์และยึดอ่าวอะกาบากลับคืนมา ซึ่งเรียกว่าสงครามหกวัน จัดเป็นสงครามครั้งที่สาม และเหตุการณ์สงครามในช่วงแรกอียิปต์เป็นฝ่ายรุกไล่ยิวออกไป แต่ช่วงหลังยิวกลับเป็นฝ่ายมีชัยอีก กล่าวคือยิวเข้ายึดเกซาห์ และแหลมไซไน จนถึงคลองสุเอซ ที่ราบสูง โกลันของซีเรียและเวสต์แบงก์ของจอร์แดน การสู้รบได้ยุติโดยการจัดการขององค์การสหประชาชาติ โดยอียิปต์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างยับเยิน ต่อมาสงครามใหญ่ครั้งที่สี่ระหว่างอาหรับกับยิว เกิดขึ้นโดยประธานาธิบดีชาติตของอียิปต์ต้องการดินแดนที่ยิวยึดครองเมื่อครั้งสงครามหกวันกลับคืนมา จึงส่งกำลังทหารบุกยิวในปี ค.ศ. 1973 และมีอาหรับประเทศอื่น ๆ เช่น ซีเรีย มอริสโคโค คูเวต จอร์แดน อีรัก ลิเบีย และซาอุดีอาระเบีย ร่วมด้วย อาหรับได้นำน้ำมันมาใช้เป็นเครื่องมือในการบีบประเทศมหาอำนาจให้การสนับสนุนยิว สงครามครั้งนี้ยิวเสียเวลานานมากเพราะมีมหาอำนาจให้การสนับสนุนคู่สงคราม กล่าวคือ โซเวียตสนับสนุนอียิปต์และซีเรีย ส่วนสหรัฐอเมริกาสนับสนุนยิว และในที่สุด สหรัฐอเมริกาและรัสเซียได้เสนอญัตติร่วมกันต่อสหประชาชาติให้มีการหยุดยิงในวันที่ออกกลาง และได้มีการลงนามในข้อตกลงหยุดยิงในปี ค.ศ. 1973 ในที่สุด โดยอิสราเอลได้ครองอาณาเขตในไซไนบางส่วน นับเป็นสงครามที่ทั้งอาหรับและยิวขับเคี่ยวกันมานาน แม้ส่วนใหญ่ ยิวจะเป็นฝ่ายชนะสงคราม ทั้งนี้เพราะอาหรับไม่ยอมรับเรื่องการก่อตั้งประเทศของยิวที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนเพราะได้รับผลประโยชน์จากยิว ซึ่งอาหรับถือว่าไม่ถูกต้องและไม่ชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวปาเลสไตน์เจ้าของพื้นที่เดิมเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการนี้มากที่สุด จึงก่อให้เกิดกองโจรปาเลสไตน์ที่ปะทะกับยิวอยู่เสมอ ซึ่งบางครั้งกองโจรปาเลสไตน์ได้หลบเข้าไปอยู่ในประเทศอาหรับต่าง ๆ เช่น เลบานอน จอร์แดน ทำให้ยิวส่งทหารเข้ามาปราบกองโจรปาเลสไตน์และกลายเป็นสงครามกับประเทศเหล่านั้น จนจอร์แดนใช้กำลังขับไล่กองโจรปาเลสไตน์ ๆ มีขบวนการหัวรุนแรงที่ชื่อว่า กันยาทมิฟี (Black September) สร้างข่าวสะเทือนใจและเขย่าขวัญชาวโลก โดยมีนโยบายโจมตีบุคคลหรือประเทศที่ให้การสนับสนุนยิว เช่น ลอบสังหารนายกรัฐมนตรีจอร์แดน ในปี ค.ศ. 1971 สังหารหมันนักกีฬาอิสราเอลที่เมืองมิวนิค ในปี ค.ศ. 1972 ตลอดจนยึดสถานทูตอิสราเอลในกรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1973 เหล่านี้เป็นต้น

ส่วนความสัมพันธ์กับชาติอื่น ๆ ทั่วโลก ระหว่างปี ค.ศ. 1800-1939 ประเทศตะวันออกกลางตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบอาณานิคมของชาติยุโรป ผลที่ตามมาล้วนมีอิทธิพลในทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก พวกยุโรปหรือพวกตะวันตกก็เริ่มเข้ามาแบ่งอาณาเขต ตลอดจนผลักดันกันแข่งชิงเพื่อเข้าไปมีอำนาจ โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสที่

เริ่มเข้าครอบคลุมโลกอาหรับในศตวรรษที่ 18 ด้วยต่างตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้จากอาหรับ เพราะความเป็นจุดยุทธศาสตร์ของโลก ตลอดจนการมีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ คือน้ำมันที่ชาวยุโรปค้นพบในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง โดยที่ชาวอาหรับท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการนี้ น้อยมาก ดินแดนอาหรับอันเป็นศูนย์กลางของอิสลาม ได้ถูกแบ่งแยกและยึดครองทั้งหมด และประเทศผู้ล่าอาณานิคมได้ทำให้เกิดการแตกแยกภายในกลุ่มอาหรับ ด้วยการปลุกฝังชาตินิยมขึ้นแก่ชนพื้นเมือง หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา พวกตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ชิดเส้นแบ่งแยกอาหรับออกเป็นรัฐชาติต่าง ๆ ภายหลังจากที่รัฐบาลกลางของโลกอิสลามที่กรุงอิสตันบูลถูกโค่นล้มลง พวกตะวันตกได้ตั้งประเทศต่าง ๆ เช่น อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน เลบานอน ซีเรีย เติร์ก อิรัก ฯลฯ และประเทศอื่น ๆ อีกมากมาย อันเป็นหลักประกันว่าดินแดนเหล่านี้จะไม่สามารถรวมกำลังเข้าต่อต้านอำนาจของตะวันตกได้อีก แม้จะมีผู้นำชาวมุสลิมคิดเรื่องชาตินิยมอาหรับ ตลอดจนมีการต่อต้านอังกฤษและฝรั่งเศสทุกหนทุกแห่ง

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงศตวรรษที่ 20 อาหรับบางประเทศถูกตะวันตกครอบครองจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น ปาเลสไตน์ ที่อังกฤษถอนทหารออกเมื่อ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1948 เป็นต้น และแม้พวกตะวันตกจะถอนทหารออกไปจากอาหรับหลาย ๆ ประเทศแล้ว ทว่าอิทธิพลที่เคยครอบงำมานานก็ยังไม่หมดสิ้นไปทีเดียว เช่น ด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนสังคม สิ่งเหล่านี้มีผลให้รัฐบาลอาหรับหลายประเทศถูกต่อต้านจากกลุ่มมุสลิมอาหรับหัวรุนแรงที่ไม่พอใจในนโยบายที่ยังคงหนุนตะวันตกอย่างเต็มที่ของรัฐบาลนั่นเอง

ตัวอย่างประเทศตะวันตกและดินแดนอาหรับที่ตะวันตกเคยเข้าครอบครอง หรือเข้าไปมีบทบาทหรือมีอิทธิพล ได้แก่

ฝรั่งเศสเคยครอบครอง อียิปต์ ซีเรีย อัลจีเรีย เลบานอน มอริสโค ลิเบีย ตูนิเซีย สำหรับฝรั่งเศสมีบทบาทเหนือรัฐอาหรับสมัยใหม่มาก การรุกรานของนโปเลียนในอียิปต์เมื่อปี ค.ศ. 1798 เป็นการเปิดศักราชในการมีอิทธิพลของยุโรปในโลกอาหรับ และเริ่มการครอบงำทางวัฒนธรรมและการเมืองในกลางศตวรรษที่ 20 แม้อาณานิคมฝรั่งเศสจะตกต่ำ แต่ที่ว่าวัฒนธรรมของฝรั่งเศสยังคงแข็งแกร่งดังจะเห็นได้ว่า ประชาชนหรือชนชั้นที่มีการศึกษาของโลกอาหรับมีจำนวนเกินครึ่งหนึ่งของผู้มีการศึกษาเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาแบบฝรั่งเศส ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่ใช้กันมาก ปารีสเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาของปัญญาชนหนุ่มสาวอาหรับ (สุรพล ราชภัณฑารักษ์ และคนอื่น ๆ, 2520 : 204)

อังกฤษ เคยครอบครอง อียิปต์ ปาเลสไตน์ อิรัก ลิเบีย จอร์แดน ชูดาน คูเวต
รัสเซีย เคยเข้าไปมีอิทธิพลหรือมีบทบาทใน อิหร่าน

อิตาลี เคยครอบครองลิเบีย

สหรัฐอเมริกา มีอิทธิพลและมีบทบาทในการสนับสนุนระบอบกษัตริย์ในลิเบีย แต่หลังปี
ค.ศ. 1960 ระบอบกษัตริย์ก็ถูกทำลายลง

จากภาพความสัมพันธ์กับต่างประเทศของอาหรับดังได้กล่าวมา ภาพเหล่านี้ มีปรากฏ
ในนวนิยายเช่นที่มีปรากฏในข้อมูลทีเสนอไว้ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาหรับด้วยกัน ตลอดจนอาหรับกับประเทศอื่น ๆ ที่มีใช้อาหรับด้วยกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศอาหรับและประเทศเพื่อนบ้าน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอาหรับด้วยกัน ลักษณะที่แสดงให้เห็นว่ารูไบยาหรือ
ประเทศอาหรับในนวนิยายของเธอ ชนาบข้างด้วยประเทศอาหรับเพื่อนบ้านซึ่งกำลังมีการฉีกพินาศกัน
อยู่ มีการสู้รบอยู่เนื่อง ๆ ดังนั้นรูไบยาจึงต้องวางตัวเป็นกลางเพื่อจะได้ไม่ต้องเข้าร่วมสงคราม
ด้วย เช่น

แคว้นรูไบยา อันชนาบด้วยประเทศใหญ่ถึงสองประเทศ ซึ่งกำลังพินาศกันด้วยคดี
การเมือง จนเป็นที่หว่นวิตกทั่วไปว่า จะเป็นกรณีก่อให้เกิดสงครามใหญ่ใน
ตะวันออกกลาง หากบัดนี้...แม้ข้อที่คาดการณ์กันอยู่จะยังไม่อุบัติขึ้นทว่าสงครามย่อย
ก็ระเบิดขึ้นบ่อยครั้ง และทุกครั้งแคว้นเล็ก ๆ แคว้นนั้นจะต้องพลอยได้รับความเดือดร้อน
ไปด้วย (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 4)

นอกจากรูไบยาจึงจำต้องตกอยู่ในสภาพ "เปรียบเสมือนกันชน" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1,
หน้า 24) และแม้รูไบยาจะวางตัวเป็นกลางแต่ประเทศที่ชนาบข้างทั้งสองต่างล้วนต้องการรวม
รูไบยาไว้กับตนด้วยต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญของรูไบยาที่มีน้ำมันจำนวนมาก ดังนั้น ถ้า
สามารถรวมรูไบยาไว้กับตนได้แล้ว ก็ย่อมสามารถกำชะตาโลกด้วยน้ำมัน ตลอดจนจนมีความได้
เปรียบในการสงครามเพราะมีน้ำมันอันเป็นยุทธปัจจัยสำคัญ ซึ่งผลจากความต้องการของประเทศ
ใหญ่ที่ชนาบข้างทำให้คณะผู้ปกครองของรูไบยา "กำลังแยกความคิดเป็นหลายฝักหลายฝ่าย"
(รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 6) ทำให้เกิดภาวะไม่ราบรื่นในการบริหารบ้านเมืองของรูไบยา ถือ
เป็นการแทรกแซงจากอาหรับด้วยกัน

จากการเสนอว่า แคว้นรุไบซา จำต้องตกอยู่ในสภาพรัฐกันชนนั้น ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ลักษณะดินน่าจะจำลองภาพดินแดนอาหรับจากหลาย ๆ ประเทศที่มีปรากฏอยู่จริงว่ามีสภาพคล้าย รัฐกันชนดังได้กล่าวมาแล้ว เช่น ประเทศจอร์แดนที่ขนานไปด้วยประเทศใหญ่ ได้แก่ อิรัก อียิปต์ และซาอุดีอาระเบีย ซึ่งจอร์แดนเคยเข้าร่วมกับประเทศใหญ่เหล่านี้ ตลอดจนจอร์แดนเคยถูกอียิปต์ สมัยประธานาธิบดีนัสเซอร์และผู้ลี้ภัยชาวปาเลสไตน์แทรกแซง อย่างไรก็ตาม จอร์แดนเป็น ประเทศอาหรับที่ยากจนเพราะ ไม่มีน้ำมันเหมือนอาหรับอื่น ๆ ดังนั้นลักษณะดินน่าจะเลือกเสนอ ลักษณะเด่น ๆ บางอย่างของประเทศอาหรับซึ่งมีอาชระบุชัดเจนได้ว่าเป็นประเทศใด

การบรรยายภาพการแทรกแซงกิจการภายใน โดยอาหรับประเทศเพื่อนบ้านด้วยตนเอง มีปรากฏอยู่ในนวนิยายของ โสภาคด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การที่ประเทศอาหรับที่มีระบอบการปกครอง ต่างกันบางประเทศ ต้องการให้ประเทศเพื่อนบ้านเปลี่ยนการปกครองมาเป็นระบอบเดียวกับ ประเทศตน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ให้ทุนสนับสนุนหรือให้การฝึกซ้อมพวกคลื่นลูกใหม่หัวรุนแรง ที่มีแนวต่อต้านและต้องการ โค่นล้มระบอบการปกครองเดิมของประเทศตน ตัวอย่างเช่น ลิเบีย ให้การสนับสนุนในด้านเงินทุนในการก่อการกรรมแก่พวกหัวรุนแรงตามประเทศต่าง ๆ หรือรัสเซีย เป็นแหล่งฝึกจารชนของทั่วโลก เหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้นความสัมพันธ์ในระหว่างอาหรับด้วยกันเองก็ไม่ราบรื่นหรือดีนักในบางประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม โสภาคได้ให้ภาพความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างอาหรับบางประเทศด้วยกันเองด้วย เช่น ความร่วมมือในการรวมตัวกันก่อตั้ง เป็นสมพันธมิตรรัฐ ซึ่งมีผลให้อาหรับบางประเทศมีข้อผูกพัน ต้องให้ความช่วยเหลือประเทศในสมพันธมิตรรัฐเดียวกัน แม้ในการทำสงครามกับประเทศอื่น ๆ ดังที่โสภาค กล่าวไว้ใน ฟ้าจรดทราย ว่า "เพราะประเทศนั้นอยู่ในสมพันธมิตรลาธารณรัฐอาหรับ ต้องร่วมมือทาง สงครามอยู่ดี" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 45) จึงมีผลให้สถานการณ์ภายในของอาหรับประเทศที่เธอ กล่าวถึง ในนวนิยายไม่เรียบร้อยทีเดียวนัก เพราะอาจได้รับผลกระทบประปรายจากภาวะสงคราม ที่ตนให้ความร่วมมือด้วย ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่มีฐานะดีกับประเทศที่ ยากจนที่อยู่ใกล้กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือในด้านการทหาร เพื่อช่วยป้องกันประเทศ เพื่อนบ้านมิให้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองอันจะมีผลกระทบมาถึงประเทศตนด้วย ในที่สุด ดัง เช่น

"ส่วนดาอิมเหนือ เฝงจะได้รับความช่วยเหลือจากตาริยา...พระเจ้าอาห์เม็ด อาชีส ทรงอนุมัติเงิน 400 ล้านเหรียญสหรัฐ ซื้ออาวุธ และทรงขอผู้เชี่ยวชาญทางอาวุธ และ ทางทหารจากสหรัฐร้อยคนไปช่วยดาอิมเหนือ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 681)

ตัวอย่างดังกล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันนั่นเอง ลักษณะการให้ความช่วยเหลือของประเทศอาหรับที่ร่ำรวยต่อประเทศที่ยากจนก็มีอยู่บ้าง เช่นกัน เช่น จอร์แดนขอความช่วยเหลือจาก ซาอุดีอาระเบียได้เมื่อมีเหตุการณ์อันตรายเป็นภัยร้ายแรง ไม่ว่าจะมาจากภายนอกหรือภายใน เนื่องจากมีกองกำลังบางส่วน of ซาอุดีอาระเบีย ตั้งอยู่ที่ชายแดนของทั้งสองประเทศ และพร้อมที่จะเข้าปฏิบัติการตามคำขอของกษัตริย์ฮุสเซนแห่งจอร์แดน

สำหรับสัมพันธภาพระหว่างอาหรับกับยิวซึ่งเป็นที่สนใจของทั่วโลกนั้น โสภาคได้นำมากล่าวถึงไว้ใน ความลับบนแหลมไซไน ด้วยเช่นกัน โดยกล่าวว่าเป็นเรื่องน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่ยิวและอาหรับมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นชาติเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพี่น้องกัน เพราะมีเชื้อสายเซมิติกเหมือนกัน กล่าวคือ อาหรับและยิวมีรากฐานทางประวัติศาสตร์อันเดียวกัน อับราฮัมเป็นบิดาของเผ่าพันธุ์ทั้งสอง เรียกว่ายิวและอาหรับมีบิดาเดียวกัน อีซฮัคเป็นบุตรของอับราฮัมและนางซาราห์ ส่วนอิสเมอิลนั้นเป็นบุตรของอับราฮัมและนางฮากการ์ผู้เป็นทาสในเรือน ดังนั้น ทั้งอาหรับและยิวน่าจะอยู่ร่วมกันโดยสันติได้ เพื่อความสงบสุขของภูมิภาคย่านนั้น โสภาคกล่าวผ่านเจ้าชายอีซซาร์ ตัวละครใน ความลับบนแหลมไซไน เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาหรับกับยิว ว่า

หน้าที่นั้นจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชนทั้งสองกลุ่ม เซมิติกด้วยกัน ต่างฝ่ายมีสิ่งแลกเปลี่ยนที่จะให้แก่กันและกัน มากกว่าจะฝังความเกลียดชังและความโหดร้ายรุนแรงต่อไป ชั่วลูกหลานอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ยิวทั่วโลกยื่นมือส่งเสริมอิสราเอลทั้งด้านวัตถุและกำลังใจ ไม่ยากเลยถ้ายิวจะหันมามองชนอาหรับผู้ลี้ภัยที่ยังเป็นภัยด้วยสายตาแห่งมิตร แต่กั้นทะเลทรายเอล อาหรับผู้ได้คิด และอาหรับที่ยังเห็นว่าการทำลายล้างกวาดล้างให้ตกทะเลไปก็ยังมีอยู่ (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 168)

นอกจากนี้โสภาคยังได้กล่าวถึงสงครามระหว่างอาหรับกับยิว ที่เรียกว่าสงครามหกวันด้วย โดยให้เจ้าชายอีซซาร์ตัวละครเอกชายในเรื่อง ความลับบนแหลมไซไน เป็นผู้ไปร่วมรบในสงครามครั้งนั้นที่พื้นที่ซึ่งเรียกว่าไซไน โดยช่วงแรกฝ่ายอาหรับมีชัยสามารถตีได้ยิวที่บุกรุกเข้ามาครองดินแดนอาหรับบางส่วนอยู่ เจ้าชายอีซซาร์จึงเป็นผู้ชวนไปปักธงชาติอียิปต์แทนธงชาติยิว เช่น "ทรงจำรามาดันนอร์ไม่ได้ หรือเพคะ ใครที่ถือธงอียิปต์ขึ้นไปปักแทนธงอิสราเอลกับนายทหารกลุ่มนั้น แล้วอีซซาร์ได้อะไรบ้าง" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 615) นับเป็นการนำประวัติศาสตร์การสู้รบระหว่างอาหรับกับยิวมาใช้สร้างคุณสมบัติความสามารถของตัวละคร ทั้งได้กล่าวถึง การครอบครองพื้นที่ไซไนในอียิปต์ของยิว ตามมติองค์การสหประชาชาติที่ให้อียิปต์และยิวยุติสงคราม โดยยิวได้ครอบครองแหลมไซไนเกือบสามในสี่ของพื้นที่ในขณะนั้น โสภาคนำเหตุการณ์

ประวัติศาสตร์นั้นมากล่าวถึงไว้ว่า "ไซไน คาบสมุทรหรือแหลมนั้นเคยเป็นส่วนหนึ่งของเรา เวลานั้น ยิวครอบครองเกือบสามในสี่มีกองทัพสหประชาชาติขวางกั้นตรงกลาง" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 118) จึงเป็นการนำความสัมพันธ์ระหว่างอาหรับกับยิวที่คนทั่วไปสนใจมาใช้ในนวนิยายได้เป็นอย่างดี แม้จะมีได้ให้ภาพเหตุการณ์หรือรายละเอียดมากนั้นก็ตามที่

ส่วนประภัสสรได้แสดงภาพความสัมพันธ์ระหว่างอาหรับกับอาหรับด้วยเช่นกัน ทว่าเป็นแง่มุมที่ต่างจากของลักษณะวัดหรือโสมภาค กล่าวคือเขามิได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาหรับกับอาหรับด้วยกัน ในลักษณะที่อาหรับเหล่านั้นเป็นประเทศที่มีเอกราช มีอิสระในการคิดหรือตัดสินใจด้วยตนเอง หากแต่เขาได้กล่าวถึงประเทศอาหรับในแอฟริกาเหนือ เช่น อียิปต์ และลิเบีย ตลอดจนไบเดอร์ฮาบัตที่เขาสมมติขึ้น ล้วนมีสภาพเป็นอาณานิคมของต่างชาติเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็น อิตาลีหรืออังกฤษ ซึ่งผู้นำอาหรับบางชาติไม่ต้องการดินรนเรียกร่องเอกราช และหวังพอใจสภาพนั้นดังที่อิหม่ามแห่งไซเรโนซา กล่าวไว้ว่า "เทียบกับอิตาลีแล้ว อังกฤษยังให้อะไรกับเรามากกว่า" (ซัค, หน้า 189) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองของอังกฤษ ทำให้อาหรับประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษเหล่านั้นมีกิจกรรมร่วมกันตามนโยบายของอังกฤษ เช่น การส่งนักเรียนไปเรียนที่โรงเรียนนายร้อยเบงกาซี ที่อังกฤษตั้งขึ้นในลิเบีย เช่น

"อยู่ในแถวและเครื่องแบบที่เหมือนกันอย่างนี้ก็แยกไม่ออกว่าคนไหนเป็นอียิปต์ คนไหนเป็นไซเรโนซา ตรีโปลิตาเนียน หรือไบเดอร์ฮาบัต" อิหม่ามโมฮัมเหม็ด อาดริส อัลเซนสซี เจ้าผู้ครองแคว้นไซเรโนซา รับสั่งด้วยพระพักตร์ขมขื่น

"นี่เป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นเอกภาพของแอฟริกาเหนืออย่างหนึ่ง" (ซัค, หน้า 189)

นอกจากนี้ประภัสสรได้แสดงบุคลิกการแทรกแซงจากอาหรับเพื่อนบ้านคล้ายเช่นที่ลักษณะวัด และ โสมภาคได้แสดงไว้เช่นกันว่า

เมื่อไบเดอร์ฮาบัตได้รับเอกราชแล้ว มีอาหรับบางประเทศที่นิยมการปกครองตามแนวทางมาร์กซิสต์ ต้องการรุกรานและเข้ายึดครองบ่อน้ำมันของอาหรับประเทศนี้ด้วย ดังที่เอกอัครราชทูตอเมริกันกล่าวกับดาวิซว่า "...คุณรู้ว่าประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศที่นิยมแนวทางของมาร์กซิสต์กำลังรอดอยจังหวะที่จะเข้ายึดครองบ่อน้ำมันของไบเดอร์ฮาบัต และคงจะไม่รังรอหากสถานการณ์เอื้ออำนวย" (ซัค, หน้า 352)

ดังนั้นนักเขียนทั้งสามจึงมีความเห็นตรงกันในเรื่องการแทรกแซงกิจการภายในระหว่างประเทศอาหรับด้วยกัน อาจจะต้องด้วยความต้องการบ่อน้ำมันของเพื่อนบ้านตลอดจนต้องการให้ชาติ

เพื่อนบ้าน เปลี่ยนการปกครองมาเป็นระบอบเดียวกับตน

ความสัมพันธ์ระหว่างอาหรับกับทั่วโลก

ในด้านความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ที่มีใช้อาหรับด้วยตนเองนั้น ลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าชาวมุสลิมให้ความสำคัญกับน้ำมันของรูไบยามาก ดังที่มุสตาฟา เบนลี ซ่าน ได้กล่าวกับอับดุลลาตุรชาฮว่า "สิ่งนี้แหละที่ทำให้ แม้แต่ประเทศที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกก็ต้องยอมเรา" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 39) ขณะเดียวกันชาวมุสลิมหาอำนาจก็พยายามหาทางบีบบังคับมิให้รูไบยาขึ้นราคาน้ำมันด้วยวิธีการต่าง ๆ อีกทั้งการขึ้นราคาน้ำมันอาหรับแต่ละประเทศจะทำเองไม่ได้ หากแต่ต้องแล้วแต่ประเทศผู้นำ ทำให้ประเทศเล็ก ๆ ที่ไม่ได้เข้ากลุ่มกับใครเดือดร้อน ความสำคัญของน้ำมันทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกคอยจับตาดูสถานการณ์ของรูไบยาเจ้าของบ่อน้ำมัน โดยการส่ง "นักการทูต นักการทหารชั้นเอก" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 335) ตลอดจน "ผู้เชี่ยวชาญทางรัฐประหาร" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 337) ใบบอยจับตามองความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในรูไบยา นับเป็นความสัมพันธ์ที่น้ำมันมีบทบาทสำคัญ อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ที่มีใช้อาหรับด้วยกันว่า มีขึ้นนับตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว แม้ขณะนั้นแคว้นรูไบยาจะยังมีได้มีการค้นพบน้ำมันก็ตาม โดยเมื่อสงครามขยายแนวรบมาสู่ดินแดนภาคตะวันออก ชาวอาหรับแคว้นนี้ได้รับการทาบทามขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่ร่วมสงคราม โดยต่างเสนอให้ผลประโยชน์อย่างน่าพึงพอใจ ตัวอย่างเช่น "ขณะที่สงครามโลกครั้งที่สองพัวพัน แนวรบที่ขยายดินแดนภาคตะวันออก จำต้องกระจายไปสู่ท้องทะเลกว้าง ระยะนั้นเองที่ชนเผ่าเร่ร่อนอันมีวิสัยทัศน์กรบอยู่แล้ว ได้รับการทาบทาม ขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยมีข้อเสนออันน่าพึงพอใจยิ่ง" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 24) เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีมาก่อนการค้นพบน้ำมันนั่นเอง

เช่นเดียวกัน โสภาคและประภัสสรก็ได้เห็นว่า น้ำมันเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกพากันให้ความสำคัญและให้ความสนใจอาหรับ ด้วยต่างตระหนักดีว่าน้ำมันเป็นยุทธปัจจัยสำคัญในการสงคราม ตลอดจนมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดังที่โสภาคกล่าวไว้ว่าน้ำมันในอาหรับนั้นมีมากถึง "เจ็ดสิบถึงเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ของน้ำมันในโลก" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 161)

ส่วนประภัสสรได้กล่าวไว้ใน ซึก เช่นกัน โดยชี้ให้เห็นภาพความสำคัญของน้ำมันในอาหรับกับประเทศทั้งในยุโรปและอเมริกาอย่างละเอียดว่า หลังสงครามโลกครั้งที่สอง อังกฤษ ฝรั่งเศส

และเนเธอร์แลนด์ได้รับความเสียหายอย่างมาก รวมทั้งสูญเสียอาณานิคมในตะวันออกกลางและแอฟริกา ทำให้ดุลแห่งอำนาจเรื่องธุรกิจน้ำมันเปลี่ยนมือจากยุโรปมาอยู่กับสหรัฐฯ ซึ่งทำให้สหรัฐฯ มีรายได้จากการค้าน้ำมันในตะวันออกกลางจำนวนมหาศาล สหรัฐฯจึงมีส่วนร่วมในการโค่นล้มหรือค้ำจุนอำนาจในประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลางหลายประเทศ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์เรื่องน้ำมันของตน ดังนั้นเมื่อไบเดออร์ฮาร์ดเกิดการรัฐประหาร พันเอกเพอร์คัสสันนายทหารอเมริกันที่ประจำการอยู่ในไบเดออร์ฮาร์ดจึงเสนอกับเอกอัครราชทูตของอเมริกาว่า "แหล่งน้ำมันในตะวันออกกลางรวมทั้งแอฟริกาเหนือ เป็นยุทธปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้สหรัฐฯ เป็นต่อในความขัดแย้งและการสู้รบในเอเชีย ยุโรปและแอฟริกา" (ซัด, หน้า 387) เป็นการแสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯ มีผลประโยชน์จากน้ำมันในอาหรับมาก นอกจากเรื่องน้ำมันจะทำให้ทั่วโลกสนใจอาหรับแล้ว สถานที่ตั้งของอาหรับซึ่งมีพื้นที่อยู่ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรปและแอฟริกาก็ทำให้เป็นที่สนใจของชาติมหาอำนาจเช่นกัน ด้วยถือว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญแห่งหนึ่งของโลก โสภาคและประกัสสรกล่าวซ้ำความสำคัญในเรื่องนี้มาก ในเรื่อง ความลับบนแหลมไซไน โดยระบุว่าแม้พระเจ้าซาร์ก็ทรงปรารถนาที่จะครองตะวันออกกลางพอ ๆ กับค่ายคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน เพราะตะวันออกกลางเชื่อมโยงทวีปต่าง ๆ สามทวีปด้วยกัน ดังนั้น "ผู้นำในสงครามที่ผ่านมาล้วนจ้องมองโลกอาหรับอย่างหมกมุ่นมานานแล้ว" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 162)

สำหรับประกัสสรก็ได้กล่าวไว้ใน ซัด เช่นกันว่า เหตุที่อิตาลีและอังกฤษยึดครองไบเดออร์ฮาร์ด แม้ขณะนั้นจะยังไม่มีการค้นพบน้ำมันก็เพราะความเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อังกฤษต้องให้เงินทุนช่วยในการพัฒนาไบเดออร์ฮาร์ดด้วยซ้ำไป ตลอดจน คำกล่าวสรุปสถานการณ์การเมืองและน้ำมันของศาสตราจารย์ฮิวส์เซ็นใน ซัด ที่ว่า "ตะวันออกกลางกลายเป็นจุดที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เพราะเป็นเส้นทางผ่านไปสู่ยุโรป เอเชีย และแอฟริกา อังกฤษจึงได้พยายามเข้าไปมีอิทธิพลควบคุมภูมิภาคนี้" (ซัด, หน้า 385) และคำกล่าวของนายพลนรานเซสโกจเลียตา ทักกล่าวถึงภาวะสงครามโลกครั้งที่สองที่อาหรับถูกดึงให้เข้าไปร่วมภาวะสงครามด้วยทั้งที่สงครามนั้น "เป็นสงครามของพวกคริสเตียน พวกเขาไม่ได้มีส่วนรับรู้ความขัดแย้งระหว่างอักษะกับสัมพันธมิตร" (ซัด, หน้า 66) ซึ่งก็เพราะการที่ดินแดนอาหรับเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญนั่นเอง

สำหรับโสภาค นอกจากจะได้อ้างถึงความสัมพันธ์ของอาหรับกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกด้วยปัจจัยจากน้ำมันและลักษณะที่ตั้งของอาหรับเองแล้ว โสภาคยังได้สะท้อนภาพชาวอาหรับบางคนที่ยังฝังใจเกลียดชังชาวตะวันตกที่เคยเข้ามาปกครองประเทศตนด้วย ดังปรากฏใน พรสวรรค์ ว่า เจ้าชายนาวันทรงมีความเกลียดชังชาวฝรั่งเศสที่เคยเข้ามาปกครองประเทศตน จึงฝังอารมณ์

โกรธแค้น และเมื่อมีช่องทางก็ทรงกลั่นแกล้งชาวฝรั่งเศสตั้ง เช่น ให้นักเหยี่ยวที่ทรงเลี้ยงฝึกไว้ ถลาไปเกาะเบอร์นาร์ตแล้วใช้คมเล็บของมันเกี่ยวเสื้อเชิร์ตของเบอร์นาร์ตขาดวันเป็นทางยาว เบอร์นาร์ตจึงกล่าวกับนิโคลถึงการกระทำดังกล่าวว่า "ท่านคงนึกไม่ใคร่คนต่างชาติที่เข้ามาปกครองบ้านเมืองในสมัยก่อน เลขนิกจะแก้แค้นแทนบรรพบุรุษ" (พรสวรรค์, หน้า 235) ตลอดจนจาก คำกล่าวของรามเรน ชนเผ่าตาวาเร็ดในประเทศอัลจีเรีย ที่กล่าวถึงชาวฝรั่งเศสที่เคยเข้ามา ปกครองอัลจีเรียว่า อาจจะมีความรุนแรงเท่าที่ที่ยังคงเกลียดชาวฝรั่งเศสอยู่ขณะที่คนรุ่นใหม่ไม่ได้ใส่ใจ ในเรื่องนี้เพราะ "มันนานจนไม่รู้ว่าจะเกลียดไปทำไม แต่ถ้าพูดกับคนแก่ ๆ ละก็ ผมไม่รู้" (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 215)

อย่างไรก็ดี ชาวอาหรับปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ร่วมมือช่วยเหลือกันและกันในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น อาหรับได้ชาวอเมริกัน มาช่วยด้านการเกษตร ตัวอย่างเช่น "เจ้าชายอัลเมลทรงได้ที่ปรึกษาทางการเกษตรจากอเมริกา โดยตรง" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 522) การที่พวกแมชชีชาวคริสเตียนเข้าไปตั้งโรงเรียนและ โรงเรียนบาลในท้องถิ่นอาหรับที่อยู่ห่างไกล เช่น "ฉันเพิ่งรู้ว่า พวกผู้หญิงมาบีนะ ติดต่อกับ คนภายนอกไม่ได้เลย ไม่ว่าจะกรณีไหน ๆ ทั้งนี้ นี่ถ้าแมชชีไม่มาตั้ง โรงเรียนสำหรับเด็กผู้หญิง ตั้ง โรงเรียนบาลท้องถิ่นนี้ ผู้หญิงพวกนั้นจะถูกปิดกั้นไปอีกก็ร้อยปีจะ..." (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 298) และเมื่ออัลจีเรียมีเหตุการณ์แผ่นดินไหวมีผู้เสียชีวิตมากมาย ทั้งมีคนอดอยาก ชาด เครื่องอุปโภคและบริโภค อัลจีเรียก็ได้ "ขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ สภากาชาดสากล แล้วก็อเมริกัน" (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 483) นับเป็นการเสนอภาพความสัมพันธ์ของอาหรับ กับทั่วโลกในอีกลักษณะ กล่าวคือมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ตลอดจนได้กล่าวถึงอาหรับว่าเป็นตลาด งานแหล่งสำคัญของโลก เนื่องจากแม้อาหรับจะมั่งคั่งเพราะน้ำมัน แต่ก็มีความมั่งคั่งที่เกิดขึ้น อย่างรวดเร็วชาติพื้นฐานในการพัฒนาประเทศมาก่อน ดังนั้นเมื่อจะพัฒนาประเทศจึงอาศัยชาว ต่างชาติมาก ดังเช่น ด้านการสาธารณสุข ที่ต้องจ้างแพทย์และพยาบาลมาช่วยงาน รวมตลอด ถึงงานก่อสร้างต่าง ๆ ที่ใช้แรงงานชาวต่างชาติ ดังเช่น

"แพทย์ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ... จากอังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส... อียิปต์ เลบานอนก็มีค่ะ... ตอนงานก่อสร้างกำลังเต็มบ้านเมืองไปหมด พวกชาวต่างชาติ ที่มาขายแรงงานเคลื่อนไปเลย" ก็รินออกจะเห็นด้วย สองข้างทางที่รถวิ่ง ตึกใหม่ ๆ กำลังผุดเป็นดอกเห็ด "คนพื้นเมืองไม่ยอมทำงานประเภทกรรมกรแบกหามหรือ ก่อสร้างค่ะ... แรงงานต่างชาติก็เลยไหลเข้ามาเต็มที..." (เจ้าทะเลทราย, หน้า 40-41)

ตัวอย่างต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นจึง เป็นการให้ภาพความสัมพันธ์ของอาหารกับประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันของโสภาคแก่ผู้อ่าน

ดังนั้นในการบรรยายภาพความสัมพันธ์กับต่างประเทศของอาหาร นักเขียนทั้งสามต่างนำเอาข้อมูลอันเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่จริงในโลกอาหารออกมาเขียนถึงในรูปของนวนิยาย ไม่ว่าจะ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอาหารด้วยกันเองที่ทำการให้ความร่วมมือหรือการแทรกแซงภายในประเทศดังที่มีข่าวปรากฏอยู่เสมอ ๆ เช่น ลิเบียส่งจารชนไปแทรกแซงที่ซาอุดีอาระเบียหรือขบวนการก่อการร้ายข้ามชาติที่มีพวกหัวรุนแรงจากหลายประเทศร่วมมือกันก่อตั้งมีเครือข่ายไปทั่วโลก มีการจารกรรม การปล้นจี้ตัวประกันชาวต่างชาติเพื่อแลกกับนักโทษการเมืองของตน ตลอดจนการก่อวินาศกรรมต่าง ๆ อีกทั้งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับยิว โดยโสภาคเน้นเหตุการณ์ในช่วงที่ยิวยึดครองพื้นที่บางส่วนของแหลมไซไนของอียิปต์ จากเหตุการณ์สงครามหกวันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้นักเขียนได้แสดงความสำคัญของอาหารในฐานะที่มีตั้งอันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งทั้งโสภาคและประกัสสรได้แสดงให้เห็นไว้อย่างชัดเจนดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ตลอดจนความสำคัญของอาหารต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในฐานะที่มีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญคือน้ำมันปิโตรเลียม ซึ่งนักเขียนทั้งสามต่างเห็นพ้องและนำมาเสนอไว้อย่างชัดเจนอีกเช่นกัน บัจจยจากทำเลที่ตั้งและทรัพยากรน้ำมันทำให้อาหารถูกชาติมหาอำนาจรุกรานในอดีต และแม้จนปัจจุบันซึ่งมหาอำนาจได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการรุกรานโดยใช้กำลังทหารมาเป็นการรุกรานทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกัสสรได้จำลองภาพเหตุการณ์การรุกรานของมหาอำนาจต่ออาหารไว้ใน ซัค ได้อย่างละเอียด ชัดเจน และมีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประเทศลิเบียมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการรุกรานของอิตาลี อังกฤษ หรืออเมริกาต่อประเทศนี้ การเรียกร้องเอกราชจากต่างชาติที่เบตุอินเป็นผู้ริเริ่ม การเสนอว่าอาหารประเทศนี้มน้ำมันชั้นดีของโลก ฯลฯ แต่ทว่าประเทศอาหารใน ซัค ก็มีใช้ประเทศลิเบีย เป็นเพียงการจำลองภาพจากประวัติศาสตร์ของประเทศในแอฟริกาเหนือมาใส่ไว้เท่านั้น ดังเหตุการณ์ตอนที่อาหารประเทศต่าง ๆ ที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษส่งนักเรียนของประเทศตนไปเรียนที่โรงเรียนนายร้อยเบงกาซีในลิเบีย ประกัสสรก็ได้ให้ดาวิชตัวละครเอกชายได้รับเลือกเป็นตัวแทนของดินแดนไบเดอร์ฮาบัดไปเรียนที่โรงเรียนนายร้อยเบงกาซีของลิเบียด้วย นอกจากนี้ โสภาคยังได้แสดงภาพความสัมพันธ์ในด้านดีของชาติมหาอำนาจเช่น ฝรั่งเศสและอเมริกาที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาอาหารด้วย จึงนับได้ว่านักเขียนทั้งสามได้นำเรื่องความสัมพันธ์กับต่างประเทศของอาหารมากล่าวถึง โดยคำนึงถึงข้อมูลตามความเป็นจริงด้วยโดยไม่ได้ใช้แต่จินตนาการเพียงอย่างเดียว

วัฒนธรรม ชนบธรรมนิยมประเพณี ค่านิยมและความเชื่อของชาวอาหรับ

ดังได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า องค์ประกอบของความเป็นอาหรับในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ ถูกกำหนดด้วยสภาพภูมิศาสตร์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากศาสนาอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นด้านประชากร กฎหมาย การปกครอง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบที่เด่นชัดอีกด้านหนึ่งของความเป็นอาหรับที่มีผลมาจากสภาพภูมิศาสตร์และศาสนาอิสลาม ได้แก่ วัฒนธรรม ชนบประเพณี ค่านิยมและความเชื่อของชาวอาหรับ ดังจะเห็นได้ในสังคมอาหรับ การดำเนินชีวิตของชาวอาหรับ ชนบธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่ล้วนเป็นไปตามทบทบัญญัติและแนวทางของจารีตทางศาสนาอิสลาม อันมีคัมภีร์อัลกุรอานเป็นแม่บท นอกจากนี้ก็จะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาเดิมก่อนมีศาสนาอิสลาม สำหรับการปฏิบัติตนตามระเบียบประเพณีของบ้านเมืองในบางประเทศจะมีองค์กรจากฝ่ายศาสนาที่เป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญที่สุดเข้ามาดูแล ได้แก่ พวกอูลมะมา (Ulemas) และเอมีร์ (Amir) พวกอูลมะมาคือผู้ที่รอบรู้ เชี่ยวชาญหรือเป็นนักปราชญ์ของศาสนาอิสลามที่ยังมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลด้วย พลังศาสนานี้เกี่ยวข้องกับประชาชนทุกชั้น เพราะนอกจากจะเป็นตัวแทนของศีลธรรมแล้ว ยังสามารถดำเนินการในลักษณะตำรวจศาสนาได้ทันที ซึ่ง ได้แก่ การตรวจตราดูแลการกระทำตนให้สมกับเป็นมุสลิม เช่น การไม่ดื่มของมึนเมา ไม่เล่นการพนัน ดูแลการเข้าเดือนรอมฎอน (Ramadon) การมีผ้าคลุมหน้าของสตรีมุสลิม การห้ามการเป็นโสเภณี โดยสรุปคือดูแลการประพฤติตนให้อยู่ในกฎข้อบังคับของศาสนาสำหรับคนบางกลุ่ม เช่น พวกชนชั้นกลาง แม้มีชีวิตอิสระสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ รวมทั้ง ไปศึกษาต่อยังยุโรปและอเมริกา ในขณะที่อยู่นอกประเทศก็สามารถปรับตัวตามสภาพสังคมใหม่ได้ แต่เมื่อกลับประเทศก็จะใช้ชีวิตตามเดิม การรับเอานิสัยหรือวัฒนธรรมต่างชาติเป็นเรื่องที่ปรากฏได้ยาก (สุรพล ราชภัฏวารักษ์ และคนอื่น ๆ, 2520 : 68 - 70)

1. วัฒนธรรมอาหรับ

ในการเสวนภาพของสังคมและวัฒนธรรมของอาหรับในนวนิยายของลักษณะวิถี โสภาค สุวรรณ และประภัสสร เสวิกุล นั้น โดยส่วนรวมแล้วจะเป็นสังคมที่มีพื้นฐานจากชาวทะเลทราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมของมุสลิมอาหรับ ที่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตตามจารีต และบทบัญญัติจากคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลาม ที่เป็นบ่อเกิดและเป็นรากฐานของชนบธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย ฯลฯ เหมือนกันนั่นเอง แม้อาจจะถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในระดับที่ต่างกันไปบ้างก็ตาม ดังที่ โสภาค สุวรรณ ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิตของกษัตริย์อาหรับใน เจ้าทะเลทราย ว่า "พระเจ้าอาห์เม็ดทรงมีความรู้สึกและสำนึกเยี่ยง เบดูอินอย่างสมบูรณ์เกี่ยวกับ

ทรงเคร่งในศาสนา ประเพณีและขนบธรรมเนียม อนุรักษ์นิยมหนักแน่นแหละครับ...ใครต่อใครที่ขี้เลื่อยโปรตมาก... โดยเฉพาะพวกหัวหน้าเผ่าเบดูอินสำคัญ ๆ " (เจ้าทะเลทราย, หน้า 93) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในหลักศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับฮัสซาร์ใน ซัด ได้แสดงความเชื่อมั่นในองค์อัลลอฮ์ว่า "มีดินแดนของมุสลิมอยู่อีกมากมายในโลกที่ข้าจะพอฟักฝังได้ ภายใต้อาสนวิหาร เนตร และความเมตตาขององค์อัลเลาะห์" (ซัด, หน้า 313)

สังคมและวัฒนธรรมอาหรับมีลักษณะเด่นน่าสนใจหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ทั้งนี้เพราะเป็นสังคมที่มีแนวปฏิบัติที่มีขนบธรรมเนียมเฉพาะตัวที่ต่างจากสังคมอื่น เช่น มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามประเพณีของสังคม ดังที่โสภาคกล่าวไว้ใน เจ้าทะเลทราย ว่า

ภาพสตรีสาวสองสามคน ผู้มีเรือนร่างระหงดงามไปเสียทุกสัดส่วน ไม่ว่าทรวงอก ช่วงเอว สะโพกหรือปลีช่อง ในเครื่องแต่งกายทันสมัยล่าสุดของแฟชั่นในปารีส หนึ่งคืบ และหัวร่อต่อกระซิกตามแบบฉบับหญิงสาวรุ่นทั้งหลาย ตลอดทางที่มุ่งมาในเครื่องบิน ได้พากันกลับเข้าไปคลุมหน้าตา เนื้อตัวด้วยเสื้อคลุมสีดำตัวหลวมกว้างตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า เมื่อใกล้จะถึงสนามบิน กิริยาอาการระริกระรี่เมื่อครู่ กลับสงบเสงี่ยมราบคาบ (เจ้าทะเลทราย, หน้า 13)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวอาหรับเมื่ออยู่ต่างประเทศอาจจะไม่ได้ปฏิบัติตามกรอบประเพณี แต่เมื่อกลับเข้ามาในประเทศตนแล้ว จะต้องปฏิบัติตามแนวทางของสังคมอาหรับทันที

นอกจากนี้ โสภาคยังกล่าวว่าพื้นฐานของสังคมอาหรับ "มีศาสนาและครอบครัวเป็นหลักใหญ่" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 338) เป็นการให้ความสำคัญกับเรื่องครอบครัวมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวอาหรับจะห่วงหาพันธุกรรมเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงเป็นการยากสำหรับชาวต่างชาติที่จะทำความสนิทสนมด้วย ดังตัวอย่างจากบทสนทนาของกิรินและพ่อของเขาซึ่งเป็นชาวอเมริกันว่า "เป็นไง...ยังเป็นคนแปลกหน้าอยู่หรือเปล่าละลูก" "ครับ" กิรินหัวเราะที ๆ "ถ้าเป็นที่อื่นคงไม่หอรอกครับพ่อ แต่ที่นี่...มันต่างกัน" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 186) อันเป็นการแสดงให้เห็นถึง ภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับเรื่องของครอบครัว ดังจะได้กล่าวถึงลักษณะครอบครัวของชาวอาหรับ ดังนี้คือ

1.1 ลักษณะครอบครัวของชาวอาหรับ

ครอบครัวชาวอาหรับจะมีลักษณะเด่นที่สืบเนื่องมาจาก ประเพณีการแบ่งแยกชายกับหญิง ซึ่งมีผลให้สมาชิกในครอบครัวต้องแบ่งที่อยู่อาศัยออกเป็นสองส่วน กล่าวคือมีที่อยู่สำหรับชายล้วน และที่อยู่สำหรับหญิงล้วนอย่างชัดเจน ดังที่โศภาค สุวรรณ ได้เล่าผ่านแคชพิยาใน ฟ้าจรดทราย ว่า

"ด้านนอกเป็นที่อยู่ของพ่อและน้องชาย" แคชพิยาอธิบาย

"ในเมืองของเรา ผู้หญิงกับผู้ชายอยู่คนละส่วนแยกจากกันโดยเด็ดขาด ถ้าบังเอิญ มีแขกสำคัญมาและเขาเป็นผู้ชาย ก็อาจจะสอบถามกับแม่โดยวิธีพูดผ่านจากกัน ชายอื่นที่ไม่ใช่พ่อหรือพี่น้องจะไม่มีโอกาสเห็นผู้หญิงในบ้านเราได้เลย" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 59)

สำหรับ ลักษณะที่ได้แสดงให้เห็นประเพณีแยกชายและหญิง ไว้อย่างชัดเจนใน รักมีจันทร์ เช่นเดียวกัน ว่า

"อยู่ฝ่ายนอกหรือฝ่ายใน ผมจะขอได้ไหม"

คำถามนั้นมียรอยเกรงใจ เพราะรู้ว่า การที่ผู้ชายจะเหยียบย่างเข้าสู่ที่พำนักของสตรีย่อมกระทำได้ยาก

"คิดว่า...จะได้ค่ะ" คำตอบล่งเลนิต ๆ เช่นกัน

"เพราะดิฉันให้อยู่ระหว่างห้องชั้นในกับชั้นนอก เพื่อสะดวกแก่การรักษาพยาบาลเชียว..."

(รักมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 48 - 49)

สำหรับที่อยู่ของพวกผู้ชายเรียกว่า "มุกาด" ส่วนที่อยู่ของพวกผู้หญิงเรียกว่า "ฮาเร็ม" ซึ่งเป็นสถานที่ห้ามชายอื่นที่มีใช้ญาติเข้าออก กรณีมีแขก ผู้ชายจะรับแขกที่เป็นชายด้วยกัน ถ้าผู้หญิงจะคุยกับแขกที่เป็นผู้ชายจะต้องพูดโดยมีฉากหรือม่านกั้น การแบ่งแยกชายหญิงของผู้ที่เคร่งครัดมากจะไม่ยอมอนุโลมแม้ในกรณีเจ็บป่วย ถ้าคนไข้เป็นหญิงจะไม่ยอมให้แพทย์ที่เป็นชายรักษา ดังเช่น

"เสียงนางบาราก้า เออะอะ โวยวาย ไม่ยอมให้บุรุษแปลกหน้าเข้าไปถึงตัว

ลูกสาว

"ฉันจะพูดกับมูเลห์ ฮามิด ฉันบอกแล้วว่าผู้ชายคนอื่นที่ไม่ใช่สามีจะแตะตัวนางจัทได้ยังไง ไล่ออกไป" (พรสวรรค์, หน้า 120 - 121)

การแบ่งแยกเพศนี้จะกระทำตั้งแต่เด็ก เมื่อเด็กชายมีอายุราว 5-6 ขวบ เขาจะถูกแยกจากมารดา เข้ามายู่กับฝ่ายหน้าซึ่งเป็นชายล้วน โดยที่เขาจะได้รับอนุญาตให้ไปเยี่ยมมารดา

ได้ตลอดเวลา (เจน ดอลินเจอร์, 2504 : 159)

ส่วนสภาพบ้านของชาวอาหรับที่มีฐานะดี จะมีบ้านที่มีบริเวณกว้างขวางมาก เมื่อมีภรรยาคนที่ 2, 3 และ 4 ก็จะไปปลูกบ้านให้ภรรยาทั้งหลายอยู่ บางครั้งอาจจะสร้างบ้านเป็นแบบเดียวกัน เพื่อแสดงว่าสามีรักภรรยาทุกคนเท่ากันหมดตามหลักศาสนา และเมื่อบุตรชายแต่งงานก็จะปลูกเรือนหออยู่ในบริเวณเดียวกัน บางครั้งชาวเมืองที่มีฐานะดีจะปลูกตึกและตกแต่งภายในตามรสนิยมของตนเอง เช่นอาจจะตกแต่งแบบยุโรป หรือวิตตอเรียน หรือหลุยส์ และติดเครื่องปรับอากาศทั้งหลัง เพื่อป้องกันไม่ให้ลมร้อนพัดผ่านเข้ามาได้

ส่วนพวกเบตอินที่อยู่ในทะเลทราย จะมีที่พักอาศัยเป็นกระโจม ซึ่งสะดวกต่อการเป็นชาวทะเลทรายผู้เร่ร่อนไปมา ชาวอาหรับที่อยู่ในเมืองเอง บางครั้งก็ขยับออกไปทางกระโจมในทะเลทรายเป็นครั้งคราว รวมทั้งใช้เป็นที่ต้อนรับแขกหรือกินเลี้ยงในกระโจมแบบโบราณอีกด้วย ดังที่โสภาคกล่าวไว้ใน เจ้าทะเลทราย ว่า

หากเป็นกระโจมเบตอินแท้ ๆ จะเป็นสีดำ แต่เป็นกระโจมเจ้านาย คราใดที่มีโอกาส แพบทุกพระองค์จึงโปรดนักที่จะประทับในกระโจม ทั้งความสุขสบายหรูหราของพระราชวังอันวิจิตรตระการตาไว้ข้างหลังอย่างไม่ไยดีแม้แต่น้อย นั่นคือเรื่อง "ธรรมดา" ที่กรีนเรียนรู้จนซึ้งแก่ใจ (เจ้าทะเลทราย, หน้า 678 - 679)

ครอบครัวอาหรับมักเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ประกอบไปด้วยชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวและภรรยาซึ่งอาจจะมีถึงสี่คน บุตรและญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ชาวอาหรับนิยมมีลูกมาก ๆ และเห็นว่าครอบครัวที่มีสมาชิกมากนั้นดีในสายตาของเพื่อนบ้าน (สุรพล ราชภัณฑารักษ์ และคนอื่น ๆ, 2520 : 196 - 198) เมื่อบุตรชายแต่งงานก็จะให้ปลูกเรือนหออยู่ในบริเวณเดียวกัน ลักษณะครอบครัวขนาดใหญ่ ปรากฏอยู่ในนวนิยายของโสภาคเกือบทุกเรื่อง เพราะโสภาคได้ให้ภาพชีวิตของชนชั้นสูงของอาหรับ ซึ่งมีครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีภรรยาถึงสี่คน นอกจากจะมีจำนวนสมาชิกมากแล้ว ยังมีบริเวณบ้านที่กว้างใหญ่เพียงพอแก่การอยู่อาศัยอย่างสะดวกสบายด้วย ดังที่แคชฟียาใน ฟ้าจรดทราย ได้เล่าให้มิเชลล์ฟังว่า

"พ่อของฉันมีเมียสี่คน ตามกฎของศาสนาอนุญาตไว้ได้เท่านั้น แม่ของฉันเป็นเมียหลวง ดูแลกิจการของบ้านทั้งหมด พวกเมียน้อยก็มีลูกคนละหนึ่งละสอง แต่แม่ของฉันมีลูกถึงหกคน"

"บ้านก็คงจะใหญ่มากสินะ แคชฟี คนตั้งเป็นสิบ ๆ" มิเชลล์สงสัย

"เปล่า ฉันอยู่บ้านหลังกลางกับพ่อแม่ พวกเมียน้อยอีกสามคนของพ่อมีบ้านต่างหากคนละหลัง แต่เพราะต้องรักภรรยาเท่ากันหมดทุกคน จึงจะไม่ขัดต่อหลักศาสนา ตึก

สามหลังของ เมียน้อยจึงปลูกแบบเดียวกันหมด เว้นแต่ใหญ่ที่ฉันอยู่กับแม่เท่านั้น"
(ฟ้าจรดทราย, หน้า 54)

ในด้านบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวอาหรับ แบ่งตามสถานภาพได้ ดังนี้
ชายอาหรับในฐานะหัวหน้าหรือผู้นำของครอบครัว จะมีหน้าที่เลี้ยงดู และคุ้มครองปกป้อง
คนในครอบครัว ตลอดจนเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องทุกเรื่อง ที่เกี่ยวกับครอบครัวและถ้าชายนั้นมีตำแหน่ง
"ซัด" อันเป็นหัวหน้าเผ่า หรือหัวหน้าชุมชนด้วยแล้วจะต้องมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสมาชิกทั้งเผ่า
เพิ่มขึ้นอีกด้วย

ในฐานะบุตรชาย ชายอาหรับจะรัก เคารพ นอบน้อมและสุภาพ เชื่อฟังพ่อแม่ ปรนนิบัติ
รับใช้ และดูแลเอาใจใส่พ่อแม่อย่างดียิ่ง หากพ่อเจ็บป่วย หรือพิการ ลูกชายจะทำหน้าที่หัวหน้า
ครอบครัวหรือหัวหน้าชุมชนแทนพ่อด้วย

แนวการปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ มีระบุไว้ในอัลกุรอานว่าให้ปฏิบัติต่อพ่อแม่ เพราะแม่ผู้มัครภัก
ด้วยความเหนื่อยยาก และตลอดด้วยความเจ็บปวด (ประพันธ์ วรกาญจน์, 2534 : 18) หรือ
คำกล่าวของคาสตามฮัมมัดที่ว่า สวรรค์นั้นอยู่ใต้เท้าของมารดา ดังนั้นลูก ๆ จึงต้องนอบน้อมต่อ
บิดามารดา จะแสดงกิริยาอาการซึ่งโกรธด้วยกิริยาว่าจาไม่ได้ ลูก ๆ ต้องมีความอดทนมาก ๆ
ต้องเคารพรัก เชื่อฟังพ่อแม่ทุกกรณีนอกจากสิ่งที่ผิดหลักศาสนา ต้องยกย่องให้เกียรติพ่อแม่และเพื่อน
ของท่าน ต้องหยิบบัญชีจ่ายต่าง ๆ และความดีงามให้แก่ท่าน (มัสนาอ คูปตะพันธ์, 2533 : 84)
ดังนั้น ผู้อ่านจึงจะ เห็นตัวละครที่เป็นบุตรชายในนวนิยายของ โสภาค ล้วนแต่ปฏิบัติตนตามที่ได้
กำหนดไว้ในคัมภีร์ทางศาสนา เช่น

ลูกชายบ้านเมืองนี้ ต่างรักและเทิดทูนแม่เป็นชีวิตจิตใจ องค์ราชเลขาธิการเอง
ก็แจกเช่นเดียวกันท่าที่ทรงรับพระหัตถ์เล็ก ๆ บาง ๆ ที่พระมารดาทรงยื่นมาข้างหน้า
แล้วถวายจุมพิต บอกได้ดีว่าทรงรักและเทิดทูนเจ้าหญิงอิฟต์มากมาเพียงไร
(เจ้าทะเลทราย, หน้า 631)

ในฐานะสามี ชายอาหรับจะให้การเลี้ยงดูภรรยาอย่างดี ถ้ามีภรรยามากกว่าหนึ่งคน
(แต่ไม่เกินสี่คน) จะต้องให้ความรัก ให้การเลี้ยงดู แบ่งเวลา ตลอดจนให้ความยุติธรรมกับภรรยา
ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันทั้งทางวัตถุและการกระทำ (วัลลภา นิละไพจิตร, 2533 : 51) ซึ่ง
โสภาคได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนใน พรสรวง ว่า "คุณคงเข้าใจเรื่องการมีภรรยาสี่คนของเราดี
ทุกคนจะต้องได้รับการเลี้ยงดู มีความเป็นอยู่เสมอกัน ยิ่งหย่อนกว่ากันไม่ได้" (พรสรวง,
หน้า 473)

การมีภรรยาได้ถึงสี่คนนี้เป็นไปตาม บัญญัติทางศาสนาที่อนุญาตไว้ ด้วยบางสภาวะของสังคม เด็กกำพร้า หญิงม่าย หรือหญิง โสัด มีความจำเป็นต้องมีผู้ชายคุ้มครองเลี้ยงดูโดยไม่มีทางเลือก (วีริยา น้อยวงศันยงค์, 2534 : 89) แต่ศาสนาอิสลามก็มีข้อกำหนดไว้เช่นกันว่า แต่ถ้าชายใดไม่แน่ใจในความสามารถและความซื่อสัตย์ของตนเองแล้ว ศาสนากำหนดให้มีภรรยาเพียงคนเดียว (วัลลภา นิละไพจิตร, ผู้รวบรวม. 2534 : 66) อย่างไรก็ตามการที่ผู้ชายจะมีภรรยาเพียงคนเดียวก็เป็นไปได้เช่นกัน ปัจจุบันชายอาหรับที่มีภรรยาเพียงคนเดียวเริ่มมีมากขึ้นทั้งชาวเมืองและเบดูอิน เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งปรากฏใน ฟ้าจรดทราย ว่า ตัวละครชายเป็นผู้นิยมมีภรรยาเพียงคนเดียว เช่น

"ท่านคงมีพี่น้องมาก เพราะบิดาท่านคงมีภรรยาถึงสี่คน"

"ใครบอก.."

"ไม่ทราบซิคะ ฉันคิดว่าผู้ชายเมืองนี้คงมีภรรยา มาก ๆ ให้ครบตามจำนวน"

"มารดาของฉันไม่มีหมายเลข" เขาใช้สำนวนของหล่อนมาพูด ทรวดตัวลงนั่งไถ่ ๆ (ฟ้าจรดทราย, หน้า 337)

นอกจากนี้ตามประเพณีทางศาสนาถือว่า ภรรยาไม่มีหน้าที่จะไปดูแลงานของสามีหรือกับกิจการสาธารณะใด ๆ (อิสรา อมันตกุล, 2500 : 100) และภรรยาไม่มีสิทธิ์จะตักเตือนสามีเท่ากับสามีจะตักเตือนภรรยา และมีส่วนในการรับมรดกของสามี แต่ต้องเชื่อฟังสามีและต้องได้รับอนุญาตจากสามีในการทำกิจกรรมนอกบ้านหรือเดินทางค้างแรมที่อื่น (นิคัมย ฮาซาไนน์, 2534 : 41) สามีเป็นผู้ดูแลตัดสินใจกิจการทุกอย่างที่เกี่ยวกับครอบครัว เมื่อภรรยาจะกระทำการใด ต้องขออนุญาตจากสามีก่อน ตัวอย่างเช่น

"มุเลห์" นางเซรีฟาเรียกสามีซ้ำอีกครั้ง

"เราได้ลูกสาวคนใหม่ของตระกูล ท่านจะจัดสินฟ้าเลี้ยงฉลองให้เอิกเกริกเหมือนอย่างตอนที่ฮามีดาเกิดตั้งมิชคะ"

"อยากทำอะไรก็ทำเถอะ" เสียงตอบสั้น ๆ (พรสวรรค์, หน้า 391)

นอกจากนี้ ชายอาหรับจะไม่ปล่อยให้ภรรยามีอำนาจเหนือตนเอง ชายจะต้องเป็นใหญ่เป็นหนึ่งเสมอ อันเป็นธรรมเนียมของชาวทะเลทรายดั้งเดิมที่ถือว่า ชายคือผู้มีอำนาจสูงสุด หญิงเป็นผู้รับใช้ สามีภรรยาชาวอาหรับจะสำรวมและระมัดระวังในการแสดงออกซึ่งความรักและทำทีระหว่างกัน เช่น จะไม่โอบกอดหรือแสดงอาการอันไม่ควร เมื่อมีผู้อื่นอยู่ด้วย ซึ่งแตกต่างจากสังคมตะวันตก เช่น เมื่ออลิซาเบทหญิงสาวชาวอเมริกันตัวละครใน พรสวรรค์ ได้แต่งงานกับสามีชาวอาหรับ เธอก็ได้พบว่าสังคมของชาวอาหรับต่างกับสังคมอเมริกันมากในเรื่องดังกล่าวนี้ ดังตัวอย่าง

อลิซาเบทเองก็เพิ่งจะเรียนรู้ เมื่อเดินทางมาถึงที่ใหม่ ๆ แล้วพยายามค่อย ๆ ปรับใจให้คุ้นกับนิสัยของสามีอย่างอดทนเป็นที่สุด หลังจากบอกตนเองนับครั้งไม่ถ้วนว่าตนกำลังเป็นมารรยามูเลห์ ฮามิด อับดุลลา หาใช่ผู้ชายอเมริกันทั่วไปที่คุ้นกับการแสดงความรัก ความใกล้ชิดกับภรรยา บทพิศواسและความปรารถนาทั้งมวลที่เขาแสดงกับเธอ ล้วนอยู่บนรากฐานดังที่กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้หญิงต้องแหงนหน้าขึ้นมองเขาด้วยความรู้สึก "สยบ" "ยำเกรง" เป็นการแสดงออกของความเป็นผู้ชายที่อลิซาเบทต้องปรับใจอยู่เป็นเวลานาน (พรสรวง, หน้า 388 - 389)

ในฐานะพ่อ ชายอาหรับที่เป็นมุสลิมจะให้การเลี้ยงดู ให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่ต่อลูก ๆ มาก สำหรับลูกชาย ผู้เป็นพ่อจะแยกตัวมาดูแลอบรมโดยเฉพาะด้วย นอกจากนั้นจะจัดหาคูครองที่เหมาะสมให้ลูก ๆ เมื่อลูกโตถึงวัยที่จะมีครอบครัวได้ตามแบบชาวมุสลิมทั่วไป (พิศมัย ฮาซาไนน์, 2533 : 41) โสภาคได้กล่าวถึงหน้าที่ของพ่อที่มีต่อลูกไว้ใน พรสรวง ด้วยคือ "แม่ไม่ได้อบรมกระหม่อมเท่าไรนัก หน้าที่นั้นเป็นของทนาย่าแล้วก็คุณพ่อ โดยเฉพาะลูกผู้ชายทั้งสามคน รวมทั้งจิลลา น้องคนละมารดาของกระหม่อมด้วย" (พรสรวง, หน้า 491)

บทบาทและหน้าที่ของหญิงอาหรับ ในฐานะบุตรสาว จะให้ความเคารพ รัก ดูแลปรนนิบัติรับใช้ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของพ่อแม่ แม้ในเรื่องคูครองที่พ่อแม่จัดทำให้ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันหญิงอาหรับบางส่วนในบางประเทศ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแนวการปฏิบัติตน เช่น กล้าแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับพ่อแม่ ตลอดจนปฏิเสธพ่อแม่ในเรื่องที่ตนไม่เห็นด้วย ดังที่ประกัสสร เสนอไว้ใน ซัค ว่า "และหากมีหนทางใดที่จะทำให้พ่อเป็นสุขได้ ข้าก็พร้อมที่จะทำ" (ซัค, หน้า 130) อันเป็นการแสดงให้เห็นภาพบุตรสาวที่ตีมีความรักเคารพ ห่วงใย และพยายามปรนนิบัติรับใช้ตลอดจนหาวิธีการที่จะทำให้ผู้เป็นพ่อมีความสุข แม้วิธีการนั้นอาจจะไม่ถูกต้องและเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่ง ในฐานะที่เธอเป็นเพียงหญิงสาวคนหนึ่งเท่านั้น เช่นพยายามจะไปฆ่าดาวิช เพราะเธอถือว่าดาวิชแย่งชิงตำแหน่ง "ซัค" ไปจากพ่อของเธอทำให้พ่อของเธอสิ้นไร้ความสุข และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประกัสสรได้แสดงให้เห็นถึง ความรักและภาคภูมิใจของอับบาสผู้เป็นพ่อที่มีลูกสาวดี เช่นฮัสซาร์ว่า "ข้าเคยน้อยใจที่อัลเลาะห์ไม่ประทานลูกชายแก่ข้า" อับบาสพิมพ์ว่า "แต่ถึงวันนี้อีกก็ตระหนักว่าเจ้ามีความหมายต่อชีวิตข้ายิ่งกว่าลูกชายสักพันคน" (ซัค, หน้า 130)

ในฐานะภรรยา หญิงอาหรับเมื่อสมรสแล้วจะต้องมาอยู่กับฝ่ายสามี มีหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้สามี มีลูกชายและหญิงให้มาก ๆ ตลอดจนดูแลการงานในครอบครัวโดยไม่ต้องออกไปทำงาน

นอกบ้านตามประเพณีเดิม และจะแยกกันอยู่กับสามีไม่ได้หากยังไม่ได้หย่าขาดจากกัน หญิงอาหรับ บางหมู่บ้าน จะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกนอกบ้านไปไหนมาไหนได้เลย เช่น หญิงอาหรับในหมู่บ้าน ม'ซาบี ในประเทศอัลจีเรีย โสภาคกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของหญิงอาหรับไว้ว่า "ให้รับใช้ ประณบัติและเคารพสามี ทำตัวให้สวยงาม ทำให้สามีมีความสุขและมีลูกหลาย ๆ คน เพื่อให้ วงศ์สกุลแข็งแรง และมีอำนาจ" (พรสวรรค์, หน้า 137)

ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะ และความคิดของผู้หญิงที่เกิดมาในกรอบประเพณีแบบเก่า ของอาหรับ นอกจากนี้ โสภาคแสดงภาพสตรีอาหรับในหมู่บ้าน ม'ซาบี ในอัลจีเรียว่า "พวกผู้หญิง ม'ซาบีจะไม่ออกจากบ้านเลย ไม่ว่าสามีจะไปไกลสักแค่ไหนก็ตาม" (ยังมีรักที่อัยคการ, หน้า 270)

ในกรณีที่สามีมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน ภรรยาคนที่หนึ่งจะได้เข้าพิธีแต่งงานตามประเพณี ภรรยาคนที่หนึ่งจะเป็นผู้ดูแลควบคุมการทำงานทุกอย่างในบ้าน ซึ่ง โสภาคได้กล่าวไว้ในนวนิยายของเธอว่า "การเสกสมรสที่จะมีขึ้นเป็นครั้งแรกของเธอและคู่หมั้น"...ฐานะของเธอคือ 'เมียแต่ง'" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 218) ตลอดจดหน้าที่ของภรรยาคนที่หนึ่งว่า "แม่ของฉันเป็นเมียหลวง ดูแลกิจการของบ้านทั้งหมด" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 54)

นอกจากนี้ สังคมอาหรับยังถือว่าสตรีเป็นหน้าตาของครอบครัว การปฏิบัติตนในทุก ๆ ด้าน ของสตรีจะมีข้อกำหนดเอาไว้มากมาย สตรีจึงต้องระมัดระวังในการปฏิบัติตนตามข้อกำหนดและ กรอบต่าง ๆ ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นสตรีในทะเลทรายจะต้อง ไม่คิดหรือตัดสินใจ ใดๆ การจะทำอะไรทุกอย่างขึ้นอยู่กับสามี ซึ่ง โสภาคได้แสดงไว้ใน เจ้าทะเลทราย ว่า

"ผู้หญิงเป็นหน้าตาของครอบครัว เป็นเกียรติยศของครอบครัวนี้ครับ... ถ้าผู้หญิง ทำชั่ว มีชู้ผิดประเวณี ครอบครัวก็เสียหาย เสียตา..." ซาลาตอบเสียงซิงซัง

"ผู้ชายล่ะ..." เขาซักไซ้ "ผู้ชายคนหนึ่งมีเมียตั้งเป็นไซยง"

"มันต่างกันครับ ต่างกันมาก ๆ เลย" คนพูดตอบขม ๆ

(เจ้าทะเลทราย, หน้า 22)

ตามประเพณีดั้งเดิม หญิงอาหรับจะต้องไม่ออกไปทำงานนอกบ้าน ให้ดูแลเฉพาะการทำงาน ในครัวเรือน ทว่าปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ด้วย หญิงอาหรับหลายประเทศสามารถออกไป ทำงานนอกบ้านได้ และไปไหนมาไหนได้อย่างมีอิสระ ไม่ต้องคลุมหน้าและไม่ต้องมีญาติชายที่เรียก "มาห์ราม" ร่วมเดินทางไปด้วย รวมถึงได้มีโอกาสเรียนในมหาวิทยาลัย โสภาคกล่าวถึงการ เปลี่ยนแปลงของสตรีอาหรับในบางประเทศไว้ว่า

"จะนำข้าไหมนะ ถ้าข้าจะบอกเจ้าว่าชายแก่อายุสี่สิบห้าคนหนึ่ง เพิ่งจะได้รับ
ปริญญาดรี พร้อมเด็กสาว ๑ รุ่นลูก อย่าข้าไปเลยเอมิลา สตรีอาหรับโบราณ
ถูกเก็บกักให้อยู่ในความลำบากมานานเต็มที ไม่มีโอกาสแม้จะเลือกคู่ครองที่ตนพอใจ
ปล่อยให้ผู้ชายเป็นใหญ่ยังแต่ผู้เดียว ในการตัดสินใจหาใด ๑ ผู้หญิงมีหน้าที่เป็นเมีย
แม่เท่านั้นจริง ๑ สองสิ่งนั้นเป็นของสำคัญ แต่สตรีก็ควรมีส่วนเท่าเทียมบุรุษในสังคม
เวลานี้แม้ว่าปลดปล่อยสตรีอาหรับให้มีอิสรภาพจะก้าวหน้าไปอย่างช้า ๑ แต่ข้าก็ดีใจ"
(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 127)

นอกจากนี้ โสภาค ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวว่าทุกอย่างต้องค่อยเป็นค่อยไป
เวลาและเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยในเรื่องดังกล่าวนี้

ในฐานะแม่ สตรีอาหรับจะดูแลลูก ๑ อย่างดียิ่ง การปรนนิบัติรับใช้สามีและดูแลลูก ๑
ถือเป็นงานหลักของสตรีอาหรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีหน้าที่ในการอบรมลูกสาวซึ่งจะอยู่กับแม่ตลอด
ต่างกับลูกชายที่ต้องแยก ไปอยู่กับพ่อหรือผ่ายชายเมื่ออายุประมาณห้าถึง เจ็ดขวบ ผู้เป็นแม่จะให้
อบรมดูแลและฝึกงาน ในหน้าที่ของสตรีให้ลูกสาว ต้องสั่งสอนทั้ง เรื่องศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี
การมีลูกเป็นเรื่องสำคัญมากที่สุดสำหรับสตรีอาหรับ เพราะหมายถึงการมีหลักประกันชีวิตว่าสามี
จะไม่ทอดทิ้งหรือขอหย่าร้างง่าย ๑ เพราะเห็นแก่ลูก นอกจากนี้ในยามแก่ชรา สตรีอาหรับจะต้อง
อาศัยลูกเป็นหลักอีกเช่นกัน ลูก ๑ จะเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังและให้การปรนนิบัติดูแลแม่อย่างดี
ที่สุด รวมถึงลูกชายซึ่งโดยปรกติชายอาหรับจะไม่เชื่อถือ ไม่อ่อนน้อม หรือยอมรับความคิดเห็น
ของสตรี นอกจากสตรีที่เป็นแม่หรือญาติผู้ใหญ่เท่านั้น สถานภาพการเป็นแม่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด
สำหรับสตรีอาหรับ สำหรับสตรีต่างชาติและศาสนาที่สมรสกับชาวอาหรับอาจจะไม่ได้รับอนุญาตให้
อบรมลูกสาวของตน เพราะชาวอาหรับส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคร่งศาสนา และยึดถือปฏิบัติขนบประเพณี
อันเนื่องมาจากศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด โสภาคกล่าวถึงบทบาทในฐานะแม่ของสตรีอาหรับไว้ว่า

"ผู้หญิงมีหน้าที่สำคัญสองประการในดารียา ไม่มีอะไรมากกว่านั้น..."

ถือรับสั่งฟังดเป็นการเป็นงานชนมาที่เดียว

"ผู้หญิงไม่ต้องรับผิดชอบเรื่องชีวิตนอกบ้าน การหาเลี้ยงครอบครัวนั้นเป็นหน้าที่ของ
ผู้ชายโดยเฉพาะ หน้าที่เมียและแม่จึงต้องสมบูรณ์ (. . .) ในฐานะเจ้าหญิงแห่ง
เน็ตจ และฮาราดจ์ การไม่มีลูกก็คือการถูก "ทิ้ง" ดี ๑ นี้เอง"

(เจ้าทะเลทราย, หน้า 810 - 811)

ในฐานะญาติผู้ใหญ่ เช่น เป็นย่า หรือเป็นยาย ถือเป็นบุคคลที่ทุกคนในครอบครัวจะต้องให้ความเคารพนับถือ ความอบอุ่น ตลอดจนให้การปรนนิบัติดูแลเป็นอย่างดี เป็นประหนึ่งประมุขฝ่ายหญิงของบ้าน มีอำนาจมากที่สุดใฝ่ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายใน

นอกจากนี้ โสภาคได้แสดงภาพครอบครัวพวกตาวาเร็ด เชื้อสายเผ่าเบอร์เบอร์ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาอัลการ์ ในประเทศอัลจีเรีย ครอบครัว และสังคมของตาวาเร็ดจะมีลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต แนวปฏิบัติในครอบครัวที่ต่างออกไปจากครอบครัวอาหรับทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ หญิงตาวาเร็ดไม่ต้องคลุมหน้า และไม่ต้องแต่งงานเร็วเหมือนหญิงมุสลิมอาหรับอื่น ๆ ขณะที่ผู้ชายตาวาเร็ดกลับต้องเป็นฝ่ายคลุมหน้า หญิงตาวาเร็ดมีอิสระในการเลือกคู่รัก และมีสิทธิปฏิเสธไม่แต่งงานกับผู้ชายที่มาสู่ขอกับพ่อแม่ เมื่อแต่งงานก็มีสิทธิ์มีเสียงในครอบครัว สามีสต้องปรึกษาหารือด้วยเสมอในการตัดสินใจต่าง ๆ นอกจากนี้ในการแบ่งวรรณะของพวกตาวาเร็ด จะนับวรรณะข้างแม่ ชายตาวาเร็ดต้องมีความพร้อมในการเลี้ยงดูครอบครัว จึงจะแต่งงานได้ และมีภรรยาได้เพียงคนเดียวเท่านั้น นับเป็นการเสนอภาพครอบครัวของชาวมุสลิมอาหรับบางกลุ่มที่ต่างออกไปจากอาหรับส่วนใหญ่ เพื่อให้เห็นภาพเปรียบเทียบว่า การกำหนดบทบาทหน้าที่ของชาวอาหรับที่ถือปฏิบัติกันอยู่นั้นมิได้เป็นบัญญัติทางศาสนาเพียงอย่างเดียว

ในขณะเดียวกัน โสภาค สุวรรณ ได้บรรยายภาพของชาวอาหรับรุ่นใหม่ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาวะโลกปัจจุบัน นับตั้งแต่การแต่งกาย ไปจนถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพบ้านเมือง ที่รับเอาความเจริญทางเทคโนโลยีของโลกตะวันตกเข้ามาปะปนกับการดำเนินชีวิตแบบบรรพบุรุษของตน ความเปลี่ยนแปลงนี้เห็นได้ชัดเจนว่า กลุ่มผู้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาก่อน คือชนชั้นสูงซึ่งเป็นผู้ที่เคยเดินทางไปยุโรปและอเมริกา ทั้งเพื่อการศึกษาและท่องเที่ยว บุคคลเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมของยุโรปเข้ามา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมชนชั้น ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในกลุ่มสตรีอาหรับ เพราะแต่เดิมนักข้อมบังคับสำหรับสตรีชาวอาหรับมากมายอย่างเช่น เรื่องการแต่งกายนั้นก็ได้เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจนดังตัวอย่างที่ว่า

ผู้หญิงหัวเก่าบางคนตามท้องถนนยังสวมเสื้อคลุมสีดำยาวตลอดตัว ซึ่งคนพื้นเมืองแถบนี้เรียกว่า อาบะ ปกคลุมตลอดตั้งแต่คอจนถึงข้อเท้า บนศีรษะมีผ้าคลุมสีดำที่เรียกว่า บูรกาห์ปิดหน้า เหลือตาซ้ายไปรับเฉพาะดวงตาสองข้าง ขณะที่ลูกสาวผู้เดินเคียงข้าง แต่งกายสวยงามแบบตะวันตก เผยหน้าตาของหล่อนอย่างชาวต่างประเทศทั่วไป ความแตกต่างเหล่านี้คงมีต่อไปทุกแห่งหนในกลุ่มประเทศอาหรับ (ความลับบนเหลี่ยมไซไน เล่ม 2, หน้า 103)

สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงมากจะเป็นสังคมของชาวเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเป็นอยู่ที่มีความสะดวกสบายทันสมัยแบบตะวันตก ตัวอย่างเช่น

พันเอกซาร์ฟขึ้นกอดอก ปลอ่ยให้ลมร้อนพัดผ้าโพกศีรษะปลิวอยู่เบื้องหลัง เขากำลังนึกถึงคตหาสน์แสนสบายและโอ้อารากับตำหนักหลวงฮิลฟารา คิดถึงห้องหับต่าง ๆ ซึ่งบิดามารดาจัดแยกให้เขาเป็นส่วนสัด เป็นห้องชุดที่หรูที่สุดของบ้าน ลมร้อนไม่มีโอกาสกล้ากรายเข้ามาได้เลย เพราะติดเครื่องปรับอากาศเย็นสบายทั้งหลัง (ฟ้าจรดทราย, หน้า 227)

ในขณะที่สังคมของพวกเบตูนินจะยังคงรูปแบบเช่นเมื่อดึกดำบรรพ์ ซึ่งเป็นความพึงพอใจของพวกเขาเองดังที่โสภาคกล่าวไว้ใน ฟ้าจรดทราย ว่า "เราคือเบตูนินหรือผู้ท่องเที่ยวไปในทะเลทรายไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น เบตูนินยังมีต่อไปในโลกนี้ ทะเลทรายคือที่ของเรา ที่เกิดและที่ตายของเรา" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 338)

ในด้านวัฒนธรรม ชนธรรมนิยม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อของชาวอาหรับเรื่องราวเหล่านี้ เป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะชาวอาหรับมีอารยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งนักเขียนทั้งสามได้นำข้อมูลเหล่านี้มาแสดงไว้ในนวนิยายของพวกเขาด้วยกัน กล่าวคือ

1.2 วัฒนธรรมอาหรับทั่ว ๆ ไป

ลักษณะดี โสภาค และประภัสสรได้เสนอวัฒนธรรมของอาหรับในด้านต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

วัฒนธรรมในการแต่งกาย จากสภาพภูมิประเทศที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายอันแห้งแล้งกันดาร และสภาพภูมิอากาศที่ร้อนจัด สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดรูปแบบเครื่องแต่งกายของชาวอาหรับ กล่าวคือการแต่งกายของชาวอาหรับ มีลักษณะต้องปกคลุมร่างกายให้มิดชิดที่สุดเพื่อป้องกันแสงแดดและความร้อนทำให้ร่างกายไม่สูญเสียเหงื่อมากเกินไป ตลอดจนเหมาะสมสำหรับป้องกันฝุ่นทราย การแต่งกายชุดพื้นเมืองของชาวอาหรับกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

การแต่งกายของบุรุษอาหรับ บุรุษอาหรับจะสวมชุดพื้นเมืองซึ่งประกอบไปด้วยกัมบาสหรือเสื้อแขนยาวตลอดกระดุมผ่าหน้ายาวแค้เข้า กางเกงชายาว จากนั้นจึงสวมอาบายา หรือ

เสื้อคลุมยาวสำหรับทับกับบาซออีกที เสื้อคลุมยาวตัวนอกจะแสดงฐานะของผู้สวมใส่ด้วย เพราะถ้าเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระราชวงศ์ เสื้อคลุมยาวจะขลิบริมด้วยไหมสีทองต่างจากประชาชนทั่ว ๆ ไป และจะพันศรหะด้วยผ้ากำพืดที่มีเสวียน หรือ เชือกถักที่ทำจากผ้าพันรอบหน้าผากอีกทบ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายพื้นเมืองของบุรุษอาหรับส่วนใหญ่จะคล้ายกัน แต่อาจจะมีชื่อเรียกที่ต่างกันไปในแต่ละถิ่น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีบางส่วนที่เปลี่ยนแปลงกายสากลแบบตะวันตก โสภาคกล่าวถึง การแต่งกายของชายอาหรับไว้ว่า "สวมทับบาซอเสียก่อน เสื้อตัวที่มีแขนยาวตลอดกระดุมผ้าหน้ายาวแค่นั้นแหละ เสร็จแล้วจึงสวมอาบายา... เป็นเสื้อคลุมยาวทับกับบาซออีกที ทำจากขนอฐ" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 178) ซึ่งจะช่วยป้องกันผู้สวมใส่จากทราย ลมและฝุ่นได้ดีที่สุดในสภาพธรรมชาติที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายเช่นนั้น สำหรับผ้ากำพืด โสภาคอธิบายว่า กำพืดเป็นผ้าสีเหลืองมัจจุรัส มีชายยาวประมาณห้าฟุต ผ้านี้มีประโยชน์มากเพราะใช้ป้องกันแสงแดดที่ร้อนแรงตลอดจนนายทราย

ประภัสสรก็ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของชายอาหรับที่เป็นชาวทะเลทรายหรือพวกเบดูอินว่า จะใส่เสื้อกำบิยะตัวยาวสีขาว แล้วคลุมทับด้วยเสื้อคลุมมีขลิบสีด้า มีผ้าคลุมศรหะที่เรียกว่า คพฟีเอห์ตารางขาว-แดง ปล่อยชายพันใต้คาง สำหรับชายอาหรับที่เป็นชาวเมืองอาจจะใช้เสื้อคลุมและผ้าคลุมศรหะสีอื่น และจะมีเชือกที่เรียกว่าอะกาลสีด้าคาดรัดผ้าคลุมศรหะนั้นด้วย เช่น "ดาวีชีในเครื่องแต่งกายแบบเบดูอิน สวมเสื้อคลุมมีขลิบสีด้าทับเสื้อกำบิยะตัวยาวสีขาว คลุมศรหะด้วยผ้าคพฟีเอห์ตารางขาว-แดง ปล่อยชายผ้าพันใต้คางยื่นเด่นเป็นสง่าอยู่กลางลาน" (ซัด, หน้า 124) และ "ชายอาหรับทั้งสามที่นั่งล้อมวงอยู่กับซัด สวมเสื้อคลุมลายทางสีน้ำเงินเข้ม คลุมศรหะด้วยผ้าชนิดเดียวกัน รัดด้วยอะกาลสีด้า" (ซัด, หน้า 15)

ส่วนลักษณะดังกล่าวถึง การแต่งกายของชายอาหรับไว้ว่าชายอาหรับจะใช้ผ้าคลุมศรหะอีกทั้งมีเชือกสีต่าง ๆ ซึ่งบ่งบอกถึงเผ่าพันธุ์ ใช้รัดผ้าคลุมศรหะอีกทีหนึ่ง ดังนั้นจุดเด่นของการแต่งกายของชายอาหรับที่นักเขียนทั้งสามนำมาเสนอคือ การใช้ผ้าคลุมศรหะและเชือกรัดผ้าคลุมดังกล่าว

อย่างไรก็ตามชาวอาหรับรุ่นใหม่จะรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ ซึ่งส่วนมากจะเป็นคนชั้นสูง เป็นผู้ที่เคยไปศึกษาและท่องเที่ยวในยุโรปและอเมริกา และได้นำเอาวัฒนธรรมการแต่งกายตามแบบสากลตามตะวันตกมาใช้ แต่ยังคงใช้ผ้าคลุมศรหะอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นอาหรับ

การแต่งกายของสตรีอาหรับ การแต่งกายชุดพื้นเมืองของสตรีอาหรับจะสวมเสื้อคอปิด แขนยาว ตัวยาว ที่เรียกว่า คัมตัน และจะสวมกางเกงหลวม ๆ ชายาวรดที่ปลายขา เรียกว่า เซอร์วัล จากนั้นจะมีเสื้อคลุมยาวที่เรียกว่า มินซ์เรย์ คลุมตลอดถึงข้อเท้าอีกทีหนึ่ง เสื้อผ้าที่ใช้จะมีสีต่างกันออกไป แต่เสื้อคลุมยาวมักเป็นสีดำ และเสื้อผ้าที่ใช้จะมีชื่อเรียกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แม้จะมีรูปแบบที่เหมือนกัน และจะมีการคลุมหน้าด้วยผ้าโปร่งด้วย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีสตรีอาหรับที่แต่งกายแบบตะวันตกมากขึ้น แต่สำหรับสตรีหัวโบราณ และสตรีเบดูอินจะยังคงแต่งกายแบบเดิมอยู่ ดังที่โสภาคกล่าวไว้ใน ความลับบนແหลມໄສໂນ ว่า

ผู้หญิงพื้นบ้านที่ยังผูกมัดตัวเองกับความเชื่อเก่า ๆ มีผ้าดำคลุมตลอดตัวปกปิดส่วนต่าง ๆ ของร่างกายสั้น ยกเว้นมือและเท้าเปล่าเปลือยที่ขาไปจนถึงทรายเป็นบริเวณหน้าของนางก็ถูกคลุมด้วยผ้าดำเนอบาง บาง ร้อยเหรียญทองเหลืองเงาแวบ แพรวพราว ช้องนัยน์ตานถูกเจาะเป็นตาข่ายละเอียดยับ เขยอกหน้าคอคอดทอนอยู่บนศีรษะ (ความลับบนແหลມໄສໂນ เล่ม 1, หน้า 250 - 251)

ประเพณีการคลุมหน้า อาหรับบางประเทศยังเข้มงวดอยู่ในเรื่องการคลุมหน้าของสตรีเมื่อออกนอกบ้าน เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบีย ขณะที่บางประเทศเริ่มเปลี่ยนไป เช่น สตรีในอียิปต์ในสมัยประธานาธิบดีนัสเซอร์ เป็นต้นมา จะมีทั้งผู้ที่คลุมหน้าและไม่คลุมหน้า การต่อสู้ในเรื่องนี้มีปรากฏอยู่เช่นกันในหลายประเทศการแต่งกายของสตรีอาหรับนั้น มีสตรีอาหรับบางคนได้พยายามเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบตะวันตก เช่น เจ้าหญิง ลาลลา ไอชา พระธิดาองค์โตของสุลต่านซีดีโมฮัมหมัด เบนยูซุฟ ได้ปรากฏองค์ต่อหน้าชาวมอริสโค เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1947 โดยทรงสวมเสื้อกาวน์ไหมเปอร์เซียพร้อมรองเท้าสั้นสูงแบบสตรีชาวตะวันตก การกระทำครั้งนี้ทำให้สตรีมุสลิมคนอื่นแต่งกายแบบยุโรปปรากฏอยู่ตามท้องถนน ผลคือถูกเจ้าหน้าที่จับกุมคุมขังฝรั่งเศสซึ่งมีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้นจึงห้ามไม่ให้เจ้าหญิงหุดีในทีซารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเสรีภาพของสตรีมุสลิมอีกต่อไป (เจน ตอลินเจอร์, 2504 : 66)

อย่างไรก็ตาม ธรรมเนียมคลุมหน้าไม่ใช่ธรรมเนียมของศาสนาอิสลามโดยตรง หากเกิดขึ้นเพราะความนิยมของสังคมในยุคคลัง ๆ (อิสรา อมันตกุล, 2500 : 259) การคลุมหน้าของสตรีมีหลายลักษณะ กล่าวคือ มีทั้งแบบคลุมมิดชิดทั้งใบหน้า โดยใช้เป็นผ้าโปร่งสีดำคลุม กับการคลุมหน้าแบบเปิดหน้าผากกับนัยน์ตาได้ เดิมสตรีอาหรับจะต้องใช้ผ้าคลุมหน้าสีดำ แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงโดยอนุญาตให้ใช้ผ้าสีอื่นได้ และอาหรับบางประเทศยอมรับการยกเลิกการคลุมหน้าของสตรี อย่างไรก็ตาม สตรีอาหรับบางส่วนก็ยังคงนิยมที่จะคลุมหน้าอยู่ แม้จะมีได้มีกฎบังคับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีเบดูอิน โสภาคกล่าวไว้ว่า "บางประเทศในกลุ่มอาหรับด้วยกัน ยกเลิก

ประเพณีแล้ว... แต่ละบางประเทศอนุญาตให้เปิดนัยน์ตาได้ โดยคลุมจุก ปากและคิระห หากสตรีชาวตาริยาายังต้องคลุมตลอดร่าง ไม่เปลี่ยนแปลง" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 370) ตลอดจนตัวอย่างครอบครัวที่ถือเคร่งตามธรรมเนียมการแต่งกายแบบเดิมใน พรสรวง ว่า "ที่บ้านผมยังถือประเพณีคลุมหน้าของผู้หญิง เมื่อต้องอยู่เฉพาะบุรุษที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง หรือคหัมน์ แต่เราก็ไม่ได้ปิดหน้าหมด เห็นนัยน์ตา สื่อสารกันได้พอใช้ (พรสรวง, หน้า 471) เช่นเดียวกับประภัสสรที่ได้แสดงถึงเรื่องความเคร่งครัดในการต้องคลุมหน้าของชาวอาหรับไว้ใน ชุด ว่า "ทุกวันนี้ข้าละอายใจเหลือเกินที่เห็นผู้หญิงออกนอกบ้านโดยปราศจากผ้าคลุมหน้า" (ชุด, หน้า 378)

แม้ว่าการคลุมหน้าจะเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติในหมู่สตรีอาหรับ ทว่าสำหรับพวกตาวาเร็ดที่อยู่แถบเทือกเขาฮิซการ์ ในประเทศอัลจีเรีย กลับมีประเพณีคลุมหน้าเฉพาะบุรุษเท่านั้น ส่วนสตรีตาวาเร็ดไม่ต้องคลุมหน้าแต่อย่างใด นับเป็นการเสนอและเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันของรูปแบบประเพณีในอาหรับ ดังนั้นการใช้ผ้าคลุมหน้าของสตรีอาหรับจึงมีความเป็นเอกลักษณ์ที่นักเขียนนิยมนำมาแสดงไว้ในนวนิยายของพวกเขา

"ไม่มีผู้ชายชาติไหนในโลกอีกแล้วนะที่จะคลุมหน้า นอกจากตาวาเร็ดแห่งเทือกเขาฮิซการ์... ประเพณีของเขาต่างจากมุสลิมอื่นทั่วโลก... ผู้หญิงของเขาไม่หลบหน้าเอียงอายหรือคลุมหน้าตาเนื้อตัวทั้งหมด อย่างมุสลิมอาหรับทั้งหลายคะ" (ยังมีรักที่ฮิซการ์, หน้า 87)

วัฒนธรรมในการบริโภคอาหาร ให้บริโภคแต่สิ่งดี ๆ ไม่พุ่มเฟิย มีความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่และรับประทานในสำหรับเดียวกัน ยิ่งกว่านั้นคือรับประทานในถาดเดียวกัน การรับประทานเริ่มด้วยการกล่าวนามพระเจ้า "บิลมิลลาลัย..." และรับประทานด้วยมือขวาอันเป็นแบบอย่างของท่านศาสดา ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวอาหรับที่จะต้องใช้มือขวาในการรับของหรือทำสิ่งอื่นใดก็ตาม เพราะการใช้มือซ้ายเป็นความไม่สุภาพเป็นอย่างยิ่งสำหรับชาวอาหรับ นอกจากนี้ในการรับประทานอาหารเจ้าของบ้านจะต้องคอยดูแล คอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ร่วมสำรับ รับประทานอาหารให้หมด ซ้ายรับประทานก่อน จากนั้นจึงเป็นเด็กและผู้หญิง เมื่อรับประทานเสร็จแล้วให้สรรเสริญอัลลอฮ์ว่า "อัลฮัมดุลิลลาลัย" (สะอาด แสงวิมาน, 2534 : 37 - 38)

ในการรับประทานอาหาร ก่อนลงมือรับประทานจะต้องกล่าวขอคุณพระผู้เป็นเจ้าของบ้านก่อน ชาวอาหรับจะรับประทานอาหารด้วยมือ โดยล้างมือก่อนรับประทาน แล้วใช้ผ้าเช็ดมือเช็ดต่อ ๆ กัน ไปจนครบทุกคน และจะไม่ตม้นาระหว่างรับประทานอาหาร เมื่อรับประทานอาหารเสร็จจะล้างมือแล้วจะพรมด้วยเครื่องหอม และเป็นธรรมเนียมที่ผู้หญิงและเด็กจะรับประทานที่หลังผู้ชาย ถ้าเป็น

แขก เมื่อรับประทานเสร็จแล้วต้องรีบกลับบ้านทันที สิ่งที่ต้องห้ามได้แก่ ห้ามดื่มหรือรับประทาน
เลือดทุกชนิดและเครื่องดื่มจำพวกแอลกอฮอล์ ข้อปฏิบัติดังกล่าวโสภาคได้แสดงไว้ใน พรสรวง ดังนี้

เจ้าหญิงบายีกา ทรงเริ่มอาหารกลางวันด้วยการตรัสคำบิสมิลลาห์

ขอคุณพระเจ้าเป็นเจ้าสำหรับอาหารมื้อนั้น

ฮามีดาช่วยเลื่อนชามเกลือที่ผสมผงขี้แรบมาให้ตรงหน้ามัตมัวเซล โรฮาร์ด
หล่อนยังแสดงวิธีรับประทานอาหารด้วยการใช้นิ้วเพียงสามนิ้ว หยิบเนื้อแกะย่าง
และอาหารจานโน้นจานนี้

นิโคปฏิบัติตามอย่างระมัดระวัง โดยมีสายตาของพวกผู้หญิงจากโต๊ะอันคอยแลตาม
อย่างขบขัน (พรสรวง, หน้า 44 - 45)

โสภาคกล่าวถึงขั้นตอนก่อนรับประทานอาหารที่ว่าจะล้างมือให้สะอาดไว้ด้วย ว่า
สาวใช้หลายคนเริ่มทำหน้าที่ยกอ่าง และเหยือกทองแดงมันวับพร้อมผ้าเช็ดมือ

(. . .)

"มัตมัวเซลต้องยื่นมือไปให้เขาช็อค และให้เขาเห็นว่าใส่มือ ทิ้งก้นใช้สบู่ในจานที่
เขายื่นมาให้ล้างนิ้วมือให้สะอาด เช็ดให้แห้งกับผ้าเช็ดมือผืนนี้ ทิ้งก้นผ้าไปให้คน
ถือไป" (พรสรวง, หน้า 40)

นอกจากหลักในการปฏิบัติตนในการบริโภคอาหารดังกล่าวแล้ว โสภาคยังได้กล่าวถึง
ข้อกำหนดทางศาสนา ที่ชาวอาหรับมุสลิมต้องสวดมนต์วันละห้าเวลา ดังนั้นเมื่อถึงเวลาสวดมนต์
ร้านต่าง ๆ ต้องปิดหมด ตลอดจนการที่ชาวอาหรับนิยมรับประทานอาหารที่บ้านมากกว่า

ไปรับประทานตามร้านอาหาร ทำให้ร้านอาหารหาได้ยาก ตัวอย่างเช่น

"ร้านอาหารละลุก หากินยากมัย"

"ลำบากครับ...แต่มีไฮเตลใหญ่ ๆ ก็ช่วยได้บ้าง คนที่นี่เขากินข้าวบ้าน

สามเวลากันเลยละครับ...จะยุ่งหน่อยก็เพราะเขาต้องสวดมนต์วันละห้าเวลา

เที่ยงปิด สอง โมง เปิดแล้วก็ต้องปิดสี่ โมง เย็นเปิดแล้วก็ปิดอีก ต้องรอ ไปถึงทุ่มสองทุ่ม

ถึงจะค่อยยังชั่ว" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 187)

วัฒนธรรมในการทักทายและทำความเคารพ จะขึ้นอยู่กับธรรมเนียมของแต่ละกลุ่มหรือ
แต่ละเผ่า สำหรับการทักทายกัน ในฐานะที่เป็นมุสลิมจะมีคำทักทายเหมือนกัน กล่าวคือ เมื่อพบกัน
จะกล่าวคำว่า "ซาลาม อาลัยกุม" ซึ่งมีความหมายว่า "ขอความสันติสุขจงมีแก่ท่าน" ส่วน
อีกฝ่ายหนึ่งก็จะตอบรับว่า "วา อาลัยกุม อัส-ซาลาม" ซึ่งมีความหมายว่า "ขอให้ท่านมีสันติสุขด้วย"

(ละอาต แสงวิมาน, 2534 : 36 - 37) โสภาคกล่าวถึงการตกทาศของชาวอาหรับไว้ว่า

"ซาลาม อาลัยกุม... เรามาจากซาเลเฮ็ดดินแห่งหมู่บ้านซิมิยา ดิราห์แห่งท่าน
ผู้ซึ่งเราเรียกและยกย่องว่า อัล วาลิด"

"วา อาลัยกุม อัส-ซาลาม" เสียงโต้ตอบกลับมา

(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 244)

ส่วนการตกทาศของชาวอาหรับบางกลุ่มจะใช้วิถีกอดและจูมิตที่ปากและแก้มด้วยซึ่ง
โสภาคกล่าวว่า เป็นประเพณีท้องถิ่นที่ แตกต่างจากการจูมิตของพวกเร้าร่วมเพศในถิ่นอื่น

การตกทาศและแสดงความเคารพผู้ใหญ่ ผู้อ่านอาจ โสกว่าจะนอนนมต่อผู้อาวุโสกว่า
และจะตกทาศแสดงความเคารพด้วยการรับมือผู้อาวุโสกว่ามาแตะหน้าผากตน ลักษณะนี้ได้กล่าวถึง
วัฒนธรรมนี้ไว้ด้วยเช่นกันว่า "ครั้นมาถึงแถวพระบรมวงศานุวงศ์ เบื้องหน้า ก็น้อมองค์ลงถวาย
ความเคารพอย่างนุมนวล ก่อนที่จะก้าวขึ้นบันไดแทนลดเข้า ไปรับพระหัตถ์ ชาน ทั้งสามพระองค์
มาแตะนลาตตามประเพณี" (รัตมัจฉนทร์ เล่ม 1, หน้า 271) เช่นเดียวกับที่ประภัสสรกล่าวไว้ใน
ชุด ว่า "ขออัลเลาะห์โปรดประทานพรอันประเสริฐแด่พระองค์" ดาวิชย์อ่าวตวลยกพระหัตถ์ของ
องค์พระบรมขันแตะหน้าผาก (ชุด, หน้า 315)

วัฒนธรรมในการต้อนรับแขก ชาวอาหรับมีธรรมเนียมว่าจะต้องให้การต้อนรับแขกด้วย
ไมตรีจิตอันดีเยี่ยม โดยจะให้การต้อนรับอย่างดีเสมอไม่ว่าจะมีฐานะอย่างไรก็ตาม ต้องทำให้แขก
รู้สึกเสมือนเป็นเจ้าของบ้านเอง ดังที่โสภาคกล่าวไว้ใน พรสรวง ว่า

"ถ้าท่านมาสู่บ้านเราเราจะ เป็นแขกของท่าน เพราะบ้านหลังนี้จะกลายเป็นบ้าน
ของท่าน หากใช้บ้านเราไม่ ไรคะ เมอสิเออร์ ที่นี้คุณพอจะเข้าใจคนที่หรือยังว่า
เป็นมิตรคนแปลกหน้ายังไร แล้วน้ำใจน้ำใจนี้จะแสนกว้าง เป็นทะเลลึกแค่ไหน"

(พรสรวง, หน้า 80)

และไม่เพียงแต่ต้อนรับแขกผู้มาเยือนเท่านั้น ชาวทะเลทรายยังมีธรรมเนียมว่า เมื่อมี
แขกหรือผู้มาเยี่ยมเยียน ในท้องถิ่นหรือชุมชนของตน พวกเขาจะต้องให้ความมปลอดภัยกับแขกตลอด
เวลาที่อยู่ในอาณาเขตของพวกเขา แม้แขกที่มาจะทำเหตุร้ายแรงให้ แต่พวกเขาก็จะ ไม่มีวันทำร้าย
แขกกลับคืนอย่างเด็ดขาด ดังที่ประภัสสร ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ชาวเมืองและพวกนายทหารอิตาเลียน
ไปขอความช่วยเหลือจากซัดฮาบาชแต่ซัดฮาบาชปฏิเสธ ชาวอาหรับที่เป็นชาวเมืองจึงฆ่าซัดฮาบาช
ดาวิชย์เป็นผู้เป็นลูกชายจึงต้องการล้างแค้นแต่ถูกอิบรอฮีมผู้เป็นตาห้ามไว้โดยให้เหตุผลว่า

"เจ้าสามันนี่ไม่ได้" ชายชราขลุ่ยม้อหลานชายไว้แน่น

"ทำไม"

"เพราะพวกมันเป็นแขกของเรา" ผู้สูงวัยเน้นเสียง

ดาวิซลดปืนลงช้า ๆ ในขณะที่ตาเดินเข้าไปหยุดอยู่ตรงหน้าชุมชนและนายร้อยโท
อิตาเลียน

"รีบไปเสียจากที่นี่" น้ำเสียงนั้นแม้จะสั้นเครือแต่ก็แฝงไว้ด้วยความเด็ดขาดจริงจัง

"และจำไว้ว่าชีวิตนี้อย่าได้เหยียบย่างเข้ามาในเขตเบตุนอีกแม่แต่ก้าวเดียว"

(ซิด, หน้า 18 - 19)

ในการพบปะ เชื่อมเขียนหรือสนทนาระหว่างหมู่คนรู้จัก ชาวอาหรับอาจจะพูดในหัวข้อใด ๆ ก็ได้ ยกเว้นเรื่องเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ในครอบครัว คือ จะไม่พูดถึงภรรยาและบุตรสาวของตน ให้ผู้อื่นฟัง ขณะเดียวกันก็ต้องไม่พูดหรือถามถึงภรรยาและบุตรสาวของผู้อื่นด้วย ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวอาหรับถือปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดดังที่โสมภาคได้เขียนไว้ใน ฟ้าจรดทราย ว่า

"ท่านแน่นมากนะ ได้ผู้หญิงต่างชาติเป็นเมีย นางสาวเสียด้วย"

"หุบปากเสียทีเถอะ เจ้ารู้ไม่ใช่หรือว่าประเพณีของเราไม่เอ่ยถึงลูกสาวและภรรยาของผู้อื่น" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 394)

นอกจากการไปเยี่ยมชมเขียนเป็นแขกตามปกติแล้ว ชาวอาหรับถือเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเยี่ยมชมวัดมิตรที่ป่วยไข้ ดังนั้นโรงพยาบาลในอาหรับจึงอาจจะมีผู้มาเยี่ยมชมคนไข้มากมายหนาแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคนไข้เป็นผู้ที่กว้างขวางมีคนรู้จักมาก ดังเช่น

"ถ้าอย่างนั้น หมอคงค้นเรื่องประเพณีป่วยเจ็บเยี่ยมไข้ของที่นี่..."

กิริณผงกิริษะรับ เมื่อไหร่ ๆ เขาก็ไม่มีวันลืมความเอิกเกริก โกลาหลเหล่านั้น

ไปได้หรอก ยิ่งเป็นเจ้านาย พระบรมวงศานุวงศ์...ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สัก

ยิ่งคึกคักครื้นครั่น..." (เจ้าทะเลทราย, หน้า 68)

ส่วนการต้อนรับแขกนั้น ชาวอาหรับนิยมต้อนรับแขกด้วยชา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ที่ชาวอาหรับบางกลุ่มยังปฏิบัติอยู่ โดยมีหลักว่า ผู้ที่เป็นแขกจะต้องดื่มน้ำชาให้ครบสามถ้วย จึงจะหยุดได้ โสมภาคได้กล่าวไว้ใน พรสวรรค์ ว่า

เบอร์นาร์ต เดอ ลูเซ่ จิบน้ำชาในถ้วยทีละน้อย เขาพยายามเตือนตัวเองให้ระลึกถึงคำแนะนำหลาย ๆ ข้อที่ได้รับเกี่ยวกับการดื่มน้ำชา ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เป็นเครื่องดื่มที่ใช้รับรองทั่ว ๆ ไป หากเป็นประเพณีและมีความสำคัญยิ่งยวดไม่แพ้

การเจรจาในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เดียว

"จับข้า ๆ และจงอย่าปฏิเสธที่จะรับถ้วยต่อไปจากเจ้าของบ้านจนกว่าท่านจะดื่มครบสามถ้วย" (พรสวรรค์, หน้า 165)

โสภาคกล่าวว่า การต้อนรับแขกเช่นนี้เป็นเรื่องมีเสน่ห์หน้าโรมานติก แปลกไปจากของท้องถิ่นอื่น ๆ ในโลก

การไปพักค้างบ้านผู้อื่น ถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวอาหรับที่มีข้อปฏิบัติ ซึ่งมีระบุไว้ในบทบัญญัติของศาสนาว่าไม่ควรเป็นแขกของบ้านใดเกินสามวัน เกินจากนั้นแล้วการต้อนรับแขกก็ถือว่าเป็นการกตล เพราะไม่อนุญาตให้แขกพักในบ้านเขาเป็นเวลานานเช่นนั้น เนื่องจากอาจได้รับการรังเกียจจากเจ้าของบ้านก็ได้ (อิมรอน มะลูลิม, 2524 : 60) ทั้งมีธรรมเนียมไม่หุดคยหรือซักถามเรื่องเกี่ยวกับภรรยาและบุตรของผู้อื่น นอกจากว่าจะเป็นญาติหรือเพื่อนสนิทจริง ๆ เท่านั้น และประภัสสรก็ได้นำมาเขียนไว้ใน ชุด ว่า

"เรารู้จักกันมานานเท่าที่เรารู้จักตัวเอง" เล่าฮาซิมเอ่ยขึ้นอย่างอดัด อดเลาะที่ทรงเป็นพยานได้ว่า ข้าไม่เคยคิดว่าจะต้องถามแก่ด้วยประโยคที่ว่า

"แก่จะไปไหนต่อ" เพราะแก่ไม่ใช่เพียงคนเดินทางผ่านธรรมดา แต่แก่เป็นเพื่อนของข้า"

"แต่แก่ได้ถามข้าแล้ว" อีรอฮีมพูดอย่างอารมณ์ดี แม้ว่าข้าจะอยู่กับแก่ไม่ถึงสามวันอย่างธรรมเนียมชาวทะเลทราย" (ชุด, หน้า 37 - 38)

การที่ชาวอาหรับให้การต้อนรับแขกอย่างดีนี้ น่าจะเป็นเพราะสภาพแวดล้อมที่กันดารความเป็นอยู่ที่กระจัดกระจายไปตามทะเลทราย โอเอซิสต่าง ๆ พักอาศัยกันตามกระโจม การเดินทางไปเยี่ยม หรือไปมาหาสู่กันนั้นจึงถือว่าแขกผู้มาเยี่ยมเยือนต้องตั้งใจจริงที่จะมาหา มาพบปะสังสรรค์ด้วย เจ้าของบ้านจึงยินดีและเต็มใจที่จะต้อนรับแขก ส่วนธรรมเนียมที่อนุญาตให้แขกมาพักอาศัยด้วยนานไม่เกินสามวันนั้น ก็น่าจะเป็นเพราะสภาพแวดล้อม และความยากจนความลำบากในการทำมาหากิน เพราะว่าคนที่ลำบากด้วยกันน่าจะเข้าใจและเห็นใจความยากลำบากของคนอื่น ในขณะที่เดียวกันการไปพักอาศัยกับผู้อื่นเกินกว่าสามวันก็จะทำความเดือดร้อนให้กับเจ้าของบ้านในด้านอาหารการกิน รวมทั้งเวลาสามวันก็น่าจะเพียงพอสำหรับให้แขกที่กำลังประสบปัญหาได้คิดหาทางแก้ไขปัญหาก็ได้ และชัชชยายไปจากบ้านที่ตนมาอาศัยอยู่

2. ประเพณีของชาวอาหรับ

ประเพณีของชาวอาหรับ สำหรับประเพณีต่าง ๆ ของชาวอาหรับ นักเขียนได้แสดงให้เห็นว่าประเพณีเด่น ๆ สำคัญ ๆ ไว้ด้วย อาทิเช่น

ประเพณีแต่งงาน สังคมอาหรับไม่นิยมการอยู่เป็น โสด ผู้ที่อยู่เป็น โสดจะถูกมองว่าแปลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นชาย ดังปรากฏว่าเจ้าชายองค์หนึ่งใน เจ้าทะเลทราย ได้รับคำตำหนิจากสังคมเป็นอย่างมากที่อยู่เป็น โสด ว่า

"เจ้านายทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายในล้วนตำหนิตีเตียนเสด็จลง จะมีก็แต่เจ้าหญิงอิฟฟัต พระองค์เดียวที่ทรง "เข้าใจ" ทั้งไม่ทรงเห็นว่า "แปลก" ที่ผู้ชายคนหนึ่งจะสามารถมีความสุขในชีวิตโดยไม่ต้องมีลูกเมีย ไม่มีฮ้างเฒ่า ทั้งไม่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศกับบุรุษอื่นใดเยี่ยงเสด็จลง เจ้าชายนาซีร์ อิบน์ อุดมาน อิบน์ อับดุลลา..."

(เจ้าทะเลทราย, หน้า 450)

ทั้งนี้จะเป็นเพราะชายอาหรับนิยมมีภรรยามาก ซึ่งมีฐานะดีก็มีฮ้างเฒ่าขนาดใหญ่ ชายที่อยู่เป็น โสดจึงถูกมองว่าแปลก การแต่งงานของหญิงชาวอาหรับแต่เดิมพ่อแม่จะเป็นผู้จัดหา คู่ให้ลูก ๆ เมื่อลูกโตถึงวัยที่จะมีครอบครัวได้ การแต่งงานจึงเป็นไปตามความเห็นของพ่อแม่ ผู้ชายอาหรับจะมีภรรยาได้ถึง 4 คน วิริยาได้กล่าวถึงการมีภรรยาได้ถึง 4 คนนี้ว่าเป็นไปตาม "บัญญัติทางศาสนาที่อนุญาตไว้ด้วยบางสภาวะของสังคม เด็กกำพร้า หญิงม่าย หรือ หญิงโสดมีความจำเป็นต้องมีผู้ชายคุ้มครองเลี้ยงดูโดยไม่มีทางเลือก" (วิริยา น้อยวงค์นียงค์, 2534 : 89) แต่ถ้า ชายใดไม่แน่ใจในความสามารถและความยุติธรรมของตนเองแล้ว ศาสนากำหนดให้ มีภรรยาเพียงคนเดียว ในกรณีที่มีภรรยามากกว่า 1 คน พ่อแม่อาจจะเป็นผู้หาภรรยาคนที่ 2, 3 และ 4 มาให้ลูกด้วย ตามที่โสมภาคเขียนไว้ใน ฟ้าจรดทราย ว่า

"เมื่อก่อนฉันชอบงานรักงานเป็นชีวิตจิตใจ ไม่สนใจหรอกว่าพ่อแม่จะหาใครให้ เป็นเมีย คล้ายกับว่าฉันมีหน้าที่จะต้องแต่งงานตามประเพณีของเรากับผู้หญิงที่พ่อแม่ เลือกลูกให้ อยู่ด้วยกันอย่างไม่มีความรักมาก่อน และต่อไป พ่อแม่ก็อาจจะหาผู้หญิง เมียที่ สอง สาม และสี่ส่งมาให้ปรนนิบัติฉันอีกก็ได้ (. . .) ฉันพอใจเพราะมันเป็นประเพณี ของเรา (ฟ้าจรดทราย, หน้า 373)

ผู้หญิงอาหรับไม่มีโอกาสเลือกคู่ครองเอง และมักแต่งงานตั้งแต่อายุประมาณ 15-17 ปี การแต่งงานของมุสลิมอาหรับต้องผ่านพิธีทางศาสนาจึงจะถูกต้องสมบูรณ์ พิธีทางศาสนานี้จะมีพิธีหม่าม

เป็นผู้ทำพิธี การมีความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยา ก่อนทำพิธีทางศาสนาถือเป็นการผิดประเวณี เป็นบาปทางศาสนา สำหรับสินสอดในการแต่งงาน นอกจากทรัพย์สินอื่น ๆ แล้ว ชาวอาหรับบางกลุ่มยังนิยมใช้อูฐเป็นสินสอดด้วย ส่วนงานเลี้ยงฉลอง ถ้าเป็นสิ่งคมที่มีการแยกชายหญิง แยกที่จะมางานเลี้ยงฉลองก็จะอยู่ในหมู่ของหญิงล้วน หรือชายล้วนด้วย สำหรับการแต่งงานของกลุ่มเชื้อพระวงศ์ โสภาคระบุไว้ว่ามักจะอยู่ในระหว่างพระญาติพระวงศ์ด้วยกัน เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองนั่นเอง

ประเพณีการแต่งงานของชาวเมือง จะมีปรากฏมากในนวนิยายของโสภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งงานของชนชั้นสูงในสังคม เช่น การแต่งงานของพวกพระราชวงศ์ต่าง ๆ ซึ่งมีพิธีการต่าง ๆ มากมายหลายขั้นตอน อีกทั้งใช้เวลาในการประกอบพิธีนานถึงเจ็ดวัน ตลอดจนเป็นงานที่จัดอย่างหรูหราใหญ่โต ดังนั้นการแต่งกายของเจ้าสาวจึงต้องหรูหราเป็นพิเศษ โสภาคกล่าวไว้ในนวนิยายหลายเรื่องว่า ชุดเจ้าสาวจะสั่งตัดจากห้องเสื้อปีแอร์บัลแมงก์ ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งแม้จะมีราคาสูงมาก ทว่าชนชั้นสูงของอาหรับก็มักต้องมากจนเห็นเป็นเรื่องธรรมดา ตัวอย่างเช่น "ของบังแมงอูฐนี่เพคะ" คุณหญิงการิมาทูลให้ทรงทราบ "ชุดนี้ไงเพคะ...แพงกว่าของซาเนลเพียงหมื่นเหรียญเท่านั้น" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 468) และ ตัวอย่างที่ว่า "เจ้าหญิงอัลวิยา ทรงมีรับสั่งกับครุว่า ชุดเจ้าสาวของเธอทั้งสามชุดสั่งมาจากห้องเสื้อของปีแอร์ บัลแมงก์ทั้งหมด" (พรสวรรค์, หน้า 458)

นอกจากการแต่งงานของชนชั้นสูงจะมีงานเลี้ยงฉลองใหญ่โต ทั้งของฝ่ายเจ้าบ่าวและฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งจะจัดแยกกันตามประเพณีแบ่งแยกชายหญิงของสังคมอาหรับ โสภาคกล่าวไว้ในนวนิยาย เรื่อง พรสวรรค์ ว่า ขั้นตอนการแต่งงานของชนชั้นสูงจะเริ่มจากการหมั้นหมายก่อนมีพิธีแต่งงานเล็กน้อย ในวันหมั้นจะมีพิธีฉลองด้วยการสวดมนต์ในสเหร่า จากนั้นในวันก่อนเริ่มพิธีหนึ่งวัน ฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องส่งผ้าไหม เลือหรือน้ำหอมมาที่บ้านเจ้าสาว เงินสินสอดที่เจ้าบ่าวให้ฝ่ายเจ้าสาวก็มักจะเอาไปใช้จ่าย ในเรื่องค่าแต่งตัวเจ้าสาวกับเครื่องเรือนที่จะใช้ในเรือนหอ และในวันพิธีวันแรก เจ้าสาวจะต้องทำพิธีสระสนานที่เรียกว่า สระสนานในอีมัมม์ เจ้าสาวจะอยู่หลังม่าน เป็นการสมมุติว่ากำลังจะก้าวไปสู่ชีวิตใหม่ พิธีดังกล่าวจะทำที่บ้านฝ่ายเจ้าสาว แต่จากนั้นอีกหกวัน เจ้าสาวจะต้องไปทำพิธีที่บ้านเจ้าบ่าว โดยจะมีเนกัฟฟา หรือผู้หญิงที่เป็นผู้ใหญ่ทำหน้าที่แม่งานในพิธีตลอดเจ็ดวันที่บ้านเจ้าบ่าว เนกัฟฟากับผู้ช่วยหลายคนจะมาช่วยกันทำพิธีแบกโต๊ะกลมที่เจ้าสาวนั่งไว้บนบ่าออกจากห้องไปที่ปะรำพิธี พวกเขาจะให้ร้องแทนแทนเจ้าสาวอย่างนี้ทุกคืน จนกว่าจะถึงวันที่เจ็ด แล้วเจ้าสาวก็จะอาบน้ำในอีมัมม์เป็นครั้งสุดท้ายเนกัฟฟาจึงหมดหน้าที่และกลับบ้านได้

นอกจากนี้โสภาค ได้กล่าวถึงพิธีแต่งงานของชนชั้นสูงของอาหรับใน ฟ้าจรดทราย ว่า ในคืนสุดท้ายของงานเวลาเที่ยงคืน เจ้าบ่าวจะมาทำพิธีเปิดผ้าคลุมหน้าเจ้าสาว โดยมีแขกหรือที่เป็นสตรีร่วมงานอยู่ด้วย จากนั้นเจ้าบ่าวจะพาเจ้าสาวกลับไปพักผ่อนสักระยะหนึ่งก่อนเริ่มพิธีใหม่ต่อไป กล่าวคือเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะมานั่งบนม้านั่ง เพื่อให้ญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจุมพิตเจ้าสาว เจ้าบ่าวตลอดจนญาติ ๆ ของทั้งสองฝ่ายสวมกอดกันตาม "ธรรมเนียมแห่งการร่วมวงค์" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 550) จากนั้นบิดาของเจ้าบ่าวก็จะโปรยเหรียญทอง อันเป็น "สัญลักษณ์ของโชคดี" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 550) อีกทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะตัดเค้กแจกแขกที่มาในงาน ซึ่งขั้นตอนนั้น น่าจะเป็นอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกมากกว่าจะเป็นของอาหรับเอง นอกจากนี้ในการแต่งงาน โสภาคอธิบายว่าจะมีประเพณีรัวเงินแสดงความยินดีแก่คู่บ่าวสาวด้วย

ในนวนิยายของ โสภาค ผู้อ่านจะได้รับรู้เกี่ยวกับประเพณีการแต่งงานของชาวเมืองหรือของเจ้านายชาวอาหรับ แต่จะได้เห็นประเพณีการแต่งงานของเบตอินในนวนิยายของประภัสสร เขาได้เล่าถึงขั้นตอนพิธีการในการแต่งงานว่า จะต้องมีการขอล่วงหน้า ในวันประกอบพิธีแต่งงานจะมีพิธีการทางศาสนา การประกาศสินสอด สอบถามความยินยอมพร้อมใจของหนุ่มสาว ตลอดจนการแต่งกายของเจ้าสาวเบตอิน เช่น มีการประดับประดากระโจมของเจ้าบ่าวและผู้คนที่ร่วมงานจะแต่งกายอย่างสวยงาม มีการลั่นฆ้องและเพื่อนำมาขยี้เป็นอาหาร มีดนตรีขับกล่อมบรรเลง เจ้าสาวเบตอินจะแต่งกายอย่างสวยงาม แก้มจ้มก้านขวาสอดร้อยด้วยห่วงทอง สวมสร้อยคอที่ร้อยด้วยเหรียญซ้อนกันหลายเส้น ผ้ามีทั้งสองข้างจะเลงด้วยสีเหลืองปนแดงของไบตันเทียนอียิปต์ ตลอดจนสวมกระโปรงติดกันตัวยาวกรอมเท้าที่ตัดเย็บด้วยผ้าสาละขาวสะอาด บักกลวดลายดอกไม้เล็ก ๆ สีแดงทั้งผืน สวมทับด้วยเสื้อกั๊กกำมะหยี่สีม่วงเข้ม ตัวสั้นเดินดินทองทับแล้วพันเอวด้วยผ้าแพรสีน้ำเงินทะเล และใช้ผ้าคลุมหน้าสีแดงสดที่ประดับชายด้วยเหรียญเงินเล็ก ๆ และมีเลือกคลุมคันทันสำหรับสวมทับอีกทีหนึ่งด้วย

ดังนั้นประเพณีการแต่งงานของ โสภาค จึงเป็นประเพณีแต่งงานของชนชั้นสูงในสังคมที่มีพิธีการต่าง ๆ มากมาย ตลอดจนมีการเลี้ยงฉลองอย่างหรูหราเอิกเกริก ในขณะที่ประภัสสรบรรยายการแต่งงานของเบตอิน ที่มีพิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ไม่สลบซับซ้อนเรียบร้อยทั้งเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ อย่างไรก็ตามก็ตีประเพณีแต่งงานของคนทั้ง สองกลุ่มจะเหมือนกันตรงที่จะต้องผ่านพิธีการทางศาสนาด้วย

ปัจจุบันผู้หญิงอาหรับบางส่วนในบางประเทศ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติตามแนวทางประเพณีเดิมบ้าง ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การรับอารยธรรมตะวันตก

บางอย่างมาใช้และการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้ผู้หญิงสามารถแสดงความคิดเห็น และปฏิเสธความคิดของพ่อแม่ได้ การแต่งงานก็เช่นกัน มีการแนะนำให้หญิงชายรู้จักกันก่อนแต่งงาน โดยการจัดงานให้ชายหญิงมีโอกาสได้รู้จักกัน ตูตัวกันล่วงหน้า เรียกว่าประเพณีโกตบาห์ และในบางประเทศผู้หญิงมีสิทธิปฏิเสธการแต่งงานได้

นอกจากนี้โศภาคได้แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของพวกตาวาเร็ด เชื้อสายเผ่าเบอร์เบอร์ ที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาอัคร์ ในประเทศอัลจีเรีย ซึ่งมีลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต ที่ต่างออกไปจากชาวอาหรับทั่ว ๆ ไป สำหรับการแต่งงานนั้น ผู้หญิงตาวาเร็ดมีอิสระในการเลือกคู่ครองและมีสิทธิปฏิเสธไม่แต่งงานกับผู้ชายที่มาสู่ขอกับพ่อแม่ "ถ้าเป็นหนุ่มสาวมุสลิมชาติอื่นในทะเลทรายแคว้นในโลก ผู้หญิงจะไม่มีโอกาสเลือกคู่ครองที่ตนเองพอใจจะกระทำ แต่สาวตาวาเร็ดไม่เหมือนใคร" (ยังมีรักที่อัคร์, หน้า 82) และผู้ชายตาวาเร็ดจะมีภรรยาได้เพียงคนเดียวเท่านั้น นับเป็นประเพณีที่ต่างไปจากอาหรับทั่ว ๆ ไป

นอกจากนี้พวกตาวาเร็ดจะมีประเพณีเท็นดิ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวตาวาเร็ดได้พบปะสังสรรค์กัน และเลือกคู่ครองของตน โดยหนุ่มตาวาเร็ดจะแสดงฝีมือการชู้จู้หวัดสาวที่ตนพอใจ แล้วดึงผ้าคลุมผมของสาวที่ตนหมายปอง ถ้าหญิงสาวตกลงก็จะได้แต่งงานกันต่อไป ประเพณีนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งคือ ประเพณีแอ้วสาวเลือกคู่ตนเอง โศภาคได้กล่าวถึงประเพณีไว้ใน ยังมีรักที่อัคร์ ว่า

"พิธีเท็นดิ กำลังจะสิ้นสุดลงแล้วจะกระทำทั้งหลาย... การดึงผ้าคลุมผมจากสาวเจ้าที่ตนเห็นเมื่อครั้นเป็นการแสดงให้รู้ว่า พ่อหนุ่มตาวาเร็ดคนนั้น มีความพึงใจแม่สาวที่เขาหมายปองอย่างสุดซึ้ง... คนทั้งหลายก็จะรู้ว่าแม่สาวคนนั้น ถูกเลือกเป็นเจ้าสาวในอนาคตแน่แล้ว... ถ้าสาวเจ้าตกลงก็จะมีพิธีแต่งงานต่อไป" (ยังมีรักที่อัคร์, หน้า 88 - 89)

จากประเพณีการแต่งงานที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า ชาวอาหรับส่วนใหญ่ยังคงให้พ่อแม่มีสิทธิในการหาคู่ครองให้ลูก หนุ่มสาวไม่มีโอกาสได้รู้จักกันก่อนการแต่งงาน การแต่งงานที่ถูกต้องจึงต้องเป็นการแต่งงานที่มีพิธีทางศาสนา และมีงานเลี้ยงฉลองการแต่งงาน ส่วนพวกตาวาเร็ดแม้จะนับถือศาสนาอิสลามเหมือนอาหรับทั่ว ๆ ไปก็จริง แต่มีความเป็นอยู่และประเพณีที่ไม่เหมือนชาวอาหรับอื่น ๆ จะเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวมีโอกาสเลือกคู่ครองเอง ชายอาหรับส่วนใหญ่จะมีภรรยาได้ 4 คน แต่พวกตาวาเร็ดจะมีภรรยาได้เพียงคนเดียวเท่านั้น

ประเพณีงานศพ เมื่อมีการตายจะต้องชำระล้างร่างกายภายนอกของศพให้สะอาดแล้ว ห่อศพต่อจากนั้นก็ร่วมกันละหมาดขอพรให้ แล้วนำไปฝังที่สุสานภายใน 1 วัน โดยไม่ให้ ประทุษร้ายใด ๆ ต่อศพเป็นอันขาดสำหรับญาติมิตร อิสลามมิได้ห้ามความเศร้าโศก แต่ห้ามการ แสดงออกเกินควร และห้ามแสดงสัญลักษณ์ใด ๆ ของความเศร้าโศก เช่น ไว้ทุกข์ (วัลภา นิละ ไพจิตร, ผู้รวบรวม, 2534 : 68) นอกจากนี้เป็นมารยาทที่จะต้องไปเยี่ยมครอบครัวของผู้ตาย ไปร่วมให้เกียรติแก่ผู้ตายและร่วมเดินทางไปส่งศพจนถึงที่ฝัง โดยแต่งกายด้วยสีขาวล้วน โสภาคเสนอเรื่องงานศพไว้ว่า "เจ้าชายฮารูนสิ้นพระชนม์ไปแล้ว นี่จะต้องเตรียมชุดขาวล้วน สำหรับเรื่องทุกข์ โศกครวญกันอีกละซี หล่อนบอกตัวเองขณะนั่งอยู่ข้าง ๆ พระทของเจ้าหญิง บายีก้าที่เพิ่งจะรู้สึกองค์อีกครั้ง" (พรสวรรค์, หน้า 127)

ในนวนิยายเรื่อง ชด ของประภัสสร ผู้อ่านจะได้ความรู้เกี่ยวกับพิธีทำศพแบบอาหรับว่า เมื่อมีผู้เสียชีวิตจะต้องห่อศพด้วยผ้าขาวให้มิดชิด แล้วนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยการ กล่าวสวดดีในพระมหิทธานุภาพของพระผู้เป็นเจ้าอ่านบทสรรเสริญฟาติมะ ขอพรแก่ผู้ตายและกล่าว สลามเสร็จแล้วจึงฝังศพ

นอกจากประเพณีการแต่งงาน และงานศพแล้วชาวอาหรับยังมีประเพณีที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก ซึ่งนักเขียนทั้งสามได้บรรยายไว้ ได้แก่

ประเพณีการบริจาคทาน ชาวอาหรับที่มั่งคั่งจะให้ทานแก่ผู้ยากจน โดยมีธรรมเนียมอยู่ว่า ผู้ขอทานจะรับบริจาคทานได้วันละครึ่งเท่านั้น หากมีผู้ฝ่าฝืนผู้ให้ทานก็จะยกเลิกการให้ทานในวันนั้นทันที ดังตัวอย่างใน ฟ้าจรดทราย ทว่า

หล่อนแปลกใจและนึกชื่นชมกับเศรษฐีแก่ ๆ เหล่านั้น ท่านผู้มีบุญวาสนาจะออกมา นั่งหน้าบ้านพร้อมกับกะบะข้างตัว ในกะบะนั้นมีเงินเหรียญเล็กไว้เต็ม

หล่อนรู้ต่อมาว่า บรรดาขอทานในเมืองจะพากันเข้ามารับทานได้เพียงคนละครึ่งเดียวในวันนั้น หากมีการฝ่าฝืนกฎข้อนี้ ท่านเศรษฐีก็จะยกกะบะเงินกลับ

(ฟ้าจรดทราย, หน้า 66)

ประเพณีมาจีลิส ประเพณีนี้คือประเพณีการขัมมูการ้องทุกข์ของประชาชนต่อ พระมหากษัตริย์ โสภาคเสนอว่าชาวอาหรับในประเทศที่มีพระมหากษัตริย์บางประเทศ ไม่ว่าจะ เป็นชาวเมืองหรือเบดูอิน จะเข้าเฝ้าร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้ เมื่อมีการชุมนุม และ พระมหากษัตริย์เสด็จมาร่วมด้วย เช่น

"มาจิลีสก็คือประเพณีที่ประชาชนจะขานฎีกาขอเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัว... เมื่อไหร่ที่มีการชุมนุม ประชาชนคนธรรมดาจะขานฎีกา หรือขอเข้าเฝ้าเดี๋ยวนั้น ถ้าเขามีทุกข์จะร้องเรียน"

"ไม่ต้องมีการนัดหมายล่วงหน้าหรือพระเจ้าข้า" กรีนอดสงสัยไม่ได้

"ไม่ต้อง... นี่เป็นประเพณีตั้งแต่ปฐมกษัตริย์พระองค์แรก... ที่จะใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้... ใครก็ได้ทำมาหากิน แต่งตัวยังงี้ก็ได้... เวลาที่มาจิลีส จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีคนจดคำร้องทุกข์... แล้วจะทรงแก้ไขทันทีหรือให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจัดการ"

(เจ้าทะเลทราย, หน้า 324)

ดังนั้นประเพณีมาจิลีสเป็นประเพณีร้องทุกข์ของประชาชนต่อพระมหากษัตริย์คล้ายประเพณีร้องทุกข์ของชาวไทยต่อพระมหากษัตริย์นั่นเอง

ประเพณีเคียวอินทผลัม ชาวทะเลทรายมีประเพณีเคียวอินทผลัม เพื่อให้ปากคอกชุ่มชื้นเมื่อเดินทางผ่านทะเลทรายที่ร้อนและแห้งจัด โสภาคเสนอไว้ใน ยังมีรักที่อัยการ ว่า

หล่อนจำได้ดิบดี ว่ารามเรนเคยเล่าให้ฟัง ถึงประเพณีศักดิ์สิทธิ์ของคนในทะเลทราย มักปฏิบัติ คนพวกนั้นเคียวอินทผลัมเพื่อให้ปากคอกชุ่มชื้นขณะเดินทางผ่านทะเลทรายที่ร้อนและแห้งจัด ทุก ๆ โอเอซิสที่มีบ่อน้ำ คนเดินทางพวกนี้ จะกินอินทผลัมเป็นกอบกำ แล้วโยนเม็ดในข้ามไหล่ไปข้างหลัง เป็นวิถีปฏิบัติสืบกันมานักหนา (ยังมีรักที่อัยการ, หน้า 259)

ประเพณีดังกล่าวนี้อาจจะเกิดขึ้นจากสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ทำให้อาหารมีต้นไม่ขึ้นอยู่น้อย ชาวอาหรับที่เดินทางจึงมุ่งหวังว่าการเสี่ยงโยนเม็ดอินทผลัมอาจจะมียกออกเป็นต้นขึ้นมา ซึ่งอาจจะได้เป็นไม้ใหญ่ที่ให้ผลต่อไป

ประเพณีจมน้ำดื่มไว้สำหรับคนเดินทาง เป็นประเพณีที่แสดงความเมตตาใจของชาวอาหรับที่เมื่อน้ำจะเป็นสิ่งที่หายาก แต่ชาวอาหรับบางกลุ่มก็ยินดีจัดเตรียมน้ำดื่มไว้เพื่อคนที่เดินทางผ่านไปมาในทะเลทรายอันแห้งแล้งจะได้แวะดื่มกินก่อนเดินทางต่อไป โสภาคเสนอภาพของประเพณีไว้ใน ยังมีรักที่อัยการ ว่า "ถูงหนึ่งแยะ ผู้นำดื่มพวกนั้น จะชวนอยู่ที่ประตูเมืองทั้งเจ็ดในแถบนี้เป็นประจำ น้ำจะต้องเต็มถูงหนึ่งเสมอ เมื่อคนเดินทางได้ดื่มกินเวลากระหาย" (ยังมีรักที่อัยการ, หน้า 271)

ประเพณีโยนก้อนหิน ชาวทะเลทรายมีประเพณีโยนก้อนหินในระหว่างการเดินทางจน
 สุ่มกันไว้เป็นกองง่ายแก่การสังเกตของผู้ที่เดินทางไปมาในทะเลทรายที่ยากที่จะสังเกตสิ่งอื่นได้
 เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่อาจเปลี่ยนไปได้โดยง่ายหากเกิดพายุทะเลทราย

ทั้งคน ทั้งอูฐ กำลังพักผ่อนได้เงาหินก้อนใหญ่ ทางข้างหน้ากลาดเคลื่อนด้วยกรวด
 และหินก้อนต่าง ๆ ทั้งแหลมคมและกลมกลิ้ง

สลีลาเพิ่งรู้ว่าหินพวกนี้ นอกจากจะต้องคอยระวังเวลาเดินแล้ว ยังเป็นประโยชน์
 กับกองคาราวานที่เดินทาง รามเรนและคนของเขาเคยมีและคุ้นกับประเพณีที่ปฏิบัติ
 ต่อกันมาในทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาลแห่งนี้ (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 63)

โสภาคอธิบายว่า ประเพณีโยนก้อนหินจนสุ่มกันไว้เป็นกอง เป็นระยะ ๆ ทึ่ละก้อนจาก
 กองคาราวานนับ ไม่นับที่ผ่านไปจนกองหินเหล่านี้ได้พอสมควร เป็นประเพณีที่ให้คุณ เพราะเท่ากับ
 บอกหนทางที่คนและอูฐสามารถเดินทางไปได้อย่างปลอดภัย โดยเฉพาะในท้องถิ่นซึ่งเต็มไปด้วย
 ภูเขาสูงและที่ลุ่มต่ำเว้งว่างนำกล้วอันตรายในแถบเทือกเขาอัศจรรย์

ประเพณีต่าง ๆ ที่ได้ยกมากล่าวนี้ทำให้ผู้อ่านมองเห็น ประเพณีความเป็นอยู่ของชาว
 อาหรับที่แตกต่างไปจากสังคมที่ผู้อ่านเคยรู้จัก ซึ่งสังเกตได้ว่า ส่วนใหญ่เกิดจากข้อกำหนดทาง
 ศาสนาที่สอนให้เป็นคนมีน้ำใจ จึงได้มีประเพณีบริจาคทาน จัดน้ำดื่มสำหรับคนเดินทาง เป็นต้น
 นอกจากนี้ยังได้นำหลักคำสอนของศาสนามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ
 ความเป็นอยู่ คือมีประเพณีเคี้ยวอินทผลัม และการโยนก้อนหิน

3. ค่านิยมของอาหรับ

ชาวอาหรับเป็นชนชาติหนึ่งที่มีค่านิยมต่าง ๆ มากมาย ค่านิยมบางอย่างแพร่หลาย
 ทั่วไปในทุกกลุ่ม ขณะที่ค่านิยมบางอย่างเป็นของชนเพียงบางกลุ่ม บางหมู่เท่านั้น ค่านิยมเหล่านั้น
 ได้แก่

ค่านิยมเพศชาย สังคมอาหรับให้ความสำคัญและให้การยกย่องเพศชายมาก ดังจะ
 เห็นได้ว่า เด็กชายเป็นที่ต้องการมากกว่าเด็กหญิง ดังที่โสภาคได้เขียนไว้ใน เจ้าทะเลทราย ว่า
 "ถ้าเป็นผู้ชาย ทั้งผมทั้งคุณหมอบ่น ได้รับเชิญไปที่วังท่านแน่ ๆ... จลองกันมโหฬาร
 ไปเลย เชื้อผม... คนที่นั่นนะ บ้าลู่ผู้ชายเหมือนคนเสียสติเลยละครับ ผมไม่ได้พูดเล่น
 เลยนะครับนี่... แล้วคุณหมอบ่นจะทราบ" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 266)

นอกจากสังคมอาหรับจะให้ความสำคัญ และนิยมที่จะมีลูกชายมากกว่าลูกสาวแล้ว สังคมอาหรับยังมีธรรมเนียมว่าชายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมของชาวทะเลทราย ดังนั้น สตรีอาหรับจึงต้องให้ความอ่อนน้อมต่อชายเสมอ และถูกตักเตือนให้มีความอายต่ำกว่า ดังเช่น เมื่อเดินผ่านผู้ชายทุกคนจะต้องส้ารวมและอ่อนน้อมมาก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ว่า "และบอซ ๓ ทมิสตรีในชุดดำจากหัวตลอดเท้าที่ดูสงบเสงี่ยมและส้ารวมเมื่อผ่านบุรุษ" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 347)

ในระดับครอบครัว ผู้ชายมีอำนาจตัดสินใจทุกอย่าง สตรีเป็นเพียงผู้รับใช้ ต้องให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ชาย จะไม่พูดกับชายแปลกหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องไม่ถูกต้องตัวชายที่ไม่ใช่ญาติโดยเด็ดขาด ตัวอย่างเช่น "ติเยาะ... แกทำอะไรอย่างนั้น น้องของข้า... ข้าไปจับต้องผู้ชายแปลกหน้าเที่ยวหรือ... เลวแท้ ๓ เจ้าเป็นอะไรไปเน๊ว" (ฟ้าจรดทราย, หน้า 386) นอกจากนี้ความคิดเห็นของสตรีจะไม่ได้รับความเชื่อถือหรือการยอมรับจากผู้ชายด้วย

ค่านิยมในการยกบุตรสาว ชาวอาหรับมีค่านิยมยกบุตรสาวให้กับพระมหากษัตริย์หรือพระราชวงศ์ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ญาติฝ่ายหญิงจะลำบากใจและถือเป็นเกียรติยศมาก ถ้าหญิงในตระกูลได้เข้ารับใช้ถวายตัวดังที่แม่ของแคซีฟิยาใน ฟ้าจรดทราย ว่า

คนชั้นพ่อค้าคบด้อย่างเรา อย่างแม่ ถือเป็นเกียรติสูงสุดที่ลูกสาววิชาของเรา ถูกทาบตามให้เป็นนางสนมของท่านอาเหม็ด เปรียบเสมือนพระญาติกับพระราชวงศ์ มีลูกสาวของผู้อื่นหลายรายที่พ่อแม่นำไปที่ร้านนั้นอย่างจงใจและบังเอิญ เพื่อให้ถูกเลือกไปถวายตัวแต่ก็ล้มเหลว เสียอกเสียใจกันยกใหญ่ (ฟ้าจรดทราย, หน้า 92)

ค่านิยมสาวพรหมจารี ชายอาหรับมีค่านิยมในการแต่งงานกับสาวพรหมจารี แม้หญิงสาวอื่น ๆ ในฮาเร็มก็เช่นเดียวกัน สตรีอาหรับที่เป็นหม้ายมักจะไม่มีใครต้องการจะแต่งงานด้วย และมีสภาพเป็นหญิงที่ไร้ค่าสำหรับชายส่วนใหญ่ในสังคมอาหรับ ตัวอย่างเช่น

ความรักสมัยใหม่ที่เขาได้ศึกษามาอย่างแจ่มจบตลอดจนชีวิตที่ข้าชอง ในต่างแดนนั้นหาได้เปลี่ยนแปลงความรักเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ไม่ เขายังคงเป็นชายชาติตะวันออกที่ปราถนาจะได้ภรรยาที่บริสุทธิ์ผุดผ่องมาเป็นแม่ของลูก และเป็นเมียที่ซื่อสัตย์ของเขายู่แน่นอน (ฟ้าจรดทราย, หน้า 206)

ค่านิยมในการมีบุตรหลานมาก ชาวอาหรับนิยมมีบุตรหลานมาก ๆ เพราะเชื่อว่าจะทำให่วงศ์สกุลแข็งแรงมั่นคง ดังที่นาจักกล่าวกับอลิซาเบท ใน นรสรวง ว่า

"บิชา การมีลูกมาก ๆ ทำให้วงศ์ตระกูลแข็งแรงมั่นคงนะคะ บิชาที่ทราบดีนะ มูเลห์ฮัสเมิล ผู้เป็นต้นพระราชวงศ์นะ ว่ากันว่าทรงมีโอรสธิดานับได้ถึงแปดร้อยกว่า เหลือมาจนเดี๋ยวนี้ แม้แต่ มูเลห์ ฮามิด อับดุลลาห์เป็นเชื้อสายโดยตรงของท่าน คนหนึ่ง" (พรสวรรค์, หน้า 142)

ค่านิยมในการมีฮารีเรียม นอกจากการมีภรรยาได้สี่คนตามที่ศาสนาอนุญาตแล้ว ชายอาหรับที่มีฐานะดี บางคนนิยมมีฮารีเรียมสะสมหญิงสาวจำนวนมาก มีทั้งชาวต่างชาติต่างภาษา โดยเฉพาะในฮารีเรียมของพวกกษัตริย์และพระราชวงศ์ไว้บำเรอความสุขด้านกามารมณ์ของตน โดยให้การเลี้ยงดูอย่างดีหรือจ่ายค่าตอบแทนให้อย่างสูงมาก สำหรับหญิงในฮารีเรียมของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ หากมีลูกด้วยก็อาจจะได้รับการสถาปนาให้มีตำแหน่งที่ชั้นสูง ลูกของหญิงนั้นก็จะมียศหรือบรรดาศักดิ์ตามผู้เป็นพ่อด้วย ส่วนชายอาหรับที่ยากจนการมีฮารีเรียมไม่มีโอกาสเป็นไปได้เลย ดังนั้น "ฮารีเรียม" ในลักษณะดังกล่าวนี้จึงมิได้มีความหมายตามความหมายดั้งเดิมที่หมายถึง ท่อขยันเป็นส่วนของสตรีล้วนเพียงอย่างเดียว หากหมายถึงเป็นที่ที่ชายที่ร่ำรวยสะสมหญิงสาวไว้บำเรอพวกตน ซึ่งคนทั่วโลกมักเข้าใจคำว่า "ฮารีเรียม" ในลักษณะดังกล่าวนี้ด้วย โสภาคกล่าวถึงฮารีเรียมของชาวอาหรับไว้ ใน เจ้าทะเลทราย ว่า "เจ้าฟ้าพระองค์นี้ท่านก็ทรงเป็นเพลย์บอยขนานแท้เทียว เขาว่าฮารีเรียมของท่านมีผู้หญิงเกือบจะทุกชาติทุกภาษาเลย" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 111)

นอกจากค่านิยมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวแล้ว ชาวอาหรับยังมีค่านิยมอื่น ๆ อีกซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และความเป็นอยู่ ได้แก่

ค่านิยมในการไว้หนวดเครา ชายอาหรับมีค่านิยมในการไว้หนวดเมื่ออายุย่างเข้าสิบเจ็ดปีและนิยมไว้เครา เมื่ออายุสามสิบไปแล้ว ดังที่โสภาคได้กล่าวไว้ ใน เจ้าทะเลทราย ว่า บุรุษที่มีวัยกว่าสิบหกปี จะยังไม่ไว้หนวดจนกว่าจะมีวัยย่างเข้าปีที่สิบเจ็ด หลังจากยี่สิบไปแล้ว ก็เรียกได้ว่ามีหนวดงามที่เจ้าตัวจะดูแลลิบอย่างเป็นระเบียบ เมื่อผ่านพ้นวัยสามสิบไปแล้ว จึงจะมีเคราเพิ่มขึ้น (เจ้าทะเลทราย, หน้า 316)

ค่านิยมในการใช้กำยาน ชาวอาหรับบางส่วนมีค่านิยมในการใช้กำยานเป็นเครื่องหอมอบร่ำตามสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามพระราชวัง ตลอดจนใช้ในพิธีกรรมบางอย่าง ซึ่งทำให้บรรยากาศในสถานทีนั้นดีกลับและศกตสิทธิ์ยิ่งขึ้น โสภาคกล่าวถึงค่านิยมนี้ไว้ว่า

กลิ่นกำยานจากภาชนะบรรจุ ซึ่งมีหญิงสาววัยรุ่นถือมาเป็นแถวส่งกลิ่นอบอวล เพิ่มบรรยากาศเป็นทะเลทรายมากขึ้น หญิงสาวเหล่านั้นถือภาชนะบรรจุกำยานมาส่งให้สมาชิกสตรีแต่ละท่าน คุณหญิงทอดผ้าหนึ่งดจะชำนาญประเพณีมากกว่าเพื่อน ท่านจึงทำท่าทางได้แก่ชชะที่ยกมือขึ้นกระดิกปลายนิ้วพัดควันกำยานมาสู่จมูกของท่าน และกอบควันไว้พลางถือมือเบา ๆ (ฟ้าจรดทราย, หน้า 543)

ลักษณะดึกกล่าวถึงค่านิยมไว้ด้วยเช่นกันว่า "สุดมุมด้านหนึ่งเป็นอ่างทองแดงมันวับบรรจุถ่านเผากำยานควันกรุ่น" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 310) ตลอดจนประภัสสรก็ได้กล่าวถึงค่านิยมไว้ด้วยเช่นกันว่า "กลิ่นควันของเครื่องหอมที่โรยตัวจากกระถางสัมฤทธิ์ใบใหญ่หม่มห้อง ให้ความรู้สึกถึงผืนกิ่งจริงเหมือนหลบเข้าสู่ดินแดนอันลึกลับ" (ชุด, หน้า 219) อาจกล่าวได้ว่านักเขียนทั้งสองต่างสนใจค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ดังกล่าวของอาหรับ

ค่านิยมในการใช้น้ำมันมะกอกนวดตัว ลักษณะดึกกล่าวไว้ใน รัศมีจันทร์ เป็นการแสดงถึงลักษณะค่านิยมของชาวอียิปต์โบราณที่นิยมใช้น้ำมันมะกอกอุ่น ๆ นวดตัวก่อนอาบน้ำร้อนจัด เป็นการช่วยให้ผิวที่แห้งเพราะลมร้อนและความอ่อนเพลียบรรเทา

"ความนิยมของชนชั้นสูง ที่ให้นางทาสนวดตัวด้วยน้ำมันมะกอกอุ่น ๆ ก่อนอาบน้ำร้อนจัดจะทำให้ผิวที่แห้ง เพราะลมร้อนและความอ่อนระโหยบรรเทาเบาบางลง หากก็กินเวลาไปวันละหลายชั่วโมงเช่นกัน" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 22)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ความนิยมใช้น้ำมันมะกอกนวดตัวยังคงนิยมเฉพาะในชนชั้นสูง เพราะการนวดตัวแต่ละครั้งต้องสิ้นเปลืองเวลาครึ่งหลายชั่วโมง

ค่านิยมอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์ เป็นค่านิยมของพวกเบตอินผู้ร่ำรวยไปมาในทะเลทรายสำหรับผู้ที่อพยพเข้าไปอยู่ในเมืองหรือประกอบอาชีพอื่น เบตอินมองว่าเป็นลักษณะของคนฉลาดและอ่อนแอ ไม่กล้าหาญหรือเข้มแข็งเหมือนพวกตน โสภาคกล่าวถึงค่านิยมดังกล่าวไว้ใน เจ้าทะเลทราย ว่า

"เบตอินก็คือพวกที่เดินทางไปมาอยู่ในทะเลทราย... เป็นนักล่าสัตว์ มีฝูงสัตว์ในครอบครองเพาะพันธุ์อูฐ... อาศัยในกระโจม... นี่คือนิเวศน์ที่เขาภาคภูมิใจ คนที่อพยพมาอยู่ในเมืองคือคนฉลาดเขลาอ่อนแอ ไม่ใช่กษัตริย์ในสายตาคณพวกนี้" (เจ้าทะเลทราย, หน้า 163)

ค่านิยมเท่าที่พบในนวนิยายของนักเขียนทั้งสาม ส่วนใหญ่มักจะเป็นค่านิยมที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ ตลอดจนภูมิอากาศที่ร้อนแห้งแล้งอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดค่านิยมหวาดกลัวความมืดมนมะกอก พันธุ์ที่แห้งแล้งและเป็นทะเลทรายทำให้ไม่เหมาะกับการเพาะปลูกพืช จึงต้องเลี้ยงสัตว์ เหล่านี้เป็นต้น

4. ความเชื่อของชาวอาหรับ

ชาวอาหรับมีความเชื่อต่าง ๆ มากมายดังที่นักเขียนทั้งสามได้กล่าวไว้ ได้แก่

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ชาวอาหรับมีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลังต่าง ๆ เช่น หินเปียร์ลุส เป็นเครื่องรางป้องกันภัยอันตรายและจะนำโชคมาสู่เจ้าของ หินอาเก็ก เป็นเครื่องรางที่เชื่อว่าจะนำโชคลาภมาสู่เจ้าของ ตัวดวงเงินหรือเอสโคบี เป็นสัญลักษณ์แห่งการมีอายุยืน อูเซ็ท หรือดวงตาแห่งเทพไฮรัส เป็นเครื่องรางป้องกันภัยอันตรายนานาชนิด และอังค์คือ กุญแจแห่งชีวิต โสภาคกล่าวถึง เครื่องรางต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ในนวนิยายหลายเรื่องของเธอ เช่น "หินแท้ สีม้าอมเขียวนี่เราเรียกว่าเปียร์ลุส ชาวอาหรับโบราณเชื่อว่าเป็นเครื่องรางป้องกันอันตรายคนคิดร้าย ส่วนหินสีส้มอมน้ำตาลนี้ เราเรียกว่าอาเก็ก เป็นสิ่งนำโชคลาภมาสู่เจ้าของ" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 166 - 167) และตัวอย่างที่ว่า

"เอสโคบี...ตัวดวงเงิน เรื่องของความเชื่ออีกเหมือนกัน เอมีลา ชาวอียิปต์เชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งการมีอายุยืน เพราะเมื่อนักคนคว้าเปิดมมมีเป็นครั้งแรกพบตัวดวงพวกนี้มากมายเลย เชื่อกันว่าสัตว์พวกนี้อายุยืน ..."

(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 167)

ตลอดจนความเชื่อของพวกตาวาเร็ด ที่ว่า "เราต้องแขวนเครื่องรางในบ้าน ตามต้นปาล์มแล้วก็รอบคอเด็ก ๆ เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้าย... เราจะไม่ได้แต่งงานวันพรุ่งนี้ถ้าแต่ความดีให้ท่านคนยากจน ให้อาหารคนหิวโหย..." (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 270 - 271) นอกจากนี้ชาวอาหรับบางคนมีความเชื่อว่าเครื่องรางของขลังใช้รักษาโรคภัยต่าง ๆ ได้ด้วย อาทิเช่น

"ถ้ายาหมอฝรั่งช่วยเมอสิเออร์ไม่ได้ละก็ ลองซื้อเครื่องรางจากผู้ขายคนนั้นซิครับ" พ่อตัดพุดกลางซ ให้เขาเดินซ้ายไว้หนวดเคราที่เป็ดแฉงเล็ก ๆ ซ่างทางเท้าด้านหนึ่ง "ตาแก่คนทำอีจาสเครื่องรางแก้โรคปวดหัวได้ชะงัดที่สุดครับเมอสิเออร์"

(พรสวรรค์, หน้า 228)

ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ โสภาคกล่าวไว้ว่า ชาวอาหรับเป็นชนชาติหนึ่งซึ่งมีความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความพิการจากพันธุกรรม ชาวอาหรับมักมองว่าเกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ หรืออำนาจลึกลับที่พวกตนมองไม่เห็น ทำให้พวกเขาเกิดความเคารพยำเกรงในสิ่งเหล่านั้น นอกจากนี้ชาวอาหรับได้ใช้ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านั้นเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นที่พึ่งหรือความหวังในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อีกด้วย ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติลักษณะต่าง ๆ ของชาวอาหรับ ได้แก่ ความเชื่อในไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา การทำเสน่ห์ และสิ่งลึกลับต่าง ๆ เช่น

"ขอบคุณอัลเลาะห์" เขาแหงนหน้าขึ้นมองท้องฟ้าเบื้องบน

"เราชอบใจที่งานนำชีวิตมาออกนังกุหลาบของเรา ไม่ใช่หญิงที่เราประสงค์ แม่ขอหมั้นเขาเพราะความเป็นเพื่อนสนิทกับมารดาฉันฉันนั้นแท้ ๆ แต่เรารู้ว่าพี่น้องในสกุลยะฮาล้วนแต่จิตใจทราม มีหน้าซำบ่ญาเสื่อม มันเป็นโรคติดต่อทางกรรมพันธุ์ สมองเลื่อมก่อนถึงเวลาอันสมควร ไม่มีใครเชื่อการแพทย์สมัยใหม่ ทว่าถูกล่ามแช่ง"

(ฟ้าจรดทราย, หน้า 190)

บางครั้งการไม่ตั้งครรภัก์ถูกมองว่าเป็นเพราะหญิงสาวนั้นถูกคำสาปแช่ง เช่น

"ขอให้ทรงต่อสู้... เข้มแข็งและอดทน อย่าได้ทรงคิดถึงเรื่องจะทำลายพระองค์เองอีกต่อไป เกลากรรมหม่อมไม่เชื่อว่าการที่ไม่ทรงมีพระครรภัก์นั้น จะเป็นคำสาปแช่งของผู้ใด... ไม่เชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าจะทรงลงโทษใครเป็นลูกโซ่อย่างที่เข้าใจกัน"

(เจ้าทะเลทราย, หน้า 856)

ความเชื่อที่ว่าเครื่องรางของขลังจะช่วยให้ตั้งครรภัก์ได้ ได้แก่

"เจ้าหญิงอิฟฟัตนะคะ เสด็จยาของท่านทรงกังวลเป็นห่วงหลาน ไม่น้อยเหมือนกันไม่ว่าพวกเบตูนจะมีคาถาอาคมเครื่องรางของขลังอะไรที่จะทำให้มีลูกมาก ๆ มีลูกไว ๆ ท่านก็ทรงเสาะหามาทำพิธีให้หลานท่านนะคะ แต่เรื่องนี้เขาปิดกันมานะคะ"

(เจ้าทะเลทราย, หน้า 822)

ความเชื่อในเรื่องเวทมนต์คาถา ไสยศาสตร์ต่าง ๆ เช่น

"ฉันรู้ บิจาเกลียดฉัน เพราะตัวเองนะแก่แล้ว ให้ลูกเล็ก ๆ กับ มูเลห์ ฮามิตไม่ได้อีกต่อไป พวกคนใช้พูดว่าบิจาสวดมนต์ นับลูกประจำข้างหน้าต่างทุกวัน" (. . .)

"บิจานั่งท่องมนต์ชั่วร้าย สาปแช่งฉันกับลูกตั้งแต่เด็กยังไม่เกิดแข่งให้ลูกฉันตาย "

(พรสวรรค์, หน้า 401 - 402)

ความเชื่อเรื่องการทำเสน่ห์ยาแฝด เช่น "นางเซวีฟาให้ข้าหาเครื่องราง สำหรับใส่ในท่อนและใต้หมอนหนุนหัวของมูเลห์ ฮามิต ฮามิ นางให้คนเขียนคำอันเป็นสิริมงคลเพื่อนางจะได้มีบุตรไว ๆ" (พรสวรรค์, หน้า 107)

ความเชื่อในเรื่องภูตผีหรือวิญญาณ ชาวอาหรับเชื่อว่าภูตผีหรือวิญญาณต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มัจริง โดยมีทั้งผีที่ดีและไม่ดี อาจจะทำให้คุณให้โทษมนุษย์ได้

"บัจา" นางนาจัทถอนใจยาว

"ดเจอนุน" มัจริง ๆ ... บัจา ดเจอนุนที่ตักมี อย่างที่เป็นข้ารับใช้พระเจ้าเป็นเจ้าดเจอนุนร้าย ๆ อย่างช้าของ อิบลิส บัจา เรื่องนี้ขยันตาปีศาจจนพวกเราเชื่อกันนะ บัจา เอล เอนไองละ" (พรสวรรค์, หน้า 95)

ความเชื่อเรื่องการทำนายโชคชะตา หมอดู หมอผี ชาวอาหรับมีความเชื่อในเรื่องการทำนายโชคชะตาราศี จึงให้ความเชื่อถือหมอดู หมอผีว่าคำทำนายตลอดจนความช่วยเหลือจากการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนเหล่านี้จะทำให้ตนประสบความสำเร็จหรือสมหวังได้ ขณะเดียวกันตนเองอาจเผชิญกับสิ่งเลวร้ายอันเป็นผลมาจากการกระทำของคนเหล่านี้ได้ เช่น

"เมอสิเออร์ ขยายเส้นแกมุดไม่ผิดนะครับ นายกำลังเคราะห์ร้ายจริง ๆ โป่ของนายมีแต่กะโหลกผี มืดตาบ งูพิษ หยดเลือดทั้งนั้น" (พรสวรรค์, หน้า 260)

"นังคนนี้เป็นหมอดู หมอผี ทำนายโชคชะตาใครต่อใคร เขาว่าแม่นด้วยนะคะ ก่อนคุณแม่คุณจะมาประเทศนี้ นังนั่นก็ทายว่าคุณพ่อคุณจะได้เมียเป็นคนต่างชาติ ผิวขาว ผมสีทอง นัยน์ตาสีฟ้า ตอนนั้นใคร ๆ ยังว่ามันโกหกเลยคะ ก็ท่านออกเครื่องครัดถือเรื่องประเพณีเป็นใหญ่อย่างนี้ ใครจะนึกว่าจะได้เมียต่างศาสนาละคะ" (พรสวรรค์, หน้า 2)

สำหรับลักษณะวัตถุที่ได้แสดง ความเชื่อในเรื่องการทำนายโชคชะตาไว้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ได้แก่ความเชื่อเรื่องกระดูกเสี่ยงทาย เช่น

ผู้อ้างตนเป็นนักพยากรณ์ทรุดลงนั่ง สานุศิษย์เบื้องหลังวางถาดทองเหลืองลงตรงหน้า ด้วยกิริยาเคารวะ ในถาดกึ่งกลางมีถ่าน 2-3 ก้อนคู่โชน กระดูกสัตว์ชิ้นเล็ก ๆ 2-3 ชิ้น และก้อนกำยาน ที่ทำสงบ สำรวม ทำให้หญิงสาวขยับชะโงกมองนิควง" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 165)

ความเชื่อในเรื่องสวรรค์ ชาวอาหรับมีความเชื่อจากศาสนาในเรื่องสวรรค์เช่นกัน โสภาคเสนอไว้ว่า ภาพสวรรค์ตามความคิดความเชื่อของชาวอาหรับจะประกอบไปด้วย ภูเขาธารน้ำใสไหลเย็น ต้นอินทผลัม ไม้ดอกอันหลากหลาย น้ำพุ

"บนสวรรค์โน้นไม่มีทุกข์...ใคร ๆ ก็ว่าอย่างนั้น คนเล้าคนแก้พูดให้เนื้อตาม...ข้างบนโน้นมีภูเขานะเพคะ มีธารน้ำใสไหลเย็น...ไม่ร้อน ไม่มีพายุซามาล...มีต้นอินทผลัม มีดอกไม้หลากหลายน่าดู สองคนแม่ลูกจะได้เกี่ยวก้อยชมสวนดอกไม้ นิ่งเสียงน้ำใสเซาะหินผา...ทำไมถึงไม่ตายเสียทีหนอ..." (เจ้าทะเลทราย, หน้า 281)

ประภัสสรได้กล่าวถึง ความเชื่อในเรื่องสวรรค์ไว้ด้วยเช่นกัน ว่าเป็นความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา ชาวอาหรับเชื่อว่าถ้าเขาอุทิศตน หรือปฏิบัติตนตามแนวทางที่อัลลอฮ์กำหนดไว้ เมื่อสิ้นชีวิต เขาจะได้ไปอยู่สวรรค์ซึ่งอุดมไปด้วยธารน้ำใส สวนอินทผลัมอันร่มรื่น ลำธารน้ำนม และน้ำผึ้ง ทั้งมีสาวงามมากมาย เช่น

ชั่วพักใหญ่ ๆ ดาวซึกิมส์ห้วงนิทรา เด็กหนุ่มฝันเห็นสรวงสวรรค์ที่มีธารน้ำใส ไหลระรินสวนอินทผลัมร่มรื่นต้นดอกไม้ ผงอุจิวอันพิและเล็มหญ้าเขียวชุ่มอยู่ที่โคนรัง และซัดฮาบาชในเครื่องแต่งกายงดงามแวดล้อมด้วยหญิงงามมากหน้าหลายตา (ซึก, หน้า 64 - 65)

ความเชื่อเกี่ยวกับเคล็ดในการเดินทางของเบตุอิน พวกเบตุอินเชื่อว่าถ้าพบบ่อนเป็นสัตว์ร้าย ระหว่างเดินทางจะต้องล้งตรงกลางลำตัว และเดินผ่านกลางซากงูในตอนเข้าก่อนออกเดินทาง ถือเป็นกาณ์แก้เคล็ด ป้องกันอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างเดินทาง เช่น

"นาย" เสียงร้องบอกขึ้นมา

"ต้องตัดมันเป็นล้งก่อนนะนาย แล้วพรง่อนก่อนออกเดินทาง กองคาราวานต้องเดินผ่านกลางตัวของมัน จะได้แก้เคล็ด" (. . .)

"ล้งมัน มุสตาฟา ล้งมันตรงกลางตัวเลย พรง่อนเราจะข้ามซากมันแต่เช้า"

(ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 2, หน้า 365 - 366)

ความเชื่อในการสวมใส่เครื่องประดับที่ทำจากทองและเงิน พวกสตรีตาวาเร็คในประเทศอัลจีเรีย มีความเชื่อว่า การสวมใส่ทองจะนำโชคร้ายมาสู่ผู้สวมใส่ แต่ถ้าสวมใส่เครื่องประดับที่ทำจากเงินจะนำโชคดีมาสู่ผู้สวมใส่ เช่น "ผู้หญิงตาวาเร็ค ไม่ใช้ทองหยองเพราะเชื่อกันว่าจะนำโชคร้ายมาสู่ผู้สวมใส่ตรงกันข้ามเครื่องประดับเงินจะนำโชคดีมาให้เจ้าของ" (ยังมีรักที่อัศจรรย์, หน้า 96)

ความเชื่อในการใช้ผลอินทผลัม ชาวอาหรับบางกลุ่ม มีความเชื่อว่า ถ้าทารกมีปาก
เด็กแรกเกิด ด้วยน้ำมันสกัดจากอินทผลัมจะทำให้เด็กแข็งแรง สำหรับผู้หญิงถ้าเอาอินทผลัม
มาใช้กินหรือทาจะทำให้สวยงาม เช่น

“พวกเด็ก ๆ แรกเกิดของ ม’ ซาบี จะทาริมฝีปากด้วยน้ำมันสกัดจากผลอินทผลัม
เขาเชื่อว่า ทำให้เด็กแข็งแรง แล้วผู้หญิงแก่ ๆ ก็เอาอินทผลัมมาทำเป็นของกิน
ของทาให้ตัวเองสวยงาม ๆ” (ยังมีรักทออีคการ์, หน้า 286 - 287)

ความเชื่อเกี่ยวกับสี ชาวอาหรับเชื่อว่าสีสิริมิงคคือ สีใช้เนกการเวก “หล่อนมาถึงห้อง
สีฟ้าอันประดับด้วยม่านสีใช้เนกการเวก อันถือเป็นสีสิริมิงค และเครื่องวางของคลังแห่งดินแดนนั้น”
(ฟ้าจรรตทราย, หน้า 197)

ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคร้ายต่าง ๆ พวกเบดูอินมีการรักษาโรคร้ายใช้เจ็บที่เก็ดซัน
ด้วยวิธีต่าง ๆ ตามความเชื่อที่สืบมาแต่โบราณ อันได้แก่ ใช้หมุดเหล็กที่ปักเป็นเสากระ โจมเผา
ให้ร้อนแล้วจี้บริเวณที่เจ็บปวด หรือต้มน้ำบัสสาวะอูฐเพื่อแก้อาการท้องอืด โรคกระเพาะ
โรคท้องผูก ปวดท้อง ตลอดจนใช้ล้างตา และรักษาแผล ดังที่โสภาคได้กล่าวไว้ใน
เจ้าทะเลทราย ว่า

“แก้ปวดศีรษะครบคุดหมอ” เจ้าของบ้านบอกยัม ๆ

“ถ้ามททอง... ก็แปลว่าแก้ท้องเดิน ปวดท้อง... ถ้าบนอกก็แก้ไอ... ที่หลังก็แก้
ปวดหลัง... เด็กเล็กเกิดใหม่ เราก็กทำจะ ได้ป้องกันโรคร้ายใช้เจ็บ อูฐ แพะ แกะ
ก็แบบเดียวกัน รักษาเหมือนกันละครับ”

กิริณพงคีระรับ “น้ำ โสภีเคยเล่าให้ฟังแล้วแต่ไม่ละ เอียดล่อเท่า ”

หะคิมขมพรายเขายังเล่าไม่จบ “นอกจากวิธีรักษาแบบนี้แล้ว ก็มียาอีกขนานนะครับ
คุดหมอ... ถ้าใครเป็นโรคท้องขึ้น ท้องอืด เกี่ยวกับอาหารไม่ย่อยหรือโรคกระเพาะ
ก็ต้องต้มเหยี่ยวอูฐ” (เจ้าทะเลทราย, หน้า 389)

สำหรับความเชื่อของชาวอาหรับ ในนวนิยายของลักษณะวิมลลักษณะ เป็นความเชื่อใน
เรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ลักษณะวิมลได้กล่าวถึงความเชื่อ และความศรัทธาของชาวอาหรับว่ามี
พื้นฐานมาจาก การเป็นชาวทะเลทรายผู้เร่ร่อนไปมาในทะเลทรายอันกว้างใหญ่ไพศาล ความ
อยู่รอดของคนเหล่านั้นต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวทะเลทรายเหล่านั้นมี
ความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติอันหลากหลายมาแต่โบราณกาล จนแม้เมื่อมีศาสนา
เกิดขึ้นแล้ว แต่ชาวอาหรับบางส่วนก็ยังคงมีความเชื่อ ความศรัทธาเหล่านั้นควบคู่อยู่ด้วยจนปัจจุบัน

ได้แก่

ความเชื่อในเทพปรณัมต่าง ๆ ความเชื่อในเทพปรณัมดังกล่าวมีทั้งเทพเจ้าของกรีก และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทพเจ้าต่าง ๆ ของอียิปต์โบราณ เช่น "เวลาเจ้ามาเยือนต่อหน้าเทพีองค์นี้ ในยามดึกสงัดคนเดียว เธอจะไขปัญหาข้อข้องใจให้เจ้าฟังได้ (. . .) นั่นคือความเชื่อเก่าแก่ที่ตกทอดกันมา"(รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 8)

ความเชื่อเกี่ยวกับมัมมี่ เป็นความเชื่อของชาวอียิปต์โบราณที่เชื่อว่าซากมัมมี่หรือศพอบน้ำยา จะ ได้กลับฟื้นคืนชีวิตอีกในอนาคต ดังนั้นผู้ที่ไปตะตอง หรือรบกวนร่างมัมมี่ท่อนองบ เพื่อรอการกลับมีชีวิตอีกครั้งจึงถูกสาปแช่งอย่างรุนแรงให้พบกับความเดือดร้อน ความวิบัติต่าง ๆ มนุษย์...ที่เกิดมาจะมีแรงดึงดูดจากดวงดาวที่ทำงานกับหัวใจของเขาพอดี นั่นคือดาวประจำตัว และการคำนวณทางโหราศาสตร์ จะบอกได้ว่าแต่ละคนมีดวงดาวใดเป็นดาวประจำตัวดวงดาวนั้นจะมีอิทธิพลเหนือผู้นั้น ไปจนตาย และ โหราศาสตร์ยังเชื่อว่า แม้ตายไปแล้ว หากคนยังได้รับกระแสความตึงตสนานับพันปี และสร้างที่เก็บอย่างถาวรพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติบรรดามีเพื่อนำมาใช้ยามที่อุบัติชีวิตขึ้นใหม่ (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 108)

จากความเชื่อต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาพบว่าลักษณะเด่นในเรื่องความเชื่อของชาวอียิปต์โบราณเป็นส่วนใหญ่ ส่วนใสภาคแสดงถึงความเชื่อทั่ว ๆ ไปของชาวอาหรับในหลาย ๆ ด้านได้ครอบคลุมมากกว่า ทั้งเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอาหรับในหลาย ๆ อย่าง ขณะที่ประภัสสรกล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเพียงด้านเดียว นับได้ว่านักเขียนทั้งสามได้เลือกนำความเชื่อมาแสดงให้สอดคล้องไปกับแนวเรื่องหรือ โครงเรื่อง ในนวนิยายของพวกเขา

วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและความเชื่อส่วนใหญ่ของชาวอาหรับเป็นไปตามบทบัญญัติทางศาสนา รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิต สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ และภูมิประเทศของชาวอาหรับ ดังจะเห็นได้จากการที่ศาสนานับผู้ติดุญชาติให้ผู้ชายที่สามารถเลี้ยงดูภรรยาและครอบครัวได้อย่างดีมีภรรยาได้สี่คน ทั้งนี้ก็จะเพื่อต้องการให้หัวหน้าครอบครัวที่มีความสามารถได้ช่วยแก้ปัญหาพื้นฐานในการเลี้ยงดูเด็กและสตรี การที่สตรียินยอมให้บุรุษเป็นใหญ่ซึ่งก็จะเป็นเพราะว่าสภาพความแห้งแล้ง การเดินทางที่ต้องเร่ร่อนไปตามที่ต่าง ๆ ที่พอจะมีสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต จำเป็นต้องใช้ชายเป็นผู้นำ เพราะสามารถปกป้องคุ้มครองหญิงได้ หรือการที่คู่ต่อสู้ทั้งสองฝ่าย ไม่ทำร้ายสตรี และเด็กของฝ่ายตรงข้ามก็เพื่อเป็นการสืบทอดเผ่าพันธุ์นั่นเอง

นอกจากนี้ค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ก็มาจากวิถีชีวิตและศาสนาทั้งสิ้น ความเชื่อเหล่านั้น ได้รับการปลูกฝังมานานอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบันก็ยังเชื่อกันอยู่ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง และสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงยังมีอิทธิพลอยู่เหนือชาวอาหรับส่วนใหญ่ วัฒนธรรมที่มีในนวนิยายทุกเรื่องสอดคล้องกัน กล่าวคือ แสดงให้เห็นว่าอาหรับส่วนใหญ่ยังคงวัฒนธรรมดั้งเดิม อยู่ยกเว้น ชาวเมืองที่มีฐานะดีที่มีโอกาสเดินทางไปต่างประเทศ ได้รับการศึกษาสมัยใหม่ตามแบบอย่างตะวันตก แต่แม้ว่าคนเหล่านั้นจะปรับเปลี่ยนตนเองไปบ้าง แต่ก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมเดิมเอาไว้ด้วย เช่น การแต่งกายแบบสากลโดยมีผ้าคลุมศีรษะ เป็นต้น ดังนั้นวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อของชาวอาหรับส่วนใหญ่จึงมีที่มาจากบทบัญญัติ ในศาสนาอิสลาม อีกทั้งสภาพภูมิศาสตร์ทำให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสำหรับโลกอาหรับ

อารยธรรมอียิปต์โบราณ

นอกจากดินแดนอาหรับจะมีลักษณะโดดเด่นในเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อ อันมีรูปแบบ หรือมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวดังได้กล่าวมาแล้ว อาหรับบางประเทศ เช่น อียิปต์ยังมีอารยธรรมอียิปต์ของชาวอียิปต์โบราณ อันมีชื่อเสียงที่ตกทอดเป็นมรดกมาจนถึงปัจจุบันอีกด้วย อารยธรรมนี้มีส่วนทำให้อียิปต์ในปัจจุบันเป็นอาหรับประเทศหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก อารยธรรมอียิปต์โบราณเป็นอารยธรรมที่มีคนสนใจศึกษาค้นคว้ากันมาก ทั้งนี้เพราะยังมีหลักฐาน ทั้งที่เป็นสิ่งก่อสร้างและหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่จารึกอยู่ตามกำแพงปิรามิด วัตถุอารยธรรมและที่เขียนอยู่บนกระดาษปาปิรุสที่ม้วนเก็บไว้มากมาย

อียิปต์โบราณเป็นอาณาจักรที่อยู่ใต้การปกครองของฟาโรห์ สถาบันฟาโรห์ได้รับความนับถือดังเทพเจ้า ฟาโรห์นั้น คือเทพเจ้าและมนุษย์ในเวลาเดียวกัน หรืออาจเรียกว่าเป็นเทวราชผู้มี "อมตะภาวะ" อีกด้วย ซึ่งถ้าตายแล้วสามารถเกิดใหม่ในร่างเดิม ดังนั้นวิญญาณจะต้องมีร่างกายที่สามารถกลับมาเกิดใหม่ได้อีก จึงมีความเชื่อเรื่องการเก็บรักษาศพ และสถานที่เก็บศพที่แข็งแรงที่เรียกว่า "ปิรามิด" มีการตกแต่งห้องเก็บศพให้เหมือนที่อยู่อาศัย เกิดมีศิลปะการตกแต่งและภาพเขียนขึ้นมาเพื่อความเชื่อเรื่องเทพเจ้าที่เกิดจากการไม่สามารถหาคำตอบที่พอใจในการอธิบายความผิดปกติในธรรมชาติได้ ตลอดจนความเชื่ออมตะภาพของฟาโรห์

ในสมัยที่อียิปต์รวมกันเป็นราชอาณาจักร มีราชวงศ์กษัตริย์ปกครองประเทศอย่างมั่นคงนั้น ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของอียิปต์ก็แตกต่างกันไปจากเดิม ในช่วงระยะดังกล่าวสังคมอียิปต์ได้แบ่งชนออกเป็นชั้นต่าง ๆ กัน ผู้มีอำนาจมากในสังคมก็คือฟาโรห์ เป็นผู้ปกครองของอียิปต์ ซึ่ง

ถือว่าเป็นกึ่งเทพกึ่งมนุษย์มีอำนาจมากทั้ง ในยามสงครามและในยามสงบ มีความเป็นอมตะภาวะ คำสั่งของฟาโรห์คือประกาศิต คำตัดสินของฟาโรห์ถือว่าเป็นกฎหมายใช้บังคับได้ ความยิ่งใหญ่ของสถาบันฟาโรห์เราจะเห็นได้จากความใหญ่โตของปิรามิดที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เก็บพระศพเพราะมีความเชื่อกันว่าฟาโรห์จะฟื้นคืนชีพ ปิรามิดจึงเป็นสิ่งก่อสร้างที่สำคัญที่สุด ความยิ่งใหญ่ของปิรามิดจึงแสดงให้เห็นถึงอำนาจของฟาโรห์และความศรัทธาของชาวอียิปต์ที่มีต่อฟาโรห์แต่ละองค์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526 : 28 - 30) นอกจากฟาโรห์เป็นผู้ปกครองประเทศแล้วยังมีขุนนางข้าราชการเป็นผู้ช่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะสงฆ์เป็นผู้ช่วยของฟาโรห์ในด้านการศาสนา นับเป็นชนชั้นที่สอง ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และฟาโรห์ก็ได้แบ่งที่ดินให้คณะสงฆ์เพื่อที่จะได้เก็บผลประโยชน์มาเลี้ยงชีพและทำนุบำรุงวัด ความเชื่อถือในพิธีกรรมทางศาสนาเพิ่มอำนาจให้กับพระที่ประกอบพิธีกรรม จึงทำการกตัญญูในนามของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า อำนาจของพวกพระจึงมีมูลฐานมาจากความกลัวพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า "ในบางครั้งหัวหน้าพระได้พยายามแย่งอำนาจการปกครองมาจากฟาโรห์ ตั้งตนเป็นฟาโรห์เสียเองก็มี" (นันทนา กบิลกาญจน์ 2522 : 27)

ด้านลัทธิศาสนาของชาวอียิปต์โบราณก่อนที่จะถูกอาหรับบุกกรธาและเผยแพร่ศาสนาอิสลามคือการนับถือเทพเจ้า แม่น้ำ ไนล์ พื้นแผ่นดิน น้ำ พระอาทิตย์ และ โลกธาตุทั้งหลาย มีฐานะเป็นเทพเจ้า ๆ มีวิญญาณซึ่งมักจะเข้าสิงสู่อยู่ในร่างของสัตว์ โดยเฉพาะในร่างของโคสิต้า มีรอยต่างสีขาวอยู่ที่หน้าผากซึ่งเรียกว่าโคอาปิส (Apis) ถือว่าเป็นโคศักดิ์สิทธิ์ นอกจากโคอาปิสแล้วเทพเจ้าบางองค์เข้าสิงสู่อยู่ในสัตว์อื่นบ้าง ฉะนั้นการปั้นรูปเทพเจ้าจึงต้องทำร่างเป็นมนุษย์และหัวเป็นสัตว์ ตัวอย่างของเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ชาวอียิปต์โบราณนับถือ เช่น เทพเจ้าแห่งอาทิตย์ อูทีย เรียกว่า โฮรัส (Horus) เทพเจ้าแห่งอาทิตย์ตก เรียกว่า โอสิริส (Osiris) ผู้มีชายาคือ อิชิส (Isis) ได้แก่พระจันทร์ และมีโอริสชื่อโอริส (Oris) เทพเจ้าแห่งอาทิตย์ทรงกลด เรียกว่า รา (Ra) ถือเป็นบิดาแห่งพระเจ้าแผ่นดินทั้งหลาย เทพเจ้าที่โหดร้ายคือ เซท (set) ถือเป็นตัวแทนของความมืดและพายุร้าย เทพเจ้าแห่งความตายหรือเทพมฤตยู เป็นต้น

นอกจากนี้ ชาวอียิปต์ถือว่า แมลงทับเป็นสัตว์ที่ต้องเคารพ เพราะเป็นตัวแทนของพระเจ้าผู้สร้างโลกที่เป็นเช่นนั้นเพราะตามผังแม่น้ำ ไนล์มีแมลงทับชุกชุม สัตว์ชนิดนี้กินเอาดินก่อนน้อย ๆ ไปสร้างเป็นรังโต ๆ แมลงทับสอนให้ชาวอียิปต์มีความคิดว่า โลกนี้ต้องมีพระเจ้าสร้าง และด้วยอิทธิพลจากการขึ้นลงของแม่น้ำ ไนล์ ตลอดจนความแห้งแล้งและกลับชุ่มชื้นของภูมิภาค ทำให้ชาวอียิปต์เกิดความเชื่อว่า คนที่ตายไปนั้นไม่สูญ วิญญาณที่ออกจากร่าง เมื่อตอนสิ้นใจ จะยังมีชีวิตอยู่ต่อไป จนกว่าร่างเดิมจะเบื่อย่นา สลายไปหมดสิ้น ถ้ายังรักษาร่างเดิมไว้ ไม่ให้สลายไป วิญญาณนั้นก็ยังไม่ตายและจะไปอยู่ในอาณาจักรมฤตยู ด้วยเหตุนี้ ชาวอียิปต์จึงพยายามเก็บศพ

ของผู้ตายให้ยาวนานที่สุด เพื่อมิให้ดวงวิญญาณดับสูญไปเสีย จึงมีการทำมัมมี่ ที่สามารถเก็บศพไว้ได้นับพันปี สำหรับสถานที่เก็บศพจะต่างกัน ถ้าเป็นผู้มั่งคั่งก็จะทำดีกว่าคนธรรมดา แต่ถ้าเป็นกษัตริย์หรือฟาโรห์ก็จะสร้างขนาดใหญ่มหึมาที่เรียกว่า พีรามิด

ด้านภาษา ชาวอียิปต์รู้จักถ่ายถอดภาษาพูดลงเป็นตัวหนังสือเมื่อประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสตกาลเป็นตัวอักษรชนิดที่เขียนเป็นภาพแสดงความหมาย ต่อมาจึงใช้ภาพแทนเสียงของคำที่มีความหมายและมีการดัดแปลงรูปภาพนั้นแทนพยางค์ และนำพยางค์มารวมกันเป็นคำ ตัวอักษรภาพนั้นถ้าใช้เขียนเพื่อบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนาเรียกว่าตัวอักษรฮีโรกลิฟิค (Hieroglyphics) แปลว่า อักษรศักดิ์สิทธิ์ ส่วนตัวอักษรที่ใช้กันทั่วไปเป็นตัวหวัดเรียกว่า ฮีราติก (Hieratic) ซึ่งดัดแปลงมาจากตัวอักษรฮีโรกลิฟิค นอกจากนี้ชาวอียิปต์ยังรู้จักทำกระดาษขึ้นเป็นวัสดุรองรับการเขียนและทำหมึกขึ้นใช้อีกด้วย กระดาษนั้นทำจากต้นอ้อที่เรียกกันว่าปาปรัส ซึ่งขึ้นมากตามฝั่งแม่น้ำไนล์ โดยใช้เยื่อบาง ๆ ประกอบกันหลายชั้นเป็นกระดาษ ส่วนหมึกก็ใช้ยาง ไม้ละลายน้ำ ผสมกับดินหม้อ การรู้จักทำกระดาษปาปรัสทำให้ชาวอียิปต์เผยแพร่วรรณกรรมและถ่ายทอดได้งายขึ้นเพราะกระดาษปาปรัสมันเก็บได้ เปลือกที่น้อยไม่เหมือนกับการสลักลงบนแผ่นศิลาหรือบนแผ่นดินเผาซึ่งถึงแม้จะทนทานแต่ก็มีการร้าวร้าวที่ยุ่งยากและลงทุนลงแรงมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามชาวอียิปต์ก็ยังคงมีการแกะสลักตัวอักษรของตนเองบนแผ่นศิลา เช่นเดียวกับชนชาติโบราณอื่น ๆ

การที่ชาวอียิปต์มีความเชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะ มีความหวังในโลกหน้ามีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณคดีอย่างมาก ในคัมภีร์ของชาวอียิปต์กล่าวถึงเทพโอสิริส (Osiris) ซึ่งสอนให้ชาวอียิปต์รู้จักทำการเพาะปลูกอยู่เป็นหลักแหล่งอย่างมีระเบียบ ตราภุมายให้ความยุติธรรม กำหนดศาสนา และการปฏิบัติธรรมะเป็นแบบแผน เมื่อเทพโอสิริสตกลงไปล่า โอริสและชายาเก็บชิ้นส่วนของศพมาปะติดปะต่อกันและดองเป็นมัมมี่ เทพโอสิริสก็ฟื้นคืนชีพมาอีก และได้เป็นตุลาการในยมโลก ชาวอียิปต์นิยมดองศพเป็นมัมมี่ก็โดยหวังที่จะคืนชีพขึ้นมาภายหลังดังเช่นเทพโอสิริส ชาวอียิปต์เชื่ออีกด้วยว่าการที่ผู้ตายจะฟื้นคืนชีพและได้เข้าไปสู่โลกอันสมบูรณ์ของเทพโอสิริสได้นั้น ผู้ตายจะต้องนิสฺจันให้ได้ว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่นั้นตนเป็นผู้มีความประพฤติสุจริตอยู่ในศีลธรรมจรรยาอย่างเคร่งครัด ชาวอียิปต์จึงมีวรรณกรรมที่ชี้แจงให้รู้ว่าเมื่อคน ๆ หนึ่งตายไปจะต้องเดินทางไปยมโลกอย่างไร จะพบอะไรบ้างจะต้องปฏิบัติอย่างไรเป็นขั้นตอน เมื่อพบปัญหาจะแก้ไขอย่างไร และจะต้องท่องสูตรเวทมนต์คาถานิสฺจันความดีของตนเองอย่างไร วรรณกรรมเรื่องนี้เรียกว่า คัมภีร์ของผู้ตาย หรือคัมภีร์ผู้ตาย ถ้าจารึกอยู่บนกำแพงพีรามิด เรียกว่า "พีรามิดเท็กซ์" (Pyramid Texts) ถ้าเขียนไว้บนฝาหีบศพ หรือม้วนแผ่นปาปรัส เรียกว่า (Coffin Texts) วรรณกรรมเรื่องนี้พบปรากฏอยู่มากมายแสดงว่าเป็นที่นิยมกันมากจึงได้คัดลอกกันต่อ ๆ ไปจนเหลือต้นฉบับมาถึงเราเป็นจำนวน

มาก ตัวอย่างข้อความตอนหนึ่งที่สอนให้รู้ว่า เมื่อเข้าเฝ้าเทพโอสิริสองค์ตุลาการแห่งยมโลก ผู้ตายควรกล่าววาทะอย่างไร

"ข้าพระองค์ได้จัดความผิดคิดร้ายทุกอย่างเพื่อพระองค์

ข้าพระองค์ไม่เคยทำผิดคิดร้ายต่อเพื่อนมนุษย์ ข้าพระองค์ไม่เคยทรมาณสัตว์

ข้าพระองค์ไม่เคยลบหลู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ข้าพระองค์ไม่เคยละลาบละล้วงเรื่อง

ของเทพ ข้าพระองค์ไม่เคยดั่งสิ่งชั่วช้าสามานย์...ข้าพระองค์บริสุทธิ์...ข้าพระองค์ไม่

บังควรต้องโทษทัณฑ์อันใดเลยในดินแดนนี้..."(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527 :

32 - 33)

โสภาคอธิบายเรื่องอารยธรรมของชาวอียิปต์โบราณซึ่งสืบทอดมาถึงชาวอียิปต์ที่เป็นชาวอาหรับปัจจุบัน อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า โสภาคมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานความเป็นมาของชาวอียิปต์โบราณกับชาวอียิปต์ที่เป็นอาหรับในปัจจุบันเป็นอย่างดีไว้ใน ความลับบนแหลมไซไน ว่า

"อาหรับยัดอียิปต์โบราณได้ โดยบังเอิญ แล้วจักรวรรดิมุสลิมก็เริ่มต้น หลังพระเยซูสิ้นพระชนม์ ประมาณหกหรือสี่สิบสองปี พวกกาหลิบเป็นผู้แพร่ศาสนาอิสลามและแผ่อำนาจเขต ศูนย์การปกครองของอียิปต์มาจากนครมักกะห์" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 137)

การกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับอารยธรรมอียิปต์โบราณในนวนิยายของลักษณะวัตติ และโสภาค ที่ได้นำมากล่าวถึงไว้มากในนวนิยายของแต่ละคน ไม่ว่าจะ เป็นอารยธรรมเกี่ยวกับโบราณสถานหรือโบราณวัตถุตลอดจนวิชาการต่าง ๆ โดยมีลักษณะการถ่ายทอดแก่ผู้อ่านด้วยวิธีการที่ต่างกัน ไป แม้จะเป็นการกล่าวถึงสิ่งเดียวกันก็ตาม เนื่องจากลักษณะวัตติได้นำความรู้เรื่องอารยธรรมอียิปต์โบราณมาใช้ในการวางโครงเรื่อง เพื่อทำให้เรื่องดูลึกซึ้ง โดยจำลองภาพเหตุการณ์บางอย่างตามที่ปรากฏในตำราวิชาการมาเสริมแต่งด้วยจินตนาการ ขณะที่โสภาคได้นำสิ่งเหล่านั้นมากล่าวถึงในเชิงวิชาการ เป็นการเล่าประวัติศาสตร์โดยพยายามอธิบายหรือแสดงเหตุผลตามความเป็นจริงหรือตามความน่าจะเป็น อีกทั้งเน้นผลประโยชน์ที่ประเทศอียิปต์หรืออาหรับปัจจุบันได้รับจากผลงานอารยธรรมในอดีต อารยธรรมอียิปต์โบราณที่มีปรากฏในนวนิยายของนักเขียนทั้งสอง ได้แก่

การสร้างปิรามิด ลักษณะวัตติได้ให้ตัวละคร เทพีศรีจันทร์ ใน รัศมีจันทร์ เป็นผู้เล่าถึงวิธีการสร้างปิรามิด ให้ฮับตุลลาตัวละครเอกชายฟังว่า หินที่ใช้ในการสร้างปิรามิด ถูกคัดมาจาก

ที่ต่าง ๆ กัน แล้วลองมาตามลำน้ำไนล์ จากนั้นจึงลากมารวมกันต่อเป็นฐานโค้งภายนอก เมื่อเสร็จชั้นหนึ่งจึงใช้ทรายถมเพื่อที่จะชักลากหินทำชั้นสูงต่อไปตราบกระทั่งถึงยอด แล้วจึงระดมคนตักทรายออก ดังนั้นเมื่อมีปิรามิดที่ไหน จึงมักจะมียูเซอหรือเนินทรายอยู่ใกล้ ๆ เสมอ เพราะเนินทรายนั้นถูกขุดจากปิรามิด นอกจากนั้นภายในตัวอาคารที่เป็นปิรามิดจะมีโครงกระดูกทาสที่ถูกเกณฑ์มาสร้างปิรามิด เนื่องจากทาสพวกนี้จะถูกขังไว้ภายในสถานบำบัดกรรมที่พวกเขาได้สร้างขึ้นมา เพราะห้องทับต่าง ๆ จะต้องถูกเก็บไว้เป็นความลับ ขณะที่โสภาคให้ภาพการสร้างปิรามิดว่าฟาโรห์ผู้ให้สร้างปิรามิดจะจัดแบ่งคนงานเป็นสามกองงาน กองแรกตัดหินเป็นแท่งเท่า ๆ กันอย่างที่เห็น กลุ่มที่สองสร้างปิรามิด และกลุ่มที่สามทำการเผาปลุกพืชพันธุ์ธัญญาหารที่จะใช้เลี้ยงคนทั้งหมดแต่ละกองงานจะหมุนเวียนสลับกันทุก ๆ สี่เดือน เพื่อมิให้เบื่อหน่ายกับงานที่ทำงานนั้นจะเสนอต่างจากลักษณะวัดที่ว่า ชนิดที่ใช้สร้างปิรามิดมาทางแม่น้ำเป็นการขนหินบนรถที่ใช้วัวควายลากมาจากเหมืองและภูเขาแล้วจึงเริ่มสร้างส่วนที่เป็นฐานก่อน โดยทำถนนขนานไปเพื่อให้รถเทียมวัวสามารถส่งหินขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึงยอดบนสุด ก่อนจะฉาบผิวนอกของปิรามิดด้วยหินปูนสีขาวสะอาดจากยอดบนสุดจนถึงฐานล่าง ทั้งให้บรรยากาศภายในปิรามิดว่า ร้อนอบและอับอ้าว ตลอดจนถึงลึกลับมืดทึบระหว่างก้อนหินทั้งทิศเหนือและทิศใต้ ที่อยู่ในห้องเก็บศพไว้ใน ความลับบนแหลมไซไน ว่าเป็นทางระบายอากาศ ให้มีการถ่ายเท แต่ก็มีส่วนสันนิษฐานว่าช่องโหว่นั้นเป็นเรื่องของพิธีทางศาสนา โบราณที่ให้เปิดช่องว่างทั้งสองไว้ สำหรับให้กาหรือดวงวิญญาณของฟาโรห์เข้าออกเพราะคนอียิปต์ยุคนั้นเชื่อว่า เมื่อคนตายวิญญาณจะลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าซึ่งเป็นส่วนอาศัยระหว่างร่างกายและวิญญาณจะเดินทาง เข้าออกจากที่ฝังพระศพ ไปยังโลกภายนอก รอจนวิญญาณกลับจากท้องฟ้า กว่าจะนำวิญญาณนั้นมาสร้างเดิม และถูกนำไปสู่ที่ตัดสินความตามชีวิตที่ประกอบไว้ในอดีต ซึ่งลักษณะวัดหรือทอมบ์อันนี้ได้สร้างความเชื่อในเรื่องช่องโหว่ที่เป็นทางเข้าออกของวิญญาณผู้ตายไปใช้สร้างเป็นเหตุการณ์สำคัญตอนหนึ่งของเรื่อง กฤตยา และนำตัวละครจากประวัติศาสตร์อียิปต์มาใช้ร่วมด้วย โดยอธิบายว่า ดาวประจำดวงวิญญาณของเจ้าชายสเมนกาเรแห่งอียิปต์ได้ล่องลอยกลับเข้ามาในช่องโหว่นั้นเพื่อรอรับคำนิพากษาจากปวงเทพเจ้าผู้ตัดสินวิญญาณผู้ตายหลังจากที่ต้องรอคอยมานานนับร้อยนับพันปีว่า

"ดาวประจำพระองค์แห่งสเมนกาเร ค่อย ๆ ผ่านกลุ่มดาวอื่น ๆ เข้ามา เพื่อ(. . .) ฉายแสงผ่านยอดพีระมิดอันเป็นโพรงไว้ แล้วสะท้อนกลับไปกลับมา ระหว่างโลหะขัดมันอันไม่เคยเป็นสนิมไม่เคยพรมัว แสงดาวประจำพระองค์จะเจ็ดเจ้าส่องต้องพระอุระ"
(กฤตยา, หน้า 455)

นับเป็นการบรรยายภาพปิรามิดที่ต่างกันทั้งในแง่ของการเสนอข้อมูลและเกร็ดรายละเอียดของเนื้อหาข้อมูล กล่าวคือลักษณะวัดหรือทอมบ์อันนี้เลือกใช้เหตุผลในการสร้างปิรามิด

ให้มีช่อง โท่วบนยอดปิรามิดว่าเป็นเพราะความเชื่อที่ว่าช่อง โท่วนั้นสำหรับใช้เป็นช่องทางเข้าออกของดวงวิญญาณผู้ตาย อันเป็นการสนับสนุนแนวเรื่องเหนือธรรมชาติของเธอ ส่วน โสภาค แสดงความเห็นในลักษณะ เป็นกลางว่า การสร้างปิรามิดให้ มีช่อง โท่วบนยอดนั้นเป็น ได้ทั้งเหตุผล เพราะความเชื่อดังกล่าวและตามหลักสขอนามัยที่ต้องการ ให้มีช่องทางระบายอากาศ

การทำศพอาบน้ำหรือมัมมี่ นอกจากการสร้างปิรามิด นักเขียนทั้งสอง ได้กล่าวถึง การทำศพอาบน้ำหรือมัมมี่ไว้ เช่นกัน สำหรับลักษณะดังกล่าวว่าเป็นพิธีทำศพ แบบโบราณของ อียิปต์เมื่อหลายพันปีมาแล้ว จากนั้นจึง เล่าถึง เหตุผลในการทำมัมมี่ว่า เป็นการเก็บศพไว้เพื่อ รอคารเกิดใหม่ ขั้นตอนการทำมัมมี่จะต้องมีวิธีการของคณะสงฆ์ทำหน้าที่เสมือนเป็นเทพเจ้า ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพิพากษาศพว่าศพนั้นสมควรจะ ได้รับการอาบน้ำหรือไม่ โดยให้ทายาท ของผู้ตายเป็นนายตอบคำถามตามคัมภีร์มรณะแทนผู้ตาย และได้กล่าวถึงขั้นตอนวิธีการทำศพอาบน้ำ ว่ายน้ำไว้อย่างละเอียด

ลักษณะที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่องพิธีว่า สุสานหรือปิรามิดที่เก็บศพถูกเก็บงำเป็น ความลับมานับพันปีหลังจากราชวงศ์ฟาโรห์นั้นศ ทว่าพิธีดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้อีกครั้งในสมัยหลัง สงครามโลกครั้งที่สอง โดยเป็นพิธีที่จัดกันสำหรับผู้นำทางการเมืองหรือข่าน "ผู้ที่ทรงคุณธรรมเลิศ ซึ่งนักบวชทุกคนยอมรับเป็นเอกฉันท์เท่านั้นจึงจะ ได้รับการบรรจุศพไว้ ณ ที่นั้น" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 94) จากนั้นได้จำลองเหตุการณ์พิธีทำมัมมี่ในสมัยโบราณมาใช้ในเรื่อง เช่น ให้ทายาทเบนลีข่าน ผู้ตาย "เป็นนายแก้ต่าง ให้แก่ผู้ตายว่าศพของ เบนลีข่านสมควรแก่การที่ จะได้รับอนุญาตให้เก็บไว้ได้หรือไม่" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 109) โดยให้ทายาทตอบคำถาม จาก "คัมภีร์ เปร้เอมหารุ คัมภีร์มรณะซึ่งมีคำถามทั้งหมดสี่สิบสองข้อ" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 109) โดยทายาทผู้ตายจะต้องตอบให้ ได้ทุกข้อ ผู้ที่ถามคือภิกษุหรือภิกษุณีผู้ถูกสมมุติให้ทำหน้าที่ แทนเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น เทพธิดามะอาต ผู้รักษาความเที่ยงธรรม ในบรรยาคาศที่มี "กลิ่นกำยาน อบอวลหอมหวาน" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 123) ตลอดจนวิธีทำศพอาบน้ำ ที่จะต้องชำระ ล้างศพไว้ให้เรียบร้อย โดยการซักมันสมองออกทางช่องจมูกด้วยเหล็กขอ และฝีมือของผู้ชำนาญจะ ทำให้กระดูกไม่มีแตกสลายเลยสักชิ้น ทั้งจะต้องกรอกน้ำขาล้าง เข้าทางปาก และอัดออกทางทวาร ทั้งห้า เพื่อเป็นการกำจัดสิ่งสกปรกที่อยู่ภายในที่จะทำให้ซากบดเน่าซึ่งต้องใช้ เวลาเป็นชั่วโมง จนกว่าน้ำยาที่อัดออกจากทวารทั้งห้า ไส้สะอาด จากนั้นจึงรดเอาน้ำและแม้แต่อากาศออกจนหมด เพราะน้ำและอากาศจะทำให้เนื่อเน่าได้ แล้วรอกยาอัดเข้าไปในลำไส้ ในเส้นเลือด ใน กล้ามเนื้อหรือในที่ทุกแห่งที่ของ เหลวจะแทรกซึมเข้าไปได้เพื่อให้ตัวยารักษาเซลล์เนื้อให้คงความ สดชื่นไว้ แล้วจึงพันทับด้วยผ้าลินินเนื่อที่ผสมเครื่องเทศ น้ำผึ้ง และกาวให้ติดแน่นในที่สด ซึ่ง

โสภาค ได้กล่าวถึงการทำศพอาน้ำยา ในลักษณะดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกันและให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า โกลี ๓ กับที่เก็บศพนจะมีหม้อดินสี ใบรูปร่างเพรียวคล้ายลูกฟักปากคอดเพื่อใช้เป็นที่เก็บมันสมองมัมมี่ หนึ่งใบ อีกใบใส่หัวใจ อีกใบใส่ตับไตไส้พุง ตลอดจนส่วนที่เหลือ นอกจากนี้โสภาค เสนอว่ามัมมี่ เป็นผลพวงจากอารยธรรมอียิปต์โบราณที่ผู้มาชม ทำให้ประเทศอียิปต์มีรายได้จำนวนมากจากการนี้

ในส่วนของอารยธรรมอียิปต์โบราณอื่น ๆ ที่ลักษณะดีและโสภาค นำมากล่าวอีกก็เช่น อักษรฮีโรกลิฟิคหรืออักษรอียิปต์โบราณที่ลักษณะดีนำมาใช้ ในลักษณะ เป็นภาษาท่าทางที่ตัวละคร ใช้ เป็นสัญลักษณ์ในการติดต่อหรือสื่อสาร ตัวอย่างเช่น "ท่าไขว่แขนท่าสุดท้าย เป็นท่านอนของคุณ อาน้ำยา... เป็นสัญลักษณ์แห่งความตายนั่นเอง" (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 230) ขณะที่ใน ความลับบนแหลมไซไน ของโสภาคตัวละครที่ชื่อซาครีได้ใช้อักษรดังกล่าว ในการบันทึก เอกสารลับที่ทำให้เขาถูกตามล่า เขาแทบเอาชีวิตไม่รอดว่า "จริงซึะ... อักษรโบราณเหล่านี้ เป็นชีวิตของซาครีทีเดียว" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 621) ทำให้ความลับใน เอกสารดังกล่าว เป็นสิ่งที่ชวนรู้ชวนสงสัย และน่าติดตามมากยิ่งขึ้น นับได้ว่าลักษณะดีและโสภาค ให้ความสำคัญแก่อารยธรรมอียิปต์โบราณ ด้วยการนำมาใช้เป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ในการสร้าง เรื่องให้ชวนติดตาม

สำหรับตำนานความเชื่อเรื่องเทพเจ้าต่าง ๆ ของอียิปต์ นักเขียนทั้งสองนำมากล่าวถึง ในนวนิยายในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือลักษณะดีนำมาใช้เป็นตัวละครในเรื่อง รัศมีจันทร์ เช่น "อับดุลลา... เจ้าจะต้องตอบคำถามของ นุตชู ไอซิส เนฟทิส..." ทุกครั้งที่ถูกเอ่ยชานชื่อร่าง ชาว ๆ ที่ประจำอยู่บนแท่นอับเจมาหะส่วนเศียรเล็กน้อยเป็นเชิงรับบัญชา (รัศมีจันทร์ เล่ม 1, หน้า 119) ขณะที่โสภาคนำมาเขียนในลักษณะเล่าตำนานซึ่งจัดเป็นการให้ความรู้ด้านประวัติ ความเชื่อของคนอียิปต์โบราณมากกว่าจะนำมาใช้เป็นตัวละครที่มีบทบาท โดยได้กล่าวว่า "ชาวอียิปต์ โบราณเชื่อในเรื่องการเกิดใหม่ นั่นเป็นรูปของ อานบิส เทพแห่งแดนมรณะ มีศีรษะเป็นรูป สุนัขจิ้งจอก มีหน้าที่ซึ่งหัวใจผู้ตายว่าจะหนักไปในทางชั่วหรือดี" (ความลับบนแหลมไซไน เล่ม 1, หน้า 169)

ดังนั้นอารยธรรมอียิปต์โบราณในนวนิยายของลักษณะดี และโสภาคจึงมีความเหมือน ในเชิงประวัติศาสตร์แม้จะมีเกร็ดรายละเอียดปลีกย่อย ๆ ต่างกันไปบ้าง ตลอดจนมีความต่างที่ เห็นได้ชัดในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ กล่าวคือโสภาค เสนอในแง่มุมมองเชิงวิชาการ ให้ ภาพความจริง ส่วนลักษณะดีนำเสนอ โดยผสมผสานกับจินตนาการสร้างเป็นตัวละครและจำลอง เหตุการณ์จากประวัติศาสตร์มาใส่ในนวนิยายของเธอ โดยเธอพยายามนำเกร็ดความรู้ต่าง ๆ

เกี่ยวกับความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องวัวอาปีสที่ใช้เป็นที่สิงสู่ของเทพเจ้า ตัวแมลงสคาร์บหรือแมลงทับที่ชาวอียิปต์เชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ต้องเคารพตั้งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นมาใช้เพิ่มสีสันบรรยากาศของ รัศมีจันทร์ ให้เข้มข้นยิ่งขึ้น

ในการเสนอถึงภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับของลักษณะวิถี จะมีความแตกต่างที่โดดเด่นไปจากของโสภาคและประกัสสรในด้านการนำเรื่องราวของอารยธรรมอียิปต์โบราณตำนานเทพเจ้า ตลอดจนได้นำประวัติศาสตร์อียิปต์บางช่วงมาใช้ประกอบโครงเรื่องและเน้นการสร้างฉากและบรรยากาศให้ดูลึกลับแบบโบราณ ดังนั้นแม้เธอจะใช้ตัวละครอาหรับที่เป็นเบตอินและแสดงถึงเหตุการณ์ว่าอยู่ในช่วงเวลาที่ในปัจจุบัน ภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับที่เป็นจริงในปัจจุบัน จึงมีน้อยมากในนวนิยายของเธอ ตรงกันข้ามกับของโสภาคและประกัสสรที่ให้ภาพดังกล่าวได้อย่างชัดเจนและละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนวนิยายของโสภาคที่เน้นรายละเอียดเกี่ยวกับภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับได้อย่างหลากหลายมากด้วยเขามีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับอาหรับมาแล้วนั่นเอง ประกอบกับแนวเรื่องของเธอก็เหมาะที่จะเสนอสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ เช่นเดียวกับประกัสสรที่แสดงภาพของสังคมและวัฒนธรรมอาหรับในช่วงเวลาหนึ่งได้อย่างชัดเจนแม้จะไม่หลากหลายเท่าของโสภาค ก็เพราะประกัสสรเน้นเรื่องแนวการเมืองโดยเจาะจงเลือกประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศอาหรับประเทศหนึ่งมากกว่าการให้ภาพของสังคมและวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าจากการแสดงถึงภาพดังกล่าวของโสภาคและประกัสสรทำให้เห็นได้ว่าสังคมและวัฒนธรรมของอาหรับมีรากฐานอันแท้จริงมาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทราย ทำให้เกิดจารีตของชาวทะเลทรายและโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีรากฐานมาจากบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลามนั่นเอง ซึ่งนักเขียนทั้งสามได้นำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ของอาหรับไปสร้างเป็นฉากและบรรยากาศอาหรับที่มีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับโครงเรื่องในนวนิยายของพวกเขาได้อย่างน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นฉากที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ดังจะได้อธิบายถึงในบทต่อไป